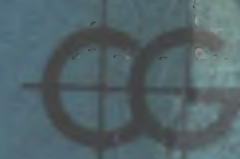
JOSÉ LUIS SAMPEDRO

Apele care ne poartă

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

7

JOSÉ LUIS SAMPEDRO

APELE CARE NE POARTĂ

1977

290

APELE CARE NE POARTĂ

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 11

Romancier, nuvelist, autor dramatic, finalist în mai multe rînduri al selecţiei pentru acordarea Premiului Nadal, José Luis Sampedro (n. 1917) este considerat drept una dintre personalităţile marcante ale literaturii spaniole contemporane.

Un peisaj sălbatic, oameni aspri, o meserie periculoasă — plutăritul — o femeie pătimaşă, îndrăzneaţă, un drumeţ în căutarea Speranţei, episoade adevărate ca însăşi viaţa: uneori zguduitoare, emoţionantă, alteori prielnică, surizătoare sau pitorească. Sînt elementele cu ajutorul cărora José Luis Sampedro a creat romanul Apele care ne poartă, al cărui nestăvilit rîu — Tajo —, cu apele sale, îl poartă şi pe cititor, de la primele pagini, punîndu-l în contact cu trăsăturile specifice ale poporului spaniol.

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE

Grafica: Viorel Popescu. Ilustraţia: Denisa Ionescu

GLOBUS

José Luis Sampedro

APELE CARE NE POARTĂ

Traducere de
Odette
Mărgăritescu

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1977

Cu fiecare nou-născut
ni se promite reînvierea
Mîntuitorului.

FRANZ WERFEL

Orice om este pentru o clipă
Dumnezeu.

N. KAZANTZAKIS

INTRAREA ÎN MUNŢI

TOTUL ERA PREGĂTIT deşi nimeni nu bănuia, pentru că viaţa nu previne. Uneori se dis-trează făcînd mult zgomot pentru nimic, alteori apele ei tîrîie pe nesimţite fiinţe şi lucruri şi lasă să se întîmple ceea ce trebuia să se întîmple. Mult mai tîrziu oamenii îşi dau seama cît de hotărîtoare a fost cutare împrejurare sau cît de decisiv cutare gest. De exemplu, acea întîlnire, acei paşi pe care Shannon avea să-i facă. De ce a trebuit să se-ntîmple aşa, de ce i-a făcut? În zadar să cercetezi: a fost o toană a apei, un ghes al sîngelui. Poate că numai sîngele pătrunde întotdeauna tîlcul întîmplărilor.

Totul era pregătit în sierra rece. Acolo aşteptau — fără să ştie ceva, dar punctuali — pîndind sosirea lui Shannon. Toţi: omul care avea să servească de nadă, femeia învăluită în umbră, animalul care trebuia să-i poarte spre destinul lor. Dincolo de orizont, în timp ce ziua se zbătea în agonie, luna îşi aştepta clipa să arunce punţi de argint peste abisurile nopţii.

Shannon se îndrepta spre Zaorejas, cu gîndul să traverseze a doua zi rîul Tajo şi să-şi continue drumul spre Molina.

După strîmtoarea de la Priego şi micile aşezări de pe malul Guadielei, Villanueva de Alcorón, cu casele ei mari, cu balcoane, acel ţinut atît de neted îi dădeau o senzaţie ciudată, ca şi cum n-ar fi recunoscut drumul. Dar în timp ce înainta pe şoseaua dreaptă care părea fără sfîrşit, simţea frămîntarea geologică a munţilor mai puternic decît acolo, între rîpele dintre stînci. Parcă întreg pămîntul s-ar fi ridicat, printr-un efort unic, într-un bloc masiv, ca pielea întinsă a unei tobe în care baţi cu disperare, ca să formeze acest platou. Pînă şi pădurile de pini şi cetini-de-negi se răreau ca să lase loc doar pămîntului lacom de înălţime. În văzduh se luptau nori groşi, cenuşii, împinşi de forţe necunoscute, şi între cîmpie şi cerul neprietenos de iarnă drumeţul îşi croia neliniştit drum, ca printre plăcile unui condensator cosmic.

Înainta pe marginea acelui cîmp care servise fără îndoială drept pistă de aterizare în timpul războiului, cînd a zărit în depărtare grupul nemişcat, conturat pe linia orizontului. Nu i-a dat prea multă atenţie. De mult nu mai lua aminte la nimic; de cînd, cu luni în urmă, începuse în Italia goana disperată să scape de tot ce-l înconjura, de cînd, războiul terminat şi trezit din beţia armistiţiului, văzuse în adevărata ei lumină acea lume cu care îl făcuseră complice: copii mutilaţi, femei fără adăpost, cuvinte goale şi asasini în uniformă, mîndri de bombele lor.

De-atunci umbla ca bezmetic, ca un hopa-mitică. Dar acel om, cu piciorul înfășurat într-o zdreanță mustind de sînge, acea poziție de marionetă, acea față năpădită de barbă și crispată l-au făcut să se oprească. Da, poate și strania senzație că acele figuri împietrite căpătaseră deodată viață. S-a apropiat și a întrebat, deși nu mai îndrăznea să spere că ar mai fi putut ușura vreo durere omenească.

Dar nu i-au răspuns. Nici omul întins, nici femeia care stătea jos, ascunsă sub o pătură de culoare închisă. A insistat :

— Bușteanul, s-a plîns omul. Blestemat buștean !

Shannon și-a dat jos rucsacul și a îngenunchiat lîngă rănit. Femeia s-a întors cu spatele. „Ca să se ascundă mai bine", s-a gîndit Shannon în timp ce sufleca pantalonul de bumbac vărgat, atît de nepotrivit pentru luna martie, și începea să cerceteze rana. „Bușteanul l-a lovit dintr-o parte, n-a căzut peste picior", s-a gîndit văzîndu-i glezna zdrobită. Rănitul și-a luat îndată privirea de pe masa umflată, diformă și vineție de carne.

— Am văzut lucruri și mai grave, a încercat Shanon să-l încurajeze, în timp ce se gîndea că singurul lucru pe care putea să-l facă era să-l curețe puțin și să-l bandajeze mai bine. „Ai avut noroc", era cît pe ce să-i spună, ca și cum ar fi fost vorba de ceilalți răniți, din război, care în schimbul unui picior își salvau poate viața.

Cînd a terminat, soarele apusese. Vîntul se domolise, adîncind și mai mult cu tăcerea lui dramatica dezolare. Se auzeau doar trosnetul fălcilor măgarului și fîșîitul smocului de iarbă pe care

îl smulgea dintr-o dată. Rănitul sufla greu ; femeia continua să stea nemișcată. Ca și cum nu li s-ar fi întîmplat nimic. Cînd Shannon a spus că trebuia să ajungă imediat la un spital sau la un doctor, nici unul n-a schițat măcar un gest.

— Nu puteți rămîne aici, pricepeți ? a repetat iritat.

— E obosit, spune, a vorbit în cele din urmă femeia, cu o voce gravă, distantă. L-a lovit în apă, în dreptul rîpei de la Valdenarros. Voiam să ajungem la joagărele de la Zaorejas urmînd drumul forestier, dar ne-am rătăcit prin sierra.

— Nu mai e mult pînă la Zaorejas, a spus Shannon. Vă însoțesc.

— Nici vorbă, a mîrîit rănitul. Călare, piciorul îmi atîrnă, se umple de sînge. E mai rău.

— Dacă rămîi aici peste noapte, o să-l pierzi, a răspuns Shannon.

— Sînt asigurat, zise omul aproape mîndru. Or să mi-l plătească.

— Dacă se cangrenează, ești asigurat la cimitir, se îndîrji Shannon. Și se adresă femeii : Ajută-mă să-ți urc bărbatul pe măgar !

— Nu-mi e nimic. E-un plutaș.

— Ea merge la Zaorejas, și i-au cerut să mă însoțească, a adăugat rănitul.

Între timp, Shannon adusese măgarul. Omul a început să se împotrivească. Atunci a apărut căruța care, încet-încet, prindea formă în lumina amurgului.

Cînd s-a apropiat, au vorbit cu căruțașul. Da, o să-l ducă pînă la Villanueva de Alcorón, unde mergea, iar Shanon o va întovărăși pe femeie pînă la Zaorejas. Rănitul a căpătat curaj cînd a văzut

că avea să călătorească întins pe nişte saci. L-au urcat şi căruţa şi-a continuat drumul.

Nici atunci, cînd au rămas doar ei doi, singuri, pe platoul înalt, Shannon n-a avut nici o presimţire. Simţea doar fereala aproape duşmănoasă a femeii, şi dorea s-o lase cît mai repede în sat şi să termine cu toată povestea.

În timp ce-şi prindea rucsacul, ea s-a urcat femeieşte pe măgar. S-a întors şovăind.

— Mulţumesc, a spus cu greu. Adio, domnule.

— Cum adio, şi eu merg spre Zaorejas...

Ea a ridicat din umeri şi şi-a îndemnat măgarul. Shannon a pornit în urma ei, simţindu-se obligat s-o însoţească, dar şi iritat de totala ei indiferenţă.

Pînă şi aerul se pusese în mişcare, biciuind obrajii ca nişte mici săgeţi de gheaţă. După ce au cotit pe şosea au zărit în faţă nişte lumini gălbui. La dreapta se făcea o cărare ce ducea spre noi pîlcuri de pini.

Femeia s-a oprit parcă nehotărîtă. Shannon s-a oprit şi el ; susurul unui izvor pe care din cauza nopţii nu-l puteau zări a tulburat tăcerea. Deodată femeia a luat-o pe cărare. Shannon a rupt-o la fugă şi a oprit-o.

— Unde mergi ? Zaorejas e într-acolo.

— Mă întorc la plutaşi. Asta mi-e drumul.

— Acum ? Singură ?

Era greu să rămîi calm în faţa acelei atitudini de neînţeles.

— Da. Mă duc.

— Dar nu mergi la familie ? Plutaşul a spus că...

— Lasămă-n pace ! N-am nici-o familie şi nu merg la Zaorejas. La o parte !

Şi, îndemnîndu-şi măgarul, şi-a făcut loc şi a pornit-o la drum.

Shannon, mîniat şi descumpănit, a rămas pe loc.

— Eşti nebună ! a reuşit să exclame.

Şi atunci a auzit strigătul siluetei negre care se îndepărta. Mai puternic decît susurul apei, mai metalic decît zgomotul potcoavelor, mai biciuitor decît vîntul :

— Da, sînt nebună !

Şi a mai auzit-o repetînd sufocată :

— ...nebună !

Era oare aceeaşi voce care pînă atunci îşi păstrase calmul ? Acum trădase o voinţă de fier din pricina disperării, încît orice neprevăzut începea să fie posibil. Şi Shannon a luat-o la fugă, în timp ce striga în zadar ca s-o oprească. Încăpăţînare împotriva încăpăţînării, dorinţă de-a o salva, curiozitate ? Ce importanţă avea ! Paşii lui spre munte făceau parte din atmosfera dramatică ce domnea peste acea noapte.

Cînd a fost capabil să se gîndească, era de-acum tîrziu. Cum să dea înapoi, cum să dezerteze, dacă ea îl auzise ? Şi-apoi ce importanţă avea pentru el un drum sau altul ? A continuat mai departe, şi picioarele lui redescopereau tăria pămîntului, şi privirea lui pipăia umbrele, şi mirosul recunoştea răşina şi cimbrul, şi respiraţia îi umfla pieptul, şi sîngele bătea în ritmul paşilor. S-a mirat simţindu-şi corpul atît de plin de fiori, de avînturi, de zvîcniri insistente, ca nişte

insecte. S-a mirat de propria lui trezire la viaţă în înfruntarea cu tot ceea ce îl înconjura, după ce atîta timp se luptase să o înăbuşe fugind de ea, şi, conştient de mirarea lui, nu s-a mai îndoit nici o clipă că acea umbră îl atrăgea, ca un magnet, cu forţa destinului. Ea nu s-a întors nici măcar o dată să-l privească, n-a scos nici o vorbă, dar ce importanţă avea ? Totdeauna, în mituri, mesagerul zeilor este învăluit în mister.

Tot ca în mituri, drumul se făcea din ce în ce mai anevoios. Nu mai era o cărare, ci o albie pietroasă croită de un torent. Pinii se piticeau şi se amestecau cu cetină-de-negi şi ienuperi. O lună imensă s-a ivit de după munte şi-a început să cioplească cu dalta ei de argint umbrele tăcute ale stîncilor, umbrele vii ale drumeţilor. Shannon, liniştit cum nu mai fusese niciodată de cînd avusese criza aceea la Florenţa, înainta hotărît spre ceea ce poate că îi era destinat.

În sfîrşit, albia torentului dădea într-o cîmpie acoperită de iarbă grasă şi măgarul a scos un răget sălbatic, înălţîndu-şi botul spre aştri. În cîmpie se întindea o oglindă imensă de lumină. Animalul s-a aplecat să bea şi argintul lichid a prins să tremure ca o mătase bătută de vînt. Femeia nemişcată se contura în aer mai fantomatică şi mai pură ca niciodată. Cînd măgarul şi-a continuat drumul, Shannon s-a apropiat de mal. A contemplat îndelung miracolul apei între stînci, secret de bunătate în inima stîncii. Apoi, cînd şi-a ridicat privirea, femeia dispăruse.

Şi în faţă nu era nici o ieşire ! Pe celălalt mal al apei, o fîşie de pămînt străjuită de un perete

vertical de stîncă, metalizată de lună. A rupt-o la fugă ocolind malul şi treptat roca s-a deschis la culoare ca o Mare Roşie de piatră. O clipă s-a speriat pînă a înţeles că, din locul de unde privise cînd şi-a ridicat ochii, luna putea să simuleze o suprafaţă întinsă şi netedă, în timp ce, deplasîndu-te, jocul umbrelor dădea iluzia miticului perete care se prăvale dintr-o lovitură de spadă sau prin forţa unui descîntec.

Deschizătura era un mic defileu. La ieşire, altă lume, fără stînci, fără vînt, fără violenţă. Lumină şi ceaţă, într-o armonie şi pace de nedescris. În faţa ochilor lui, scăldînd poala muntelui, o mare întinsă de ceaţă, o cîmpie imaculată sub seninul curat al nopţii, închisă în valea dintre munţi de densitatea aburilor ce se înălţau din ea. În depărtare, se profilau cîteva culmi ca un arhipelag, pînă ce se pierdeau în linia întunecată a munţilor nu prea înalţi, de partea cealaltă. Atîta profunzime în adînc, atîta abis în înălţime păreau să justifice dintr-o dată paşii spre munte în urma solului trimis de zei.

Îl aştepta acolo, cu chipul unei femei. Shannon, uimit, s-a apropiat de ea şi în acea lume nouă, cuminte şi luminoasă, a zărit faţa tînără a femeii, fără mistere, sub lampa lunii. Cum a putut să stea pînă atunci ascunsă în întuneric ? A îngînat o întrebare absurdă :

— Am ajuns ?

— Jos e apa, a murmurat ea. Dar... nu ştiu...

Vorbea cu timiditate, ca şi cum avea nevoie de ocrotire. Ca şi cum ar fi lăsat în defileu şi duşmănia şi reţinerea.

— O să coborîm şi-o s-o găsim, a liniştit-o Shannon. Coborînd, dai peste ape.

A prins măgarul de dîrlogi şi a intrat în ceaţă. Pe dată i-a învăluit o dezmierdare umedă şi albă, care tremura şi se desfăcea în fîşii, descoperind şi ascunzînd fantasme de pini ca nişte alge pe fundul unui lac. Din cînd în cînd se zărea o lună înecată în ceaţă.

Mergeau în tăcere ca nişte copii rătăciţi, fără altă călăuză decît o continuă coborîre, ocolind coaste abrupte şi stînci singuratice. În sfîrşit, panta s-a îndulcit, apoi au zărit o lumină roşietică. Shannon a simţit un şoc dureros: era ca şi cum totul — dar de ce? — avea să se termine acolo.

— Trebuie să fie oamenii dumitale, a spus. Cred că-i mai bine să te las singură.

— Aşteaptă, aşteaptă! aproape că l-a implorat femeia.

— Cine-i? s-a auzit dinspre foc.

— Americanu! a spus ea cu bucurie. Sînt eu, Paula.

Şi-a îndemnat măgarul, şi Shannon a urmat-o din nou, îngînînd numele de-abia acum aflat: „Paula, Paula..."

Focul îşi construise o cupolă în ceaţă. Un om desprins din grupul care dormita s-a apropiat să-i primească. Era înalt, uscat, cu mîini osoase. Lumina focului îi accentua pomeţii şi-i îngropa buzele subţiri în barba unsuroasă, nerasă de cîteva zile.

— Ce s-a întîmplat, Paula? a întrebat omul. Şi Olănaru?

— L-a luat un căruţaş care mergea la Villanueva.

— Şi tu? Nu te duceai la Zaorejas, la ai tăi?

— Nu. Şi a repetat fără drept de apel: Nu. Americanu se întoarse către Shannon:

— Cine-i bărbatul?

— L-a oblojit pe Olănaru. Ne-a ajutat...

— Mă numesc Shannon. Roy Shannon. M-am gîndit să n-o las singură prin munţi. Dar acum, că a sosit...

— Aşază-te lîngă foc, prietene. Noaptea nu-i de umblat.

Paula, care deshăma măgarul, s-a întors să-i privească.

— Umezeala îţi pătrunde în oase, spuse ea. Şi, pentru prima oară, a surîs. Faţa, înroşită de foc, părea acum mai de femeie decît la lumina lunii. „Ce păr negru are!" gîndi Shannon în timp ce-i mulţumea celuilalt pentru ospitalitate.

— Shannon... Eşti englez ori american?

— Irlandez.

Paula a legat măgarul de un pin; ceaţa începea s-o învăluie de parcă voia s-o ia cu sine. Începu să desfacă o pătură.

— Am un sac de dormit bun, i-a spus Shannon. N-ai vrea să-l foloseşti?

— Cine? Eu? refuză Paula rîzînd.

Dar cînd l-a văzut, s-a arătat încîntată ca un copil de-o jucărie nouă.

— Ce complicat! rostea la explicaţiile lui Shannon. Nu sînt obişnuită cu asemenea pat, îi spuse cînd se văzu învelită în sac. A tăcut o clipă şi se hotărî să adauge ceva care părea că-i

cere un mare efort: Dacă nu erai dumneata, acolo, sus... Dar, noapte bună!

Întorcîndu-se lîngă foc, Shannon a văzut că unul din cei care dormeau se trezise. Avea un trup diform, monstruos. „Oare mă aflu tot în lumea miturilor? gîndi. Şi celelalte două siluete sînt doi pitici?" S-a uitat din nou la fiinţa ciudată care se transformase, sub pătura cenuşie, într-o movilă de pămînt.

Americanu îl aştepta lîngă foc.

— Vrei să mănînci?

— Mulţumesc. Am mîncat bine în Villanueva şi mai am încă o conservă de carne.

— Mai mult decît puteam să-ţi ofer eu, a surîs omul, descoperind la lumina flăcărilor un dinte de aur. La plutaşi poţi găsi doar măsline, o ceapă, peşte uscat... Pentru o persoană ca dumneata, nimic.

„Face onorurile ca un castelan, gîndi Shannon. Aşa se întîmplă totdeauna în ţara asta, mai ales cu cît sînt mai săraci." A vrut să fie la înălţimea onorurilor:

— Pentru mine, asemenea masă ar fi însemnat uneori un adevărat banchet, în timpul războiului.

— Ah, războiul!

N-a spus mai mult. „Cum ar fi putut să înţeleagă? gîndi Shannon. Oamenii şi-l imaginează cu gloanţe, pericole, moarte. Dacă ar fi numai atît, ar fi grozav. Dar celălalt aspect, inuman... Nu trebuie să mă mai gîndesc la asta — s-a oprit cu greu. Trebuie să uit totul. Ca acum cîteva clipe, cînd rătăceam prin munte. Trebuie să continui aşa."

— Bea, îl îmbia Americanu. E puţin cam tare, dar e o băutură cinstită.

Îi întindea unul din acele „poloboace" tipic spaniole, mici burdufe pentru vin, cu gură din corn.

— Nu prea ştiu să beau din ăsta, se scuză Shannon înainte de a încerca.

— O să înveţi, dacă o să mai rămîi în Spania.

— Nu-ţi strica somnul pentru mine!

— Aş! Dorm puţin.

Da, probabil că dormea puţin acel om uscat, aproape ascetic, care tăcea ca să nu-l oblige să-i răspundă în timp ce mînca. Prin tăcere se strecura pînă la ei zgomotul apei, înăbuşit de ceaţă. Americanu îşi întinse picioarele la foc; purta espadrile, iar pantalonul scurt îi era strîns în jurul gleznelor goale. Ca cele ale rănitului, acolo, sus...

„Acolo, sus..." gîndi Shannon. Trecuseră doar cîteva ore! Cît de departe era cealaltă lume, cea dinainte ca totul să fi început! Şi lumea asta a fetei, a ceţii, a fiinţelor diforme şi a piticilor, ce avea să-i aducă oare? Simţi din nou curiozitate pentru propria-i viaţă.

— Niciodată n-am văzut nişte plutaşi, gîndi cu voce tare.

— Ca să-i priveşti, sînt distractivi.

„Distracţie, îşi spuse Shannon, era un cuvînt ciudat în acel popas sărac de oameni aproape desculţi." Dar n-avea chef să se gîndească. O oboseală grea punea stăpînire pe el. Spuse noapte bună.

Americanu i-a răspuns cu o voce adîncă, a pus zdravăn lemne pe foc şi s-a întins să doarmă.

Shannon s-a învelit în pătură, culcat cu spatele la foc. „Pătura cu care se învelea fata — şi-a amintit — aceeaşi în care s-a înfăşurat cînd m-a atras spre lumea ei." Poate că astfel vraja creştea... ! Dar nu se întîmplă nimic. Doar miros de tufe parfumate şi de conifere, şi amintirea plăcută a drumului parcurs împreună. Ce viaţă şi la fata asta, între plutaşi !

Începuse să-l cuprindă somnul, cînd, deodată, ceva îl trezi. Era glasul şefului de echipaj, foarte măsurat :

— Fetiţo... Paula... N-ai adormit, nu-i aşa ?

— Nu, răspunse după puţin o voce care suspina.

— Fetiţo... ce ai ? De ce nu te-ai dus la familia ta ?

— Eu... nu am pe nimeni...

— Cum ? Atunci, deunăzi, cînd mi-ai spus... ?

Un suspin şi mai puternic l-a întrerupt. Shannon l-a auzit pe Americanu apropiindu-se de fată, care a izbucnit, gata să se sufoce :

— Nu am pe nimeni, nicăieri... Vai, dom'le Francisco, mai bine-aş muri !

— Atît de tînără ! Nu ţi-e ruşine să rosteşti asemenea vorbe ? Uite...

Shannon n-a mai putut să deslușească ce vorbeau. Paula plîngea cu hohote, vărsîndu-şi amarul. Bărbatul o îmbărbăta, dar încet, aşa că nu înţelegea nimic. Alt fond de mister pentru orele următoare, pentru oboseala crescîndă, pentru înceţoşata sosire a somnului care, în sfîrşit, a pus stăpînire pe Shannon.

La început a dormit adînc. Apoi i s-a părut, deşi nu-şi dădea seama dacă era treaz ori nu, că cei care dormeau în jurul focului se mişcau şi dispăreau. Apoi a mers şi-a mers pe o planetă necunoscută, atras de ceva care uneori era o umbră, alteori o luminiţă ; pînă cînd, deodată, ca prin farmec, a ajuns într-un loc foarte clar conturat : un sîn de mare numai aur şi azur, într-o insulă dintr-un arhipelag mediteranean. Liniştit sub soare, cu pini care se căţărau pe promontoriul stîncos, şi sus, coloanele dărîmate ale unui templu închinat vechilor zei, celor făcuţi după chipul şi asemănarea omului. În faţa acelei lumi, atît de desăvîrşită, atît de sigură pe ea însăşi, Shannon a înţeles că ajunsese la capăt. Şi sub umbra surîzîndă a unui pin, pe nisipul aurit, adormi împăcat.

KAN

este muntele, sămînţa,
uşa care se deschide,
pasărea cu cioc negru,
copacul puternic şi noduros.

Este Nordestul
şi Iarna.

(*Comentarii* la I-KING,
Cartea Mutaţiilor)

1. ESCALERUELA

L-A TREZIT FRIGUL şi-a întredeschis ochii. I-a deschis de tot, neîncrezător: un om umbla pe apă. Da, liniştit, pe apă, înaintînd printre ultimele fîşii de ceaţă. Shannon s-a ridicat uluit, credea că încă visează, dar a înţeles pe dată totul. Omul călca pe buştenii care pluteau. Shannon a dat la o parte pătura pe care încă mai era brumă şi s-a ridicat în picioare.

Rîul părea pardosit cu lungi buşteni, pini întregi descojiţi. Omul trecea cu uşurinţă de pe un mal pe celălalt, sprijinindu-se din cînd în cînd într-o prăjină care avea la capăt un cîrlig. Locul era îngust şi curentul iute; buştenii se încălecau. Un trunchi enorm, aşezat de-a curmezişul, stătea în calea celorlalţi, iar apa se lupta bolborosind să scape. Omul a înfipt ţapina într-un capăt al buşteanului, a desfăcut închisoarea şi turma de copaci şi-a continuat drumul.

— Ei, ai dormit?

Shannon s-a întors. Era Paula. În lumina cenuşie a dimineţii chipul ei era foarte tînăr, privirea aproape timidă. Dar buzele strînse, tăria sînilor şi asprimea mîinilor trădau femeia care vieţuia în inima muntelui.

— Au plecat toţi?

— Sînt pe-aici, printre stîncile astea. E-o zi grea. Valea asta, de la Escaleruela, e foarte periculoasă.

Şi-a aranjat cîteva şuviţe de păr care-i ieşeau de sub basma, şi a continuat:

— Poţi să bei ceva lapte. Americanu ţi-a oprit puţin din ceea ce le-a dat ieri un păstor.

A arătat spre oala agăţată deasupra spuzii. A scos din desagi o pîine de casă începută. În timp ce Shannon strîngea pătura şi rucsacul, Paula a pregătit mîncarea, punînd în laptele care fierbea felii subţiri de pîine.

— Lasă. Nu te deranja.

— Asta-i! Americanu mi-a spus să am grijă de dumneata.

— Nu, nu. Nu-i nevoie să te ocupi de mine.

A urmat o scurtă tăcere, întreruptă de zgomotul buştenilor izbiţi de curentul de apă, în timp ce ea îl privea fix. Apoi a vorbit cu vocea ei liniştită şi profundă:

— Ieri ai făcut destul pentru mine!

— A, dar dumneata! răspunse avîntat Shannon. Dumneata eşti altceva.

I-a întins farfuria şi, dintr-o lovitură scurtă, a închis briceagul. Apoi şi l-a băgat în sîn cu cel mai mare firesc.

— Dumneata nu iei nimic? a întrebat Shannon. Şi a a încercat să-şi imagineze oţelul acela ascuţit odihnindu-se pe nişte sîni de femeie.

— Am mîncat cu plutaşii, a răspuns ea, şi s-a dus cu oala goală la rîu.

Shannon a admirat-o pe fundalul cenuşiu al stîncilor ascuţite. Din cauza înălţimii, pinii care rezistau pînă sus se piperniceau. Aerul mirosea puternic a verdeaţă umedă.

Paula a îngenuncheat, a făcut vînt unui buştean şi a clătit oala. Rochia neagră, decoltată, i se mula pe corp. Şi briceagul acela cuibărit între sîni de femeie !

— Aproape că-mi este ruşine să mănînc singur, i-a spus Shannon cînd s-a întors. Par un leneş, un om inutil.

— Să nu-ţi fie ruşine, i-a răspuns Paula cu indiferenţă. Şi, deodată, cu mîinile pe coapse, cu spatele rezemat de-un pin, cu corpul înclinat graţios, cu privirea aţintită asupra lui, începu să devină o femeie care se lasă admirată, aproape accesibilă, într-un joc dublu de acceptare şi refuz, foarte feminin. Pe pînza de păianjen ţesută pe o tufă din apropiere, ceaţa prinsese nişte perle delicate. Poate că din această cauză i-au scăpat lui Shannon cuvinte din altă lume, absurde între rîpele acelea. Sau poate pentru că trecuse mult timp de cînd nu mai vorbise cu o femeie.

— Ai rămas aici pentru ca să mă serveşti ?

Oricum, ea ar fi putut să-i răspundă cu mai puţină răceală.

— Trebuia să-ţi dau sacul de dormit.

— Totuna era. Puteai să-l opreşti.

Da, aşa a spus, trădîndu-şi bătrînul tovarăş de campanie, care-i cunoştea sudoarea şi chiar sîngele. Şi atunci i s-a părut drept tonul măsurat şi tăios al Paulei.

— Asta nu se poate.

Poate prea tăios, un refuz prea categoric de-a împărtăşi visurile.

Shannon n-a găsit nici un răspuns, şi s-a dus să-şi spele farfuria. Acolo l-a bătut o rafală de vînt şi, cînd a ridicat capul, a văzut nori repezi şi ameninţători. Sus, pinii erau scuturaţi de un vînt puternic, ce nu se simţea jos. Întorcîndu-se la locul de popas a vrut să spună ceva deosebit :

— Sînt pitici printre plutaşi ? Aşa mi s-a părut azi-noapte...

— Pitici ? Poate bietul Santiago, cu gheba lui...

Aflase explicaţia bustului diform. Şi pentru că în acea clipă nişte crengi se dădură la o parte, Paula adăugă :

— A, da ! Iată un pitic !

Printre răchite apăruse un copil de vreo opt ani, cu părul scurt şi trăsături vioaie. Gîtul slab îi ieşea dintr-o jachetă roasă, prea mare pentru el. Din pantalonul de bumbac, intrat la apă, se iveau două glezne osoase.

— Ce este, Ocnă cel Tînăr ?

— M-a trimis Ghebosu, spuse copilul cu o voce matură pentru vîrsta lui, să-mi dai ce-a mai rămas.

— N-au mai rămas decît desagii ăştia. O să-i duc eu.

Băieţaşul a dispărut printre răchite. Deodată, o rază de soare a început să scalde într-un auriu de iarnă crestele stîncilor.

„Cum s-au înviorat pinii !" şi-a spus Shannon. Şi se emoţionă subit, pentru că clipa sosise.

— Bine, trebuie să ne despărţim, nu ?

— Vrei să pleci ? Acum ?
Oare era posibilă o uimire atît de sinceră în acea voce de femeie ? Shannon şovăi.
— Nu ştiu... Aş vrea să ştiu ce trebuie să fac.
— Şi nu ştii ?
— Sînt luni de cînd nu mai ştiu. Pe cuvînt.
Ea îl privi cu luare-aminte. Cu o expresie neîncrezătoare, aproape zeflemitoare, care trezea dorinţa de a o domina, dar te şi înfricoşa puţin. Întrebarea Paulei a sunat totuşi natural :
— Eşti bolnav ?
— Poate, răspunse Shannon. Şi i s-a părut că asta îl apropia de fată, pentru că expresia de neîncredere se risipea şi gestul se îndulcea. Cu siguranţă că ea nu putea înţelege adevăratul sens. Totuşi, a găsit cuvintele potrivite :
— Vino puţin. O să vezi cum muncesc plutaşii.
S-au pierdut între tufişuri : Shannon, cu bagajele lui, Paula, cu pătura şi desagii ei. Unul în urma celuilalt, pe cărare. În jos, spre apă, ca în noaptea trecută, atît de departe acum. Au ajuns la un prundiş unde îi aştepta băieţaşul.
— Dă-mi desagii, fetiţo, că mă înhaţă Ghebosu dacă te vede cărînd.
— N-o să-l las eu.
Dar băiatul o aşteptase ca să-i spună altceva. I-a dat drumul cu greu, fixînd-o cu acea privire pătrunzătoare pe care o au uneori ochii de copil.
— Sînt bucuros că n-ai plecat.
Paula, fără să-i răspundă, şi-a pus mîna pe păru-i tuns scurt. De jos, ochii albaştri o priveau cu nelinişte.
— Spun că vii cu noi.

— Cine ?
— Păi, toţi. Numai de asta vorbesc.
Într-adevăr, cînd au trecut pe lîngă doi plutaşi n-a fost greu să-şi dea seama că vorbeau despre fată. Shannon s-a gîndit din nou la prezenţa insolită a Paulei printre bărbaţii aceia şi şi-a amintit suspinele şi conversaţia cu Americanu din noaptea trecută.
— Dumneata nu erai cu ei ?
— Nu.
— Paula ni s-a alăturat în Fuente del Berro, în dreptul Povedei, explică băiatul. Şi noi am dat drumul la hait în Belvalle, la Paralejos. Dumneata eşti englezu, nu ?
— Nu, sînt din Irlanda.
— Americanu spune că asta-i în Anglia.
„Aşadar discuţiile, gîndi Shanon, s-au purtat în jurul meu şi al Paulei. Între lungi tăceri, printre repetiţiile şi cuvintele dezlînate ale dialogului popular. După cît se părea, şi Paula era un eveniment."
Cînd băiatul s-a oprit, soarele ajunsese de-acum pe la mijlocul stîncii. Erau la intrarea într-o vale îngustă şi rîul dispărea din nou pe după nişte stînci. Cîţiva plutaşi munceau din greu sub conducerea lui Americanu.
— Ei ? l-au salutat cînd l-au văzut, făcîndu-i semn cu mîna. Vii să ne vezi la lucru ?
Tonul era cordial, dar privirile, în ciuda unei aparente indiferenţe, erau iscoditoare. Cu bărbile dese, cu fulare puse peste pălărie şi legate sub bărbie, ţapinele ca nişte lănci şi pantalonii strînşi la gleznă păreau, la prima vedere, nişte

călăreţi gata să sară pe cai şi să se avînte într-o aventură sinistră. Sălbăticia locului şi trosnetul buştenilor, ca o trupă în pericol, erau un fundal cît se poate de potrivit pentru acele chipuri.

— Bună ziua, salută Shannon, în timp ce Paula şi băieţaşul se apropiau de noul popas. Nu vă-ncurc ?

— Asta-i ! a spus Americanu. Vino, uite ce mai construcţie ! Şi mai avem de ridicat încă două garduri ca să trecem de valea asta.

Au mai coborît puţin. Ca să scape de-o adîncitură a albiei stîncoase, plutaşii amenajaseră un taraz din trunchiuri. Era surprinzător cum întreaga construcţie rezista fără cuie şi legături, ca o arhitectură din scobitori gigante. Shannon şi-a arătat admiraţia faţă de Americanu.

— Aşa-i. Se face numai din trunchiuri, la marea artă. Forţa apei îi ţine strînşi unii de alţii, aşa cum gravitaţia atrage pietrele unui arc.

Shannon s-a mirat din nou de felul ales în care se exprima plutaşul, şi şi-a reamintit amabilitatea lui din ajun. Trebuie să fi călătorit mult, după cum sugera şi porecla.

— Sfrijitule, hai să le dăm drumul ! strigă în acea clipă. Apoi o să faceţi celălalt gard. Lasă-mi-i pe Patrudegete şi pe Dámaso, iar Brăcinaru să stea pe-aproape, dacă cumva vin iute.

— Nu vrei să vii tu, Americanule ? glumi un plutaş. Brăcinaru e sus, după stîncă.

— Spune-i să vină, Lucas, şi rămîi şi tu aici, dacă cumva se formează o închisoare.

— Mă duc, a răspuns Lucas, un băieţandru imberb, şi-a luat-o în susul apei.

— Gata ?... întrebă Americanu. Hai, Chiorule ! Un plutaş, înfipt pe cei doi buşteni aşezaţi în chip de pasarelă înaintea celorlalţi, privi în jos şi scoase un chiot prelung :

— Vineee !!

În timp ce ecoul răsuna speriind nişte păsări negre care s-au pornit să bată din aripi, omul a înfipt ţapina într-un buştean şi l-a îndreptat spre locul de trecere. Trunchiul a alunecat şi a coborît lin, ca o navă în lansare. Apoi au urmat alţii şi, încet, încet, pădurea plutitoare şi-a reluat drumul.

Sfrijitu se apropie de Americanu, ştergîndu-şi sudoarea :

— La dracu cu Escaleruela asta ! În fiecare an e mai greu ! Şi după ce că eram puţini, şi-a mai rupt şi Olănaru un picior. Un om nu înseamnă nimic, dar cînd îl pierzi, apăi vezi cît preţuieşte !

Era un plutaş uscat, să tot fi avut patruzeci de ani, deşi la faţă părea mai bătrîn, în ciuda trupului viguros. Americanu a zîmbit, descoperindu-şi dintele de aur.

— Hai, Sfrijitule, nu eşti tu omul care să te sperii.

— Nu mă sperii, rahat. Dar sîntem puţini oameni pentru atîta apă.

— Cum munceşte Blondu ?

Sfrijitu a zîmbit entuziasmat.

— O să iasă din el un plutaş de mîna-ntîia, pînă la urmă o să mă-ntreacă şi pe mine. Dar sîntem puţini.

— Dacă pentru pasul ăsta greu vă pot fi de folos cu ceva..., a spus atunci Shannon, pe nerăsuflate. Cu faţa năpădită de barbă, Sfrijitu l-a

măsurat din cap pînă-n picioare. Fără ostilitate, cu îndrăzneală, dar fără entuziasm.

— Îţi mulţumim. Dar ştii în ce te vîri ? Cîrmuitul e cea mai grea treabă. Cazi în apă din te miri ce.

— Înţeleg că nu-i uşor. Dar am mai încercat apa. Chiar cu gheaţă la mal, în Italia.

— Atunci, s-a făcut ! Dacă vrei, încearcă acum şi Tajo, a mai adăugat Sfrijitu şi s-a îndreptat în josul apei, după oamenii lui.

Americanu s-a întors spre Shannon :

— Îţi mulţumesc, pentru că într-adevăr sîntem puţini. Dar Sfrijitu a spus adevărul : e o muncă grea.

Înainte ca Shannon să apuce să răspundă, cineva a strigat cu o voce metalică :

— Şi mai stai pe gînduri, şefule ? Dă-i o ţapină şi să-şi cîştige îmbucătura ! Aici nu-i loc pentru chibiţi !

Era plutaşul care aşezat la cîrma plutelor dăduse drumul la buşteni. Shannon a întrebat mirat :

— E posibil să ne fi auzit la o asemenea distanţă ?

— Nu cred. Dar Dámaso ăsta, Dámaso ăsta... răspunse Americanu gînditor, uneori pare că ghiceşte.

— Bine, o să-ncerc cu ţapina.

— Gata, ţine una, încheie Americanu. Hai să-i ajutăm pe-ăştia.

Ceva mai sus de la taraz, altă pasarelă traversa apa. De pe ea, un om împingea buştenii pentru ca Dámaso să-i poată dirija mai departe.

Avea vreo treizeci de ani şi nişte ochi apoşi, pe jumătate ascunşi în faţa aproape spînă.

— Bună ziua ortace, salută Shannon cu o voce prea mieroasă.

— Lasă-mă pe mine, Patrudegete, spuse Americanu. Eu o să-i împing spre Dámaso. Tu să-i cîrmeşti de-acolo, de sus, de la stînga, şi aici omul o să mi-i împingă de la celălalt mal.

— Hei, tu ! Cum te cheamă ?

Era din nou vocea metalică a lui Dámaso. De aproape, pe faţa lui semifaunescă, cu buzele crispate într-un fel de surîs care aducea a rînjet, şi nişte ochi ageri, negri ca tăciunii, se citea o expresie răutăcioasă. Acel om părea să aibă un al şaselea simţ ; era surprinzător să-l vezi cum nimerea cu cangea în buştean, în timp ce îl privea insistent pe Shannon.

— Shannon. Roy Shannon.

— Vai, ce greu ! comentă cu o voce zeflemitoare. O să-ţi spunem Englezu.

— Sînt irlandez, răspunse Shannon.

— Dumneata trebuie să îndrepţi buştenii spre mine, ca să coboare tot timpul pe firul apei, îl întrerupse Americanu. Aşa o să-i împing şi eu mai bine spre Dámaso.

— De-acord. Dar spune-mi tu.

— Aşa-i, a comentat vocea ironică, tutuieşte-l. Cînd există încredere, parcă-i mai bine. Oameni de treabă şi englezii ăştia ! Parcă nici n-ar fi cîştigat un război.

Shannon a preferat să tacă şi s-a pus pe treabă. Ţapina cu coadă de aproape doi metri avea la capăt un cerc de fier din care ieşea un vîrf ascuţit cu care împingeau buştenii, iar pe partea cea-

laltă se încovoia un cîrlig cu care apropiau trunchiurile. Dar cînd voiai să-i prinzi, buștenii se revoltau aproape cu răutate, răsucindu-se în apă în jurul propriului lor ax, scăpînd de fier. Și la fiecare nereușită, Shannon era în pericol să-și piardă echilibrul.

Pentru o clipă, cînd buștenii veneau bine, putea admira îndemînarea celorlalți. Cu o lovitură sigură Americanu înfigea cîrligul, îndrepta lemnul și-i grăbea drumul spre locul de trecere. Aici Dámaso îi dădea lovitura hotărîtoare care-l dirija spre rampa de coborîre. În drumul lor, buștenii se luptau între ei, învolburînd apa rîului. Soarele apunea odihnindu-și razele pe coamele umede ale trunchiurilor.

A sosit cel după care trimiseseră, și atunci Americanu i-a dat postul în primire și l-a luat pe Shannon în susul apei, pînă au dat peste Lucas, care, după bulboana dintre stînci, îndrepta cu mișcări regulate buștenii în apă.

— E-n regulă, băiete ! a spus Americanu. O să-ți dau leafă de plutaș.

— Mulțumesc, șefule.

— Cum ți-a spus ? a întrebat Shannon.

— Ceea ce sînt. Conduc echipa de frunte, adică prima care deschide drum liber tuturor celorlalte plute și pregătește gardurile pentru ocolirea obstacolelor. Ultima este echipa *din coadă*, care demontează tot ce-am făcut noi și adună buștenii rătăciți. La mijloc merge grosul oamenilor și pe toți ne conduce dragomanul, adică șeful plutăritului pe tot rîul.

— Ei ! Un semnal ! exclamă atunci Lucas fără să-și întrerupă lucrul.

În josul apei, lîngă taraz, se zărea Patrudegete care, suit pe o stîncă, transmitea semnale.

— Semn de masă, tălmăci Lucas.

În timp ce coborau, Americanu a explicat că plutașii comunicau între ei la distanță printr-un fel de telegraf optic tradițional. Cînd au ajuns, întreaga echipă se strîngea lîngă plopi, la piciorul stîncii. Cînd i-a văzut apropiindu-se, un bătrîn cu fața rotundă și colorată, cu părul alb, a strigat :

— Să prînzim, fraților, c-a venit starețul !

— Ți-e foame, Fleancă ? a întrebat Americanu.

— Mi-e foame ! Noi, plutașii, avem din toate prea mult. Și a adăugat, privindu-l pe Shannon : Ce mai viață, prietene ! O să vezi ! Dacă iei bine seama, fugi de-ți scoți ochii.

— Poate fi și mai rău, a spus Shannon.

— Da, însă și mai bine. Dar cum costă și nu ne ține punga, atunci tragem mîța de coadă spetindu-ne.

De cîte ori vorbea, rînjea ; de multe ori rîdeau și tovarășii lui. Cînd a văzut că Shannon se pregătea să-și scoată de-ale mîncării din rucsacul lui, i-a spus :

— Lasă sărăcia aia și vîră-ți lingura în cratiță ! Plutașii împart cu tovarășul lor puținul pe care-l au.

Americanu a repetat invitația și Shannon a acceptat. În tăcerea care domnea se simțea greutatea privirilor. Totdeauna în apropierea spaniolilor avusese senzația că oamenii mai întîi se măsoară cu luare-aminte din cap pînă-n picioare.

Sosirea cocoşatului cu tigaia plină cu *migas*[1] a distras atenţia.

Fiecare şi-a scos briceagul şi lingura şi Ocnă cel Tînăr a făcut înconjurul grupului împărţind pîine. Americanu a băgat lingura şi ceilalţi l-au urmat pe rînd. După cum i-a explicat Fleancă lui Shannon, *migas* era mîncarea aproape de fiecare zi a plutaşului, cu gustul ei puternic de ulei iberic. Mai tîrziu, cînd vremea avea să se îmbuneze, se adăugau salatele, bobul sau rădăcinile de sparanghel ; dar în martie, şi mai ales pe munte, nu se găsea nimic. Oamenii vorbeau puţin, atenţi la mîncare ca nişte cîini care-şi păzesc ciolanele. Erau zece plutaşi, cu Americanu cu tot, plus Lucas ; Paula mînca de-o parte, cu cocoşatul şi bucătarul.

Lingurile zgîrîiau fundul tigăii cînd cineva ceru să se aducă vinul, care începu să treacă din mînă în mînă. Atunci s-a întîmplat incidentul. Dámaso şi-a lăsat capul într-o parte şi a înclinat burduful în aşa fel încît vinul a ţîşnit peste umărul lui drept pe faţa şi jacheta lui Shannon. Toţi au izbucnit într-un rîs brutal, urmat de-o bruscă şi grea aşteptare. Dámaso s-a prefăcut că-şi cere scuze, întrerupte c-o voce dură de Americanu :

— Ţi-ai băut porţia, Dámaso, dă mai departe burduful.

Dar Shannon, în loc să-l primească, s-a ridicat în picioare. Nările îi tremurau ca atunci, în Catania şi-n Sulmona.

— O clipă, l-a întrerupt el. Dacă-i doar o glumă, sînt primul care să rîd. Dar dacă-i altceva, va trebui să stăm puţin de vorbă în doi, tu şi cu mine.

[1] Mîncare în care se pun bucăţele de pîine prăjită.

Americanu a intervenit cu greutate :

— Cred c-a fost o glumă.

— Bine, dar ce cred ceilalţi ?

Îşi plimbă privirea de jur-împrejur, dar nu descoperi pe nici-o faţă bătaie de joc. Foarte serioasă, Paula se ridicase şi ea, fără să se mişte din loc.

— Vezi bine, spuse Americanu. Nimeni n-are nimic cu dumneata.

— Atunci s-o recunoască şi el, a izbucnit mînios Shannon, ţintindu-l cu degetul pe Dámaso.

— Nu te supăra, Englezule, bătu în retragere Dámaso. Noi, plutaşii, sîntem oameni răi.

— Oi fi tu, ceilalţi nu mi-au făcut nimic.

— Eh, poate să fiu doar eu... a dat înapoi şi mai mult Dámaso. Şi brusc i-o taie sec : Ajunge de-acum ! Nu cere prea mult...

Shannon a şovăit o clipă, voia să se convingă. Dar atmosfera era mai puţin încordată. Fleancă se vîrî în vorbă :

— Nu vă încăieraţi, oameni buni, nu vă încăieraţi ! Şi aşa sîntem puţini ca să mai pierdem doi !

Paula s-a aşezat liniştită. Cineva a zîmbit şi Shannon a citit în ochii şefului de echipaj că totul era în ordine. Aşa se face că s-a aşezat pe locul pe care tocmai şi-l cîştigase.

— Habar n-aveţi să beţi, fraţilor, şi mai credeţi că-i ceva de capul vostru, spuse Chioru ridicîndu-şi faţa nenorocită, cu pleoapa vineţie care acoperea golul ochiului pierdut şi o cicatrice care se-ntindea de la coada ochiului pînă

la ureche. Şi a adăugat cu un zîmbet stîngaci : Trage tu, Fleancă, să-nveţe şi ceilalţi !

Intervenţia lui veni la ţanc şi Quintín reuşi să-i facă pe toţi să rîdă, recitînd cu multe sclifoseli, înainte de-a da de duşcă :

O, fecior al viţei, Bachus,
Ce-ai crescut printre araci,
pe cîţi oameni cumsecade
să cădem pe brînci ne faci !
Punem prinsoare
Că nimeni nu rezistă la a ta chemare ?

Cearta a rămas pe planul al doilea şi voia bună a crescut după ce Shannon, trebuind să facă cinste pentru botezul primit, i-a dat lui Ghebosu cîteva pesete să cumpere tutun pentru toţi, cînd şi unde va găsi. Dar incidentul l-a făcut pe irlandez să rămînă printre plutaşi, să nu-şi închipuie că fugea de ei. Şi ca nu cumva să se bănuie că asta era cauza, i-a promis lui Americanu, cînd şi-au reluat treaba, după prînz, că-i va ajuta să treacă de Escaleruela, mai ales că era atît de greu.

Şi într-adevăr era. Căci Tajo în amonte nu este un rîu potolit care să-şi urmeze cuminte drumul printre stînci, ci o apă furioasă ce şi-a croit cu forţa o trecătoare în roca vie a mesetei înalte. Şi continuă să muşte neobosită din stînca dură rostogolindu-se vijelios de pe un prag pe altul, cum sînt cele care au dat numele cazanelor de la Escaleruela. Da, rîul îşi continuă opera, şi aspectul haotic, de lucru pe jumătate făcut, cu movilele de pămînt înălţate la poalele stîncilor abrupte, imensele blocuri de stîncă prăvălite de

sus pînă-n mijlocul albiei, mînia apelor şi bolboroseala nesfîrşită, o dovedesc din plin. Apa năvalnică îşi continuă drumul, preferînd singurătatea între înfricoşătoarele parapete de stîncă, departe de cîmpie şi oamenii ei, ca nimeni să n-o poată îmblînzi cu poduri şi baraje, cu amenajări şi instalaţii. Oamenii o ocolesc, speriaţi de rîpi şi temători de viituri. Doar ciobanii şi cărăuşii se apropie de ea, şi ăştia de nevoie. Doar plutaşii îndrăznesc să convieţuiască cu ea, şi chiar şi cu ei pare că se încordează pentru a-şi scutura butucii de pe coame şi se înfurie şi mai mult contra păstorilor pădurii plutitoare.

Lui Shannon i-au dat un loc uşor, alături de Lucas, băieţandrul subţirel, puţintel la stat, în ciuda celor şaisprezece ani ai săi.

— Cum de te-ai apucat, aşa tînăr, de munca asta ? l-a întrebat Shannon.

— Asta-i ! Ocnă cel Tînăr e mai mic ca mine.

— El e ucenic şi lucrează împreună cu taică-su.

— Eu n-am tată. Ce altceva puteam face ?

Vorbeau cu pauze, căci atenţia le era concentrată asupra buştenilor ; cînd se tîrau liniştiţi ca nişte şerpi, cînd se încălecau şi se loveau. Uneori apa îi acoperea pentru o clipă, ca apoi să se ivească şi mai strălucitori.

— N-ai găsit o meserie mai bună ?

— În sat, dacă n-ai pămînt, nu-i nimic de făcut. Măcar la plutărie, dacă munceşti, te faci respectat.

Shannon ştia ; locuitorii sedentari se tem de plutaşii dezrădăcinaţi şi rătăcitori, deşi se fac că-i dispreţuiesc.

— Şi-apoi, a continuat băiatul, eram prea tînăr ca să intru tăietor, ca tata.

— Ca ce ?

— Tăietor de lemne, dar din cei care doboară pinul, nu din cei care sparg lemne pentru foc sau cărbune. Din cauza asta a murit. A căzut un copac peste el.

Se apropia un grup liniştit de buşteni — o mare de apă printre lemne — şi Lucas putea să vorbească mai legat.

— S-a întîmplat acum doi ani, iarna. Mi-amintesc că înainte de a se sui în camion să plece la munte a vrut să mă bată pentru ceva... Totdeauna era împotriva mea ! Se spunea că n-aş fi copilul lui ! Ei, împinge-l pe cel alburiu, că se agaţă !

Shannon a şovăit puţin. Nu avea ştiinţa plutaşilor de a recunoaşte un trunchi dintr-un grup, aşa cum ciobanii cunosc fiecare oaie. Le găseau cu uşurinţă numele cel mai nimerit : falnicul, pătratul, piticul, muşcatul, cojitul, scorţosul, nodurosul...

Lucas tăcea în timp ce împingea nişte buşteni care erau gata să facă o închisoare. Shannon îşi imagina muntele cutremurat de dureroasele lovituri de topor, apoi zgomotul copacilor care se prăbuşeau şi în sfîrşit şirul de cioturi, aliniate ca într-un cimitir, şi care împrăştiau cu ultima lor suflare parfum de răşină, ca într-un grăbit sfîrşit de primăvară.

— Şi cînd se dă drumul la hait ? l-a întrebat apoi pe Lucas.

— Se ţin toată iarna la uscat şi li se dă drumul îndată ce se topeşte zăpada. Prin martie, de-aici şi vorba : „Cum e vremea în martie, aşa vor merge şi plutele". Se angajează oamenii, se bea pentru plecare şi, valea, la muncă. Şi eu, cum n-aveam nici un rost, m-am agăţat de ei... Ce puteam să fac dacă n-aveam nimic şi maică-mea slujea în casa vechilului ? O urăsc în sat — a adăugat foarte atent — pentru că-i valenciană şi-i foarte albă, nu ca tuciuriile astea din sierra ! Dar cînd o să mă-ntorc plutaş, o să vedem dacă mai îndrăzneşte careva să spună ceva... Hei, ce semne sînt alea ?

În susul apei, la intrarea în Escaleruela, se vedea unul din echipa următoare. Lucas a făcut semn cu braţul c-a înţeles, şi celălalt a dispărut.

— A venit telalul, exclamă puştiul. E Felipe !

Cocoţat pe-o stîncă, a retransmis semnalul celor din josul apei. Felipe, i-a explicat lui Shannon, este curierul plutaşilor, legătura lor cu familiile rămase acasă.

— I se încredinţează totul, a încheiat. Pînă şi mîngîierile.

— Nu înţeleg.

— De la bărbat pentru nevastă. Sau către iubită.

— Ai iubită ?

— Ei ! Doar aşa, pentru mîngîiat.

— Şi vă aduce şi scrisori ?

— La ce bun ? Aproape nici unul nu ştie să citească ! Transmite prin viu grai şi nu uită nimic... Dar mi-ar place să ştiu să citesc, ca dumneata ! Meseria asta nu se lipeşte de mine, mărturisi el.

Shannon căzu pe gînduri ; cît de mult i-ar fi plăcut să-l înveţe pe acel flăcău subţirel, dar nu

avea timp. Şi-au văzut mai departe de lucru. Încet, încet, soarele s-a ascuns după stînci şi aerul a început să capete o melancolică tentă vinețe. Curînd, în josul apei au apărut semnele de încheiere a zilei de muncă, iar prin Escaleruela îşi făcu apariţia un om care ducea de căpăstru un măgar.

Au coborît împreună cu telalul spre pod. Aproape întreaga echipă se adunase la locul de popas. Telalul le-a adresat salutări cu o solemnitate exasperantă pentru Shannon, dar care celorlalţi le-a părut foarte firească. Apoi a deschis o desagă şi-a început să scoată cîte o boccea pentru fiecare plutaş, iar ei s-au împrăştiat să tălmăcească semnele convenite : cîteva pietricele înnodate într-un colţ de batistă însemna tot atîţia duros pe care-i cereau ; anumite semne cu creionul ascundeau comunicări intime... Pînă şi Dámaso — de ce oare părea straniu să aibă familie ? — cerceta un pachet.

Totuşi, nu toţi aveau veşti. În afară de Shannon, nici Americanu n-a primit. Nici Santiago-Ghebosu, ocupat cu pregătitul cinei. Nici Paula.

— Noi sîntem solitarii, a glumit Americanu. Deşi, în ceea ce te priveşte, poate fiindcă toţi ai dumitale sînt departe.

— Am familie în Irlanda, însă nu rude apropiate. Dar dumneata ?

Le venea greu să renunţe la dumneata, deşi Shannon se tutuia de-acum cu ceilalţi.

— Pe nimeni.

— Nici Ghebosu ?

— Bietul Ghebosu !

— Şi Paula ?

— Ah, Paula ! Fata asta... Ştii ce, nu-i lucru obişnuit.

Sfrijitu, ca secund al echipajului, se apropie de telal, se aşeză pe-o piatră şi căzu într-o hieratică înstrăinare de lume. Amîndoi şuşoteau, aproape lipiţi unul de altul. Uneori se zărea cîte un gest mai expresiv de-al Sfrijitului.

— Se „spovedeşte", a spus Americanu. Aşa se transmit mesajele cele mai intime. Pariez că Sfrijitu ascultă acum mărturisirile unei ibovnice din satul lui.

— Dar nu-i însurat ?

— Sfrijitu e tare muieratic. Totdeauna-i aprins după cîte-o fustă. Îi plac mult femeile... Uite, uite cum reacţionează !

— Şi ea o fi avînd oare curaj să-i transmită prin acest om un mesaj foarte... personal ?

— Un mesaj care ar face să roşească orice bărbat. Pe ea au măritat-o din interes c-un moşulică, şi trebuie că-i grozavă. Ultima oară cînd a venit telalul, Sfrijitu mi-a povestit ce visa ea că aveau să facă împreună cînd se vor revedea : nişte îmbrăţişări sălbatice... Ce vrei ! Pentru Sfrijitu nu mai există altceva nici pe lumea asta, nici pe cealaltă, şi cred că reuşeşte să le facă şi pe ele să creadă acelaşi lucru.

Sfrijitu i-a cedat locul lui Fleancă şi s-a îndepărtat puţin, lungindu-se cu faţa în sus. Şi-a acoperit ochii cu pălăria în care a pus un batic colorat, primit în pachet. Şi-a pus mîinile sub ceafă şi-a rămas nemişcat.

— Mirosul, mirosul... murmură Americanu, cu privirea pierdută în depărtare.

— De ce nu vii şi dumneata aici, cu singuraticii, a întrebat-o Shannon pe Paula.

Fata s-a apropiat şi s-a aşezat ca totdeauna, cu genunchii lipiţi şi picioarele strînse într-o parte, aproape ascunse sub fustă. Shannon se simţea incapabil să-i descrie gura, sub ochii întunecaţi care priveau adînc. Uneori, buzele ei cărnoase păreau senzuale ; acum schiţau un fel de alint de fetiţă supărată.

— Nu mai sta aşa, singură, femeie, spuse Americanu.

— Mai bine singură decît în tovărăşie rea.

— N-oi fi spunînd de Irlandezu şi de mine.

— Nici gînd, răspunse ea cu multă sinceritate. Spun despre... alte cazuri.

Au tăcut, fiecare absorbit de propriile-i gînduri. Apoi, Americanu, ca şi cum ar fi continuat un gînd interior, a întrebat-o pe Paula :

— O să rămîi cu noi ?

— Dacă dumneata mă vrei aici..., răspunse Paula cu umilinţă.

Shannon a cîntărit acel cuvînt „vrei" pînă cînd nu s-a îndoit de absoluta lui inocenţă. Acum îl întrebau pe el. A şovăit :

— Am să văd, cînd s-o termina cu strîmtoarea asta. Adică — a surîs — dacă mă vreţi aici.

— Desigur, interveni prompt Paula.

„N-a şovăit deloc", şi-a spus Shannon, gustînd din plin cuvintele ei. Între timp, oamenii terminaseră cu „spoveditul" şi Ghebosu, de la foc, îi chema la masă. Toţi răspunseră la chemare, în afară de Sfrijitu, care rămăsese întins, cu pălăria pe faţă. Dámaso s-a apropiat de el.

— Hai, Sfrijitule ! Trezeşte-te... Să-ţi aduc aici o lingură de mîncare dacă nu te poţi mişca ?

— S-o aduci pe mă-ta, auzi ! urlă Sfrijitu. Blestemată fie viaţa asta de cîine, care nu te lasă nici să te gîndeşti !

— Apropie-te de tigaie şi lasă gîndurile, că nu încălzesc trupul ! strigă Fleancă stîrnind rîsul celorlalţi.

— Blestemata asta de singurătate vă face să rîdeţi ? continuă furios Sfrijitu în timp ce se apropia. Păi, slabe semne de bărbăţie, dacă nu vă fierbe sîngele-n vine ! Se holbă la Paula, care stătea departe de grup. Şi tu, fetiţo, şi tu, ce te hlizeşti ? i-a strigat. Nu-ţi pare rău, ca fiecăruia ? Cu gura asta a ta, bună de strivit ?

Shannon simţi imediata crispare a Americanului. Toţi au tăcut. Paula n-a răspuns, nici măcar cu un gest.

— Ţie, a continuat grosolan Sfrijitu, măsurînd-o din cap pînă-n picioare, o să-ţi fac într-o bună zi un dar frumos.

— Darurile le duc eu, omule, glumi telalul. E treaba mea.

— Pentru asta n-am nevoie de tine, Felipe. Nu ţi-ar cădea bine.

Dar tensiunea trecuse, şi, în sfîrşit, Sfrijitu s-a aşezat jos. Paula şi-a dus măgarul la apă. Bărbaţii au rămas singuri, rumegînd toţi acelaşi gînd. Blondu a fost mai sincer :

— Adevărul e că o femeie ca asta, cu noi...

Americanu a încercat să descopere ce se ascunde în tăcerea lor, apoi a spus :

— Bine, dacă aşa hotărîţi, o să-i spun să-şi urmeze drumul prin munte.

Au continuat să tacă. Oameni care păreau totdeauna insensibili, de piatră.

— Sîntem oameni, Francisco, nu animale, rosti agale, într-un sfîrşit, Fleancă.

Nimeni nu s-a opus şi cina a pus capăt incidentului. Paula nu s-a mai apropiat, rămînînd de-o parte. Înainte ca oamenii să se culce, Ocnă cel Tînăr s-a apropiat de Shannon cu sacul de dormit ca să i-l restituie din partea Paulei şi să ia pledul. Shannon a refuzat, şi, luîndu-l el însuşi, se îndreptă printre tufele de răchite spre Paula. A găsit-o ghemuită, mai înnegurată decît întunecata noapte. În picioare, în faţa ei, a insistat să se folosească în continuare de sacul de campanie.

— Nu ţi-a plăcut ? a întrebat-o.

— Ba da ! i-a auzit vocea bucuroasă. E mai moale ! Dar nu pot să-l mai primesc.

— De ce ? întrebă Shannon aşezîndu-se în faţa ei. Şi, simţind-o că se retrage, a adăugat : Dacă te deranjez, plec.

— Nu, nu, scuză-mă, spuse cu o voce plină de căinţă. Aşa sînt eu.

— Aşa eşti, sau aşa te-au făcut să fii ?

A văzut-o ridicînd din umeri, şi a continuat :

— Atît de singură, lipsită de apărare... Şi eu sînt singur, ca dumneata ; şi eu port în mine o greutate care mă apasă... Sîntem la fel, de aceea te înţeleg.

— Ce ştii dumneata ? a rostit cu o voce reţinută.

— Dumneata porţi o durere. Nu ştiu ce-ar putea fi, nici nu vreau să aflu, dacă nu vrei

să-mi spui. Dar dacă ai nevoie de ceva... Dacă, de exemplu, ai vrea să pleci de-aici, şi-ai vrea să ai o companie bună... Înţelege-mă bine, te rog. Încerc doar să pot fi o dată de folos cuiva. Te-aş întovărăşi ca un frate, crede-mă.

În vocea Paulei se putea ghici acel gest copilăresc pe care uneori îl schiţa cu buzele.

— Ştiu, Irlandezule.

— Spune-mi Roy.

— Ştiu, Royo... a adaptat ea numele. Dumneata eşti altfel. Nu-i de dumneata să rămîi printre noi.

— De ce nu ? Toţi sîntem oameni, şi-a fi om nu înseamnă mare lucru. Dar dacă te-aş putea ajuta cu ceva, măcar o singură dată...

— Mulţumesc, răspunse ea înainte de-a adăuga, cu un glas stins : Dar trebuie să-mi port singură crucea.

— Nu mai repet, insistă el plin de bunăvoinţă. Dar să ştii, te-aş ajuta de cîte ori ai avea nevoie. Şi să nu-mi mulţumeşti. E din egoism, din... nu mai ştiu. Din acelaşi motiv pentru care te-am întovărăşit azi-noapte, pentru că n-am avut altă soluţie. Nu ştiu de ce, dar aş face-o.

Acele cuvinte au vibrat profund, vii, singura realitate a nopţii care-i învăluia împreună cu apa şi vîntul. Paula tăcea, cu capul plecat. Apoi l-a ridicat, ca atunci cînd iei o hotărîre. A vorbit sigură şi stăpînă pe ea :

— Şi eu o să-ţi spun ceva, îl tutui ea deodată. Nu te depărta de drumul tău. Eu nu sînt femeie pentru un bărbat bun, pentru un om ca tine...

Shannon a înţeles gravitatea celor spuse şi s-a simţit obligat să gîndească bine înainte de a

vorbi. Își cîntări bine cuvintele. Ar fi vrut să fie la înălțimea acelei guri de fetiță care rostea sincerități de neclintit.

— Ce adînc vezi, Paula... spuse el în șoaptă. Eu nu întrebasem atît de mult. Dar dacă mi-ai spus, dacă m-ai avertizat, nu încuia încă poarta, lasă-mă să încerc... Nu te nelinişti, n-o să-mi faci nici un rău, n-o să mă simt mai rău decît ieri. Acum am ceva.

— Nu, Royo, insistă ea încet de tot, tandru, ca atunci cînd trebuie să dezamăgeşti un copil.

— Ba da, Paula. Chiar dacă-i o nebunie, chiar dacă ar fi să se sfîrşească mîine. Înainte, nimic, nimic, şi iar nimic... şi, cine ştie ? spuse ca pentru el însuşi. Poate nu sînt chiar atît de deosebit, poate de aceea am ajuns pînă aici... Dar tu nu te nelinişti, nu mă lua în seamă. Trăieşte liniştită, fă-ţi prieteni, încheie el ridicîndu-se. Şi acum, noapte bună.

Dormeau, doar Americanu îl aştepta treaz.

— Îmi pare rău că trebuie să-ţi spun — a început cu un surîs de dezvinovăţire — dar e mai prudent să nu rămîi singur cu Paula. Ai văzut în seara asta.

— Au spus ceva acum ?

— Nu, dar îi cunosc. Şi situaţia se va înrăutăţi pe măsură ce vom înainta.

— De ce ?

— Lipsa femeilor îi omoară, şi-apoi o să vină primăvara, pămîntul o să se-ncălzească... Apele se liniştesc, buştenii plutesc aproape singuri, şi au mai mult timp de gîndit...

Shannon s-a culcat neliniştit. Dar şi mai mult, mirat de sine însuşi, de schimbările şi surprizele lui interioare. Oare cine-o fi capabil să-şi analizeze propriile sentimente ?

2. ALPETEA

A DOUA ZI cînd s-au trezit, vremea se schimbase. Cerul părea un tavan de plumb care apăsa peste stînci. Timp de trei zile, cît a mai durat trecerea Escaleruelei, a fulguit sau a plouat. Apele rîului se scurgeau roşietice şi groase, ca pasta în mîinile olarului ; iar buştenii plutitori cu greu se deosebeau de acel pămînt lichid. Nivelul apelor creştea ameninţînd să se reverse, dacă timpul nu se îndrepta, şi uneori abia de găseau vreun locşor de popas lîngă peretele stîncos. Oamenii se drăcuiau, prost dispuşi. O dată s-a mîncat tîrziu de tot, altă dată n-a fost timp nici pentru gătit ; s-au înfăşurat în păturile umede şi s-au culcat, după ce au înghiţit un colţ de pîine şi cîteva măsline.

A apărut şi soarele tocmai cînd, la miezul zilei, primii buşteni scăpau de Escaleruela, într-o albie mai largă, spre ruinele podului San Pedro.

— În sfîrşit ! a spus Fleancă. Altă viaţă !

Atunci a căzut Shannon în apă, poate fiindcă i s-a părut că era nevoie de mai puţine manevre cu ţapinele şi cangele. Întîmplarea a pus capăt proastei dispoziţii a oamenilor.

— Ei, ce mai, acum ai primit şi tu botezul apei! rîdea Fleancă. Veniţi, că şi-a spălat sufletul în apele Iordanului!

Căzuse într-un loc unde apa era mică, şi se udase doar pînă la piept. S-a aşezat lîngă foc, bucurîndu-şi ochii cu micile treburi făcute de Ghebosu şi Paula. După atîta oboseală şi vreme rea, şederea la soare, fără să facă nimic, urmărind cum se juca Ocnă cel Tînăr cu *Loli*, căţeluşa maronie a Ghebosului, îi dădea o senzaţie de bunăstare domestică.

Oamenii veneau pentru o clipă şi-l mai luau puţin peste picior.

— Să vedem cînd o să te scalzi şi tu, fetiţo, spuse Negru. Şi a explicat: Nu că ţi-aş dori vreun rău, ci ca să-ţi văd braţele.

— Poţi să ţi le imaginezi. Ca cele ale soră-ti.

— Aş! Tu eşti altfel. Femeile ca tine ar trebui bine priponite. Dacă ai mei ar fi avut ceva bănişori, te ţineam în sat, încheie el şi îşi reluă lucrul.

— Ce le-oi fi făcînd eu, Doamne Dumnezeule, de nu-mi dau pace? oftă Paula.

— Ce faci? izbucni Ghebosu, cu amărăciune şi înţelegere în acelaşi timp. Doar că eşti aşa cum te-a făcut Domnul! Încotro te duci, toţi roiesc în jurul tău ca nişte cîini în călduri.

— Santiago! Şi tu? i-a reproşat Paula.

— De ce nu? Ori poate ai crezut că din cauza ghebei!... Bine, hai s-o lăsăm moartă.

Şi-a început, foarte concentrat, să cîrpească samarul.

Shannon îşi dădea seama că Paula nu putea trece neobservată, chiar dacă încerca. Nici rochia neagră cu mîneci pînă la încheieturi, nici basmaua care-i acoperea părul negru şi des nu reuşeau să-i ascundă adevărata feminitate. Era femeie şi cînd era blîndă, şi cînd înfrunta hărţuiala plutaşilor. Shannon l-a înţeles pe Ghebosu.

— Azi n-avem *migas*, spuse acesta văzînd că Shannon privea mirat la ceea ce pregătea el.

— Peşte cu cartofi, să sărbătorim vremea bună!

— Olé! a strigat Ocnă cel Tînăr.

Şi *Loli* a început să latre.

— Ai cui semăna, băiete. Taică-tu nu se gîndeşte decît la mîncare. În schimb, pe tine te lasă să mănînci cîte răbdări prăjite doreşti.

— Şi ce artă ca să-şi găsească de mîncare! spuse băieţelul plin de admiraţie. Ieri a prins o şopîrlă atît de mare!

— A mîncat-o? întrebă Shannon.

— Este iepure de munte! explică puştiul.

— Ţine, Santiago, interveni Paula, întinzîndu-i o tigaie pe care o scosese dintr-un sac. Luceşte ca soarele.

Nu mai provoca; înduioşa cu atitudinea ei umilă, cu mîinile bătătorite de atîta muncă, cu respiraţia obosită. Shannon s-a ruşinat de el însuşi şi de toţi. Ea i-a surprins privirea şi a surîs.

— Cum merge, Royo?

Da, avea multă nobleţe. I-a răspuns cu respect:

— Ca-n cer. Nu ştiu de cînd nu m-am mai bucurat de atîta linişte.

Era adevărat. Soarele încălzea ţinutul; strigătele rare şi semnalele între oameni umanizau locul. Aproape, zornăitul vaselor, hîrjîitul cuţitului care curăţa cartofi, rumegatul măgarului, lătratul vesel umpleau auzul cu plăcute mă-

runţişuri, în timp ce imensa sferă a pămîntului se învîrtea în spaţiu, cu seninătate şi repeziciune.

Ghebosu se folosea de nişte fire de iarbă ca să afle direcţia vîntului şi să orienteze bine apărătoarea focului, cînd oamenii au început să se apropie.

— Ce-i cu voi ? a întrebat Ghebosu. Nu v-am chemat.

— S-a dat semnalul mai devreme, spuse Americanu. Am ajuns pînă la pasul de la San Pedro şi, cum nu avem timp să terminăm pregătirile astăzi, am venit.

— La dracu ! a strigat Sfrijitu. Să ne mai întremăm şi noi puţin, că-i vremea de-acum.

S-au aşezat. Unii au început cumpătata ceremonie a fumatului.

— Vezi muntele ăla din faţă, Irlandezule, cel mai înalt dintre toţi, pe partea dreaptă a fluviului ? spuse Fleancă. Acolo era castelul de la Alpetea, al maurului Montesino.

Arăta spre un vîrf înălţat peste nişte stînci în scară, să tot fi avut vreo trei sute de metri deasupra apei.

— De-acolo, a continuat Fleancă, se vede... Ce ştiu eu ! Turnul din Aragón, pînă în Molina, şi... ce mai, jumătate din Spania.

— Uite-l şi pe Quintín cu basmele lui, s-a rînjit Sfrijitu, lăţindu-şi gura pînă la urechi.

— Mai bine ţine-ţi fleanca şi ascultă, că ai cu ce. Ce mai, dacă ai fi ajuns rege, ar fi trebuit să se bată duros cu toarte !

— Continuă, nea Quintín, insistă Ocnă cel Tînăr în timp ce toţi rîdeau. Cine era maurul ?

— Bine, fie, ca să ne treacă mai uşor aşteptarea... Montesino era un căpitan maur foarte curajos, şi din acest castel îi urmărea pe creştini. Dar într-o bună zi, aici, în Cobeta, Fecioara i s-a arătat unei păstoriţe care n-avea o mînă, i-a pus-o şi i-a spus să se ducă să-i arate maurului. Şi astfel, cînd a văzut minunea mîinii vindecate, s-a creştinat, i-a alungat pe toţi maurii şi s-a încoronat rege al acestor ţinuturi.

— Hm ! a răsunat vocea metalică a lui Dámaso care-i explica lui Shannon : Cum Fleancă e monarhic, toate se termină la fel.

— Ei bine... Eu nu vreau să mă conducă o juntă, sau nişte oameni de cîrpă. Eu sînt un individualist ; vreau ca unul singur să-şi facă datoria pînă la moarte.

În acel moment, trecea Ocnă cel Tînăr care ducea măgarul la apă. Dámaso plescăi limba.

— Dii, regele meu ! strigă.

Măgarul s-a smucit furios, aproape doborîndu-l pe Ocnă cel Tînăr, în timp ce toţi se prăpădeau de rîs. Fleancă liniştea animalul.

— Uşurel, amirale ! Uşurel, preşedinte ! Hoo !!

— Şi măgaru-i monarhist, spuse Negru. Fleancă i-a explicat lui Shannon că pe măgar de fapt îl cheamă *Canalejas*, pentru că se născuse în satul cu acest nume, dar răspundea la oricare alt nume, numai rege să nu-l fi strigat. Asta nu suporta.

— E adevărat că l-ai cunoscut pe rege, Quintín ? glumi Negru.

— Pe care ? Afonso al XIII-lea ? întrebă Shannon.

— Ţie o să-ţi povestesc, fiindcă şi voi, englezii, aveţi rege, şi ştiţi să-i respectaţi.

Shannon a preferat să nu-l informeze despre Republica de la Eire, şi l-a lăsat să continue.

— S-a întîmplat în '28, cînd don Alfonso a urcat la Molina să dezvelească monumentul căpitanului Arenas, fiu al acestui oraş şi pe care l-au omorît în Tistutin, cînd cu mişcările din '21. Eu fusesem ordonanţa lui, şi m-au purtat pe la discursuri, peste tot... îmbrăcat în militar. Don Alfonso mi-a dat mîna... Ce simpatic şi amabil era ! Guvernatorul era mai îngîmfat decît el.

— Acum o să-ţi povestească cum a fost o dată la Madrid şi regele i-a poruncit reginei să pregătească în ziua aia încă două ouă că nea Fleancă rămînea la masă, încheie Dámaso.

— Rîde-te, rîde-te ! Vedea-te-aş din nou cu Republica pe cap !

— Hm ! Se trăia mai bine cu rege ?

— S-a trăit mai bine după ? Dacă m-am născut sărac, n-am chef să-mi poruncească alt nepricopsit ca şi mine, numai pentru că a ajuns în vîrful prăjinii... Haide, haide... Eu — s-a întors către Shannon — pe timpul Republicii n-am lipit nici-un timbru cum trebuie pe scrisoare : toate timbrele cu Pablo Iglesias, cu capul în jos. Şi asta îl sîcîia mult pe factor, care era din Lerrús.

— Lăsaţi politica, interveni Sfrijitu, asta-i doar pentru cei bogaţi, ca să aibă de ce se bate între ei. Pentru noi, săracii, totuna-i.

— Asta pentru că în Spania poporul niciodată n-a făcut politică, a zis Negru.

— Bine se spunea în tangoul lui Villacampa, pe care-l cînta maică-mea, s-a amestecat Brăcinaru, şi-a început :

În Spania, frăţioare,
oricît te-ai socoti,
sînt lucruri de mirare :
căci, oricît te-ai trudi,
de foame poţi să crapi
de nu pui la ciorap.

Toţi au rîs, dînd din cap a aprobare. Dar sosirea cratiţii a schimbat firul discuţiei.

— Ce miros, mamă !

— Trăiască Ghebosu !

— Paula a gătit, îi lămuri Santiago.

— Ca să vedeţi, nerecunoscătorilor ! a spus Paula în faţa elogiilor.

— Dar te iubim mult, fetiţo !

— Prea mult, a răspuns ea.

— Asta-i bună ! a observat Chioru. Cum de lipseşte Ocnă şi nu vine în grabă, cu mirosul ăsta ?

Toţi s-au mirat. Dar Ocnă tocmai se apropia şi aducea în mînă ceva care se zbătea.

— Uite-l ! a spus fiu-su uimit. A şi schimbat şopîrla pe-un iepure.

Quintín i-a explicat lui Shannon care era foarte mirat : cu siguranţă, Ocnă înfipsese în spinarea şopîrlei o creangă de pin care ardea, şi-apoi îi dăduse drumul la gura unei vizuine de iepure. Şopîrla fuge de foc şi iepurele iese afară, şi astfel îl prinde la ieşire.

■

În acest timp, Ocnă a frînt gîtul animalului şi, după ce l-a atîrnat de o creangă joasă, s-a apropiat de masă.

— O să-l jupuiesc pe urmă, a spus, și cleam-cleamp... E foarte mic.

— Hm ! Și dacă l-am lăsa pe mîine, să-l punem în mîncare ? sugeră tăios Dámaso.

— Dacă ai pune-o pe mă-ta ? scuipă printre dinți Ocnă.

— E doar o glumă, Lorenzo ; nu te-nfuria, a intervenit împăciuitor Patrudegete.

— E o glumă, fratele meu, îl maimuțări, mieros, Dámaso. *Cónejus vobiscum.*

— Eu nu mă supăr, a spus Patrudegete, dar nu trebuie să-ți bați joc de lucrurile astea.

— Vă pierdeți rîndul la mîncare ! i-a prevenit Americanu.

Apoi, un timp, nu s-au auzit decît plescăituri. De cum n-a mai rămas nimic, Ocnă s-a ridicat și a început să jupoaie animalul.

— Dă-mi puțină sare, Paula ! i-a cerut fetei.

— Nu-i da nimic zgîrcitului ăsta ! a spus Blondu. Dar fata i-a întins săculețul.

— Oricum m-aș fi descurcat cu puțină cenușă. Carnea tot carne rămîne, savură Ocnă.

— Și vinul tot vin rămîne, a spus Fleancă. Aduceți burdușelul, că apa din Tajo umflă bîrdîhanul și slăbește bășica. În schimb, vinul și pe prost îl face deștept.

— Asta-i mai bună decît politica, a surîs Chioru. Hai, mai spune o poveste, Quintín.

— Păi, uite... pe vremuri trăia în Guadalajara doña Juana, care pe la vreo treizeci de ani a rămas văduvă, și-apoi s-a căsătorit pentru a doua oară.

— Hm ! o fi avut bani.

— Se poate, fiindcă din fire era mai rea decît Mariana mea, iertat să-mi fie. Ei bine, dom'le, într-o seară bărba-su a ieșit la chef cu prietenii (se mai întîmplă, nu ?), și cînd s-a întors, în zori, doña Juana nu l-a lăsat să intre în castel. „Deschide-mi femeie, sînt eu, Juan al tău", striga omul. „Nu, o femeie cinstită nu deschide niciodată noaptea, dacă bărbatul ei nu-i acasă." Și așa, l-a lăsat afară.

— Bine i-a făcut ! izbucni Paula.

Și Shannon și-a amintit cuțitul pe care-l purta la piept.

— Mie, a spus Sfrijitu, dacă-mi face asta, bat la altă ușă. Oi găsi eu vreuna. Nu-i lipsă.

— Asta ți s-o fi întîmplat chiar ție, Quintín, glumi Blondu, și-acum o spui ca pe-o poveste.

— Nu, e consemnat și-n cărți, se amestecă Shannon. Ea era doña Juana de Mendoza, și cel de-al doilea soț era nepotul regelui Henric al II-lea.

Și citind mirarea pe fețele tuturor, a explicat că studiase istoria și literatura spaniolă.

— Unii pot studia, a șoptit Lucas, care se așezase în spatele lui Shannon cînd se terminase masa, și alții, nu știu nici literele.

— O să-ți arăt cîteva, a spus Shannon. Ai să vezi cît de repede o să le înveți.

— Astfel de istorii mi-ar fi plăcut și mie să știu, a oftat Fleancă. Dar ce poate să facă un biet țăran, crescut mai singur decît deținutul căruia i-au omorît pasărea ?

— Știi și povestea asta, Quintín ? întrebă Shannon.

— Nu-i o poveste. E-o vorbă din satul meu.

Dar Shannon i-a răspuns că apărea într-una din cele mai bune balade, şi a început să recite vestita poveste a prizonierului care se termina aşa :

. . . .
numai eu, mîhnit amarnic,
viaţa-n temniţă mi-o port
de nu ştiu nici zi cînd este,
nici cînd noapte-i peste tot
făr-o păsăruică-afară
care-mi ciripea în zori.
Un arcar mi-a omorît-o,
bată-l Domnul de neom.[1]

Oamenii au rămas tăcuţi, plini de o emoţie — a observat Shannon — tot atît de primară pe cît de autentică. Şi poate tocmai de aceea şi mai autentică.

— Ce mai, Fleancă, ţi-a închis gura, a spus Dámaso. Te-au dovedit inglezii.

— Ei, eu nu ştiu fineţuri... Dar, pe cît pui că nu ştie cîntecul secerătorilor ?

Şi, aţîţat de ceilalţi, Fleancă a început :

Uite, vin secerătorii,
se-ntorc pe-nserat ;
slabi, murdari şi fără-un sfanţ ;
Ziua-ntreagă-au secerat.

Shannon se simţea transportat în acel Ev Mediu al poveştilor de la Canterbury. Avea înainte-i auditoriul, cu gura căscată la povestitorul

[1] *Romancero, Vechi balade spaniole,* trad. Sorin Mărculescu, Editura Albatros, 1976.

caraghios, gustînd din nou cuvinte deja ştiute. Cînd povestea deocheată s-a terminat cu rîsete puternice, adunarea a început să se destrame. A rămas doar Shannon care-l învăţa pe Lucas literele. Alături de acea scînteie de progres uman, Ocnă rodea ultimele oase ale iepurelui, pe care abia după ce le curăţa bine le arunca căţeluşii. Bătaia focului tremura pe mandibule şi în albul ochilor, dîndu-i înfăţişarea unui om preistoric, abia ieşit din animalitate.

Dimineaţa şi-au strîns repede lucrurile pentru a se instala mai bine dincolo de Campillo, alături de vechile ruine ale podului de la Herrería. Acolo vor rămîne cît timp buştenii vor ocoli Rinconada, furiosul cot al apei, lîngă Alpetea.

Oamenii au plecat spre podul San Pedro şi acolo au montat alte tarazuri pentru a trece de stîncile ascuţite semănate prin albia rîului, tot stăvilind apa cu gărduşuri, ca nivelul să crească şi buştenii să plutească mai uşor. Ploile din ultimele două zile uşurau munca. Cînd, la prînz, un grup de oameni se întorceau la noul loc de popas, Sfrijitu i-a sugerat Americanului să meargă după-amiază la hidrocentrala de la Rocha să ceară învoială să treacă pe la baraj.

— Sînt oameni de treabă, ştii doar. Şi dacă dăm peste don Clemente, ai să vezi că ne invită la o duşcă.

— Eu nu merg, Sfrijitule. Du-te tu.

Sfrijitu a încercat să insiste, pentru că deşi cererea era o pură formalitate şi permisiunea se obţinea pentru toate plutele în schimbul a cinci duros, oamenii ridicau acea învoială la rangul

de ceremonie rituală, oficiată de şeful echipei. Dar nu l-au convins, şi, după prînz, Sfrijitu s-a dus, împreună cu alţii, la vechea moară transformată în centrală electrică de primarul din Villar de Cobeta şi reconstruită după război.

Shannon a rămas şi el pe loc. Observa ceva ciudat la Americanu, pierdut în contemplarea lui *Canalejas*. La fiecare mişcare a fălcilor, în ochii animalului apăreau două mici luminiţe, care se aprindeau şi se stingeau în ritmul mestecatului.

— Vrei să dai o raită ? a propus pe nepusă masă Americanu.

Shannon a înţeles că omul avea nevoie de tovărăşie şi i s-a alăturat. Au luat-o în josul rîului, pe malul stîng, şi-apoi au suit domol dealul. Americanu s-a oprit şi a îmbrăţişat într-un gest larg acele locuri agreste unde Gallo se varsă în Tajo, în dreptul Alpetei, printre răchitele unei luncuşoare. Mîna lui indica detalii şi accidente ; vocea mîngîia fiecare munte şi fiecare cărare cu cîte-un nume. Părea că reînvie o lume cunoscută, ca şi cum, rememorînd fiecare element, îl aşeza la locul lui. Shannon tăcea : acel om avea, fără îndoială, nevoie de singurătate, şi în acelaşi timp de-o prezenţă umană alături de el.

— Da, spuse cu privirea şi vocea pierdute în timp, toată această întindere se cheamă Campillo. Ştii ceva ? Nu m-am dus la centrală ca nu cumva să mă recunoască cineva... Pentru că eu m-am născut aici, în Campillo. Şi deodată deveni concret, exact : părinţii mei erau din Villanueva de Alcorón, dar aveau aici o casă de vară, în care m-am născut.

Shannon s-a emoţionat simţind cum acel colţ de planetă se umaniza dintr-o dată, locuit de amintiri, chiar dacă acestea nu-i aparţineau.

— Şi acum să mergem, a spus Americanu, continuîndu-şi drumul, spre ceea ce-a fost Moara Avocatului... Avocatul era străbunicul meu...

Rămăseseră doar pereţii. Prin golul care altădată fusese poartă se vedeau mormane de dărîmături acoperite de pămînt şi bălării. În mijloc, o gaură trăda stîlpul în jurul căruia se învîrtise catîrul. În spatele casei era micul stăvilar prin ale cărui spărturi se scurgea apa, dar care mai reuşea încă să stăvilească un heleşteu neînchipuit de liniştit, plin de lintiţă şi mîzgă, a cărui dezolare era accentuată de-o răceală de moarte. Cînd au sosit, nici o broască n-a sărit în apă, nici o pasăre nu şi-a luat zborul, nici o undă n-a înfiorat oglinda apei. S-au oprit lîngă scîndurile putrezite care serviseră de ecluză. Americanu privea fix oglinda apei.

— Printre primele mele aventuri din copilărie, drumul pînă aici însemna culmea curajului. Odată am primit o sfîntă de bătaie de la taică-meu, iar pedeapsa a făcut ca aventura să fie şi mai excitantă.

S-a aşezat pe un bătrîn trunchi de pin căzut şi-a continuat :

— Tata ura moara fiindcă provocase ruina bunicului său, care-şi cheltuise toţi banii construind sistemul cel mai modern din vremea lui. Îl pasionau maşinile rurale şi era în stare să petreacă lungi ore la Societatea Economică a Prietenilor Ţării, discutînd schiţa cea mai potrivită pentru

o simplă cormană. Dar s-a încăpățînat să exploateze moara ca un adevărat domn, în timp ce toți ceilalți foloseau sumedenie de vicleșuguri. La început nu i-a mers chiar rău, pentru că țăranii, reușind să-l înșele mai mult decît pe ceilalți, veneau cu grîul la moara lui ; dar cînd într-o bună zi și-a dat seama și l-a bătut pe unul, s-au speriat și n-au mai venit.

— Așa se întîmplă, a murmurat Shannon. Totdeauna ajungi să-ți dai seama că oamenii sînt necinstiți. E mult de cînd omul și-a pierdut cinstea.

A vorbit cu atîta patos, că Americanu și-a întrerupt pentru o clipă șirul gîndurilor.

— Și dumneata ai multe amintiri, nu ?

— Nu, amintiri nu. Problema mea e să uit.

— De ce să uiți ? Sîntem ceea ce-am fost. Fără amintiri am fi ca acești pereți... Te înșeli : în felul lor, erau demni. Își făceau doar datoria, ca să poată trăi... În fine, fapt e că străbunicul meu a pierdut mult și-a închis moara ; dar cînd eram copil încă mai aveam casa de vară... venea aici și verișoara mea...

La aceste ultime cuvinte, parcă o undă a trecut peste apa întunecată, ca o slabă lumină prin întuneric.

— De ce oare azi îmi amintesc toate, și încă atît de intens ? S-a întîmplat ca de obicei, am început prin a ne prinde de mînă la adăpostul tufișurilor și-am sfîrșit sărutînd-o chiar aici, într-o după-amiază, lîngă această apă liniștită... Nu, apa e alta, e alta... Ea a rupt-o la fugă, iar eu am rămas locului. Inima mi se zbătea ca nebună, ca inima unui iepuraș prins în capcană... A doua

zi mi-a spus că plînsese toată noaptea, că voia să se înece în Tajo... Dar eu i-am jurat c-o voi lua de nevastă... A fost ultima vară petrecută aici...

„Ultima vară, s-a gîndit Shannon. Cîtă tristețe în aceste cuvinte ! Și acum se risipea vraja în aer, pierzîndu-se în neant." Totul era absurd, fără sens : acel om dur — croit din lemn și lut, în mijlocul unor ruine dezolante — își întorcea privirea către un trecut pe care nimeni nu i l-ar fi atribuit : o familie de oameni cultivați și progresiști, o dragoste romantică în adolescență... Desigur, fiecare om își are secretul lui ; și acea poveste era carne din acel om. L-au dat afară de la Seminarul din Sigüenza cînd s-a aflat că o spălătoreasă îl învăța alfabetul dragostei mai concret decît verișoara lui. S-a întors cu faima de rebel și unchiu-său i-a interzis fetei să mai vorbească cu el.

— M-am dus s-o văd, a continuat, și i-am propus să fugă cu mine. Cum mai plîngea, dar n-a avut curajul să facă asemenea pas ! Am văzut-o atît de mică, de lipsită de viață că nu m-a mai interesant... În schimb, tatălui ei, unchiul meu, i-am dat foc într-o căpiță de fîn. Da, eram foarte violent, urmaș adevărat al tatălui meu. Au pus Garda Civilă pe urmele mele, dar nici prin gînd nu le-a trecut că eu mă alăturasem unor plutași... Apoi am plecat în America... S-a întrerupt mirat și s-a ridicat, ștergîndu-și fruntea cu mîna, ca cel care se trezește dintr-un vis. De ce oare povestesc toate aceste lucruri ? a urmat. S-a întors contrariat către Shannon : Niciodată

n-am privit înapoi ; dar acum simt..., nu ştiu..., apropierea clipei cînd trebuie să fac ordine în trecut...

■

S-a lăsat o lungă tăcere, căreia tot el i-a pus capăt cu vorbe pline de sarcasm :

— Şi cînd te gîndeşti că dacă am sui spre cîmpie am putea s-o întîlnim pe vreo stradă din Villanueva... S-a căsătorit cu veterinarul ; mi-a spus alaltăieri un cioban... Te umflă rîsul : nevasta domnului veterinar voia să se înece pentru un sărut de-al meu... Dar nimic nu ţi se mai pare bizar cînd ţi-a intrat bine în cap că toate-s o apă !

Părea că-şi recapătă stăpînirea de sine. Surîsul îi dezveli dintele de aur.

— Eh ! nimic e tot nimic. Acolo, în America, nu mă interesa decît să trăiesc, restul îmi era indiferent. Acum, nici atît, şi toate se scurg pe lîngă mine, fără să iau aminte la ceva. Îmi dau seama că un singur lucru contează, doar un singur lucru e sigur... S-a oprit deodată, foarte mirat de el însuşi. A continuat încetişor : O fi de-asta ? Să mă uşurez ? M-am întors oare din cauza asta ?

A dat din cap gînditor.

— În schimb, dumneata nu te întorci. Fugi. De ţinutul şi amintirile dumitale...

— Da. Trebuia să fiu acum pe-un vas, în drum spre Anglia. Întoarcerea eroilor, ştii : fanfare, discursuri, parăzi şi altele. Dar eu nu puteam suporta toată ceremonia aia, pentru că noi ne întorceam de la război.

— Ai ceva contra războiului ? a întrebat Americanu mirat.

— Cu războiul în sine, nimic. L-am făcut aproape vesel : erau nişte splendide vacanţe la ţară, nişte teribile exerciţii sîngeroase în decoruri naturale care se schimbau mereu ; iar partea rea, mai mult sau mai puţin se justifica. Dar pacea... Îndată ce cucercam o provincie şi excitaţia luptei se potolea, deschideam ochii asupra distrugerilor pe care le lăsam în urmă. Acolo unde mai înainte nu vedeam decît obiective militare, apăreau dezastrele civile : ruinele, cîmpiile pîrjolite, suferinţele copiilor, doliul văduvelor. Şi, după puţin timp, traficanţii foametei, profitorii ariergardei, dornici de răzbunări personale. Ar putea să pară de necrezut, dar eu am văzut doi oameni în uniformă, cu chipiu şi pieptul plin de medalii tîrînd după ei o tînără goală, rasă-n cap, pentru că avusese un logodnic din „cealaltă parte". De aceea mi-e ruşine ca la întoarcerea din Italia să mă primească ca pe-un erou. Şi în ziua în care vasul care ne transporta spre patrie s-a oprit la Alicante...

A ridicat capul şi l-a privit pe Americanu :

— Nu cunoşti oraşul Alicante ? Atunci n-ai să poţi să mă-nţelegi. Mă aflam pe coverta vaporului şi de-acolo am văzut un deal ca un leu, încoronat cu un castel, iar în vale casele albe şi splendizii palmieri care străjuiesc şoseaua. Deşi era ultima zi a anului, nu se simţea iarna. Marea era liniştită, aerul călduţ... Jos, în cală, cineva a aprins un chibrit şi l-a aruncat în mare. Îmi pare că văd peştele care a ţîşnit în grabă din adînc şi apoi şi-a văzut de drum, dezamăgit ! „Ce-ai să faci după ce vom ajunge ?" a rostit

încet o voce. N-a răspuns nimeni. Ce-ar fi putut răspunde? M-am gîndit la discursurile pe care aveau să ni le servească; mi-a fost scîrbă şi-am hotărît să nu mă mai întorc în turmă. Mai departe, singur; dar cu ei, nu. Atunci mi-au căzut ochii asupra unui pescar care stătea pe dig cu picioarele atîrnate. Mînca atît de liniştit, încît am simţit nevoia să-i vorbesc. „Ei, îţi iei gustarea?" l-am întrebat. M-a privit mirat că-i vorbeam în spaniolă şi mi-a răspuns: „Vezi şi dumneata. Pîinea şi cuţitul". N-am uitat acea vorbă înţeleaptă, stoică şi senină: „pîinea şi cuţitul". Adevărul pîinii şi cel al oţelului; cel al vieţii şi cel al morţii. Şi mai ales adevărul foamei... Ştii ce, m-au impresionat dealul, soarele, marea, pescarul, acea lume atît de liniştită, atît de paşnică, şi-am hotărît s-o cunosc. Am creat mari dificultăţi autorităţilor, dar am reuşit să cobor de pe vas cu gîndul să traversez Spania pe socoteala mea, pînă la un port din Nord... Cred că mi-au admis cererea fiindcă şi-au dat seama că, de nu, aş fi fugit şi-aş fi călătorit clandestin... Dealtfel, eram lăsaţi la vatră... Dar aveau nevoie de turmă ca să strălucească ei!

L-a privit pe Americanu.

— Dumneata nu poţi înţelege...

— Într-adevăr, e greu. Acolo, în America, au fost mici hărţuieli, da — a surîs. Dar pacea nu se deosebea cu mult. Şi, fii sigur, dacă pescuiam o femeie goală, n-o purtam pe străzi.

— Vezi? Asta-i de-acum altceva. O fi barbar, crud, primitiv, n-are importanţă. Dar nu te molipseşte josnicia. De aceea, ca să mă salvez, am nevoie să respir demnitate umană.

— Deşi, poate, ai exagerat, spuse Americanu agale, cred că acum te înţeleg... Ce nu înţeleg, în schimb, e ceea ce se-ntîmplă cu mine. De ce mi-am adus aminte azi de copilărie?... Voi şti oare vreodată?

„Ajungem să ştim vreodată?", se întreba Shannon în timp ce se-ntorceau. Şi-n acea noapte a auzit şi mai îndărătnic zgomotul pietrei cu care întotdeauna Americanu, maniac, înainte de-a se culca, îşi ascuţea vîrful ţapinei.

3. HUERTAHERNANDO

—ÎMI PARE BINE că rămîi cu noi, Irlandezule, a spus Fleancă în timp ce împingea buştenii. Eşti un om de treabă.

— Nu-ţi dai seama ce mult înseamnă pentru mine aceste cuvinte, Quintín. Mă fac mai bun decît sînt.

Lăsaseră în urmă Campillo şi Peña Bermeja. Ajunseseră la pasul de la Bujadilla, la capătul Buenafuentei, unde buştenii se încălecau din lipsă de apă. De aceea amenajaseră un gard din lemne care stăvilea apa şi-i ridica nivelul.

— Prostii. Tu preţuieşti mai mult decît noi toţi la un loc.

— Te înşeli. Toţi valorăm la fel.

— Între un om şi altul nu-i mare deosebire, adevărat. Dar puţini ca tine o recunosc, şi-ţi mulţumesc.

Shanon își justifica vag prezența prin faptul că trebuia să-l învețe pe Lucas să citească înainte de a pleca. Ceilalți, încîntați că aveau o țapină în plus, nu întrebau prea mult. În clipa aceea însă, Dámaso și-a exprimat mirarea de pe malul celălalt :

— Nu-i totuna dacă mă-ndrept spre Molina, Medinacelli sau Sigüenza ? i-a răspuns Shannon. Peste tot sînt castele și eu nu-s grăbit.

Știau că-l interesau construcțiile istorice.

— Hm ! Aici nimeni nu-și mai urmează drumul. Nici Paula spre Zaorejas, nici Englezu spre Molina.

— În schimb noi ni-l urmăm, s-a băgat în vorbă Brăcinaru. Spre Aranjuez, cu siguranță. Vrînd-nevrînd. Ne poartă rîul...

— Și mai departe, pînă la mare, a spus Sfrijitu.

— Și încă mai departe, a mormăit Patrudegete, spre viața veșnică.

— Într-acolo nu-i grabă, se precipită Sfrijitu.

— Și de ce să te grăbești ? interveni Fleancă. De-ajuns, ajungem sigur la casa tuturor.

— Unde ! întrebă Shannon.

— La cimitir, omule.

— Niciodată nu trebuie să alergi într-acolo, cît trăiești tot mai speri, spuse Brăcinaru. Așa gîndea un vecin de-al meu din Valencia. I-a căzut o bombă pe casă, m-am dus la el la spital să-l văd, rămăsese fără picioare și jumătate din brațul drept. „Cum te simți, vecine ?" l-am întrebat ca să-l încurajez. „Vai, Sixto, ce noroc am avut ! mi-a spus. Dacă nu mă adunau la timp, pierdeam tot sîngele și muream." Vezi, era încîntat, deși rămăsese un boț de carne de care atîrna o mînă... Avea dreptate. L-au pus într-un cărucior să vîndă bomboane și trăia liniștit.

Se apropia un grup de bușteni și pentru cîteva clipe au tăcut. Se mișcau de frig ; era o zi înnourată și cenușie. Cînd își băgau picioarele în apă — Shannon schimbase de mult timp cizmele, care nu-i permiteau să se țină pe trunchiuri, cu niște sandale — le înghețau.

— Dacă rămîi pînă la Trillo, ca să continui spre Sigüenza prin Cifuentes, reîncepu Fleancă, o să vezi ceva nemaipomenit : taurul din Sotondo... Un obicei foarte vechi. În satul ăsta, cînd sosesc plutașii, se organizează o corrida, o sărbătoare ca un carnaval, cu paiațe și mascați.

— Hm ! și-a rîs Dámaso. Numai că, fiindcă în sat nu există nici un animal, un om trebuie să facă pe taurul.

— Rahat ! spuse Sfrijitu. Nu le face nici o plăcere. Mai către sfîrșit se distrează și ei, dar la început se plictisesc.

— Așa-i de cînd lumea, a continuat Fleancă, și n-o s-o schimbe nimeni. Se povestește că într-un an toți din sat s-au unit contra plutașilor, să nu-i lase să treacă, dar aceștia s-au supărat și-au intrat cu pari și lovituri de cuțit, pîn-au scos taurul în arenă. Se spune de asemenea că, demult, obștea satului avea dreptul să le dea o vită pentru hrană ; mai apoi, a devenit o sărbătoare. Acum cei din Sotondo nu mai dau nimic. Doar vinul, ca să-nvie „taurul" omorît.

— Cum ? întrebă Shannon.

— Cel care face pe taurul se preface că moare, şi-atunci îl tîrîie pînă la crîşma care-i la doi paşi, şi-acolo îi dau cît vin îi pofteşte pipota, ca să-nvie.

— Totdeauna sînt bune la ceva coarnele, rîse Sfrijitu.

— Nu-i rău să fii nici stafie, a adăugat Dămaso.

— O să faci pe stafia ? a întrebat cu subînţeles Fleancă.

— O să-i sperii puţin şi-o să mă aleg cu cîteva găinuşe, că trecerea Tagüenzei o să ne vlăguiască de-a binelea.

Fleancă i-a explicat lui Shannon despre ce era vorba : furau găini dintr-un cătun apropiat.

— Dar bieţii oameni... a dat să spună Shannon.

— La dracu, Irlandezule, eşti bolnav ! l-a întrerupt Chioru, cu o izbucnire nefirească pentru caracterul lui închis. Bieţii oameni ? Blestemaţii, se lăfăie în casele lor în timp ce pămînturile produc pentru ei, şi-şi petrec nopţile pe saltele moi, cu nevestele alături, iar noi ducem viaţa asta de cîine... Şi ţi se pare mult să ne dea nişte găini ?

— Omule, nu cred că plugarul de pe malul ăsta să ducă o viaţă atît de bună. Şi tu ai fi putut să duci o viaţă asemănătoare, nu ?

— Eu ? Care m-am născut fără o blestemată de fărîmă de pămînt ? Tata era muncitor cu ziua şi nu avea altă avere decît un bordei săpat în pămînt, unde să-şi tîrîie viaţa. Dacă aş fi avut un petic, uite-atîtica, nu mai mult, să-l semăn, să-l ud şi să văd cum creşte semănătura, n-avea decît să fi trăznit Domnul toate plutele din lume !

— Şi-apoi, a insistat Dámaso, eu nu sînt periculos, cu cuţit şi ciomag. Hm ! Mă duc în glumă, făcînd pe stafia, cu un băţ de care atîrnă o pînză, ca uriaşii de la procesiuni, şi-o luminiţă sus, într-o oală găurită. Ş-apoi, sătenii se tem de stafii şi în casă !

— Numai că-ntr-o bună zi o să anunţe preotul, a spus Sfrijitu, şi cu apă sfinţită şi cîţiva oameni înarmaţi cu pari o să-i tăbăcească stafiei bine pielea.

— Aş ! Dámaso e iute de picior, a spus cel interesat. Ca să nu mai vorbim că revine mai scump dacă-l plătesc pe preot decît dacă pierd cîteva perechi de găini pe an.

Îi chemau la masă. Au încetat lucrul şi după-amiază s-au întors la vad. De-aici i-am văzut urcînd dealul pe Ghebosu şi pe Paula, care mergeau să facă cumpărături la Huertahernando, cale de vreo două ore. Norii ameninţători se risipiseră şi soarele de iarnă strălucea cu zgîrcenie.

— Buenafuente e mai aproape, i-a explicat Fleancă lui Shannon, dar e un cătun de vreo şase-şapte case. E şi o mînăstire de călugăriţe bernardine, de-alea pe care nu le zăreşti niciodată. Sînt aici, ştiu eu, de cînd i-au alungat pe mauri. Sînt îngropate şi prinţese, şi-o apă miraculoasă izvorăşte de sub un Crist, chiar în capela mînăstirii.

— N-am auzit de mînăstirea asta, a spus Shannon. M-ar interesa s-o văd.

— Pe dinafară se poate, şi biserica... Du-te după-amiază ; pe coasta asta în sus, o s-ajungi.

Şi au continuat lucrul, bine dispuşi de pălăvrăgeala lui Quintín.

— Privește buștenii, spunea surîzător ca totdeauna, înaintează ca niște mieluşei, ca o turmuliță. Uite, ăla roșu, mai strîmb decît Dámaso, cum se mai vîră și încurcă ! Șezi cu tata, roșcovane ! l-a admonestat înfingînd cangea în el. Sînt ca și oamenii, ca mine și ca tine... Uite, ăla neliniștitu, care și-a făcut ceva loc și vrea să profite ca și Ocnă... Și ăla umflatu, ca Ghebosu... Și ăla ascuțit, ca Sfrijitu...

— Eu nu sînt, Fleancă ? glumi Shannon.

— Dom'le, tu ești de altă categorie... Dar uite, vine unul, drept, lemn bun, aproape rînduit, se vede că le-a plăcut, au început să-l încercuiască, și-apoi i-au dat drumul. Așa-i mai bine : știi că lemnul dat la apă e mai bun decît celălalt ? Da, apa îi spală seva dinăuntru, îl curăță, și cînd se usucă rămîne lemn curat, nu altceva. Dăinuie o veșnicie.

„Da, gîndi Shannon, era mai bine poate curățat pe jumătate. Nu prea mult ; doar atît cît să mai păstreze ceva din copacul viu."

— Numai că, a continuat Fleancă, plutele întîrzie mult pînă ajung la destinație, și în zilele noastre toată lumea se grăbește. Cum pe drumurile de munte se introduc neîncetat camioane, o să se termine cu plutăritul. Și de ce-o să se apuce atunci Quintín din Taravilla, care toată viața lui n-a făcut altceva ? Căci eu sînt din cei puțini la număr cărora le place meseria asta atît de naturală și liberă... Ei, ascultă, se opri deodată, cum ai să intri în biserică dacă nu ești creștin ?

— Dar sînt, Quintín.

— Cum toți englezii sînt niște eretici...

— Însă aproape toți irlandezii sînt catolici. Și-apoi, și protestanții sînt tot creștini...

Fleancă a dat din cap a îndoială. Americanu tocmai se apropia, așa că Shannon i-a cerut voie să se retragă ca să se ducă la Buenafuente ; a traversat apa pe trunchiuri și-a început să suie coasta.

Drumul era anevoios, dar nu prea lung. Cînd a ajuns în vîrful dealului, a văzut în vale sătulețul. Într-adevăr, doar cîteva case, adunate în jurul unei clădiri enorme, ale cărei garduri foarte înalte înconjurau o grădină unde se mișcau două-trei siluete albe. Shannon a apucat-o printre case și-a ajuns la intrarea bisericii, sărac decorată și cu cîteva arcuri în stilul goticului timpuriu. Ușa era încuiată, și deși Shannon a tras zdravăn de lacătul cît toate zilele, acesta n-a cedat. A urcat o scară exterioară care pornea chiar din atrium și-a dat peste stareța mînăstirii. Shannon i-a pus mai multe întrebări, dar femeia a răspuns doar că în mînăstire erau treisprezece călugărițe. Și-n timpul războiului au fost, cu toate că zona cealaltă era foarte aproape ; n-au lipsit nici pe vremea carliștilor, care și ei au purtat războaie prin acele locuri. Totdeauna în mînăstire au rămas niște suflete, de cînd s-a construit... Nu, nu știa cînd : de-amar de ani. Și era adevărat că înăuntru erau îngropate două infante, doña Sancha și doña Mafalda. Ea văzuse mormintele, cu statuetele respective care trădau persoane de seamă.

Shannon a examinat exteriorul clădirii și, cum era devreme, a hotărît să se apropie și de schitul Sfintei Fecioare. O mică construcție fără farmec, care părea abandonată. Printr-o ferăstruică cu

grilaj, tăiată chiar în uşă, se vedea interiorul : o hănie dărăpănată ai cărei pereţi se cojeau şi cu pardoseala din dale roşietice, crăpate. În fund, un altar rudimentar, dar încă în picioare, împodobit stîngaci cu sculpturi făcute în sat şi, în nişa centrală, o icoană aproape îngropată în dantele şi funde mototolite. Într-un colţ atîrnau nişte statuete urîte din ceară şi nişte cozi de femeie. Mirosea a umezeală, a praf şi uitare : era dezolant. Şi totuşi, Shannon a început să se gîndească, pe tăcute, la Dumnezeu.

Trecuse mult timp de cînd îi era imposibil să rostească rugăciunile din cărţi şi să simtă cel mai mic sentiment religios cînd intra în bisericile aurite, pline de credincioşi, mai ales dacă se nimerea să intre tocmai în timpul predicii. Din contră, acel sărăcăcios hangar îi trezea o emoţie autentică. Fiindcă Shannon credea în existenţa divinităţii, credea că implorările atîtor oameni, iluzii şi necazuri adunate de-a lungul secolelor, rămăseseră acolo, ca şi cum ar fi impregnat fizic pereţii, fără să fie alterate — cum se-ntîmpla în templele de la oraş — de fastul material, de convenienţele sociale. Şi-n mijlocul acelei sărăcii s-a simţit mic : s-a simţit doar unul în plus, o oaie în turma lui Fleancă, în sfîrşit, o făptură în mîinile lui Dumnezeu. Nu era nevoie nici să vorbească, nici să ceară ceva concret. Trebuia doar să aştepte cu smerenie să se deschidă, să lase să i se usuce şi să-i crape propria-i coajă, în timp ce se gîndea cu adevărat la *El*.

Deodată a simţit frigul. Petrecuse mult timp aşezat lîngă acea ferăstruică şi soarele începea să apună. A zărit de-acolo apa, căptuşită de

plute, şi oameni pe drumul dinspre Huertahernando. Da, erau Ghebosu şi Paula, care se-ntorceau. A observat că Paula s-a îndepărtat apucînd-o spre schit, în timp ce Ghebosu cobora spre locul de popas, tîrîndu-l după el pe *Canalejas*. A aşteptat-o.

Paula şi Ghebosu ajunseseră cu vreo două ore mai înainte la Huertahernando. La trecerea lor, femei cu capetele acoperite cu băsmăluţe negre apăreau pe la porţi. Doi puşti şi-o fetiţă, negricioşi şi slabi, i-au urmărit pînă în piaţă. Acolo l-au legat pe *Canalejas* de-o bară groasă de fier de la o ferăstruică şi-au intrat în prăvălia satului.

Puştii s-au oprit, măsurînd grav măgarul.

— Sînt ţigani, a spus cel mai mare, scărpinîndu-se în cap.

— Sînt păpuşari, a spus celălalt.

Fetiţa se gîndea. Şi-a scos degetul din nas şi a afirmat răspicat :

— Sînt hoţi.

— Ţine-ţi gura, proasto, a spus cel mic. Nu există femei hoaţe.

— Ba da, există, a răspuns fetiţa cu aceeaşi siguranţă. Mama spune că maică-ta e o hoaţă.

Puştiul a îmbrîncit-o zdravăn pe fetiţă, de-a căzut jos. De jos a repetat calmă :

— Sigur există hoaţe.

— Dar nu sînt de la munte, a precizat cel mare. Ăştia sînt ţigani.

— Sînt păpuşari, a stăruit cel mic.

Au tăcut. Deodată cel mare a avut o idee :

— O să ştim după măgar.

S-au apropiat de măgar şi cel mare l-a lovit uşurel pe *Canalejas* peste picioarele din faţă cu o nuieluşă pe care-o avea.

— Dacă îngenunchează în două labe, a spus, sînt păpuşari.

— Nu îngenunchează, a triumfat cel mic.

— Sînt hoţi, a repetat fetiţa.

— Sus, sus... ordona puştiul cel mare măgarului. Sus, băga-te-aş în mă-ta !

Canalejas, obosit, a început să dea semne de nerăbdare şi să zvîrle din copite. Copiii s-au îndepărtat cu chiote de veselie. Cel mic şi fetiţa s-au dus să caute ceva cu care să-l lovească. Disperarea lui *Canalejas* era mai amuzantă decît cercetările. Un bătrîn, care stătea pe cealaltă parte a pieţii, surîdea fericit.

Dinăuntru, Ghebosu a auzit puştimea care se distra chinuind măgarul.

— Blestemaţii ! a spus. Mă duc să-i alung.

Prăvălia funcţiona într-o cămăruţă unde se afla o mică tejghea. Într-un colţ, o basculă şi nişte saci goi, mături şi-o desagă. Din tavan, în jurul Petromaxului, atîrnau, printre hîrtii de prins muşte, nişte pachete cu lumînări, peşte şi-un mănunchi de seceri. Aproape de tejghea, un bidon de ulei cu o pompă îmbîcsită de grăsime. Cutii fără fund serveau drept rafturi pe pereţi, pline cu săpun, tutun, sandale, conserve, frînghii, cutioare cu fiole contra durerilor de măsele, o gamă foarte variată de produse comestibile şi tutungerie. Sus, sticle cu Carabana şi leşie. La lumina foarte slabă care pătrundea prin geamlîc, totul părea pătat de muşte, prăfuit, sărăcăcios, mort înainte de-a fi servit la ceva. O deschizătură făcută în tejgheaua căptuşită de zinc permitea să arunci banii în cutie fără s-o tragi. Cîntarul era descentrat. Paula simţea că se sufocă dacă rămîne mult timp acolo.

Dar nu din cauza mărunţişurilor cu care muncesc, se hrănesc sau se îmbată ţăranii. Nu din cauza acelor biete lucruri, ci pentru că bătrînul negustor o privea cu insistenţă. În realitate, nu era mai bătrîn decît Dámaso sau Negru, dar părea. Era chel şi, la fel ca prăvălia, părea uzat, viu doar pe jumătate. Cu excepţia ochilor care priveau libidinos.

A terminat de făcut un pachet şi l-a pus lîngă celelalte. Mîinile lui erau însă altfel decît cele ale unui plutaş, moi. Cu unghiile la fel de negre, dar ca două broscuţe albicioase. Paula şi-a abătut privirea.

— Altceva ? a întrebat omul.

— Nimic.

— Chiar nimic ? Fetele frumoase ca tine au întotdeauna nevoie de ceva... Am şi produse de mercerie.

Eforturile de-a surîde erau deplorabile. Dar Paula a ezitat o clipă, imaginîndu-şi mici cochetării moarte de mult pentru ea.

Şi negustorul a insistat :

— Vezi că ai uitat ceva ?

— Nu. Mă gîndeam la aţă şi ac. Dar renunţ.

Negustorul i-a arătat o uşă laterală.

— Treci, treci, să vezi ce am. Tot ce vrei.

— Nu vreau nimic. Cît datorez ?

— Şaptezeci şi doi. Dar ce te grăbeşti aşa, femeie ?

— Ţine. Opreşte cît trebuie.

Pentru că el nu lua hîrtia, a lăsat-o pe tejghea.

— Dar ce sînge iute ai, fetiţo ! Uite, aici am ace !... Îţi stă bine cu faţa aprinsă... Şi-aici, aţă groasă... Şi danteluţe, şi panglicuţe de mătase, şi elastic pentru jartiere... Hai, femeie, alege !

— Nu am bani. Haide, opreşte cît trebuie !

Surîsul fals s-a accentuat şi cele două broscuţe albe, cu unghiile lor negre, au înaintat.

— Ei, porumbiţo, la ce-ţi trebuie ţie bani ? Putem să ne înţelegem foarte bine şi fără ! O să vezi, eu...

Broscuţele se apropiau. Paula a întins mîna după nişte foarfece mari care atîrnau de-un cui, dar n-a reuşit să le apuce.

— Cuminte, auzi ! a ameninţat.

Bătrînul a încercat s-o dispreţuiască :

— Nu face pe mironosiţa, că unei femei care trăieşte printre plutaşi i-au trecut destui prin sită. Aşa că ia-ţi ceva şi nu te mai ţine băţoasă !

— Eşti nebun ? Nu vezi că nu-s singură ?

Dispreţul s-a transformat în rîs.

— Haide, cheamă-ţi omul ! O să mă sperii de gigant... Lasă-l pe nefericitul ăla, proasto, să nu se schilodească şi mai mult cu tine.

— Nefericitul ăla are mai multă rînză ca dumneata, a răspuns Paula. Şi, deschizînd uşa dintr-un salt, a strigat :

— Santiago !

Ghebosu a intrat pe dată şi s-a încruntat :

— Ce se-ntîmplă ?

— Păi, domnul, nu vrea să ia banii de la o femeie.

— Atunci să ia de la un bărbat, a spus cu greutate Ghebosu. E falsă hîrtia sau ne face cadou cumpărăturile ?

În faţa ochilor plutaşului, broscuţele se pierduseră în întuneric.

— Eu... Fata spunea că avea nevoie de aţă şi ac, dar nu ştia... şi eu...

— Păi dacă are nevoie îi dai, a răspuns Ghebosu. Şi-a adăugat, întorcîndu-se către Paula cu afecţiune, în timp ce negustorul făcea la repezeală un mic pacheţel : Vrei să vezi puţin de *Canalejas*, că puştii-s dracu-mpeliţat ?

Paula a ieşit. Ghebosu a văzut cei douăzeci de duros lăsaţi de Paula pe tejghea şi i-a luat. A luat pacheţelul pe care i-l întindea negustorul şi l-a vîrît în buzunar. Apoi a luat şi restul de pachete.

— Fac şaptezeci şi două de pesete, a îndrăznit negustorul văzînd că nu se întîmplă nimic.

Ghebosu l-a privit fix.

— Ea ţi-a dat banii şi nu i-ai primit, frate. Iar noi, bărbaţii, nu plătim decît cu fierul... Vrei să primeşti ?

Celălalt şi-a înghiţit scuipatul şi-a tăcut.

— Mai vrei ceva ? a insistat Ghebosu.

Celălalt a negat uşor.

— Atunci, mulţumiri din partea echipei. Şi încă o dată, ţine bine minte, să nu faci pe bărbatul în faţa unui plutaş, scîrnăvie ce eşti ! Dacă chemi pe cineva, te rad.

A ieşit în piaţă, a aranjat pachetele în coşuri, l-a dezlegat pe *Canalejas* şi-a pornit la drum alături de Paula. Acum îi excortau mai mulţi

copii. I-au urmărit pînă la marginea satului, unde s-au oprit. Îndată ce s-au depărtat, au început să strige cît îi ţinea gura :

— Hoţi ! Saltimbanci, ţigani !

Printre voci s-a distins una mai ascuţită, în timp ce o piatră l-a lovit în crupă pe *Canalejas*.

— Curvoo !

Ghebosu a vrut să se întoarcă, dar Paula l-a oprit.

— Lasă-i, Santiago ! N-are importanţă ce spun.

— Ai dreptate.

I-a întins Paulei pacheţelul cu aţă şi ace, dar ea a obiectat :

— N-am cu ce să-l plătesc, Santiago.

— E-un dar din partea porcului ăla. Şi, oricum ţi l-ar fi dăruit plutaşii.

— Mulţumesc, spuse Paula luîndu-l.

— Ce tare eşti ! Nici măcar nu te-ai speriat.

— De ăla ? Dacă puneam mîna pe foarfece îl însemnam pe vecie. Dar cum eram c-un bărbat, nu se cădea să mă apăr singură.

Ghebosu s-a oprit atît de brusc, încît *Canalejas* a dat peste el. Şi cu vocea gîtuită i-a spus :

— Dumnezeu să te binecuvînteze, fetiţo ! N-am să uit niciodată.

— Ce ?

— Ce mi-ai spus : că acum eşti c-un bărbat... Crezi că o femeie, o femeie ca tine, ar sta vreodată cu mine din plăcere ?

Paula se pregătea să-i răspundă, cînd el i-a luat-o înainte :

— Haide, spune-mi adevărul în faţă ! Crezi c-ar sta ?

Şi o privea cu ochii lui limpezi, cu tristeţea sprîncenelor arcuite şi colţurile gurii lăsate în jos. Ea n-a putut să-l mintă.

— Aşa, deodată... nu, a răspuns ea încet.

Ghebosu şi-a continuat drumul, înghiontindu-l pe *Canalejas*. După puţin, şi-a recăpătat graiul :

— Aşa se vorbeşte unui bărbat : fără milă. De aceea te binecuvîntez ; pentru că te-ai gîndit mai-nainte că te însoţeşte un bărbat ca toţi ceilalţi. Chiar dacă-i un prăpădit, chiar dacă nu face nici două parale.

— Şi eu ce sînt, Santiago ? Pentru mulţi oi fi ce-a strigat fetiţa din sat... Poate şi tu m-oi fi crezînd la fel... Cînd mă gîndesc mult m-apucă tristeţea...

— Niciodată n-am gîndit asta, Paula.

— Spune verde ! Cum ţi-am spus şi eu mai-nainte !

— Niciodată, îţi repet. Tu nu eşti aşa, nu eşti femeie pentru mai mulţi. Tu eşti doar pentru unul singur. *Nici* familie, nici nimenea. Tu cu omul tău şi cu cerul şi pămîntul.

— Ce ştii tu ?

— Sînt mai în vîrstă. Şi-apoi, dacă ai şti cîte te-nvaţă în viaţă o ghebă !... De ce-ai fugi tu, de altceva, prin munte ? De ce-ai fi tu tristă ? Din cauza unui bărbat, nimic altceva.

— E adevărat, a încuviinţat Paula agale. Dar m-am înşelat. Adevărul e că ăla nu era bărbat.

— Totuna-i. Totdeauna ai să suferi pentru unul ; şi cînd n-ai să suferi, ai să fii ca moartă, ca un pămînt sterp. Asta-i soarta ta. Ca şi cea a rîului sau a lupului... Fiecare sîntem ceea ce

sîntem. Vezi şi tu — a încheiat cu amărăciune — unii sînt doar o cocoaşă.

— Şi eu ce vină am ? Toţi mă privesc ca şi cum aş fi o stricată. Ca negustorul, care a crezut îndată că sînt o pradă uşoară.

— Nu eşti. Dacă ai fi, s-ar fi întîmplat ceva în echipă. Dar nici bună nu eşti : eşti în stare să omori tot aşa de uşor cum mănînc eu un codru de pîine. Nu mă privi aşa, nu sînt vrăjitor ; asta o ştim toţi din echipă. Nu l-ai simţit pe Sfrijitu în noaptea cînd a sosit telalul ? Nu iei aminte cum vorbesc despre tine, cum te privesc ? Ar trebui să-i simţi cînd te privesc... toţi, toţi te visează, Paula... Pînă şi eu ; vezi şi tu. Nu-ţi vine să rîzi ?

— Santiago... De ce-aş rîde ?

— Aşa e... Toţi se pîrpolesc, toţi. Dar tu nu eşti pentru toţi ; tu eşti pentru unul singur. O să vezi cînd ai să dai peste el.

Aşa era, orice vorbă în plus ar fi fost de prisos.

Au continuat gînditori şi-au traversat dealul, coborînd spre apă. Atunci i-a zărit Shannon, a văzut-o pe Paula apucînd-o la stînga, spre schit, în timp ce Santiago îşi urma drumul spre apă. S-a hotărît să n-o tulbure şi s-a ascuns între cetinii-de-negi. Erau bătrîni, cu trunchiurile peste măsură de groase pentru çîte ramuri aveau, şi alea verzui, ascuţite, ţepene.

Paula văzuse schitul, şi după cele petrecute în Huertahernando simţea nevoia să fie singură. I-a spus tovarăşului ei de drum şi s-a îndepărtat pe cărăruie, admirată dintre cetinile-de-negi de nişte ochi invizibili, vrăjiţi de ritmul mersului femeii, de graţia cu care îşi mişca trupul, ca să-şi păstreze echilibrul. Paula a trecut pe lîngă Shannon fără să-l vadă, dar el a citit pe faţa ei neliniştea, neliniştea că n-avea să parcurgă niciodată acei ultimi metri, cîţi îi mai rămăseseră pînă la poarta schitului. A văzut-o oprindu-se şi ducîndu-şi mîinile la piept. Apoi, înaintînd, căzînd în genunchi în faţa uşii, lipindu-şi obrazul de ea şi prinzîndu-se de zăbrelele ferăstruicii.

Shannon a rămas ascuns, aproape ruşinat că se amesteca în acea intimă singurătate. Soarele se apropia de asfinţit şi tot cerul devenea boltit. După un timp, a văzut-o stînd jos, rezemată cu spatele de uşă, cu faţa spre drumul pustiu. În umbra tindei nu-i distingea chipul, dar aerul de renunţare, capul căzut pe umăr l-au făcut să se arate.

S-a apropiat destul, fără să se simtă, ca şi cum nu se deosebea de pămînt sau copaci. Apoi, ajuns lîngă ea, a observat nedumenirea din ochii încercănaţi, mai degrabă pentru că se concentrase mult asupra ei însăşi decît pentru că plînsese.

— Şi eu am venit să mă rog, a explicat.

— Tu, atît de bun ? Tu ? a surîs Paula.

— Toţi avem nevoie.

— Da, unii însă mai mult. Cei care nu avem leac.

— Orice îşi are leac.

— Nu, eu nu... O să spui că sînt nebună, nu ?... Dar eu sînt la fel de însemnată ca şi Ghebosu.

— Spun că eşti foarte nefericită şi că nu vrei să te încrezi în cel care te-ar putea ajuta.

De sub fustă se zărea piciorul ; tocul sandalei era rupt.

— O să-l repar cînd o s-ajung, spuse ea, trăgîndu-şi fusta pînă peste degete. Şi a adăugat cu o mîndrie copilărească : Acum am aţă şi ac.

Era în lumea ei de femeie. Evocarea lucrurilor casnice făcu aerul din jur mai curat şi mai umil. Shannon n-a putut să-şi stăpînească impulsul de-a săruta acele mîini ale cărei degete mîngîiau tocul, acea mînă care vîra briceagul între sîni, acea mînă muncită.

Fata l-a oprit, vorbindu-i cu o blîndeţe care nu jignea :

— Nu se poate.

Pînă şi aerul nu se mai mişca, de parcă n-ar fi existat. Nici frigul. Iar lumina crepusculară, ca o mătase violacee, crea o atmosferă de patetică melancolie şi renunţare. Ceva părea că pluteşte ; ceva se punea la cale. Orice minune se putea întîmpla, ca în poveştile legendei de aur. Şi aerul i-a inspirat lui Shannon cuvinte stranii, care, prinzînd formă, au lăsat pe buze un gust de cenuşă, de text mistic.

— Ştiu că nu se poate. Mai bine spus, nu că n-ar fi posibil, ci pur şi simplu nu se poate.

Nu s-a întîmplat nimic. Doar suavitatea gurii de fetiţă, privirea adîncă care a răspuns :

— Nu înţeleg.

— Nu-i nimic. Deodată pricepi că aşa trebuie să fie. Şi certitudinea te linişteşte, chiar dacă te face să suferi.

S-a lăsat o linişte atît de palpabilă, ca şi cum ar fi stat în picioare în faţa lor. Şi-apoi o cucuvea, paznica schitului, a început să-şi dreagă glasul.

— Pasărea înţelepciunii, gîndi cu glas tare Shannon. Şi a adăugat cu disperare, deşi părea calm : Dacă ar fi posibil să nu ne mişcăm de-aici, să nu ne ridicăm, să rămînem o veşnicie... Dacă ar fi posibil ! a încheiat ridicîndu-se cu greu.

Şi în atmosfera liniştită, de basm, în care orice minune ar fi fost cu putinţă, şi-n care însă nu s-a întîmplat nimic, Shannon şi Paula au continuat drumul spre poalele dealului. Cînd au ajuns la primii pini, o întreagă armată de umbre i-a înconjurat. Frigul le-a pătruns în oase. În depărtare, deasupra vîrfurilor ascuţite, o imensă lună sîngerie dădea cerului un aspect dramatic.

Shannon se cerceta, se analiza în zadar. Atmosfera aceea de miracol în care nu se petrecuse nimic ! Oare asta era minunea ? Că nu se întîmplase nimic ? Şi cum în acea clipă un greieraş ţîrîi insistent înainte de-a adormi, şi Paula reaminti balada prizonierului căruia i-au omorît pasărea, un curaj nemaipomenit şi neaşteptat l-a făcut pe Shannon să spună cu sarcasm :

— Da, ştiu multe balade. Acum îmi vine în minte una. Cea despre o Infantă a Franţei care se plimba pe cîmp cu un cavaler, şi el era prea protocolar. Cînd au ajuns la palat ea i-a spus în bătaie de joc :

„Ce mai cavaler ! Cu păsărica-n mînă şi să nu ştie ce să facă."

Ea a rămas tăcută. Dar l-a privit cu ochi îndureraţi, ochi care nu mai aparţineau legendei şi atmosferei liniştite, ci drumului şi rîpelor mărăcinoase. Shanonn s-a căit îndată.

— Nu mă lua în seamă, s-a corectat. Sînt şi alte balade mai tandre şi care ţi se potrivesc mai bine.

— Şi ţie la fel, a spus Paula tăios.

— Mie ?

— Tu nu eşti Sfrijitu.

— Aici e buba... Dar e adevărat... Ştii ce mi s-a întîmplat în Italia ? Tocmai cucerisem un sătuleţ ; încă mai erau case în flăcări. Plutonul meu era în repaus şi am putut să mă îndepărtez puţin, m-am rezemat de-o ruină care fusese o gospodărie şi-am deschis o cutie de conserve. Deodată am simţit o umbră în apropiere şi-am ridicat capul. O femeie în doliu a îngenuncheat lîngă mine. N-avea prea mulţi ani, dar nu mai era tînără, şi nici n-avea să mai fie vreodată. Ţinea în braţe o fetiţă slabă, cu nişte ochi enormi într-o feţişoară vlăguită ; un protest resemnat contra tuturor. Ea mi-a vorbit într-o italiană aproape sălbatică : „Pane, ...bambina", mi-a spus întinzînd mîna. Şi-a adăugat imediat, privindu-mă în faţă cu sfidare şi indiferenţă în acelaşi timp... : „Casa aproape..., eu cu tine". I-am pus mîncarea în mîini şi m-am ridicat. Ea şi-a sărutat fetiţa, a lăsat-o jos şi s-a ridicat şi ea. Nu mă înţelesese. Am mîngîiat fetiţa şi am întrebat-o : „De unde eşti, drăguţo ?" „Tresanco, signore", a răspuns vocea subţirică. „Sicilia", a adăugat mama privindu-mă cu mirare. Eu le-am surîs, m-am întors şi m-am depărtat.

Shannon a evocat în linişte umbra amintirii. Se auzea doar ritmul paşilor.

— Abia am plecat, a continuat, că ea m-a ajuns şi m-a oprit. „Sfînt, sfînt !", a spus. Mi-a

pus ceva în mînă în timp ce repeta : „Mult noroc". Era un fetiş din coral, un pumn cu degetul mare vîrît între index şi mijlociu. „Dar dumitale — i-am spus — ce noroc ţi-a purtat ?" A arătat spre fetiţă şi-a exclamat : „Trăieşte !... Înţelegi ? Trăieşte." „Şi tatăl ?", am întrebat. „Ah, nu, nu... A murit. Dar nu acum. Înainte, în casa noastră. Mort de moarte bună." Am vrut să-i restitui amuleta. N-a acceptat şi-a rămas pe loc urmărindu-mă cu privirea...

Ajunseseră aproape de rîu. Luna se oglindea în el şi lumina suav coamele umede ale buştenilor, formînd un ochi luminos printre umbrele dese ale copacilor.

— Balada e de vină, de aceea mi-am amintit, a surîs Shannon amar. Pentru că atunci cînd i-am povestit întîmplarea unui camarad, a rîs de mine : „Prostule, a spus : ea voia pîine pentru fetiţă, bărbat pentru ea, şi pe deasupra să se simtă şi victimă nevinovată". Asta mi-a spus prietenul meu, bun soldat. Pentru cîteva clipe i-am dat dreptate... Dar apoi m-am gîndit că nu, fiindcă mi-a dat asta... Tu ce crezi, Paula ?

Şi-a desprins de la curea pumnul de coral care atîrna de-un şnuruleţ. Paula l-a ţinut o clipă în mînă. Luna îi contura silueta nemişcată.

— Eu n-aş căuta niciodată un bărbat în felul ăsta, Royo. Niciodată, fii sigur, a repetat, în timp ce-i restituia amuleta.

Shannon a sărutat pumnişorul de coral şi l-a prins la loc. Apoi s-a depărtat ca să nu ajungă împreună la locul de popas. Se întreba dacă acolo, pe deal, în acea atmosferă aproape religioasă, se

întîmplase ceva invizibil, ceva încă nesimțit... „Cine știe ?", își zise.

Paula l-a văzut îndepărtîndu-se.

— Ah ! a suspinat adînc. Dacă l-aș putea iubi !

4. TAGÜENZA

DE LA BUJADILLA pînă la podul de la Tagüenza sînt doar opt kilometri pe apă, dar care au cerut aproape zece zile de muncă pentru a putea trece de strîmtorile de la Huelgas, de la Pie Labro și Portillo Rubio. Și-n plus, timpul se înrăutățise din nou : o burniță rece care cînd se oprea era înlocuită de apa ce se scurgea din copaci și de pe stînci. Așa i-a prins întîi aprilie, bucurîndu-se că zăresc cimitirul din Huertapelayo, după cum spunea Fleancă. În ziua următoare au ajuns la Tagüenza, cu podul ei cu un singur arc la treizeci de metri înălțime, înfipt în roca sălbatecă. L-au trecut cu greu, înaintînd chiar pe bușteni, pentru că practic nu exista o fîșie de mal de unde să-i împingă cu țapinele, și-au poposit puțin mai jos, unde frînți de oboseală au adormit pe dată.

Ceva l-a făcut pe Shannon să tresară din somn și să deschidă ochii în zorii cenușii. Din fericire nu ploua. Shannon s-a mirat cînd l-a văzut pe Americanu cum trezea brutal un plutaș care moțăia, aproape lovindu-l cu picioarele. Sfrijitu, alături, își pierduse aplombul și nu înceta să strige :

— Nu se poate, șefule, nu se poate. I-am legat eu cu mîna mea, împreună cu Patrudegete. Și sînt plutaș de-o viață.

— Atunci, cum s-au desprins ? a întrebat înfuriat Americanu.

— Nu știu... S-au umflat apele ?

— Scăzute, ca și ieri.

— Nu se poate !

— Păi, uită-te !

— Și de-o viață întreagă mă lupt cu ele, repetă Sfrijitu uluit.

Lui Shannon i-a fost de-ajuns să vadă uimirea tuturor ca să priceapă gravitatea celor întîmplate.

— Și cel mai bun fierar își dă peste degete, spuse în glumă Dámaso.

Sfrijitu l-a privit fix, în timp ce repeta :

— Mai bine priponiți nici că se putea, nu-i așa, Patrudegete ?

— Desigur, răspunse, adăugînd cu calmul lui provocator : Dacă Dámaso n-ar fi umblat azinoapte pe-aici, ar fi și acum legați.

— Nu te pripi, pui de cățea !

— Las-o pe mama, a spus Patrudegete, las-o în pace !

Sfrijitu s-a apropiat amenințător de Dámaso.

— Dacă tu ești de vină, îți sucesc gîtul.

— Ajunge cu cearta, a pus capăt Americanu, și să vedem ce-i de făcut.

— Dacă au ajuns pînă la vad, a spus Fleancă, nu-i mare bai. Acolo se îngrămădesc ș-apoi își continuă drumul în ordine.

— Da, dar înainte de vad este La Quebrada, reaminti Chioru.

Între timp toţi plutaşii se pregătiseră să meargă cu şeful echipei pe apă.

Cînd au ajuns la mal, Shannon a observat că plutele nu înaintau. Dacă priponindu-i cum trebuie în fiecare seară şi lăsînd primii buştenii bine orientaţi în dimineaţa următoare era uşor să le dea drumul mai departe, cînd se încălecau, puteau să formeze închisori greu de desfăcut.

Din discuţia plutaşilor, rezulta două posibilităţi : fie că buştenii ajunseseră pînă la vadul La Parrilla, unde apa era atît de mică — mai mică decît grosimea unui trunchi — încît îi oprea fără nici-o altă complicaţie, fie că se încălecaseră înainte, în strîmtoarea de la Quebrada. Această ultimă alternativă era cea mai rea şi mai probabilă.

Într-adevăr, cînd au ajuns au văzut buştenii îngrămădiţi acolo unde două stînci se împreunau într-atîta încît reduceau albia rîului cu aproape patru-cinci metri. În acea cheie apa se prăvălea cu o asemenea violenţă, încît putuse să înghesuie copaci peste copaci toată noaptea, îndată ce primii se aşezară de-a curmezişul. În mijlocul acelei încîlceli, apele oprite din drumul lor spumegau de mînie, bolborosind printre buşteni.

Oamenii priveau nenorocirea, tăcuţi şi neliniştiţi.

— Bine ai mai făcut-o, bine, a oftat Patrudegete.

— Cine ? a întrebat cu brutalitate Dámaso, apucîndu-l de gît pe Patrudegete. Spune numele meu şi ajungi cu capul la fund ! S-a întors către ceilalţi şi a adăugat : Credeţi că eu cîştig ceva din toată truda asta ?

— Atunci cum s-a întîmplat ? spuse Blondu.

— Ce ştiu eu ? Vreunul din Huertapelayo, dintre blestemaţii ăştia de pe uscat... De unde să ştiu ?

— Eu nu spun nimic pentru că nu te-am văzut — şi-a mestecat vorbele Sfrijitu — dar tu nu faci niciodată nimic ca să cîştigi ceva, ci ca să faci rău.

— Hm ! Oi fi dracu !

— Numai Dumnezeu ştie ! a murmurat Patrudegete, ridicîndu-şi ochii spre cer.

— Eu, dracu ? a surîs încîntat Dámaso. Fie !

Americanu a pus capăt discuţiei. Problema era să continue drumul, şi mai întîi să vadă care era situaţia. A ocolit stîncile, a coborît în apă şi-a umblat pe trunchiurile încălecate pînă a ajuns între cele două stînci. A cercetat închisoarea şi-apoi a încercat să se-ntoarcă, dar a alunecat, a căzut în apă şi-a ieşit pe mal în josul apei, muiat şi cu o julitură pe braţ care sîngera uşor.

— E încurcată rău, a explicat. Un buştean enorm s-a înţepenit atît de bine între stînci, din cauza presiunii tuturor lemnelor înghesuite, că trebuie neapărat „înţepat", adică tăiat cu lovituri de topor pînă cînd cedează şi lasă drum deschis celorlalţi.

Oamenii s-au privit unii pe alţii, parcă şi mai încruntaţi. Să tai atîrnat de-o frînghie era foarte periculos. Avalanşa de plute, dezlănţuită cînd trunchiul ceda, putea să-l strivească pe cel care muncea. Pentru un lucru mult mai simplu, cu siguranţă, avea să-şi piardă piciorul plutaşul acela pe care Shannon şi Paula l-au întîlnit pe şoseaua dinspre Zaorejas.

Tradiția plutăriei impunea ca cei care legaseră plutele în ajun să coboare, ca prezumtivi vinovați. Sfrijitu și-a desfăcut brîul ca să-l strîngă mai bine și i-a spus lui Patrudegete care și-a făcut cruce cînd l-a auzit :

— Haide !

— Așteaptă, a spus tăios Dámaso. Tu, Patrudegete, chiar crezi cu-adevărat că eu sînt de vină ?

— Ei, omule, eu te-am văzut ridicîndu-te în timp ce mă rugam... Sigur, nu știu ce-ai făcut, dar cum ești cam...

— Așa că nu știi nimic... Mi-am lăsat nădragii jos, omule, că cu timpul ăsta am răcit la burtă... Dar ca să nu fie îndoială. voi coborî eu singur, ca să vă convingeți.

Sfrijitu s-a opus. În sfîrșit, s-au învoit să coboare împreună, trăgînd la sorți cine va da ultimile lovituri, cele mai primejdioase.

— Nu va fi nevoie, a spus Americanu.

— Nu ? Atunci să ne spui ce trebuie să facem.

— Tocmai l-am trimis pe Lucas la locul de popas după dinamită. Nu știați că am ? Cînd am coborît am însemnat în bușteanul pus de-a curmezișul un loc ca să loviți acolo, să faceți un lăcaș unde să puneți cartușul. Apoi îl presați bine, îl legați, aprindeți fitilul, urcați și... vom vedea.

În fața unui mod atît de simplu de-a nu risca viața nimănui, plutașii au rămas gură-cască, ca-n fața unei minuni. În istoria milenară a plutăritului nimeni nu se mai gîndise să folosească explozivul contra închisorilor.

— Cum de ți-a venit ideea asta, Americanule ? a întrebat Chioru.

— Totdeauna mi-a plăcut mult dinamita.

— Cred și eu, a zîmbit Negru. Noi aveam dinamitori din Asturii care făceau filigrame cu dinamita.

Shannon a înțeles din surîsul plin de satisfacție al șefului de echipă că explozibilul era legat de trecutele lui aventuri. Pînă și dintele de aur părea că strălucește mai tare ca de obicei.

Între timp, Lucas se întorsese cu un pachet pe care-l ținea cu multă atenție. Din înaltul stîncilor l-au coborît cu o frînghie pe Dámaso, care n-a vrut nici în ruptul capului să cedeze altuia manevrarea acelui joc de artificii. I se citea fericirea pe față, în timp ce cobora sprijinindu-se cu mîinile și picioarele de rocă, încercînd să se ferească de lovituri.

— Fii atent ! a strigat Quintín, să nu zbori prin aer.

— Hm ! rîdea Dámaso.

— Ai găsit locul însemnat de mine cu cuțitul ? a întrebat Americanu cînd a slăbit frînghia.

— L-am găsit, a răspuns din adînc.

— Ciopleşte acolo loc pentru cartuș.

Au tăcut cu toții, în timp ce de jos se auzeau lovituri ritmice de topor.

— Ascultă, a strigat Dámaso, întrerupîndu-și lucrul, e de-ajuns. Dar o să se ude cartușul.

— N-are importanță. E impermeabil. Leagă-l tare cu sîrmă și îndată ce-ai aprins fitilul anunță-ne.

— N-avea grijă, șefule. O să mă-ntorc sănătos ca să trag mîța de coadă în continuare.

Toţi aşteptau nerăbdători, ţinînd strîns de frînghie, gata să-l ridice pe Dámaso în cîteva clipe. Timpul se dilata.

— Şefule, a strigat în sfîrşit din adînc.

— Se-ntîmplă ceva ?

— Nimic. Gata. Fitilul ăsta arde de mai mare dragul !

— Sus ! Sus, repede !

Toţi au tras. Şi cînd Dámaso se căţăra de-acum pe stîncă, o explozie îngrozitoare a răsunat în aer şi s-a stins încet în ecoul munţilor. Bucăţi mari de lemn au zburat între cele două stînci. Unii s-au zvîrlit la pămînt, alţii s-au aruncat în apă.

— Puteai să te faci pulbere, animalule ! a strigat furios Americanu.

— Eu ? Pentru o nimica toată de exploziv ? Hm !

Primii buştenii pluteau în libertate, la vale, fără ca restul plutelor să-i urmeze pentru că Americanu îi trimisese pe Brăcinaru şi pe Ocnă mainainte, să-i lege pentru a evita o nouă închisoare. Sfrijitu a coborît cu Blondu ca să îndrepte buştenii care scăpaseră, în timp ce restul echipei se îndeletnicea cu amenajarea strîmtorii pentru ca toţi ceilalţi buşteni să treacă cu bine.

Americanu şi Dámaso s-au privit fericiţi.

— Acum chiar că o să mă scol într-o noapte ca să pregătesc un spectacol ca ăsta, a spus acesta din urmă.

— O să te oboseşti degeaba, pentru că nu mai am cartuşe.

— Nu te cred, şefule. Mai ales că-s aşa de frumuşele ! Şi tu eşti om de treabă ! Din cei care-l au pe dracu-n ei, cum spun ţîrcovnicii.

— Altădată, poate, a recunoscut şeful.

În timpul dimineţii au terminat de făcut, sub conducerea lui Dámaso, gardurile necesare. Şi cum Ghebosu mutase tabăra chiar lîngă amenajare, Dámaso se distra acuzîndu-l tot timpul pe Ocnă cel Tînăr că el fusese cel care se sculase peste noapte să dezlege lemnele şi să producă închisoarea. La început băiatul a tăgăduit, s-a enervat, apoi a plîns mîniat şi-a sfîrşit prin a se retrage într-un mutism plin de curaj. Apoi Shannon l-a văzut aplecîndu-se, culegînd o piatră şi aruncînd-o în Dámaso, care a auzit-o căzînd în apă, aproape de el. Plutaşul s-a întors, şi-n aceeaşi clipă o altă piatră, bine ţintită, i-a însîngerat obrazul şi urechea.

Băiatul, speriat de propria lui îndrăzneală, a rupt-o la fugă strigîndu-l pe taică-su. Dámaso a părăsit locul unde lucra şi-a început să-l urmărească. Nimeni nu se amesteca, dar neliniştea din ochii Paulei l-a împins pe Shannon să ia apărarea lui Ocnă cel Tînăr. S-a vîrît printre tufele dese de cetini-de-negi şi de iarba-osului, şi deodată s-a oprit.

Dámaso tocmai îl ajunsese pe flăcăiandru şi-l imobiliza în braţele lui. Dar, în loc să-l lovească, îi spunea cu o voce pătrunzătoare, aproape drăgăstoasă :

— Prostule, nu vreau să-ţi fac nici un rău ! Ai ochit foarte bine. Eu asta vreau, să fii aşa, că vezi şi tu că viaţa-i grea şi că dacă nu loveşti tu primul eşti un om pierdut, pentru că atunci te lovesc ceilalţi... Lumea e o otravă. Otravă e taică-tu, care nu te-a apărat, şi Americanu, şi Paula, şi...

— Nu, Paula nu, a reacţionat flăcăul, pînă atunci uluit că nu primise loviturile la care se aşteptase.

— Ba da, şi Paula, pentru că ne place la toţi, şi plăcerea este cea mai amară otravă. Şi ţie îţi place, nu spune nu... Pînă şi apa asta, pe care umblăm împinşi de mizerie, e otravă. Totu-i otravă. Haide, spune băiete, ce-i lumea ?

— Otravă ! a scrîşnit băiatul, mînios ca un bărbat. Otravă ! Otravă ! Şi tu eşti cel mai otrăvit dintre toţi, şi cel mai păcătos şi mai rău din lume !

— Aşa-i, aşa-i ! Aşa-mi place, a zîmbit Dámaso, eliberîndu-l pe băiat care a ţîşnit ca din puşcă. Acum vorbeşti ca bărbaţii.

Şi-a dus batista la urechea rănită şi apoi şi-a apropiat faţa de băiat.

— O piatră bine ochită ! a spus încîntat. Îţi place, nu-i aşa ? O să mai arunci şi altele, băiete. Ştii, a adăugat, îndată ce ajungem la Aranjuez o să-ţi cumpăr un briceag. Ca să-ţi aminteşti de Dámaso şi de tot ce-ţi spunea el.

Shannon îi asculta fără ca ei să-l vadă. Ar fi vrut să intervină ca să contracareze ce făcea Dámaso, să împiedice ceea ce el socotea o mişelie faţă de copil, aproape un asasinat al sufletului tînăr. Dar ce argument avea el, după experienţa din Italia, după disperarea care l-a cuprins apoi ? Noua lui speranţă, dacă cumva o avea, era încă atît de slabă ! Cum s-o opună uriaşei forţe care era Dámaso ?

Aşa că s-a retras în tăcere. Poate mai tîrziu, singur cu Ocnă cel Tînăr..., dacă avea să mai regăsească sensul cuvintelor pierdute.

5. OTERÓN

NU ERAU NICI PĂSTORI nici vînători, cei care adeseori se apropiau de fluviu, ci un cortegiu ciudat de numeros în mijlocul sierrei. O adevărată caravană de oameni pe jos şi călare, care coborau pe-o cărare. Erau prea mulţi ca să formeze o familie, cu toată prezenţa femeilor şi-a copiilor.

— Ce-or fi ? l-a întrebat Americanu pe Sfrijitu.

O săptămînă întreagă munciseră ca să treacă de pragurile de la Parrilla şi de barajul de La Juntas. Ajunseseră aproape de confluenţa cu Ablanquejo şi de salinele de la Inesperado.

— Bună-ziua, a spus un bătrîn care mergea înainte călare pe-un catîr. Avea, ca şi ceilalţi, un aer solemn, îmbrăcat în haine negre de sărbătoare. Cum e vadul ?

— Bună-ziua, a răspuns Americanu. Bun. Apa de-abia dacă ajunge pînă la glezne. Încotro mergeţi ?

— La procesiunea de la Oterón.

— Asta-i ! a exclamat Sfrijitu. E Vinerea Mare.

— Prin pustietăţile astea, a spus Fleancă, uităm pînă şi de moartea Domnului Isus Cristos.

— Eu nu, a spus Patrudegete, gîndindu-se la penitenţele lui secrete şi rugăciunile din ultimile zile.

Ceilalţi au primit ştirea bucuroşi. Vinerea Mare şi Joia Verde erau singurele zile de repaus. Şi tocmai cînd se mirau că dragomanul fluviului nu-i anunţase la timp, îl zăriră în josul apei că

lare pe catîr, precedat de ajutorul lui. Era un bătrîn viguros, încălțat cu cizme din piele de vițel, cu ceas cu lanț prins de brîu și o pălărie aproape nouă. Vorbea afectat, salutîndu-i pe toți. În timp ce stătea de vorbă cu Shannon, acesta și-a întărit convingerea că orice conversație între oamenii simpli, în Spania, pare totdeauna o negociere între două puteri. Prietene, da ; fără să uite însă ceea ce fiecare își datorează sie însuși.

Oamenii se priveau tăcuți, în timp ce pe partea cealaltă, pe vîrful măgurei, drumeții dispăreau unul după altul.

— În mă-sa ! Dacă tot sîntem aici, trebuie să mergem și noi la Oterón la procesiune, să fim printre creștini în ziua asta.

— Nu huli, Sfrijitule, că azi a murit Domnul, a spus Fleancă.

— Vizitînd monumentul putem primi și indulgențele, a adăugat Patrudegete.

— Chiar că avem mutre să ne arătăm în lume ! a spus Dámaso.

Într-adevăr, s-au privit unii pe alții și n-au fost prea încîntați. Bărbi hirsute, în picioare espadrile scofîlcite. Haine murdare și zdrențuite : înfățișarea lor contrasta cu îngrijirea celor care se duceau la procesiune.

— Părem hoți de drumul mare, a spus Blondu.

— Asta-i nimica toată, l-a liniștit Sfrijitu. Dealtfel așa ni se și spune.

— Eu mă duc, a spus Americanu. Cine vrea, să vină.

— Sigur. Și dacă ne punem o vestă și ne bărbierim, arătăm altfel.

— Altfel ! Și dacă nu, treaba lor, să ne suporte...

— Dar Ghebosu n-o să aibă timp să ne radă pe toți.

— Ne radem în sat.

— Bărbierul o fi lucrînd ?

— În caz de forță majoră...

S-au întors la tabără și au hotărît.

Ghebosu s-a oferit să rămînă pe loc, pentru că mersul îl obosea. A rămas și Negru. L-au înșeuat pe *Canalejas* pentru Paula, și chiar și Ocnă cel Tînăr s-a alăturat grupului.

— Altădată, spuse Fleancă lui Shannon în timp ce mergeau, plutașii confecționau un Isus Cristos foarte arătos, din doi bușteni legați în formă de cruce, peste alții care țineau de scut. Legau pe cruce un tînăr din echipă, care făcea pe Mîntuitorul și astfel intrau în sat unde erau primiți îndată și-ncepeau procesiunea.

— Tu ai apucat asta, Quintín ? a întrebat Chioru.

— Nu. Dar am auzit de multe ori. Cred că s-a pierdut obiceiul pentru că odată s-au desprins lemnele și Isus Cristos s-a rănit tare. Nu sînt sigur.

— Ai fost vreodată la procesiunea de la Oterón ?

— Am văzut-o demult, s-a amestecat Americanu. Era sărăcăcioasă, dar emoționantă. În Vinerea Mare îl înmormîntau pe Domnul Isus Cristos, îl purtau la schitul de la Mormîntul Sfînt și acolo îl privegheau toată noaptea. Și sîmbătă, în sunetele Gloriei, îl aduceau înapoi.

Oterón nu era prea departe de rîu, ca aproape toate satele din ținut. După mai puțin de-o oră de mers am zărit cătunul cenușiu. Intrarea lor în sat, cu Paula călare pe măgar, a fost un adevărat eveniment. Un puști i-a condus la frizerie și, așa cum bănuiseră, era închisă. Dar bărbierul a prins momentul. Deși era Vinerea Mare, se-nvoia să-și facă pomană cu acei bieți oameni ai apelor, cu condiția să-l plătească anticipat. Nu, nu că n-ar fi avut încredere, nici vorbă ; dar nu voia să aibă probleme cu plutașii.

— Să nu te radem noi pe tine, frizerule, a protestat Sfrijitu.

— Nu vă supărați, domnule. E obiceiul casei. I-a poftit înăuntru și s-au așezat pe bănci. Paula s-a dus la biserică și Shannon a ieșit s-o întovărășească, iar apoi să hoinărească prin sat. Sfrijitu s-a instalat în jilțul cu fund împletit din paie. Bărbierul a adus din bucătărie un ibric cu apă fiertă și-a început să-și pregătească spuma în săpunieră. Apoi a tăiat din barbă cît a putut cu niște foarfece, și-a deschis fereastra ca să intre mai multă lumină. A scos briciul și l-a vîrît cu gesturi de ceremonial într-o sticlă plină cu un lichid rozaliu.

— Ce-i asta ? a întrebat Ocnă.

— Dezinfectant.

— Asta da frizerie !

— Frizerie de lux, asta-i ! a intervenit Blondu, întors cu spatele la toți și privind fix la ceva de pe perete. E rudă cu tine, bărbierule ?

— Cunoștință, atîta tot.

Alți plutași s-au apropiat să privească. Era o litografie sugestivă, o tînără într-o bluză destul de transparentă.

— O fi patroana stabilimentului.

— Exact. Sfînta Plăcerilor.

— Cum s-or fi lăsînd fotografiate așa unele femei ? a întrebat Lucas.

— Asta nu-i o fotografie, bolovane. E o pictură.

— Ce baftă pe cel care pictează de-astea !

— De ce ?

— Păi să-nveselești cocoșeii celorlalți...

— Hei, ia te uită la Sfrijitu !

— Sînt frumușel ? a întrebat cel despre care se vorbea.

— Nu mișca capul, domnule, că te tai.

— Ți s-a făcut fața ca un cur de fată mare.

— Bună de pupat.

— Dacă-ți dau voie, cavalere.

Cu toate acestea, cînd Sfrijitu s-a sculat, s-a admirat satisfăcut în oglindă și și-a mîngîiat obrajii cu mîna.

— Cît de mult ți se schimbă mutra după ce te bărbierești !

Treptat, toți au simțit aceeași transformare și se priveau de parcă nu se cunoșteau. Au ieșit în stradă, speriindu-i pe copiii curioși, și-au început să se plimbe de parcă n-ar fi fost ei înșiși. Străzi lipsite de viață, oamenii în haine de sărbătoare și strînși în mici grupuri, o solemnitate deosebită, atmosferă încordată. Totul fără viață... Deodată un puștan a început să cînte și cineva i-a tras una după ceafă.

— Taci, animalule, că a murit Domnul !

Şi copilul a reintrat, ca şi ceilalţi, în amorţirea solemnă a lumii. Pînă şi norii groşi, plumburii, se opreau în loc deasupra caselor.

La prînz plutaşii erau deja cuprinşi de plictiseala aşteptării ; de acea lipsă de convingere intimă cu care toţi voiau să ofere tribut pentru ceva. S-au dus la crîşmă, dar era închisă.

— A murit Domnul, le-a răspuns femeia căreia i s-au adresat.

— N-am venit aici puşi pe băutură şi scandal, a spus Americanu, doar pentru o duşcă, să alunece mai bine îmbucătura.

— Nu se poate servi. A murit Domnul.

În acel moment, parohul satului a traversat piaţa. Americanu l-a măsurat timp de-o clipă pe omul acela înalt şi spătos, cărunt şi hotărît.

— Şi dacă domnul preot dă învoială ? a întrebat.

Crîşmăriţa n-a răspuns, şi Americanu s-a adresat preotului. De-aproape, mîinile preacuviosului trădau o arhitectură fină, deşi pielea era bătătorită. O gură timidă şi ochi pătrunzători. I-a explicat despre ce era vorba. Preotul s-a dus cu el la femeie şi i-a spus :

— Orarul cîrciumii nu-i de competenţa mea, ci al primăriei. Din partea mea însă, n-am nimic împotrivă, în acest caz.

— Nu deschid nici dacă-mi porunceşte primarul, a spus încăpăţînata, care auzise totul. A murit Domnul.

— Ce mai, o să mîncăm de-o să ne stricăm, a spus Ocnă. Ghebosu, cu ideea lui, să ne pună peşte sărat în desagi, şi nimic de stropit...

— Veniţi cu mine, a spus preotul.

I-a condus pînă acasă şi i-a poftit să intre printr-o verandă văruită şi goală, doar cu o bancă din piatră roşie. Au trecut pe lîngă scara locuinţei şi au ieşit într-o grădină minusculă, dacă măsura cincisprezece paşi lăţime, cu un puţ în fund şi un chiparos tînăr. Aliniate în straturi bine îngrijite, se vedeau verzele înfoiate, iar fasolea se căţăra pe haraci ca nişte arme la umăr, gata să prezinte onorul.

— Asta-i grădina mea, le-a spus preotul. Aşezaţi-vă care pe unde puteţi.

De-a lungul casei era o fîşie de pămînt necultivat, umbrită de o boltă de viţă de vie. Unii s-au aşezat pe-o bancă, alţii au rămas în picioare.

— Nu cred că am scaune destule, a spus încet preotul. Eugenia !

— Nu vă deranjaţi, părinte. Ne aşezăm pe jos.

O bătrînă cu păr alb ca neaua a apărut în uşă.

— Umple burduful meu de vînătoare cu vin alb, din cel bun, pe care mi l-a dat don Jacinto.

— Din cel bun, don Angel ? nu-l păstraţi pentru... ?

— Pentru ocazii ca aceasta, Eugenia.

— Dacă umplu burduful cu ce mai este, se isprăveşte.

— Atunci umple-l.

— Nu face, părinte, a spus Americanu. Noi sîntem obişnuiţi cu orice.

— Dar eu nu sînt obişnuit să primesc străini — a surîs preotul — şi trebuie să sărbătorim. Pot să vă ofer şi pîine, şi ulei, şi ce-o mai fi.

— Avem destul, mulţam... Ne lipsea doar vinul, aveam foarte puţin în tabără şi voiam să cumpărăm aici.

— O s-o trimit pe Eugenia. Poate ei să-i vîndă ceva, şi luaţi cu dumneavoastră.

— Domnul n-a murit şi pentru dumneata ? a insistat Dámaso, provocînd dezaprobarea celorlalţi.

— Domnul nostru a murit şi pentru mine, a răspuns preotul, privindu-l ţintă. Poate crîşmăriţa a profitat de sfinţenia zilei ca să nu vă vîndă. Plutaşii, nu vă fie cu supărare, nu au o faimă prea bună în acest sat.

— În nici unul, s-a mîndrit Sfrijitu.

— Se poate. Acum doi ani au luat nişte găini şi anul trecut s-a petrecut ceva ciudat, cînd au trecut ei. A apărut o stafie care mînca şi ea găini... Sper că anul ăsta n-o să mai apară.

— Cu siguranţă că nu, a spus Fleancă, plin de convingere.

— Mă bucur, data trecută m-au chemat s-o alung cu apă sfinţită şi-am luat cu mine şi-o puşcă care nu lasă vie nici o stafie. Am ajuns prea tîrziu.

— Şi ţineaţi să ne povestiţi toate astea ? a întrebat tăios Dámaso, ridicîndu-se de pe bancă.

Preotul a tăcut, ca pentru a şterge cu buretele tot ce spusese. Cînd a considerat oportun, a răspuns :

— Nu. Scuzaţi-mă. V-am adus doar ca să mîncaţi mai cu plăcere şi să vă ofer puţin vin. Nu vă invit în sufragerie, e prea mică pentru toţi. N-am cerut nici o îmbucătură pentru mine pentru că..., ei bine, vreau să mă concentrez asupra predicii mele. S-a întors spre Americanu : Dumneata mă înţelegi. Şi scuzaţi-mă că nu mai

pot rămîne. O să mă retrag pînă după-amiază. Dacă aveţi nevoie de ceva, chemaţi-o pe Eugenia.

— Mulţumim pentru tot, a răspuns Americanu. Dar preotul şi plecase.

— Ăsta se duce acum să-şi înfulece puişorul bine rumenit, a mormăit Ocnă. Şi noi, pîine şi peşte sărat.

— Pun capul rămăşag, i-a asigurat Americanu, că omul ăsta nu gustă nimic azi.

— Dar dumneata de unde ştii ? l-a întrebat blînd bătrîna, apărînd în uşă cu burduful în mînă. Fiindcă ăsta-i adevărul.

— Mă pricep la oameni.

— Şi el te-a cunoscut pe dumneata, domnule. Mi-a spus să fac tot ce-mi vei cere. Acum ştiu că nu strică vinul. Să-l beţi sănătoşi. Şi dacă vreţi ceva, chemaţi-mă îndată. Fără mult zgomot, să nu-l deranjaţi. Eu sînt aici, alături, şi aud prin ferăstruica asta.

— Doamnă, cum îl cheamă pe acest preot ?

— Don Angel Ponce.

— E de mulţi ani aici ?

— Nouăsprezece.

— Eşti rudă cu el ?

— Nu. Dar fiul meu s-a făcut preot datorită lui.

— Şi cum de nu stai cu... ? Ah, înţeleg. Ţi-a murit feciorul.

Bătrîna a dat din cap în tăcere. Plita rămînea în penumbră ; doar o rază care se răsfrîngea pe arama unei crătiţi şi-o pată mai clară în părul femeii.

— Scuză-mă, doamnă, dar n-am întrebat dintr-o simplă curiozitate. Nici eu nu știu de ce, dar oricum nu din curiozitate.

— Dumneata ai înțeles. De aceea îți răspund. Nu-l aveam decît pe el, văduvă, și m-a lăsat ca să se preoțească. Îndemnat de el. Eu nu voiam, dar mă înșelam. De aceea, de cînd am rămas singură, stau cu acest sfînt răsplătindu-i fericirea și moartea senină a fiului meu.

— Înțeleg.

Plutașii au mai îmbucat cîteva bucăți de pește și-au închinat ultimul pahar în sănătatea acelui preot ciudat. Deodată, clopotele de vecernie i-au atras spre biserică. Era o toacă enormă, așezată în turlă. Ca niște șiruri de furnici oamenii se îndreptau spre biserică. Plutașii au intrat și ei și au rămas în grup, în fund, departe de altar, cu spatele spre peretele de la intrare, la distanță de cei din sat. Aici li s-a alăturat Shannon, care mîncase cu Paula în tinda bisericii, după care a lăsat-o printre femeile care stăteau în apropierea altarului.

Preotul a ieșit și s-a rugat cîteva clipe. Apoi, cînd s-a îndreptat spre amvon, s-a auzit zgomot de scaune și fîșîit de haine. Scărița învechită a scîrțîit și tăcerea s-a lăsat peste capetele plecate, ca și cum ar fi coborît din înalturi. Cînd vocea a răsunat, a produs o surpriză emoționantă.

— Fraților, a început preotul, cu toții știți ce vă voi spune, de ieri toți repetați aceleași cuvinte. Toți spuneți : „Liniște, a murit Domnul nostru Isus Cristos“, „Nu cînta, a murit Domnul“. Dar odată rostite — a urcat tonul — toți continuăm să fim aceiași, și totuși nu există cuvinte mai cutremurătoare. A murit Domnul! Ce s-ar putea spune mai mult ? Orice cuvînt ar fi de prisos. Eu ar trebui acum doar să strig : „A murit Domnul !“ și să las aceste cuvinte atotcuprinzătoare să răsune, iar apoi să mă cufund și eu în tăcere.

Shannon s-a simțit încă din primul moment captivat : de cînd acel om a început să vorbească fără ajutorul citatelor latinești, direct din suflet.

— Dar cuvintele s-au tocit în gurile noastre și nu mai exprimă mare lucru. Cînd ni se spune că a murit cineva, nu simțim moartea în propria noastră carne. Trebuie să fie tot bunătatea Domnului, căci carnea noastră nu ar suporta loviturile faptelor, în schimb pe cele ale cuvintelor, da. Dar moartea Domnului Isus Cristos trebuie să ne doară ! Nu putem s-o ocolim, ea este aici ! De aceea eu voi juca doar rolul umil al femeii care își freacă vasele cu dragoste, ca să sclipească ; o să ascut cuvintele ca să ne orbească asemeni unei lumini vii, ca acest groaznic strigăt că Isus a murit să ne cutremure.

„E adevărat, gîndea Shannon, cuvintele nu valorează mare lucru. Spunem liniștiți «dragoste», și inima ni se topește.“ De aceea asculta cu interes, pentru că nu auzea o litanie, ci un om care vorbea ca și cum ar fi fost singur într-un pustiu. Și aproape că era singur : în afară de propria lui emoție și emoția vizibilă a lui Americanu, Shannon nu descifra în jurul lui decît nedumerirea unor oameni uimiți de acea predică despre singurătate, fără citate în latină, fără vaiete, fără „mame preaiubitoare“ și „cuțite înfipte în inimă“.

Preotul continua să explice din amvon cum primul cuvînt al acestui strigăt — Isus — este

cel mai uzat dintre toate de uşurinţa noastră ; aşa cum cuvîntul steag s-a uzat în mitinguri şi manifestaţii, încît lumea a uitat că este ceea ce un om poartă în timpul luptei pînă în clipa morţii, strîngîndu-l bine chiar şi după moarte, încît uneori i se retează degetele înţepenite ca să i-l smulgă. Şi de la neputinţa cuvîntului se ajunge la neputinţa gîndului. De aceea, cea de-a doua poruncă, cea mai imperioasă, după porunca de a-l iubi, este respectarea numelui lui.

— Căci eu vă spun vouă, a continuat, că dacă rostind cuvîntul „Dumnezeu" ne-am gîndi profund cu sufletul şi trupul, ca atunci cînd, însetaţi fiind, ne gîndim la apă şi-o simţim în gură, nu ne-am mai putea gîndi la altceva : nici la foame, nici la dragoste, nici la mîndrie. Pentru că realitatea lui Dumnezeu ar lua totul cu ea că apele unui rîu, lăsînd în urmă doar o orbire binefăcătoare. Dar nu avem curaj pentru atîta credinţă ! a strigat. Sîntem fericiţi că putem uita, ne refacem din propria noastră laşitate ca peştele în apă, şi inventăm mii de trucuri ca să fim laşi, părînd curajoşi. Vai ! înainte credinciosul era puternic, şi păcătosul era puternic. Amîndoi aveau sentimente faţă de Dumnezeu ; amîndoi se cutremurau cu gîndul la El ; amîndoi erau demni de speranţă. Acum ne arhivăm hîrtiile, cuvintele, cărţile, organizaţiile. Îl arhivăm bine şi pe El. Îl administrăm, ne folosim de El, fără a-l privi niciodată din faţă, ca nu cumva să ne facă imposibilă viaţa noastră comodă.

Vocea aproape că plîngea cînd şi-a mărturisit totala ei neputinţă de-a găsi cuvintele care să exprime măreţia Domnului, marea şi violenţa, bunătatea şi neliniştea, toate întruchiparea Lui. Doar sfinţii au fost demni de-un semn, şi-au căzut în leşin şi extaz, iar apoi au fost canonizaţi. De aceea le vorbea despre „moarte", despre praful şi uitarea care au învăluit generaţii de-a rîndul, care au trăit tot în satul acela. Oamenii aceia au fost vii, s-au iubit şi-au luptat, s-au bucurat şi-au stăpînit crezîndu-se buricul lumii. Şi ce-a mai rămas din ei ?

— Şi acum, a spus în continuare, uniţi aceste două cuvinte, ele singure cutremurătoare, şi repetaţi cu mine : „Isus a murit". Nu sînteţi uluiţi, nu strigaţi „Imposibil !" ? Şi dacă este, cum să mai speri în viaţă eternă de la un Dumnezeu care moare ? Cum să mai crezi în El ?...

Imaginaţi-vă acel moment pe care îl sărbătorim azi ! Imaginaţi-vă un Dumnezeu mort, pe o colină, în timp ce oameni chibzuiţi, care consideră de prost-gust să asiste la execuţiile absolut necesare pentru păstrarea ordinii sociale, pun la cale afaceri sau se desfată cu sclavele. Priviţi-i trupul chinuit, spînzurat între soldaţi şi gură-cască, şi între bieţii lui prieteni sfîrşiţi ; între oamenii de cea mai joasă speţă din tot Ierusalimul ! Priviţi-l pe Dumnezeul mort şi cutremuraţi-vă !... Pentru că acesta este misterul cel mai patetic, care înspăimîntă şi înfricoşază cel mai mult cînd meditezi la el : faptul că Dumnezeu a gustat pe lîngă toate celelalte şi din cupa amară a morţii. Eu mă gîndesc că mi-ar fi mai uşor să cred într-un Dumnezeu incapabil să moară ; dar mi-ar

fi mai greu să-mi pun speranța în el. Poate că moartea lui este frumoasa poartă a reînvierii ; și reînvierea Domnului îmi dă speranța în reînvierea mea. Asta, și numai asta, fraților, îmi dă puterea să continui singur ; să suport viața, deși păcătoasă, cu demnitate, în așteptare.

Vocea omului care vorbea despre propria lui singurătate coborîse în străfundul sufletelor, acolo unde sălășluiesc durerea necunoscută și speranța noastră. Tăcerea a fost lungă, așa că ceva din murmurul oamenilor, din nedumerirea mută trebuie că a ajuns pînă la amvon. Și preotul și-a dat seama de ceea ce așteptau de la el, a recunoscut că era momentul să oficieze un spectacol și nu să monologheze despre propria-i singurătate. A oftat adînc, și-a reproșat egoismul și a schimbat brusc sensul cuvintelor, așa cum o cerea momentul :

— Și dacă acest mister, preaiubiți frați, a continuat pătruns de emoție, e dureros și de neînțeles pentru noi, imaginați-vă ce-a fost pentru Preasfînta Fecioară, care în acel de nedescris amurg al istoriei s-a văzut lipsită deodată de Domnul și Fiul ei. De aceea singurătatea ei este cea mai profundă din toate timpurile, de aceea...

Shannon a simțit ușurarea generală, și, auzind noua voce și noile cuvinte, a ghicit cauza. S-a convins cînd a văzut ușurarea fericită a credincioșilor, cînd aproape că a simțit cum lenea mintală se reinstala în capetele tunse sau îndoliate. S-a enervat, dar a fost incapabil să-l învinovățească pe preot cînd a văzut toate aceste capete plecate în semn de aprobare, cînd a văzut acele batiste umezite de lacrimile femeilor, cînd a înțe-

les că și aceasta era demn de respect. Da, în ciuda plînsului isteric a lui Patrudegete, care urmărea predica îngenunchiat și cu brațele încrucișate.

În schimb pe Shannon nu-l mai interesa ; a auzit scîrțîitul vechilor trepte ale scăriței și credincioșii care se mișcau zgomotos. Preotul a înaintat spre altar, a rostit niște rugăciuni și apoi șase oameni și două femei, care purtau un giulgiu mare, alb și împodobit cu dantele, s-au apropiat de el.

Întreg grupul, plus ministrantul și dascălul, s-au îndreptat spre capela întunecoasă din apropierea plutașilor. În fund, la lumina cîtorva lumînări se vedea un Cristos în mărime naturală, cioplit dintr-un lemn negeluit, dar impresionant prin realismul pe care copia realității îl împingea pînă la deformare : astfel, un păr omenesc, greu și sinistru îi încadra fața ; pielea, cu excepția feței, acoperea toată statuia și era mai groasă la încheieturile mîinilor cu trupul, unde forma un soi de articulație flexibilă. În sfîrșit, era unul dintre acei Cristoși atît de spanioli, ca cel din Orense sau din Burgos, fascinanți, care îngrozesc și care îndreaptă sentimentul religios spre mistere tragice și obscure. Figura luminoasă care a predicat dragostea, și nimic altceva decît dragostea pentru Palestina, pare crucificată pe aceste statui celtiberice cu și mai multă înverșunare decît a fost pe Golgota. În loc de un sacrificiu în numele dragostei, el sugerează ceva magic, un pact cu forțe necunoscute, o ofrandă adusă tenebrelor. Pentru că nu există magie neagră în stare să facă mai multe răni pe trupul lui Isus decît acești for-

midabili făuritori anonimi de icoane. Şi în fața acelui Cristos, Shannon încerca să afle pînă unde cioplitorul fusese condus de credință și pînă unde de un sentiment păgîn ; și se întreba dacă credinciosul care-și ridică ochii spre astfel de icoane încearcă să se adreseze iubitorului Predicator al Evangheliei sau invocă, inconștient, puteri misterioase și secrete, din cele care se liniștesc doar cu sînge.

Aşa era Cristosul pe care plugarii îndoliați au început să-l dea jos în tăcere de pe cruce, emoționați și totodată pătrunși de o demnitate aproape sacerdotală. Cuiele oxidate, mișcate doar o dată pe an, nu voiau să iasă din găurile crucii, făcîndu-l pe bătrînul cărunt cocoțat pe-o scară să răsufle din greu. A tot insistat pînă a reușit să scoată cele trei cuie, și trupul lui Isus a fost așezat pe giulgiul întins de cele două femei în coșciugul de pe podea. Femeile țineau pînza cu evlavie și bărbații coborau corpul cu respect ; dar ca să-l așeze în sicriu, a fost nevoie să-i îndoaie coatele, și atunci solemnitatea n-a mai avut măreție. Pentru că pielea uscată care articula brațele cu trupul nu voia să cedeze și scîrțîia scandalos. În cele din urmă, oamenii au prins curaj și aproape cu ferocitate i-au îndoit brațele peste trup, apucîndu-l fără respect și răsuflînd din greu ca să reușească. Toți se aplecau peste lemnul sfînt, acoperindu-l cu trupurile lor îndoliate, și acea opinteală în umbra capelei, gîfîielile gîtlejurilor, tenacitatea eforturilor, înăbușitele exclamații care ritmau încercările oamenilor aproape că transformau scena într-un asasinat. Cele două femei complice, care întindeau giulgiul ca pentru

a ascunde fapta, făceau ca spectacolul să pară una dintre acele barbare crime de la țară, cînd o întreagă familie, din motive neclare, se sfătuie cum să-l omoare pe cel care le stă în cale și, după ce l-au căsăpit ca pe-un animal, îngroapă cadavrul noaptea, în ogradă, sub bălegar, ca nu cumva duhoarea să-l trădeze.

În sfîrșit, scîrțîind insistent, Isus s-a predat oamenilor care l-au așezat în coșciug, învelit tot în giulgiu ; doar fața i se vedea. Toaca de mînă bătea și mai tare, împreună cu cea din turlă, și în toiul vacarmului, fără o vorbă, s-au deschis larg ușile. Apăruse soarele, și o rază de lumină a mîngîiat fețe și pietre. Către ea au alergat copiii de la școală, golași și slăbuți ca Ocnă cel Tînăr ; domnișoarele cu pasul nesigur, cocoțate pentru prima oară pe tocuri, cu voaluri și medalioane de Fiice ale Mariei ; crucea parohiei dusă de dascăl și ministrant, și chiar preotul însuși, cu celălalt ministrant alături. În spate, coșciugul, purtat de cei șase bărbați ; apoi vreo doi-trei oameni cu cravate boțite, și, în sfîrșit, o mulțime tăcută și îndoliată. Ieșeau golind biserica. Pe măsură ce treceau de la umbră la lumină, tristețea dispărea și recăpătau o înfățișare mai degajată. Soarele mai diminua roșul mantiilor ministranților, își bătea joc de dantelele rupte, dădea o culoare de aripă de muscă negrului de la doliu, înveselea ochii obosiți de atîta întuneric, într-un cuvînt spulbera vălul sumbru care apăsase peste suflete în timpul ceremoniei.

Plutașii s-au alăturat cortegiului. Doar Americanu a mai rămas în biserica goală. Mai întîi a contemplat o clipă crucea de lemn abandonată,

plină de praf în locurile unde trupul lui Isus nu lasă pămătuful de pene să pătrundă. Şi în faţa acelui simbol, care cu braţele întinse părea să-l aştepte pe el sau pe altul, s-a mirat de atracţia spaniolului spre religie. A credinciosului cît şi a păcătosului, cum spusese preotul în predica sa. Ce oameni, făuritorii ăştia de Isuşi, de acelaşi neam cu el! Ce sălbateci! Cîtă măreţie omenească! Şi dacă era un sfînt în extaz, ce leşin plin de dragoste îi confecţionau! Se simţea totdeauna că ghinurile erau mînuite nu numai de-o credinţă violentă, ci de carne şi sînge pătimaş. Poate prea mult, dar în fond era ceea ce în realitate li se cerea. Da, era forţă şi adevăr. Şi, plimbîndu-şi ochii peste purpurina şi chinovarul unei icoane moderne de pe estrada altarului, care se ivea de sub vălul violet, i-a întors spatele şi a ieşit din biserică.

În tindă, cîţiva bătrîni schilozi se încălzeau la soare, la adăpostul zidurilor bisericii, şi discutau care dintre ei putea urmări cel mai mult înaintarea procesiunii pe deal. Americanu o vedea perfect, şerpuind pe cărarea prăpăstioasă spre schitul dărăpănat. Aproape că distingea fiecare persoană în parte, şi, bineînţeles, jacheta deschisă a lui Shannon ieşea în evidenţă printre hainele negre.

Da, acolo mergea Shannon, simţindu-se încă o dată unit cu oamenii. Poate din cauza începutului autentic al predicii, sau poate a dramatismului înmormîntării sălbatice în capela întunecoasă. Sau poate înrădăcinarea sentimentului religios în acei oameni, nu ca o convenţie socială sau o spoială, ci ca un element fundamental al existenţei lor.

Adevărul e că deşi raţiunea lui încerca să analizeze şi să găsească fisuri, trupul continua să accepte funia slabă care îi unea pe toţi acei oameni, purtîndu-l în acelaşi pas cu ei, sincronizat cu tristeţea şi cenuşa zilei, a cărei unică muzică erau sunetele pastorale ale unui *carreñuelas*, un fel de xilofon din oase, atîrnat de gîtul unui băiat, pe care le atingea scurt cu nişte beţişoare. Soarele firav care se ivise cînd au ieşit din biserică fusese învins de norii întunecoşi. Astfel încît domnea o armonie cosmică între iarnă şi moarte, care părea să coboare din cer şi să învăluie în neguri corpuri şi suflete, sunete şi lumînări. Shannon se simţea cufundat în acea mare şi umbla pe ea, în ritm cu tovarăşii lui de viaţă. Da, identificat încă o dată cu alţi oameni, chiar dacă era numai pentru sărbătorirea Marii Morţi.

Şi mai apoi, chiar după ce Isus, îngropat în schit unde era privegheat de cîţiva oameni, nu mai apăsa umerii celor care îl purtau, în timp ce coborau colina, a continuat să se simtă înfrăţit cu ceilalţi, în tăcere şi mîhnire, în aerul crepuscular făcut din cenuşă rece, impalpabilă.

Cînd au ajuns în sat, oamenii s-au împrăştiat în tăcere şi plutaşii au apucat-o spre popasul lor. În afară de Americanu, pe care preotul l-a întîlnit în sacristie.

— Mă căutai? Voiai ceva? a spus pe un ton cordial în timp ce îşi scotea hainele de slujbă.

— Te căutam, da... Dar nu voiam nimic. În fine — a surîs — nu ştiu exact dacă voiam ceva.

Preotul l-a privit fără să spună nimic. A terminat cu dezbrăcatul, şi a pus la punct ultimile

detalii cu dascălul. Apoi l-a privit din nou pe plutaş şi l-a întrebat :

— Nu vrei să vii la mine acasă ?

Americanu n-a răspuns, dar i s-a alăturat cînd a ieşit din biserică. Preotul simţea lîngă el prezenţa acelui om gînditor.

Au ajuns numaidecît şi au ieşit în veranda care dădea în grădiniţă, acolo unde mîncaseră plutaşii.

— O să guşti dintr-un vinişor alb pe care l-am primit, a spus preotul pe un ton vesel.

Americanu a surîs :

— Teamă mi-e că nu mai ai. L-am terminat noi, plutaşii, azi-dimineaţă.

— Adevărat, a rîs preotul.

— Dar nu te deranja, nu vreau nimic.

Bătrîna apăruse în uşă :

— Don Angel ?... Aa, bună seara, domnule. Aveţi nevoie de ceva ?

— De ce nu cinezi aici ? Mare lucru n-am, dar...

— Nici nu-mi trebuie mult. Şi mi-ar face plăcere, da.

— Am verdeţuri şi nişte cartofi, a spus bătrîna. Sînt şi măsline şi ouă. Şi-o bucată de peşte sărat. O să vă-ncropesc o cină... Dacă am avea garoafe, v-aş face o sălăţică !

— Garoafe ?

— Vrea să spună roşii. Pentru că acestei bucăţele de pămînt îi spunem grădină. Eu şi Eugenia le spunem tomatelor garoafe, verzelor trandafiri şi... Hai, Eugenia, adu-i ce găseşti şi vezi dacă a mai rămas puţin vin !

Femeia a ieşit. Americanu l-a privit lung pe preot.

— Dumneata n-ai mîncat nici la prînz şi nici acum nu iei nimic...

— Aşa fac întotdeauna într-o zi ca asta. Nu-mi place să se ştie ; dar cu dumneata nu-mi pasă.

Americanu i-a oferit preotului tutun, şi acesta începu să-şi răsucească o ţigară, spunînd :

— Vezi ? De-asta nu-s capabil să mă lipsesc ! Şi-apoi crezi că eşti în stare de orice !

— Nici eu n-am reţineri faţă de dumneata, a continuat Americanu. Şi de mulţi ani doresc să vorbesc cu cineva, să ascult pe cineva... Mă înţelegi. Cîteodată simt atîta nevoie, că mă sufoc. Într-adevăr, de aceea te aşteptam, de asta rămîn să cinez în casa dumitale.

— Toţi avem nevoie, fiule. Da, toţi. Mare noroc să poţi comunica cu cineva.

— Ceea ce predicai mai înainte, ceea ce spuneai despre omul singur... Spune-mi, dacă nu te supără, de ce-ai schimbat deodată cursul predicii ?

Preotul s-a gîndit o clipă :

— Pentru că aşteptau de la mine cea de-a doua parte.

— Cine ? Eu doream, sorbeam prima.

— Şi eu, a mărturisit. Dar credincioşii mei, nu. Nici măcar oamenii dumitale.

Americanu şi-a amintit sughiţurile lui Patrudegete şi chiar ochii lui Fleancă umeziţi de emoţie, şi-a trebuit să recunoască. În afară de Shannon, cu siguranţă. Dar el era altfel.

— Şi de ce trebuie să le oferi oamenilor totdeauna ceea ce aşteaptă ? De ce să nu-i surprinzi ? Să nu-i îndrepţi ? Nu ne revine fiecăruia sarcina

de a-i scutura, de a-i trezi și scoate din obiceiurile lor ?

— Ești sigur ?

Americanu a șovăit. În realitate, acum, ca și în multe alte dăți, se simțea convins de contrariu.

— În primul rînd, a continuat don Angel, să-i îndrepți încotro ? Sînt atît de puține locuri care să merite oboseala de a-i împinge pe oameni, și atunci, mai mult decît surprinzîndu-i, îi îndrepți cu ceea ce așteaptă fără să-și dea seama. Adevărul e că eu am simțit tentația ; poate, a adăugat încet, pentru că dumneata și oamenii dumitale erați prezenți. Dar Dumnezeu m-a ajutat să fac ceea ce trebuie. Orice, numai neliniște și zbucium nu. Un ritual nu este momentul cel mai potrivit pentru noutăți, pentru că atunci nu-și îndeplinește rolul de-a ne liniști incertitudinile, de-a hrăni echilibrul nostru interior.

Un val de chiote a invadat grădina. Ca și cum tot satul ar fi înnebunit.

— Acum i-au dat foc lui Iuda, a spus preotul. Și i-a explicat Americanului obiceiul satului de-a spînzura în piață o păpușă din paie care-l reprezenta pe apostolul trădător și apoi îl ardeau pe un rug mare.

— La fel ca în America, a comentat Americanu.

Între timp, bătrîna a pus în fața invitatului o măsuță acoperită cu un ștergar alb. Apoi a adus o farfurie cu măsline negre, ceapă și pește sărat tăiat în bucățele, oțet și untdelemn să și le potrivească după gust. Alături o altă farfurie cu trei cartofi fierți și sare. În sfîrșit, o frumoasă pîine de casă rumenă și o butelcuță cu puțin vin.

— Aveți și o căpățînă de usturoi, a adăugat înainte de plecare, dacă vă place la salată.

În lumina palidă a amurgului, lucrurile începeau să se confunde între ele. Strigătele se îndepărtau și se apropiau în aer, șerpuind pe străzile pe unde oamenii tîrau paiața vinovată. La lumina slabă a zilei, zarzavaturile din grădină abia de se mai distingeau. Americanu a început să mănînce.

— Nu-mi trebuia atîta, a spus.

Preotul îl privea și fuma în tăcere. Din cînd în cînd admira cartofii aburinzi și o dată și-a dat seama că invitatul îl observase.

— Mărturisesc că mi-e foame. Îmi faci o poftă teribilă văzîndu-te mîncînd, a oftat. Azi ar fi fost o zi nimerită să cinez în tihnă cu un prieten. Ce să-i faci !

Americanu a surîs descoperindu-și dintele de aur.

— Acum mi-ai amintit de-un om care a însemn mult pentru mine. Mi-a salvat viața de două ori, eu lui, doar o singură dată. Și el era preot. În Tamapuile, acolo, în Yucatán. Desigur, nu vă asemănați cu nimic, dar deloc. Și totuși... Nu știu... Poate pentru că era un extraordinar păstor de oameni, ca și dumneata.

— Crezi ?

— Se vede dintr-o ochire. Acum cred că aveai dreptate. Ai ținut predica care trebuia... Mă miră că ești în acest sat, că nu se folosesc de dumneata mai bine. De ce stai aici ?

— Pentru oameni, a răspuns sec. Cineva trebuie să stea cu ei. Au mai multă nevoie... Oh ! Dar nu e un sacrificiu. Nimeni nu răsplătește mai

bine. Nicăieri nu m-am simţit mai în pace decît aici, în mijlocul lor.

— N-ai fost numit de la început aici ?

— Nu ; eu sînt din provincia Soria, dintr-un ţinut care are unul din cele mai frumoase nume din Spania, Pămîntul Recompensei. Explicaţia este mai puţin frumoasă decît numele, recompensa a fost darul pe care don Enrique de Trastamara l-a făcut francezului Duguesclin, pentru ajutorul pe care i l-a dat în asasinarea lui Pedro cel Crud. Mai întîi am fost dascăl, dar cum îmi plăcea cartea, învăţătorul m-a învăţat, noaptea, să citesc. Parohul s-a interesat de mine, m-a ales ministrant ca să cîştig cîţiva reali pentru casă şi să studiez liniştit în sacristie. Am simţit vocaţia, am urmat Seminarul unde eram foarte bun, pe cuvînt. Cînd să îmbrac hainele preoteşti, tocmai îl numiseră episcop pe cel care-mi fusese director la seminar. Totdeauna visasem la o parohie rurală, dar directorul mi-a învins rezistenţa, poate pentru că în fond nu era autentică. Fiindcă eu nutream, ţi-o mărturisesc, mari ambiţii, de acţiune şi apostolat. Aşa că am acceptat să lucrez pe lîngă el. Şi acolo s-a decis soarta mea. Am înţeles, a continuat după o pauză, că apostolatul la care visasem atîta se traducea în realitate în opere sociale. Era o cameră plină cu arhive unde mai mulţi tineri scriau la maşină. Acolo se vorbea de pături, mîncare, medicamente, de burse, şi, în anumite momente, chiar şi de liste electorale. Veneau domni care discutau despre bugete şi dădeau sugestii pentru strîngerea de fonduri. Aveam şi un secretariat de propagandă... Este adevărat că înainte de consilii se rosteau rugăciuni, dar mie totul mi se părea pur materialism. Îmi aminteam că apostolii nu erau programatori ; iar acolo nimenea nu se gîndea la altceva decît la organizare. Cînd, la sfîrşitul anului, statisticile unei anchete au indicat creşterea numărului de împărtăşiţi şi asistenţi la slujbă, a fost sărbătorit ca un triumf... Iartă-mi această uşurare ; aş vrea să mă exprim cu umilinţă, aş vrea să cred, ca atunci, că atitudinea mea era un păcat de mîndrie. Dar rămînea în picioare, de neclintit, neputinţa mea, aproape fizică, de-a suporta acele sisteme, care, în ochii mei, însemnau să te baţi în terenul material al duşmanului, în cel al mîncării şi-al bunăstării... Cînd o problemă îmbrăca aspecte politice, era examinată acolo cu spirit combativ, fără dragoste pentru duşman, şi eu nu încetam să mă gîndesc că în Roma creştinii nu se organizaseră niciodată ca să atace, ci ca să moară. Eu nu încetam să cred cu tărie — şi continui să cred, Dumnezeu să mă ierte — că dacă creştinii din Roma ar fi avut secretariate de propagandă n-ar fi reuşit să învingă. Dovadă că au cîştigat. De fiecare dată cînd murea unul, sîngele lui invizibil plutea în aer ; şi păgînii respirau acel sînge, îl inhalau în trup şi suflet, şi în sfîrşit li s-au deschis ochii asupra morţii zeilor lor... Da, eu cred în împărtăşania sfinţilor. De aceea nu puteam crede în propagandă, de aceea mă îmbolnăveam cînd auzeam că era recomandată ca sprijin.

Americanu a aprobat.

— Înţelegi că nu mai puteam continua. Dar domnul episcop mă liniştea, îmi vorbea de avîn-

turi juvenile și nu mă muta de-acolo. Eu încercam să mă conving, dar disperarea mea creștea și mai mult și nu știam ce să fac. Atunci am auzit vorbindu-se despre un confrate, un paroh dintr-una din suburbiile cele mai mizerabile ale capitalei. M-am dus să-l cunosc, am dat peste un om integru cu care din prima zi m-am înțeles foarte bine. Nu avea arhive, dar cunoștea toată lumea. Nu lupta contra răului ; își rezerva toate forțele ca să lupte contra lui însuși. Și împreună cu el am început să gust din profunda satisfacție pe care-o simți cînd intri în contact direct cu lucrurile, fără mormane de hîrtie ; și în contact, mai ales, cu umanitatea. Cu ceea ce-i mai bun în această țară, cu poporul. Crede-mă ; ceilalți nu sîntem la înălțimea lui.

— Nu știu ce să spun, a șovăit Americanu. Poporul, uneori...

— A, desigur ! s-a aprins interlocutorul lui. N-am idei idilice sau rousseauiste despre om. Dar, în afară de faptul că oamenii simpli vor avea totdeauna mai multe scuze decît cei cultivați, modul lor de viață este mai autentic, mai aproape de realitate. Urile și credințele lor miros a sudoare și-a sînge ; obiceiurile și convențiile lor izvorăsc din Natură sau din Umanitate. În schimb, cei din vîrful piramidei trăiesc dezrădăcinați, fără vlagă, fără să creadă cu adevărat în ceva profund. Problemele lor sînt furtuni în balta intereselor : toate legate de funcții, ranguri, capricii trupești, lux ; aproape niciodată de foame, dragoste sau instinct. Plugarul care înfige cuțitul pentru apa dintr-un canal de irigație, mîngîie în fiecare zi apa și pămîntul însetat ; afaceristul

care cîștigă un milion speculînd cereale nu a văzut decît hîrtii, și fii sigur că nu distinge grîul de secară, cînd sînt încă crude. Nu, crede-mă ; poporul este și bun și rău, dar este mai autentic.

„Credinciosul era puternic și păcătosul era și el puternic", și-a reamintit Americanu predica.

— Oricum, atracția spre cei necăjiți era în sîngele meu și eu nu puteam s-o înfrîng. Or fi care preferă artificiul numindu-l civilizație și bunele maniere, care ascund mizerabile vicii ; dar eu nu-mi găseam pacea decît în acea suburbie. Da, în ciuda limbilor moderne, și-a clasicilor și-a întregului efort intelectual... Și apoi, cum îmi răspundeau la solidaritatea mea ! Pentru că erau atît de izolați, exista o mare prăpastie între realitatea vie pe care ei o reprezentau și organizarea oficială a țării... Două lumi distincte, fără altă legătură decît funcționarul și forțele de ordine. Desigur, din cînd în cînd le cădea de sus podul sau școala nouă, cum cădea taxa sau impozitul, în general cu discursuri ale consilierului comunal sau ale ajutorului primarului provinciei ; dar asta era ca ploaia sau grindina, ceva care venea dintr-o lume inaccesibilă lor. Cînd, întors din vizită de la prietenul meu, citeam din obligație Gazeta în secretariat, îmi puneam mîinile în cap ca un nebun... Și într-adevăr, destinderea mea interioară a început să mă înfricoșeze. Mărturisesc : mi-era frică cînd vedeam cum toate convingerile mele începeau să se clatine, care, deși accesorii, nu încetau să urîțească, ca niște spărturi, o arhitectură de adevăruri care-mi fusese prezentată ca perfectă de la bază pînă la giruetă. În sfîrșit, mi-am dat seama că începusem să disting în doc-

trină între adevărul permanent şi adăugirile de rigoare sau adaptările necesare, după cum o cerea momentul istoric, şi atunci m-am speriat. Da, m-am simţit laş şi am hotărît să nu mai continui. Mi-am expus îndoielile protectorului meu, şi el s-a speriat şi-a cedat. Mi-a permis să mă retrag din viaţa oficială şi să mă refugiez în lumea vie a acestui sat.

O imensă pălălaie creştea pe stradă, de cealaltă parte a gardului viu, şi s-a ridicat trosnind. Un fum de paie, alb şi des, întorcea reflexele roşietice şi umplea aerul cu un miros acru. Strigătele au atins intensitatea maximă : apostolul trădător se sfîrşea în flăcări.

La lumina lui, Americanu a văzut capul cărunt şi corpul încovoiat, îmbrăcat în negru, de pe scăunaşul de rafie, cu coatele sprijinite pe genunchi şi privirea pierdută în întunericul grădinii. Flăcările Iudei se stingeau ; reflexele roşietice s-au îndulcit pe chipul încordat. Deodată a surîs timid şi l-a privit pe interlocutor.

— Iartă-mă, fiule. Dumneata mă căutai, dar teamă mi-e că m-ai găsit prea mult... Iartă un biet bătrîn obişnuit să vorbească totdeaun cu el însuşi.

Pentru o clipă, mîna plutaşului a atins-o pe cea a preotului, în timp ce ultimile flăcări ale lui Iuda străluceau în dintele de aur descoperit de surîs.

— Înţeleg foarte bine ; şi mie mi se-ntîmplă la fel. Şi eu, în felul meu, am renunţat şi m-am întors la ai mei, aici, printre plutaşi. Acolo, în America, am văzut poporul înflăcărat de revoluţie, un popor mai simplu şi mai autentic încă decît al nostru, şi cu toate acestea, n-a dat rezultate... Da, ştiu — a spus tăios — nu erau pregătiţi, nu pot fi încă judecaţi ; sau, cum vrei dumneata. Dar pentru mine, spulberarea iluziilor este de asemenea o realitate. Majoritatea şefilor nu doreau altceva decît ceea ce condamnau : bani, amante şi putere. Şi cei care nu erau de acord au făcut ca mine : s-au îndepărtat. Doar că eu am fost mai comod şi mai laş decît dumneata ; am hotărît să mă gîndesc la mine şi să-mi asigur viitorul. Bine, a adăugat ironic, ştii dumneata ce vrea să însemne asta : să strîngi bani. Oh, să faci bani e uşor. Nu trebuie decît să crezi în ei, să fii mai interesat în a face bani decît în orice altceva. Dar pe mine nu mă interesa chiar atît, pe cuvînt, şi cînd m-am plictisit de strîns m-am văzut între oameni ca cei despre care vorbeai, fără vlagă, cu bune maniere, egoişti şi laşi. Să dai cu ei de-azvîrlita ! Mi-era greaţă să fiu la fel ca ei, pentru că eram. Şi eu fusesem altceva, crede-mă, cînd galopam pe cîmpiile din Tamaguile... Trep-tat, nu ştiu cum, m-am desprins de toate, dezinteresîndu-mă de oameni, abandonînd lucrurile şi căutînd altceva, o plimbare, zgomotul unei fîntîni, cîteva cuvinte schimbate cu grădinarul indian sau cu prietenii lui... Dar îmi lipsea ceva cînd vorbeam cu ei : accentul oamenilor mei, tîlcul vorbelor lor, obiceiurile... Spune-i nostalgie, spune-i nevroză, cum diagnosticau medicii pe care i-am consultat la început, spune-i clarviziune : adevărul e că m-am întors şi iată-mă aici, tîrîndu-mi viaţa. Nu ştiu mai mult ; nu ştiu nimic.

Au tăcut amîndoi. În sfîrşit a vorbit preotul :

— Nici eu nu ştiu nimic. Poate că ai dreptate, poate că nici poporul. Dar care să fie atunci viitorul Istoriei ? Pentru că în cei de sus, nu stă. Ce ne rezervă Providenţa ?... Eu cred totuşi, a adăugat, că poporul este mai autentic.

— Cu siguranţă. Piatra durează mai mult decît hîrtia.

Au continuat să-şi vorbească, în noaptea adîncă, acele două suflete în pragul iernii vieţii lor. Cînd s-au despărţit, Americanu a spus deodată :

— Ah ! O să-ţi trimit o fată să stea de vorbă cu dumneata... Vine cu noi.

— Cu plutaşii ? N-am mai auzit ca o fată să umble cu plutaşii.

— N-a pornit cu noi ; aproape că am cules-o... O să-ţi spună ea, şi dumneata poţi s-o ajuţi mult.

Cînd a ajuns la locul de popoas, Paula era trează.

— Francisco ! a spus încet. Credeam că ţi s-a întîmplat ceva.

— Da, mi s-a întîmplat. Şi mîine o să ţi se întîmple şi ţie.

— Mie ?

— Mîine o să sui la Oterón. Du-te să-l vezi pe preot, spune-i că vii din partea mea, şi vorbeşte-i. Îl cheamă don Angel.

— Eu ? Despre ce ?

— Despre tine. Despre toate. Despre ce doreşti... Vorbeşte-i ca şi cum ai fi singură. Ai să vezi ce uşor o să-ţi fie de îndată ce-o să-l vezi. Nu crezi că ai nevoie ?

Paula a plecat capul şi apoi a mulţumit şefului de echipă. Amîndoi au adormit tîrziu.

A doua zi, dimineaţa, pînă şi cîmpia părea să se bucure de miracolul Reînvierii. Oamenii au început munca cu chef. Patrudegete a obţinut permisiunea să asiste la procesiunea matinală de înviere a lui Isus, şi a plecat împreună cu Paula, călare pe *Canalejas*, ca să facă în drum şi nişte cumpărături.

Cînd sătenii s-au întors de la schit iar ea şi-a terminat treburile, a intrat timid în biserică să-l caute pe preot. L-a găsit în capela întunecoasă, unde oamenii lăsaseră coşciugul. Îl ţintuiau din nou pe Isus pe cruce, cu ajutorul dascălului şi a unor bătrîne ; toţi au privit-o pe Paula cu reţinere.

— Acuma, fiica mea. Vezi, pentru Isus întoarcerea la viaţă înseamnă crucificare. Aşa ! s-a opintit. Trebuie să-l bat eu. Oamenii de treabă din sat nu îndrăznesc să-l răstignească. Cel puţin pe cruce.

Au trecut împreună în sacristie şi de aici la casa parohială.

— Ai noroc. Mi-e foame ! Eugenia trebuie să fi pregătit mîncare bună, aşa că ai s-o guşti. A măsurat-o la lumina zilei şi a adăugat : Eşti foarte frumoasă... În fine, nu chiar frumoasă ; eşti... foarte femeie. Să nu te superi că-ţi spun, fiica mea. Ar fi mai rău să ascund ce gîndesc. Nu-mi plac ascunzişurile.

— Nici mie, domnule preot. Şi nu mă supăr, a spus privindu-l cu nevinovăţie. Înţeleg în ce fel spui dumneata.

Au intrat în casă şi holul le-a dat senzaţia de singurătate. Paula se simţea la adăpost, abandonînd liniştită tensiunea constantei sale defensive.

A rostit primele cuvinte fără să îndrăznească să-l privească pe preot, cu ochii ficşi la tabla ţintuită pe uşă, cu Inima lui Isus litografiată.

— Ah ! Ceea ce spui dumneata e nefericirea mea, a continuat. Nu pot schimba nimic.

— Se vede că nu poţi schimba, a repetat preotul cu blîndeţe, şi mai văd că ai vrea să schimbi.

Paula şi-a pierdut glasul de muţumire, în timp ce înainta prin hol spre veranda din grădină.

— Într-adevăr vezi ?

— Eu, da. Dar înţeleg că bărbaţii... se opresc la exterior.

Eugenia a apărut şi-a privit cu uimire spre invitata la masă. Apoi a dispărut pînă la ora prînzului. Paula şi don Angel au stat de vorbă. În faţa lor soarele şi umbrele lucrurilor îşi repetau drumul zilnic. Plantele îşi măreau imperceptibil frunzele pentru a capta razele de soare, unii muguri se umflau, insectele simţeau cum soarele pătrunde în sîngele lor rece. Nenumărate suflete de plante şi păsări trăiau din belşug şi mureau puţin în acea grădină pe care nimic n-o clintea, în afară de trecerea soarelui şi a umbrelor.

Înainte ca Eugenia să aducă masa pentru toţi trei, Paula a îngenunchiat şi don Angel a făcut semnul crucii deasupra capului ei. Apoi au mîncat şi, în sfîrşit, preotul s-a ridicat şi a intrat în casă. Eugenia a strîns farfuriile goale. Paula s-a dus cu ea şi-a ajutat-o să le spele. Femeile sporovăiau între ele ca şi cum ar fi stat de-o viaţă împreună, în acea casă, discutînd multe şi mărunte despre treburile gospodăreşti. Preotul a coborît cu o havană ieftină, s-a aşezat din nou în grădină şi

şi-a aprins-o. Din bucătărie se auzeau cele două femei.

— Eugenia ! Ne faci două cafele.

— Am şi pus, don Angel.

— Dumneata nu bei ? a întrebat Paula.

— Nu. Nu-mi face bine, a spus bătrîna. Inima, fata mea, inima.

În sfîrşit, cele două femei au adus cafeaua ; din maşină se scurgea încet, în ceaşcă, lichidul negru. Preotul a luat foarte puţin şi apoi a trecut Paulei maşina. Au tăcut. Pentru o clipă aerul a fost perfect. Linişte, parfum de plante, pace.

Ochii Paulei s-au înceţoşat :

— Ah, Sfîntă Fecioară, dacă aş putea rămîne aici pentru totdeauna !

Preotul a privit-o cu melancolie.

— N-ai putea, fiica mea. Şi nu din vina mea, nici a Eugeniei... Nu-i aşa ?

— N-aş putea, nu, ai dreptate. De ce-oi fi aşa ?

— Eşti în floarea vîrstei, fetiţo, şi trebuie să-ţi trăieşti viaţa. Dar s-o trăieşti, căci e un dar al Domnului. Şi casa asta e adăpostul iernii, nu-i aşa, Eugenia ?

Au mai vorbit puţin, pînă cînd Paula a spus că pleacă. S-a ridicat şi şi-a luat rămas-bun de la bătrînă, mulţumindu-i pentru toate. Dar Eugenia s-a apropiat de ea şi s-au sărutat de mai multe ori. Paula nu putea vorbi. A mai măsurat de cîteva ori coridorul, a închis uşa cu Inima lui Isus, s-a oprit în hol privindu-l pe preot cu ochii plini de lacrimi.

— De ce-o fi viaţa aşa ? a spus încă o dată, aşa cum spusese de nenumărate ori în timpul discuţiei din grădină.

— Fiindcă aşa vrea Domnul. Aibă-te în pază, fiica mea, şi să-ţi găseşti liniştea.

Fata a apucat mîna preotului şi a sărutat-o.

— Cu bine, a spus încetişor.

Se scurseseră amar de ani fără să se întîmple nimic, şi deodată, în patruzeci şi opt de ore... „Da, a reflectat, era normal ca acea femeie să lase o urmă ca o lumină obscură, ca o dorinţă secretă." Într-o după-amiază, postat la pîndă, la vînătoare, lîngă rîu, văzuse doi iepuri care-şi disputau iepuroaica cu o ferocitate de necrezut. Da, iepurele, simbolul timidităţii şi al fugii. Şi altă dată... şi alte dăţi, demult... A început să se gîndească, să-şi aducă aminte ; a căzut pe gînduri. Cînd şi-a dat seama, era tot acolo, pe banca de piatră din verandă.

S-a ridicat ; dar în loc să iasă în grădină sau să se suie în camera lui, preotul din Oterón s-a dus la biserică şi a îngenunchiat în faţa lui Isus pe care el însuşi îl ţintuise pe cruce în acea dimineaţă. Şi s-a rugat îndelung pentru o femeie pe care în ajun n-o cunoştea, şi pentru un bătrîn preot pe care de cincizeci de ani se străduia să-l cunoască fără să fi reuşit de-a binelea. Şi a rămas acolo pînă cînd clopotele i-au reamintit măreţia Sîmbetei Sfinte.

Acele clopote n-au ajuns pînă la Shannon. Aerul încărcat al iernii nu le lăsau să străbată pînă la văioaga adăpostită la care suise, atras de nişte ruine vizibile de pe mal. Şi stătea acolo, uimit de grădina la care nu se aştepta, acea grădină

incredibilă care apăruse îndată ce ocolise cîteva ziduri în ruină. Pentru că, acolo, într-o vale secată de pe meseta iberică, se respira un aer mediteranean şi oriental degajat de-o bizară asociere de plante, în ciuda tufelor sălbatice care năpădiseră locul de mult timp abandonat. Acolo creştea nu numai preabătrînul măslin, de negăsit pe sierră, ci şi un roşcov chinuit, mirţi întunecoşi, palmieri şi chiar un rodiu — da, un rodiu, ca în *Cîntarea Cîntărilor* — printre alte plante exotice care sfidau austeritatea înconjurătoare şi alcătuiau un decor verde şi cald, aproape senzual, în contrast cu piatra şi pustiul din jur.

Părea imposibil, probabil că era un vis. Dar palmierii se ondulau cu graţie şi mîna putea mîngîia frunzele tari ale mirţilor. Susurul izvorului nu era minciună, domolit pentru o clipă înainte de-a alerga spre rîu printr-un canal maur. Ah ! nu era minciună, şi era nesperat de cald. Poate că apa termală, caz deloc rar în acea regiune, îndulcea într-un spaţiu redus asprimea iernii şi putea explica supravieţuirea grădinii orientale. Dar cum ajunseseră pînă aici roşcovii şi mirţii, palmierii şi rodiul din psalmi ?

Examinînd mai îndeaproape urmele de ruine, Shannon a găsit o explicaţie urmărind forma rotundă a micii biserici, aşa cum obişnuiau templierii să le construiască. Şi i-a imaginat pe cavalerii în alb aducînd plantele din Palestina pînă aici, în austera şi neprimitoarea sierră, şi încercînd să ridice, lîngă templul de piatră, alt templu vegetal şi viu, pentru nostalgie şi simţuri, un sanctuar al culorilor şi parfumurilor, o permanentă aducere aminte a pămîntului făgăduinţei : cel al vic-

toriilor şi-a penitenţelor Ordinului, ţinutul soarelui şi al mării, al nisipurilor şi al oazelor, a Mormîntului Sfînt şi-al Învierii.

Contemplînd pe-ndelete, Shannon a trecut de la neîncredere şi uimire la certitudine. Acea minune nu era în realitate ceva obişnuit, precum seminţele îngropate la sfîrşitul fiecărui an ca să învie la începutul anului următor ? Şi dacă era aşa, atunci disperarea nu se reducea la o simplă orbire a oamenilor, care îi împiedică să se simtă părtaşi la eternitate ?

Da, trufaşul Ordin murise sub loviturile monarhilor şi papilor ; templul de piatră se năruise. Dar acolo continua verdele lucios al mirtului, graţia palmierului, promisiunea sigură a rodiului. Şi vocile lor în surdină proclamau victoria vieţii, puterea de neînvins a forţelor care, muncind sub mantia iernii, redeschid porţile miracolului în fiecare primăvară.

6. OCENTEJO

TURMA PLUTITOARE şi-a continuat drumul, condusă de păstorii ei. Tot prin strîmtoarea străjuită a stîncii cenuşii şi roşiatice acoperite de cetini-de-negi şi stufăriş. Mereu în tovărăşia apei, limpede dimineaţa, opacă după-amiaza, verzuie seara. Verde de sticlă, verde-gri, verde-galben, după nisip, pietriş sau loess-ul albiei, umbra copacilor şi a stîncilor, cuminţenia sau furia vîntului. Mereu prin sierra rece, printre strîmtori,

praguri, cazane ; mereu în mijlocul unor maluri neprietenoase, numai de piatră şi iarnă.

Totuşi într-o dimineaţă, cînd s-a trezit, Shannon a simţit ceva neobişnuit. Se lumina, şi în aer parcă s-ar fi spart un imens flacon de miresuri sălbatice. Şi-a amintit îndată de grădina Templierilor, fiindcă avea senzaţia că acea neverosimilă rodie făgăduită era pe punctul de-a crăpa, de-a împrăştia în toată lumea picăturile-i de rubin ca pe nişte focuri de artificii. Practic nimic nu se vedea : aceleaşi stînci, învolburarea norilor grei, apa înspumată. Şi totuşi, din aer coborau picături invizibile şi dese ; parcă voiau să scoată la iveală secrete strădanii subterane. Acea senzaţie a durat pînă cînd munca grea, sudoarea braţelor şi frigul la picioare a amorţit sensibilitatea.

Nu, cum era să vină de-acum primăvara ! Sub acel cer ameninţător n-avea sens nici măcar să pronunţi cuvîntul. Şi-apoi pinii, arbori imperturbabili, nu prevestesc nici sosirea iernii, lepădîndu-şi frunzele, nici primăvara, îmbrăcînd straie verzi, nici toamna cea de aur şi aramă. Anotimpurile se scurg pe nesimţite peste ei, şi doar cu multă luare-aminte şi răbdare se pot vedea fructele. Nu, nu era încă primăvară, ci numai eforturile ei de-a învinge încăpăţînarea pămîntului înţepenit şi tare ca o piele de tobă. Totuşi, ceva invizibil se întîmpla, ceva care făcea ca rămurelele nemişcate să trosnească, apa să se supere fără motiv, din rocă să se desprindă pietricelele. Deodată, căţeluşa plutaşilor a rupt-o la goană printre tufe şi s-a întors la stăpîn tremurînd toată, gîfîind, cu limba scoasă de-un cot.

— Nu simțiți ? a întrebat Chioru, ridicîndu-se de la masă, privind în sus și trăgînd adînc aer în piept. Da, pare că totul se va trezi din nou la viață !

Acel fiu credincios al pămîntului adulmeca și el, și Shannon a înțeles că nu erau doar niște păreri de-ale lui. Asta era : seva se trezea la viață. Nu numai cea a copacilor, ci și a animalelor și-a oamenilor, căreia îi spunem sînge. Și mai mult chiar : și seva pietrei, cea care circulă prin venele ei ascunse, atît de subțire, înceată dar insistentă, încît o confundăm cu piatra însăși. Fiindcă și piatra trăiește, viață din viața universului.

În acel moment pe cărare a apărut un om călărind o măgărușă căruntă, aproape albă. După fața boțită și statură părea o maimuță. Dámaso a vrut să-și bată joc de el și, răspunzîndu-i la salut, i-a strigat :

— Încotro se îndreaptă chipeșul călăreț ?

— Spre Ocentejo, domnule. Sînt jugănarul din Armallones, dacă te pot servi cu ceva !

Au rîs cu toții, chiar și Dámaso.

— Ține, i-a spus întinzîndu-i burduful. Ai cîștigat o dușcă. Dar servește-l pe tat-tu, că scula mea e încă bună. Și, iese ceva ?

— Acum mă duc să pun la îngrășat niște porci, dacă nu vă e cu supărare. Dar fac de toate : cocoși, cai. Am aranjat și-un cotoi, al femeii care slujește la domnul preot, că n-o lăsa să doarmă din ianuarie de-atîta mieunat.

Oamenii se prăpădeau de rîs. Nu numai de ceea ce spunea, dar și de felul cum vorbea, cu gesturi hazlii.

— Și e bine ?

— Pentru femeie, da, fiindcă nu dorea masculi în casă. Și motanul s-a îngrășat și s-a lustruit de ți-e mai mare dragul să-l vezi. Noaptea n-a mai umblat creanga ; acum duce o viață cuminte.

— E grea operația, omule ? a întrebat Fleancă.

— Pentru ăl de-o suportă, destul, pentru mine, nu. Cel mai greu e să castrezi broscoi.

— Și ce cîștigi ?

— Ei, mai nimica toată. Castrez din plăcere, nu din nevoie. Sînt văduv și locuiesc cu fiica mea, măritată, care are o palmă de pămînt. De-aceea iau puțin ; un mic dăruleț acolo, nu cine știe ce...

S-a auzit un răget puternic și toți au întors capetele.

— Ascultați, ascultați, a spus omulețul, să vedem, poate pe măgărușul ăsta vi-l aranjez gratis. Nu vedeți că-i cată gîță măgărușei mele ?

— E așa de bălaie că trezește pofte, a spus Fleancă. Ei, prietene, se dă cu pudră ?

— Nu. I-a ieșit păr alb de deșteaptă ce-i !

— Atît de mult, atît de mult ? a întrebat Brăcinaru.

— Ca și mine, e de-ajuns să te uiți cu luare-aminte. Și-apoi, are aceeași meserie ca și stăpînul.

— Rahat. N-ai să spui acum că măgărița e jugănar, a comentat Sfrijitu stîrnind rîsete generale.

— Cum să nu spui, dacă-i adevărat ? Întrebați-l pe Tadeo, unul din Oter, un sat de-aici, din vale. A zădărît-o, a zădărît-o, și *Romana* mea

i-a împins o copită atît de bine plasată, că l-a lăsat neputincios pentru anumite treburi.

— Bine, a spus Fleancă, cînd a reuşit să domine rîsetele, cu *Canalejas* să nu-ncerce. Flăcăul dă semne că vremea se-ncălzeşte.

— Nu spuneam eu că toate se trezesc ? a insistat Chioru.

— Nu mai e mult, nu, a recunoscut veselul jugănar. Şi, văzînd nişte oameni care traversau pe celălalt mal, i-a salutat zgomotos, agitîndu-şi braţele. Sînt cărbunari, a explicat. Au o meserie şi mai grea decît a mea. Totdeauna sînt negri !

— Ce de oameni în trecere azi pe-aici, a comentat Blondu. Pare drumul spre capitală.

— Dumneavoastră sînteţi în trecere, a răspuns jugănarul. Noi sîntem de-ai locului.

— Da, a spus Americanu, dar dumneavoastră nu sînteţi de-ai apei, o traversaţi la nevoie. Numai noi sîntem mereu alături de ea.

— Asta-i viaţa, a conchis Fleancă. Fiecare meserie cu specificul ei.

Şi pentru că plutaşii trebuiau să-şi reia lucrul, omul-maimuţă a tras ultima duşcă de vin, s-a cocoţat pe măgăriţă şi s-a despărţit cu :

— Păi, dacă nimeni n-are nevoie de serviciile mele..., pe altădată, fraţilor.

Shannon a coborît spre rîu împreună cu ceilalţi, reflectînd la vorba plină de tîlc a lui Fleancă. Între timp, jugănarul şi-a continuat drumul, şi, ceva mai tîrziu, se încrucişa la rîndul lui cu un drumeţ necunoscut. Era un flăcău care purta şapcă cu cozoroc, haină de piele şi cizme tocite prin oraşele mari, în Molina sau Priego. Era de mirare să-l vezi fără traistă şi desagi, doar

cu un toiag care părea de curînd tăiat, plin de praf, cu faţa obosită de lungi zile de umblat. Înainta sleit, dar sigur de el. „Dacă ţinea acel drum, s-a gîndit jugănarul, pe înserate se va întîlni cu plutaşii care îşi continuau munca."

— Ei, Ocnă !... Vezi, or să se încalece ! a strigat Negru lui Lorenzo, care lucra singur.

Dar nu le-a răspuns. Stătea aplecat, privind în jos, în pămîntul prăvălit la poala stîncilor. L-au văzut ridicîndu-se şi făcînd semne :

— Veniţi, veniţi aici ! a strigat şi s-a aplecat din nou.

Negru şi Shannon s-au asigurat că puteau părăsi lucrul pentru un moment şi au rupt-o la fugă. Înainte de-a sosi, Ocnă s-a ridicat şi a aruncat ceva în apă.

Stătea lîngă o groapă, la fel ca atîtea altele descoperite în ultimile zile, ca şi cum pămîntul ar fi vrut să se crape şi să se deschidă. Părea un mic puţ, ca un ulcior tăiat în gresie, şi înăuntru se vedea un schelet, dezarticulat de-acum. Cei trei oameni l-au privit intrigaţi.

— Un mormînt preistoric, a explicat Shannon.

— Dumnezeu să-l ţină-n pace ! a spus Patrudegete, care se apropiase şi el.

— Dar aici nu încape nici un copil ! a exclamat Ocnă.

— Îi îngropau ghemuiţi pe vine, l-a lămurit Shannon. Ce-ai aruncat în apă ?

— Ei, un cuţit vechi.

— Lung, cu lama încovoiată şi dintr-o bucată cu mîner cu tot ?

— Da, ruginit. Nu era bun la nimic.

— Ce prost ! Era o spadă preistorică.

— De ce prost, de ce, explică ! Ce făceai cu ea ?
— Este de mare importanță. Poate să indice din ce epocă datează mormîntul și despre ce popor e vorba.
— Și mie ce-mi pasă ! Sînt de mult lut de oale ! a spus cu dispreț Ocnă, împingînd cu piciorul puțin pămînt în groapă.
— Tîmpitule, valorează bani ! Le cumpără muzeele.
— Ce valorează bani ? s-a minunat Ocnă, care aproape că îngînă vorbele.
Și brusc s-a aruncat jos, a vîrît brațul în groapă și-a început să caute printre oase. A scos niște bucăți mici de bronz, rămășițe oxidate de la vreo podoabă.
— Și astea ? a întrebat neliniștit.
— Mă tem că nu... — văzîndu-l atît de dezamăgit a adăugat : Poate să mai fie niște morminte prin apropiere. Obișnuiau să-i îngroape așa, ca în cimitire. Cînd vom ajunge într-un sat o să anunț autoritățile, dacă vor să cerceteze.
— Da ; am auzit spunîndu-se că prin locurile astea sînt pietre și lucruri vechi de pe vremea maurilor.
— E mult mai vechi decît maurii.
— Romani ? spuse cu îndoială Negru.
— Mult mai mult. Trei mii de ani, zece mii de ani.
— Zece mii nu pot fi, a precizat tăios Patrudegete. Încă nu fusese creat Adam.
Trebuia să se întoarcă la treabă și Shannon n-a vrut să mai discute. Ocnă, în timp ce împingea buștenii cu țapina, scruta terenul, străduindu-se să se țină aproape de Sfrijitu și Blondu, care, ca de obicei, înaintau primii. După puțin, îi atrase din nou atenția lui Shannon :
— Asta nu valorează nimic ? E aici de cînd lumea... Arăta o piatră înfiptă în pămînt ca o bornă kilometrică, dar care purta o inscripție vizibilă, deși grosolană. Shannon a descifrat tot textul :
„Aici sanecat nefericitul Miguel Guijarro la vîrsta de 27 ani ziua 11 iulie a anului 1848. RIP. Iubita lui fică îi dedică această amintire."
L-a dezamăgit pe Ocnă :
— Nu, n-are nici o valoare ; doar cea a unei amintiri.
— Spuneam eu... dacă n-a luat-o nimeni !
— O fi a vreunui plutaș, poate.
— Era prea tîrziu, în iulie plutașii trecuseră de mult... Ascultă, cît putea să facă acea spadă ?
— Cine știe. Fără s-o văd...
S-au întors la lucru, în timp ce Paula și plutașii coborau lucrurile la noul loc de popas de peste noapte.
L-au fixat la ieșirea din strîmtoare, aproape în valea de la Ocentejo. Au descărcat, l-au deshămat pe *Canalejas*, și-n timp ce Santiago și Ocnă cel Tînăr aranjau lucrurile, Paula s-a depărtat pe firul unui rîuleț în sus, în căutarea unui izvor.
L-a descoperit ascuns într-un pîlc de pini și-a pus ulciorul sub apă. Înserarea se îndulcea în acel colț tapisat cu ace de pin sub umbra clară a copacilor. Primul greier al anului a început dintr-o dată să se agite, de parcă era inima amurgului. Paula respira aproape fericită, ascultînd fără să-și dea seama zgomotul din ce în ce mai

puternic al apei care umplea vasul. Îşi scosese băsmăluţa să şi-o aranjeze, cînd, deodată, a simţit în apropiere prezenţa cuiva.

Rezemat de un pin, bărbatul o privea mestecînd în dinţi un fir de iarbă. Ce tînăr şi bine făcut ! Ce drept, în ciuda oboselii şi-a prafului de pe drum ! Primul lucru pe care l-a remarcat Paula a fost siguranţa şi mîndria acelor ochi, albeaţa strălucitoare a dinţilor care se iveau din barba deasă şi foarte neagră.

— Bună, a spus doar, ducîndu-şi mîna la cozorocul şepcii.

— Ce faci aici ? a întrebat Paula, cu teamă.

— Îţi priveam părul, a răspuns cu înflăcărare.

Paula s-a neliniştit sub greutatea privirii atît de intense şi s-a grăbit să-şi pună basmaua.

— Şi umerii. Şi mijlocul, a continuat flăcăul.

Felul lui de-a vorbi n-o jignea, o tulbura. Paula simţea cum inima îi bate mai tare, dar nu de mînie sau frică.

— Şi ? a vrut să-l sfideze.

Dar el a continuat liniştit :

— N-ai înţeles încă ?... Îmi placi, a adăugat apoi.

— Ei bine, m-ai văzut, hai !

— Nu. Trebuie să te văd bine. Eu nu te căutam, dar acum trebuie să te văd.

Ea a ridicat din umeri şi n-a răspuns.

Omul a anunţat-o calm, fără ironie :

— Dă afară, fetiţo.

Paula, iritată că nu reuşea să-i ţină piept, s-a aplecat şi a ridicat ulciorul.

— Să te ajut ? a întrebat el, apropiindu-se puţin.

Paula a încercat să iasă din încurcătură.

— Lasă-mă-n pace ! Cu bine !

A pornit-o în jos, cu ulciorul sprijinit pe şold. Omul o urma. S-a întors furioasă.

— Cu bine, am spus. Mă laşi în pace sau strig ?

— Ah, oacheşo ! a oftat omul adînc. Cum să te las în pace ? Dar nu te supăra, a adăugat, avem acelaşi drum.

— Nu. Eu rămîn chiar aici, la popasul plutaşilor.

— Şi eu rămîn cu tine.

Surpriza a făcut-o pe Paula să şovăie. „Cine era acel om, ce voia ? Nu era un plutaş, nu ; cu haină de piele şi cizme părea mai degrabă un băiat de la oraş." A grăbit pasul în tăcere, dar omul a ajuns-o şi a adăugat cu gravitate :

— Ţi-am spus : avem acelaşi drum... Vin trimis de dragoman. L-am găsit acolo, sus, şi mi-a dat de lucru în această echipă. Nu-i aici Americanu ?

— Da, a îngînat ea sufocată, de parcă acel om ar fi îmbrăţişat-o doar cu simpla lui prezenţă.

— Înţelegi... şi după o pauză a repetat : Înţelegi ? Trebuia să te întîlnesc... Mă cheamă Antonio, a încheiat privind-o fix. Dar ea s-a ferit de ochii lui. Dar tu ?... Dar tu ? a insistat omul fără să se apropie mai mult, fără să-şi schimbe glasul bărbătesc, care impresiona puternic.

— Paula, i-a spus ea.

Pe Shannon, care stătea de vorbă cu Americanu, sosirea Paulei împreună cu acel bărbat l-a surprins. A văzut-o apropiindu-se de foc şi re-

luîndu-şi treburile ei zilnice, fără să-şi ia ochii de la necunoscut, care explica şefului că-i ceruse de lucru dragomanului şi acesta îl trimisese la echipa de frunte, care ducea lipsă de oameni. Nu, nu era plutaş, dar era un bun muncitor. Era din Torremocha, şi venea...

— Hei, din Torremocha! l-a întrerupt Brăcinaru. Am o soră măritată acolo. Poate o cunoşti.

Omul a şovăit vizibil. Nu, cu siguranţă nu; în realitate locuia de mult timp în Molina... Cine are o ţigară?

A aprins-o şi-a tras cu sete cîteva fumuri. Da, umblase mult. Voia să caute de lucru prin... prin Trillo ori Sacedón, dar văzuse plutele şi... ei bine, rămăsese. Nu, nu avea nimic. Îi alunecase piciorul pe marginea unei rîpe, şi, în cădere, totul se rostogolise în apă: pătura, desagii... Da, era foarte obosit.

— Păi acum o să cinăm, peste puţin, a spus Americanu, fără să comenteze acele explicaţii.

— Nu, nu mi-e foame, mulţumesc. Să dorm, doar atît. Şi, dacă se poate, o duşcă.

A băut pe-ndelete şi-a refuzat din nou mîncarea. Se vedea că, după un drum lung, oboseala îl dobora fără milă. S-a îndreptat spre un locşor ferit între stînci şi s-a ghemuit acolo. A adormit numaidecît.

— Mi-e milă de omul ăsta, a spus Americanu. Hei, băiete, aruncă peste el măcar pătura lui *Canalejas*, dimineţile sînt încă reci!

Dar Paula l-a oprit pe Ocnă cel Tînăr, şi, fără să spună o vorbă, s-a apropiat de el şi i-a acoperit grijulie trupul cu o umilă învelitoare încălzită de răsuflarea animalului.

Aşa s-a alăturat echipei acel om, care s-a dovedit inimos la muncă şi bun tovarăş, dar tăcut şi retras. Ceilalţi l-au poreclit îndată *Găsitu*, ca şi cum n-ar fi crezut că se numea Antonio. Într-o dimineaţă, la cîteva zile, Paula, rămasă singură cu Ghebosu, după ce l-a privit cîteva clipe pe noul sosit care împingea trunchii la un cot al rîului, a spus:

— Omul ăsta, Santiago, cine o fi?

— Ce ştiu eu, fetiţo!... Niciodată n-am mai umblat cu o echipă de oameni atît de ciudaţi. Un american, o fată, un englez, şi-acum ăsta.

— Tot ce-a povestit, a insistat Paula, o fi adevărat? Ce-o fi căutat pe munte?

Ghebosu a terminat cu spartul lemnelor şi-a respirat de cîteva ori adînc, pentru a-şi recăpăta suflul. Ocnă cel Tînăr coborîse pe rîu. Poposeau în lunca rîului dintre Ocentejo şi Valtablado, înainte de-a ajunge la pod şi de-a intra în strîmtorile de la Arbetea şi Oter, ale căror stînci ce se zăreau de-acum le aminteau că încă nu scăpaseră de sierra.

— Ce ştiu eu, femeie? Ce vrei să afli?

— Tot, i-a scăpat ei pătimaş. În fine, nu ştiu... Ce făcea, cine este...

Ghebosu a privit-o fix, şi Paula a fost din nou surprinsă de profunzimea acelor ochi, în bietul cap îngropat între umeri. „Trebuie să fiu atentă", şi-a spus.

— Prea multe întrebări... O fi avînd şi omul secretele lui, ca toţi... L-am găsit, şi mergem mai

departe toţi, împreună. Nu e singura întîlnire prin ţinuturile astea.

Paula a hotărît să nu mai dea semne de interes. Nu, nu era singura. Se simţea că se apropiau de locuri mai populate. Se vedeau oameni traversînd podul, şi în ajun sporovăiseră cu nişte pescari ce pescuiau cu plasa, deşi era interzis, şi care, ca să scape de Garda Civilă, aruncau năvodul la ora slujbei, într-un cot al apei de unde vedeau cînd intrau paznicii în biserica din Valtablado. Îi numărau pe măsură ce intrau, şi, cînd toţi erau înăuntru, le rămînea timp suficient să prindă cîţiva bibani şi ştiuci. Şi, desigur, Ocnă s-a aranjat să-i pice şi lui un peşte frumos.

Da, aşa cum spunea Fleancă, în comparaţie cu sierra aici era atîta lume, de te credeai pe strada Carretería din Cuenca. Erau şi plugari care cultivau lunca a cărei fertilitate Chioru o cîntărea tot timpul. Ba chiar, odată, înfuriat pe-un muncitor cu ziua care nu ştia să sape, i-a smuls lopata şi-a început s-o mînuiască cu lovituri puternice, întorcînd pămîntul în mod egal. Era extraordinar.

— Şi asta pentru că lopata nu-i bună, a spus cînd i-a dat drumul. Prea ascuţită, coada prost pusă... Vezi, animalule ? Aşa se sapă !

— N-o să mă spetesc atîta pentru stăpîn, a spus băiatul.

— Ce-are a face stăpînul ! Se sapă pentru pămînt, să poată absorbi apa şi s-o reţină, ca să adăpostească sămînţa fără s-o strivească.

— Bravo, Donato ! a aplaudat Fleancă. Cum semeni, aşa culegi ! Meritai să ţi se cumpere un ochi de sticlă ca să fii frumos.

— Mi-au cumpărat o dată, a spus Chioru, ştergîndu-şi sudoarea. Căpitanul meu, în armată, nu suporta să vadă un tip aşa de urît de gardă. Dar mi l-a cumpărat de altă culoare, şi eram şi mai urît. A trebuit să-l arunc ! a rîs.

Pămîntul era obsesia lui Chioru. Chiar în acea zi discutaseră, în timpul mesei de prînz, dacă era mai bună sierra decît luncile netede din vale. Fleancă apăra sierra, fiindcă era a lui, Dámaso pentru că era mai sălbatecă, mai dură.

— Pe dracu ! obiectă Chioru. Aici nu are cine să lucreze pămîntul. Abia de scoţi de pe-un petec dintr-o coastă întreagă cît de pe două palme de luncşoară. Mie daţi-mi o luncă netedă, frumoasă, cu brazde multe şi drepte ! Cel mai frumos lucru din lume e să vezi apa cum curge încetişor, lin, strecurîndu-se printre brazde, înnegrind pămîntul albicios şi prăfos care-o absoarbe puţin cîte puţin.

— Ce mare scofală să vezi cum curg nişte şanţuri de irigaţie ! a spus Fleancă. Rîul curge mereu.

— Rîul trece ; apa de stropit rămîne. Ah, cînd o să am şi eu pămîntul meu !

— Hm, îndată ce te vei însura cu văduva !

— Sigur că mă-nsor, şi ce ?

— Ei, prea grozavă, ca să spunem aşa, nu-i ea.

— Nici nu trebuie. Nici eu nu sînt. Dar un plugar are nevoie de-o femeie în casă. De cincisprezece ani strîng bani.

— Cum te-oi fi întorcînd pe jos în sat, după ce plutele ajung la capătul drumului, fir-ar mă-sa să fie !

Da, a recunoscut Chioru, era un mare sacrificiu, dar cum nu moştenise pămînt... Taică-său n-a avut decît o bucăţică, unde să-şi odihnească pentru totdeauna oasele. Nu era drept, nu, domnule, atîţia bogaţi cu pămînt prea mult, care hrănea doar prepeliţele. Avea dreptate Negru, trebuia împărţit, trebuia făcută dreptate poporului.

Şi-atunci a povestit Brăcinaru cea mai mare dreptate făcută poporului pe care o văzuse în viaţa lui : Tribunalul Apelor din Valencia. Fără domni judecători, unde plugarii înşişi împărţeau apa, care acolo înseamnă tot atîta cît şi împărţitul pămîntului, fiindcă fără ea nu-i nimic de făcut. Şi fără hîrtii timbrate.

— Fără hîrtii ? s-au mirat cu toţii.

Brăcinaru le-a explicat cum stau lucrurile. El însuşi văzuse. Asta era într-adevăr bine ; aşa trebuia să se facă dreptate : de la om la om, pentru că... În acel moment au văzut-o pe Paula alunecînd pe mal, scăpînd oala din mînă şi căzînd în apă.

I-au alergat în ajutor, dar ea se ridicase în picioare şi apa îi ajungea pînă la coapse. Au ajutat-o să iasă, a venit pînă la popas, a luat o pătură şi-a dispărut după nişte stînci, în timp ce oamenii îşi urmau discuţia ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar aşteptau nerăbdători pînă cînd în sfîrşit Paula apăru înfăşurată în pătură, lăsînd să se vadă doar gleznele şi braţul alb care ţinea strîns lîngă corp o grămadă de lucruri ude.

— De-aş fi o pătură ! a murmurat Blondu, gîndind ca toţi ceilalţi.

— De-aş fi o şopîrliţă, la dracu ! a izbucnit Sfrijitu, să mă urc pe picioare-n sus.

Nimeni n-a mai continuat. Paula, care se apropia de foc, s-a oprit o clipă şi apoi a luat-o spre nisip, în josul apei.

— Apropie-te, fetiţo, i-a strigat Fleancă.

— Nu. Mă duc să mă usuc la soare, a răspuns cu o voce hotărîtă.

După o pauză, Americanu a terminat de mîncat şi s-a ridicat.

— Băiete, i-a spus lui Ocnă cel Tînăr, ia un braţ bun de lemne şi vino cu mine.

A luat cîţiva cărbuni şi-a pregătit un foc pentru Paula care se aşezase pe nisip, aproape de nişte stînci, unde-şi pusese îmbrăcămintea la uscat. De la popas bărbaţii contemplau cele trei siluete, îmbrăcămintea, fumul ce se-nălţa de la foc.

În sfîrşit, Americanu s-a întors cu băiatul.

— Paula pleacă, a spus simplu.

S-a lăsat o tăcere adîncă.

— La urma urmei, a început Patrudegete, poate că-i mai bine. Ea e ispita.

— Şi de ce ? a sărit Fleancă. De ce trebuie să plece, biata de ea ? Pentru că doi, trei sînteţi nişte libidinoşi ? Nu era frumos s-o ţinem cu noi ? Pentru mine, era ca şi cum aveam o fată, ca şi cum eram acasă... De-atîtea ori, noi, plutaşii, am fi vrut să avem cu noi o femeie, numai s-o privim şi să ne mai umple singurătatea, şi acum, că avem una, o speriaţi... Animale ! Nu meritaţi nici mamă !

Oamenii tăceau. Ocnă cel Tînăr a vorbit, mîhnit :

— Şi o laşi să plece, şefule ?

— La dracu, n-o să plece nicăieri ! s-a ridicat Sfrijitu. Şi s-a îndreptat spre Paula, urmat de ceilalţi.

— Oi fi eu un măgar, Paula, a spus cînd a ajuns lîngă ea, dar îţi jur că poţi rămîne aici ca şi cum ai fi fata mea. Nu pleca, şi nu lua seamă la şleahta asta de animale ce sîntem.

Paula, care la sosirea celorlalţi bărbaţi îşi vîrîse braţul alb sub pătură, şi-a ridicat ochii umili.

— Dar aveţi dreptate. Vă tulbur. Totdeauna torn gaz peste foc. Aşa sînteţi voi, bărbaţii ; nu-i nimic de făcut.

— Bărbaţii şi, la dracu, muierile şi ele... Dar de-acum tragi o linie, şi celui care se întrece cu măsura îi crăp capul. Chiar dacă îl cheamă Sfrijitu.

Paula nu s-a putut abţine să nu surîdă. Fleancă, cînd a văzut, a prins curaj.

— Unde să te duci tu, fată ? Noi te iubim mult... unde să pleci ? a insistat.

Paula a făcut un gest evaziv, şi mai nehotărît. Gura ei de copilă însă înflorea.

— Bine, o să văd, a spus.

— Rămîi, Paula, rămîi, a insistat Ocnă cel Tînăr.

— Poţi să rămîi, dacă vrei, a asigurat-o Americanu. Povestea asta e rezolvată.

Paula i-a cîntărit din ochi pe cei care-o rugau să rămînă. L-a văzut pe Dámaso cu caricatura lui de surîs şi-a acceptat invitaţia. L-a văzut pe Antonio şi sufletul ei s-a hotărît.

— Toţi sînteţi foarte buni... Şi-acum, lăsaţi-mă !

— Olé ! a strigat Sfrijitu. Şi toţi i-au ţinut hangul.

— Ca o soră, nu ? a precizat Paula.

— Da, a aprobat Sfrijitu acel pact. Dar, ascultă, pentru toţi. Să vă intre bine-n cap. Dacă-i dai nas unuia, doar unuia singur, să ştii că ai de-a face cu Sfrijitu. Pentru toţi... De-acord ?

Paula a aprobat surîzînd.

— Atunci, valea, măgarilor ! N-aţi auzit ? S-o lăsăm singură !

Paula a rămas acolo, pe nisip, întrebîndu-se neliniştită ce-o fi vrut să spună Sfrijitu. Oamenii s-au întors în grup.

— La ce te gîndeşti, Sfrijitule ? a întrebat Brăcinaru.

Răspunsul a ieşit încet din gura de faun, smulsă prin surprindere din adîncurile unei obsesii.

— Îmbrăcămintea... Aţi luat aminte la îmbrăcăminte ?

Şi-a mîngîiat barba aspră cu mîna. N-a primit nici un răspuns, la ce bun ? Cuprinşi de nelinişti, de o dorinţă adevărată de-a nu-i crea Paulei greutăţi în plus, hainele femeieşti li se fixaseră în ochi.

— Blestemată fie ! a spus Blondu. Cînd se va povesti că o femeie ca asta a dormit atîtea nopţi lîngă noi fără să păţească nimic... or să spună că n-avem pic de bărbăţie.

Antonio s-a încoţopenit pe neobservate. Dar înainte de-a vorbi, Sfrijitu s-a ridicat în picioare, spre satisfacţia Americanului care-l observase :

— La dracu ! Gura ! N-am căzut toţi la învoială ? Atunci strîngeţi-vă curelele şi ţineţi-vă fleanca !

S-au împrăştiat din nou la lucru. Shannon şi-a manifestat neliniştea faţă de Americanu, alături de care mergea spre rîu :

— Pentru un timp, va fi linişte, a surîs. E uşor să-l mînuieşti pe Sfrijitu : mult sînge, dar foarte nobil. Tot ce-a spus va respecta. Poimîine, dealtfel, se vor gîndi la altceva, la taurul şi serbarea din Sotondo. Dar apoi va trebui să fie atentă, ţi-am mai spus... Mai avem puţin şi ieşim din sierra, şi cînd o să dăm de cîmpie, mai la vale, şi primăvara, care aici nu se simte... Ah, primăvara ! Mi-amintesc, acolo, în ţinuturile calde, cît de plăcut era să te întinzi la umbră... Şi dacă unul lua o chitară, şi-o femeiuşcă începea să cînte, atunci...

Da, primăvara se grăbea pentru plutaşi mai mult decît pentru plugari, pentru că la scurgerea firească a zilelor se adăuga coborîrea sierrei. Nu numai primăvara se apropia de ei, dar şi ei alergau s-o primească, să-i simtă adierea.

Şi Paula simţea, ca ceilalţi, apropiata schimbare a naturii. Lemnul pe care îngenunchea ca să frece vasele în rîu devenea moale şi neted ; apa călduţă, aerul excitant, înserarea domoală... I s-a întîmplat la fel ca în ziua întîlnirii. Nu era primăvară. Sau da, era, fiindcă el era acolo.

Acolo, în spatele ei, sprijinit în ţapină. După cele întîmplate în acea zi, a tresărit :

— Du-te omule, du-te, pot să ne vadă.

— N-am nume ?

— Antonio, a îngînat ea, fără să se poată stăpîni. Apoi şi-a revenit. Pleacă, Antonio ! Or să se pornească contra ta !

— Se duc la masă... a răspuns. Şi a surîs adăugînd : Se vede atît de mult pe feţele noastre ?

— I-ai auzit : oricare ar fi, s-a eschivat Paula.

Dar Antonio a îngenuncheat lîngă ea şi i-a şoptit la ureche :

— Cu atît mai mult dacă nu-i oricare.

— Aşteaptă, Antonio... O să trebuiască să plec de-aici, şi acum nu vreau.

— Ar fi mai bine. Te duci acasă şi mă aştepţi.

— N-am unde să mă duc...

Omul n-a întrebat nimic văzînd acei ochi patetici, tulburi, dar care nu-i dădeau nici o explicaţie. A spus numai :

— Soarta : sîntem la fel... Mă bucur că rămîi, or să treacă toate. Sînt eu, şi ceilalţi.

— Aşa-i. Francisco, Quintín, Brăcinaru, Ghebosu, Chioru şi Sfrijitu, şi... Royo.

— Cine ?

— Irlandezul.

— De ce l-ai botezat aşa ?

— Nu mă privi aşa. Aşa-l cheamă.

— Ăsta nu mi te poate lua, nici vorbă ! Dar nu-mi place cum te urmăreşte cu privirea. Nu vreau nici să te gîndeşti la el.

„Sfîntă Fecioară, era gelos ?“ şi-a spus Paula fericită. Bucuria i-a redat pofta de-a se juca.

— Pentru că aşa vrei tu ? a întrebat provocator.

— Vom vedea !

— Şi cine eşti tu, n-am vorbit niciodată nimic !

— Să vorbim ! a spus cu dispreţ. Ce să vorbim ? Ce-au de vorbit un bărbat şi-o femeie, dacă în vinele lor curge sînge, şi dacă ştiu ce trebuie

să știe? Nu ne-am privit adînc încă din prima zi?... Sau ochii tăi m-au înșelat de fiecare dată cînd i-am privit? a încheiat mînios. Și, violent, a forțat-o să se întoarcă și să-l privească. Încet-încet a prins să surîdă. Aș, la ce bun să vorbim!

— Ce pot să fac, a mărturisit Paula supusă, dacă așa trebuia să se-ntîmple? Dar o să faci și tu ca toți ceilalți, cînd o femeie li se dă. Îi întoarceți spatele... Ah, Antonio, uită-te bine, eu nu-s din alea! Să nu-mi sfîșii inima, de data asta mă omor, Antonio, nu mai am nimic de pierdut!

Pînă și omul acela stăpîn pe el s-a emoționat de adevărul cuvintelor. A încetat să surîdă și-a spus grav:

— De data asta o să trăiești.

Oftat și liniște. Liniștea apei repezi, a ramurilor tremurînde, a strigătelor ascuțite și pătrunzătoare ale păsărilor. Bărbatul a repetat aproape aceleași cuvinte de la prima lor întîlnire.

— Dă afară, fetițo.

Tresărire, reîntoarcere pe pămînt, la pericol. Spinul neliniștii.

— Pleacă, pleacă, pentru Dumnezeu!

Antonio se ridică liniștit, se îndepărtează. Și spune cu convingere:

— Sînt orbi... Ah, de n-ar fi fost, aș fi sosit prea tîrziu!

Dar nu, nu erau orbi. După cină, Sfrijitu l-a luat de-o parte pe Antonio:

— Două vorbe, frățioare... De ce-ai întîrziat atîta la întoarcere?

— Ei asta-i, Sfrijitule, îmi socotești minutele?

— Socotelile tale mă dor în c..., dar Paula era la rîu, și, dacă-i dai tîrcoale, rău faci, cocoșelule. Dacă eu mă stăpînesc, toți trebuie să se stăpînească.

— Dar, Sfrijitule...

— Pentru vorba asta Damián mă cheamă... Ascultă: Paula e aici pentru toți; și la bine, dacă toți ne învoim cu bine; și la rău, dacă toți ne învoim cu răul. Pricepi? Dar a tuturor.

— Bine, știu.

— Păi dacă știi, fă așa fel ca și cum ai ști. Aici se dansează așa, și cel care dă tonul sînt eu. Dacă nu-i înțelegere, ne spargem capetele.

— Ascultă, Damián: n-o să-ți spun că nu-mi place fata; dar...

— Ți-aș fi trîntit în față că ești un mincinos!

— Dar sînt de acord cu tot ce-ai spus.

— Să nu uiți.

S-au întors împreună, liniștiți, dar toți și-au imaginat discuția. „Da, era primăvară", s-a gîndit Shannon. Îi neliniștea pe acei oameni ai buștenilor și țapinelor, chiar și după ce adormeau morți de oboseală. Era de necrezut să auzi uneori cîte-un oftat. Era ceva în noapte care excita și-n același timp apăsa. Shannon nu putea sta nemișcat. A dat pătura de-o parte și-a pornit agale să dea o raită.

A rătăcit pînă la rîu, apoi s-a depărtat de mal, a ocolit lacul unui baraj părăsit și s-a afundat încă o dată pe acele cîmpuri. Era de necrezut: pînă și pămîntul se cutremura. Practic, sălta. Nu-l înșelau ochii: chiar și pe întuneric se vedea cum din iarbă țîșneau ghemulețe de pămînt. Mici salturi, ici și colo, de bulgărași, ca picături de apă

clocotită, ca nişte lovituri repetate în liniştea nocturnă.

Nu, nu era pămînt ; erau broaşte ! a observat cînd s-a apropiat de-un ghemotoc care tocmai se pregătea să sară. O broască, zeci de broaşte care dănţuiau în jurul lui. Nu în grup, ci împrăştiate, uneori încrucişîndu-se, depărtîndu-se şi despărţindu-se indiferente, dar toate în aceeaşi direcţie.

Da, şi broaştele, ca şi oamenii, întorceau spatele la iarnă, trezindu-se la noua viaţă. Străpungeau glodul unde se adăpostiseră de frig, ducînd o viaţă letargică, şi reînviau simţind adierea primăverii, supunîndu-se ordinii eterne a aştrilor. Dinlăuntrul pămîntului simţiseră unduirea apei prin noul stufăriş, peştişorii vioi şi noile libelule care zburau la firul apei. Poate că şi rădăcinile adînc înfipte ale papurei le încîntau, sau le împingea afară pămîntul însuşi. Şi broaştele îşi lepădau pielea uscată şi apăreau slabe, palide, la suprafaţa lumii renăscute. Îşi lăţeau gura grotescă, înghiţeau lacome aerul, îşi roteau ochii bulbucaţi. Încet-încet îşi recăpătau uşurinţa cu care-şi mînuiau limba în vînarea insectelor, îndemînarea muşchilor-resort care ochesc vietatea în bucuria saltului. Atunci întorceau spatele pămîntului în căutarea altei vieţi. Adulmecau aerul, se orientau şi începeau peregrinarea spre noua umezeală a anului, spre noul univers. Înaintau în jurul lui Shannon fără să-l vadă, fără să se vadă, fără să vadă ; alergînd doar să ajungă cît mai repede la malul apei. Se împiedicau de tufe, moviliţe de pămînt, cădeau în gropi. Nu pregetau. Săreau din nou,

neobosite, oarbe şi surde la tot ce nu era chemarea magică.

Shannon ţinea pasul cu fantastica şi tăcuta cavalcadă secretă. A sosit cu ele pînă la cotul barajului şi aici le-a văzut oprindu-se în extaz, vrăjite de firele de argint împrăştiate de secera ascuţită a lunii. Unele se azvîrleau în apă ; altele aşteptau, savurînd clipa. Aveau în faţă hrana abundentă, umiditatea, fericirea verii.

Atunci a observat că o broască se apropia de alta, lansînd un orăcăit suav, aproape tandru, prelungit într-o vibraţie plină de pasiune, şi amîndouă prindeau să dănţuie graţios, aproape grotesc. Li s-au alăturat şi alte perechi, şi acel mal s-a transformat într-o curte a trubadurilor, cîmpie a dragostei, pat al îmbrăţişărilor. S-a gîndit că după cîteva zile vor apărea în apă nenumărate grămăjoare de ouă. Vor coborî la fund, şi acolo, în nămol, se vor umfla precum primele fiinţe vii cu milioane de ani în urmă. Fiinţe monstruoase, jumătate peşte, jumătate patrupede, vor începe ca şi atunci vînătoarea feroce a insectelor şi larvelor, pentru a trăi bizare metamorfoze. Şi vor continua aşa pînă la sfîrşitul verii şi la reîntoarcerea în nămol şi letargie, după ciclul etern al anotimpurilor.

Shannon a ridicat ochii, a respirat aerul umed, încărcat cu mirosuri de fecundă putrefacţie şi-a admirat, acolo, sus, arcul perfect al lunii. Era cît pe ce să se roage ca unei zeiţe-mamă, unei Isis nemuritoare, drept mulţumire pentru forţele vitale care se perpetuează în dragoste. Dar era inutil ; o făceau ele pentru el. Mai întîi, cîteva, apoi o mulţime, în sfîrşit, răpăit asurzitor în

noapte, gîtlejurile amfibii palpitau ritmice. Şi chemarea broaştelor renăscute, plină încă de jocuri ale dragostei, a repetat eternul rit de mulţumire oferit zeilor pentru lagunele originare, cele ale erei focului şi diluviilor, cele dinaintea calului şi a omului. Răguşite, monotone, dezacordate, dar exacte, obsedate pînă la ameţeală, erau cea mai indicată voce care putea să spargă letargia hibernală a planetei.

Da, era sfîrşitul iernii. Ziua următoare oamenii înaintau pe o apă mai puţin chinuită de stînci, respirau un aer nou şi ciudat. Apa îşi sărbătorea victoria asupra rocii sierrei. În acea după-amiază — în ajunul sărbătorii din Sotondo — au zărit bacul dintre Morillejo şi Carrascosa, şi au simţit apropierea unor cîmpii întinse presărate cu dealuri joase şi rîpi, dominate de Tetas de Viana, cele două obcine geamăne ale Alcarriei. Şi au trăit emoţia tuturor pelegrinilor din istorie cînd, după multe peripeţii, contemplă pămîntul făgăduinţei.

TCHAN

este dragonul, furtuna,
drumul de căpătîi, galbenul,
puternicul şi desfrînatul,
bambusul tînăr, toba,

Este Nordvestul,
este Primăvara.

(*Comentarii la* I-KING,
Cartea Mutaţiilor)

7. SOTONDO

ÎN ACEA NOAPTE, aerul călduț, frămîntarea lăuntrică a pămîntului și strălucirea stelelor l-au tulburat din nou, așa că Shannon a hotărît să se scoale și să se plimbe. A mers pe-o potecă de pe deal și-a început să urce. Albia rîului se zărea printre aburii dimineții.

Înaintea luminii și-a culorilor ziua se făcea simțită prin miresmele campestre și excitația mirosului. Îndată, zorii zilei au început să coloreze cerul cu mii de nuanțe care mai de care mai fine, de la albastru-indigo la auriu. Deodată, o potîrniche a fugit legănîndu-se, și-a luat zborul bătînd din aripi și pentru o clipă corpul ei greoi a plutit cu voluptate în aer. O iepuroaică grasă și cu blana lucioasă și cîțiva iepuroi vioi și-au părăsit neliniștiți culcușul aproape de picioarele lui Shannon. Printre tufe se vedeau urme de luptă, pămîntul scormonit, blană smulsă și chiar pete de sînge, semne ale unui sîngeros sacrificiu pentru sărbătorirea reînvierii naturii.

Și atunci, ca o altă ființă vie, o melodie și-a luat zborul, atît de pură și de înaripată, și-n același timp atît de arhaică și profundă, că părea întîiul suspin al pămîntului care se trezea la viață. Doar trei note, care alcătuiau însă o întreagă invocație către tumultul vieții.

Puțin mai sus, Shannon l-a întîlnit pe muzicant: un păstor bătrîn ca lumea, care păzea cîteva oi. Shannon s-a apropiat de el și-a legat cu greu o conversație, mai degrabă pe ghicitelea, fiindcă bătrînul abia articula cuvintele. Se exprima greu, aproape că pierduse sensul vorbelor de-atîta singurătate. În schimb, cu cîinele se înțelegea perfect, dîndu-i scurte indicații guturale asupra turmei. Lîngă el, pe o piatră, se aflau o traistă și-o doniță, fără îndoială cea mai frumoasă pe care Shannon o văzuse în viața lui: cu un mîner alb și curat, cu desene îngrijite, un capac fix din lemn de ienupăr...

Păstorul a văzut că Shannon o admira și i-a arătat stelele cioplite cu dalta și ornamentele primitive, tăiate cu cuțitul. Degetul negru și bătrîn a arătat niște inițiale și o dată — L.S. 1885 — și alături, un motiv ciudat, de forma unei complicate inimi.

— „Inima vieții, inima vieții", a îngînat bătrînul. Și-a mai repetat încă o dată: „Inima vieții".

A pus apoi din nou fluierul din stuf la gură și-și-a reluat melodia. Deasupra lor cerul nu mai era albastru, nici măcar celest. După niște fugare tente verzui s-a colorat în galben, la început palid, apoi mai aprins. Cum se umflă mingea fierbinte cînd se suflă sticla, așa creștea aurul celest

la invocaţia fluierului, delimitîndu-l de linia munţilor. Deodată, sunetele au încetat şi totul a căzut în extaz. Cîinele a ridicat ochii plini de mirare. Dar păstorul lumii a pus fluierul în traistă şi a scos altul, făcut din os.

— De la alt cîine... a spus... Mai viteaz !... Răpus de-un lup.

Şi l-a pus la buză şi-a suflat aproape cu evlavie acolo unde sălăşluise măduva vie. Au răsunat aceleaşi note, dar pe un ton diferit, mai ascuţite, mai neliniştitoare şi magice. Soarele le-a răspuns pe dată : discul lui orbitor a apărut pe linia orizontului.

Shannon a aşteptat în tăcere pînă cînd soarele s-a desprins cu totul de pămînt. Apoi s-a întors la rîu, unde ceaţa se ridicase de-acum şi razele soarelui îşi făceau loc. În pădure mugurii plopilor, a plopilor negri, a cetinilor începeau să plesnească. Unii filtrau, prin rănile trunchiurilor, seve vîscoase, pe jumătate închegate. Dar poate că mai ales păsările erau cele care cu sensibilitatea lor se integrau cel mai mult în reînvierea universală. Greierul ţîrîia insistent, scatiul cînta cu frenezie, iar o codobatură se tot rotea deasupra apei mirată de-acea căptuşeală de lemne care n-o lăsa nici măcar să-şi înmoaie vîrful aripei. Da, probabil că erau păsările : în curînd va răsuna cîntecul încăpăţînat al ciocîrliei. Unele nu se mulţumeau doar să cînte ; un ciocîrlan moţat se agita căutînd şi cărînd material pentru cuibul lui. Da, păsările : dar şi ţinutul apei era în fierbere, agitat de libelule, peştişori şi larve. Şi ce minune erau acei doi zglobii şerpi de apă care

alunecau descriind sinuozităţi paralele în unde aproape perfecte ce nu clinteau apa !

Ah, s-a încrucişat cu Paula care i s-a părut mai graţioasă, mai surîzătoare ca oricînd ! A privit-o atît de insistent, că ea s-a mirat :

— Am ceva ?

„Ce să aibă ? Aceeaşi rochie, acelaşi batic, aceleaşi sandale. Dar aerul de graţie nu se supunea şi el secretei melodii a pămîntului ? «Inima vieţii»", şi-a amintit bietul Shannon, şi, cu un nod în gît, a făcut un gest neputincios de salut şi s-a predat complet categoricei, explozivei, victorioasei primăveri. În această stare de spirit s-a alăturat celorlalţi, cuprinşi de febra pregătirilor pentru serbarea din Sotondo.

Pentru săteni lupta cu taurul era o serbare cu totul ieşită din comun, pe care o aşteptau cu un amestec de bucurie şi nelinişte. Bătrînii îşi ascundeau banii, era mai bine aşa — cine ştie ? —, iar puştimea se agita plină de nerăbdare. Dar mai ales fetişcanele se agitau cel mai mult. Cu multe zile înainte, pe drumul spre izvor sporovăiau despre acei oameni cu reputaţie proastă care însă le provocau nelinişti, ca şi cum s-ar fi dat în bărci sau scrînciob, la bîlci. Vorbeau cu dispreţ despre păstorii apei, dar în acelaşi timp se preocupau de rochiile care le-ar fi atras mai mult atenţia, fără ca satul să aibă motiv de bîrfă, bineînţeles. Logodnicii îşi avertizau serios iubitele că, de nu se purtau corect, aveau să le părăsească. Flăcăul cel mai chipeş a fost ales să se îmbrace în paiaţa care dădea plutaşilor tradiţionalul bun-sosit : un costum de aba, cu o mască grosolană

de drac pe față, clopoței la glezne și la curea, și o toacă mare în mînă.

Pe neașteptate, clopotele au tulburat aerul dimineții. Auzindu-le, domnul preot a împins cu piciorul scaunul, a aruncat intrigat breviarul, dar și-a amintit de sosirea plutașilor. Și-a întrerupt rugăciunile, a oftat și-a coborît spre rîu la timp ca să vadă cum se apropia de unde și-a înțărcat dracul copiii un grup de oameni care păreau niște sulițași din alte timpuri, cu țapinele pe umeri, ca niște lănci. Îi aștepta tot satul adunat lîngă primele case.

La rîndul lor, plutașii au zărit grupul de săteni : hainele din pluș cenușiu sau negru ale bărbaților, ochii limpezi ai copiilor, sutana preotului. Nu sosea doar echipa de cîrmă, cu Americanu în frunte, ci încă vreo trei, patru de la mijloc. Dragomanul rîului va sosi peste ceva timp, cu cei întîrziați. În total, vreo cincizeci de persoane.

— În satul ăsta nu sînt fete ? l-a întrebat Blondu pe Sfrijitu, nevăzînd straie colorate.

— Or să iasă îndată de sub fustele mamelor... Or să iasă și mamele, n-avea grijă. Or să fie pentru toți...

Din grupul de plugari, Benigno Ruiz, stăpînul satului, a distins ceva neobișnuit printre plutași.

— Baldomero, ce văd, vine și-o femeie ?

— Așa se pare, dom'le Benigno. Că n-o fi un plutaș în fuste...

Între timp, străinii se apropiau, în bătăile întețite ale clopotelor. Shannon a făcut o asociație urbană de idei : cea a două grupuri de oameni

care așteaptă, față-n față, pe trotuar, schimbarea semaforului.

— Ei, oameni buni, a strigat Americanu, sosește din nou pleava cîmpului !

Paiața a înaintat spre plutași, agitîndu-și clopoteii, bătînd groaznic din toacă. Copiii îl înconjurau și doi-trei cîini, mai degrabă mirați decît speriați, lătrau la omul mascat. Acesta a făcut cîteva sărituri, ca și cum voia să alunge spiritele rele.

— În pace venim și în pace dorim să rămînem, a spus Americanu după ce a lăsat măștii timp să-și îndeplinească funcția amenințătoare. Și-a completat tradiționala frază de îmbunare : Să aducem mielul și să omorîm taurul, de-asta venim !

Atunci paiața s-a aplecat și, așezîndu-se în fruntea plutașilor, i-a condus în sat. Americanu schimba din cînd în cînd cîte-o vorbă cu primarul și preotul ; oamenii apelor recunoșteau vechi cunoștințe printre plugari, dar nu reușeau să lege tovărășii. Pe deasupra capetelor, țapinele ascuțite dădeau acelei gloate un aer agresiv.

Cîțiva plutași au nimerit numaidecît la cîrciumă, și chiar au întrebat-o pe cîrciumăreasă de fiică-sa care probabil era de-acum femeie în toată firea. Alții s-au îndreptat spre piață. Benigno Ruiz, cu pălărie de fetru în loc de șapcă, jiletcă, lanț și ghiul de aur, i-a spus Americanului, lîngă care mergea Paula :

— V-ați modernizat ! N-am mai văzut plutași care să umble c-o fată !

— Ni s-a alăturat pînă la Trillo, unde rămîne, a răspuns Americanu. Părinții ne sînt prieteni.

— Dacă ar fi fata mea, n-aş lăsa-o să umble cu voi. Sînteţi prea lichele, şi ea prea bine... Ce mai, n-aş lăsa-o !

Mai mult decît cuvintele, privirea lipicioasă şi buzele mari de care atîrna un muc de ţigară făceau galanteria ambiguă şi neplăcută. În timp ce înaintau spre piaţă, Ruiz a continuat s-o măsoare bine pe fată.

— Cine face anul ăsta pe taurul ? l-a întrebat Patrudegete pe Negru.

— N-are importanţă. În satul ăsta, oricine poate să-l facă.

Piaţa era puţin înclinată. În partea înaltă, gardul din jurul tindei bisericii forma un fel de tribună, cu trei sau patru trepte în mijloc. Acolo se adunaseră de-acum multe femei, tinere şi bătrîne, iar în spate, în picioare, stăteau cîţiva bărbaţi gravi, purtînd bască sau şapcă cu cozoroc. În colţ, lîngă singura casă cu balcon din piaţă, Ruiz pregătise din două care o estradă de unde să asiste la spectacol împreună cu oamenii lui, o estradă ridicată cum se cuvine deasupra vulgului. Acolo i-a condus, neplăcut de curtenitor, pe Americanu şi pe Paula. Shannon a hotărît să rămînă în picioare lîngă estradă. Lîngă el stătea Antonio-Găsitu. În piaţă începea să se adune lume, printre care se amestecau şi plutaşii. Pe treptele tindei, în sfîrşit, primarul satului, domnul preot, alguazilul şi cîţiva bătrîni au format grupul de onoare.

Apoi alguazilul a sunat din trompetă adunarea şi a bătut într-o tobă. În mijlocul pieţei a năvălit zgomotos paiaţa, ameninţînd cu salturile lui copilăraia care dădea înapoi speriată, iar cei mai

mici începeau chiar să plîngă. După ce-a făcut înconjurul pieţei, a dispărut în cîrciumă, iar alguazilul a sunat încă o dată din trompetă. Peste întreaga piaţă s-a lăsat o linişte adîncă, care o făcea să pară mai mare. Shannon a observat cîteva detalii : un cap la o ferestruică, o pasăre planînd sus de tot, de umbrea tăria soarelui.

— Taurul ! Taurul ! a ţipat isteric o fetişcană.

Ca invocat de strigătul milenar, taurul a ţîşnit în piaţă din cîrciuma întunecoasă. Era un om înfăşurat într-o pătură cenuşie şi cu o sfoară scărmănată agăţată în chip de coadă. Alerga încovoiat, imitînd animalul şi împingea în faţă un suport de lemn cu două coarne enorme. După sărituri şi mişcări se ghicea sprinteneala unui flăcău.

— Pe ăsta îl terminăm repede, a spus un plutaş.

Dar lupta se dădea tocmai după-amiază. Acum se strînseseră doar pentru a admira animalul pe care oamenii l-au primit cu glume batjocoritoare sau admiraţii brutale. Momentul era potrivit pentru a stabili contacte : cîţiva plutaşi întrebau fetele dacă acela le era logodnicul. Ele rîdeau, prefăcîndu-se ofensate, şi conversaţiile, glumele cuprindeau piaţa. Se auzea de-acum un zumzet de mulţime agitată : strigăte cînd taurul se repezea, gata de atac, spre oamenii din piaţă.

— Grozavă imitaţie, nu ? Îţi place animalul ? a întrebat-o Benigno pe Paula.

— E atît de departe..., a spus fata, evitînd răspunsul. Ruiz s-a ridicat în picioare.

— Taurule ! a urlat. Vino aici şi stai cuminte !

Taurul, paralizat cînd a auzit vocea, s-a apropiat îmblînzit.

— Îl vezi bine, fetițo ? și a continuat adresîndu-se animalului : Ce, te supără coarnele ?

Suportul de lemn a țopăit într-o parte și-n alta în semn că nu, stîrnind hohotele oamenilor.

— Păi ți le-a pus destul de mari.

Suportul a aprobat, în timp ce se savura și mai mult gluma șefului Ruizilor din Sotondo.

Acesta, demonstrîndu-și puterea absolută, a spus din nou cu dispreț :

— Dă-i drumul și țonțăne, nefericitule !

Taurul a făcut o piruetă și s-a depărtat.

— Face cu oamenii tot ce poftește, i-a spus Paulei o soră de-a lui Benigno, o femeie stafidită, de parcă era scoasă din saramură. Aproape toți îi datorează bani.

Ruiz a aprobat satisfăcut dînd din cap în timp ce-și scotea din buzunar o havană. Cînd a dat s-o aprindă, și-a amintit o delicatețǎ pe care o auzise la Madrid, odată, cînd fusese la teatru.

— Te deranjează fumul ?

— Nu, a răspuns Paula.

— Așa-mi plac femeile.

Între timp, o șleahtă de țîngăi ieșise și-l încolțea pe taur precum cîinii în vechile faze ale luptei cu taurii. Și taurul, fără a înceta să-i amenințe cu atacuri brusce, s-a lăsat condus pînă la ușa întunecoasă prin care apăruse.

Apoi a fost rîndul cuadrillei să fie admirată : plutașii își împărțiseră dinainte rolurile. În frunte mergea unul din echipele de mijloc pe care-l porecliseră Cosiță de Toreador, pentru că se lăuda că în tinerețea lui făcuse pe toreadorul. Urmau

apoi cîțiva peoni, între care Shannon i-a recunoscut pe Negru și Sfrijitu, și-apoi picadorii, trei plutași — unul dintre ei era Blondu — cocoțați pe umerii altora, purtînd țapinele ca pe niște sulițe. Atunci a înțeles Shannon utilitatea pernei de sub pătura pe care-o purta cel de-l făcea pe taur, și chiar s-a temut că nu era destul de protejat pentru înțepăturile acelor sălbatici. Întreaga echipă făcuse tot ce-a fost posibil ca să dea impresia unei adevărate cuadrilla, chinuindu-și băștile ca să semene a beretă de toreador, iar pantalonii și hainele să nu aibă cel puțin aspectul de toate zilele, pentru că a costum de gală era imposibil să semene. Pelerinele erau niște cîrpe, departe de roșul aprins al mantiilor, cu excepția celei a Sfrijitului, de un sîngeriu superb, Dumnezeu știe din ce casă ieșise și de la ce Dulcinee ademenită cu limbuția lui o primise.

Cuadrilla a defilat de cîteva ori. Publicul masculin a rămas rece, bănuitor și mai degrabă ostil, dar bucuria copiilor a smuls aplauzele măsurate ale cîtorva fete. Un bețivan a îndrăznit să strige :

— Halal de mă-ta, și de mă-ta, și... !

De undeva a căzut o garoafă. Și pata roșie, aprinsă, a rămas pe pămîntul cenușiu, între casele cenușii, contemplată de oameni cenușii, pînă cînd Cosiță de Toreador, încercînd să pară curtenitor, a ridicat-o și a pus-o la ureche. O salvă de aplauze a însoțit acel gest de galanterie.

Odată terminată defilarea, mulțimea se pregătea să se împrăștie, după prima parte a serbării, cînd a năvălit în piață un om cu capul descoperit și cu un aer disperat. Sătenii l-au privit înmărmuriți. Doar cîțiva plutași și-au recunoscut un

tovarăş din echipa de mijloc, îmbrăcat ca un plugar.

— Vă rog, vă rog! striga omul — nu există nici un medic pentru un caz de urgenţă? Că-mi moare, moare iubita sufleţelului meu! Unii au surîs înţelegînd gluma, dar altora li s-a făcut milă. Alguazilul a înaintat.

— Nu există medic în sat, omule... a început. Dar văzîndu-i faţa amuzată, a schimbat tonul: Hei, ce se-ntîmplă?

— Nevastă-mea, i-a sosit ceasul să nască şi-au apucat-o durerile. Ah, nevestica mea! Ah, mieluşica mea!

Oamenii au izbucnit în rîs. Pe uşa cîrciumii, pe-o targă improvizată din două ţapini şi-o pătură, îl cărau pe Fleancă care se zbătea de parcă-i sosise ceasul. Îşi pusese o bluză foarte umflată peste pîntece.

— Ah mamă! striga. Ah, Sfîntă Fecioară binefăcătoare! Dacă mă ajuţi, îţi pun o lumînare cît coarnele taurului din Sotondo!

Alguazilul s-a retras cu demnitate. Primarul satului nu stia ce să facă în faţa acelei completări la programul tradiţional. Privea spre estrada lui Ruiz, să vadă dacă trebuia să-i alunge pe vulgarii glumeţi. Benigno, în picioare, rîdea grosolan.

— Ei, Leocadio! În lipsă de medic, ocupă-te tu de doamna!

Din mulţime s-a desprins un bătrîn taciturn, bărbierit prost şi cu nas de beţivan. Cînd oamenii l-au văzut intrat în scenă pe hîtrul satului, au bănuit c-avea să fie lată.

Fleancă continua să se văicărească:

— Ah! Avea dreptate mama că bărbaţii fac numai rău! Ah! Dacă ar naşte şi ei, s-ar sfîrşi lumea!

Venerabilele matroane ale satului aprobau clătinîndu-şi cocurile. Fleancă, ajuns în faţa unei bătrîne foarte zîmbitoare, i-a spus, făcînd un gest ca şi cum ar fi tras la măsea:

— Doamnă, fie-ţi milă, n-ai cumva puţină aghiazmă pentru ceasuri grele? Fie-ţi milă, că şi dumitale ţi se poate întîmpla mîine la fel!

Bătrîna ştirbă se prăpădea de rîs. Un bătrîn a aruncat un burduf pe care Fleancă l-a prins din zbor. Şi, după o înghiţitură zdravănă, a continuat, chipurile despre presupusul ei soţ.

— Priviţi-l, femei bune, priviţi-l cît de liniştit stă! Puţin îi pasă de cît sufăr eu din cauza lui. Ah, şi mai spunea că mă iubeşte!

Şi, tot aşa, ajunseseră lîngă estrada familiei Ruiz, unde se afla Leocadio, dispus să-şi ia în serios datoria de medic. Mult timp totul n-a fost decît o parodie grosolană din care nu s-a pierdut nici un detaliu. Şi, în sfîrşit, de sub bluza umflată a lui Fleancă, braţele lui Leocadio au scos la lumină un miel viu care behăia îngrozit. Fleancă a cerut să i-l dea şi cînd l-a prins în braţe a exclamat:

— Scumpul meu! Eşti leit taică-tu!

Şi, scoţîndu-şi un imaginar sîn, s-a făcut că alăptează puiul de animal.

Fleancă a devenit eroul momentului. Lui i se ofereau rîsetele zgomotoase, bătăile pe umeri şi elogiile barbare; către el se îndreptau ochii larg deschişi ai fetelor care se topeau de emoţie, şi ai copilăriei nerăbdătoare. Preotul, după ce

încercase degeaba să obțină de la Benigno interzicerea acelei parodii, plecase de puțin, și primul clopot care chema oamenii la slujbă a răsunat exact cînd comedia se sfîrșea. Benigno și-a arătat mulțumirea dăruind vin actorilor și s-a întors spre Paula pentru a se împăuna cu generozitatea lui.

— Hai, fetițo, nu te speria ! Toate trec prin-tr-asta. Doar dacă — a adăugat încet — bărbatul are multă experiență și pricepere, atunci poți face tot ce-ți poftește inima fără să se-ntîmple nimic.

Shannon, care stătea în apropiere, a înțeles că Paula nu-l asculta. Paula nu era acolo, ci pradă unei ciudate furtuni dezlănțuite de o secretă și puternică emoție. Și continua să rămînă în lumea ei, departe de tot ce-o înconjura, deși mulțimea îi purta pașii spre biserică.

A intrat și dragomanul rîului, care sosise de curînd împreună cu plutașii care aduceau mieii pentru cuptor. Cei mai simandicoși aveau să mănînce la Primărie, de asemenea Shannon, din indicația Americanului. Ceilalți plutași și săteni se împrăștiau pe la casele oamenilor sau organizau mese în aer liber ; cu cîte-o excepție, ca, de exemplu, Sfrijitu, invitat personal al unei văduve înstărite, stăpîna cuverturii roșii pe care-o purtase în timpul defilării cuadrillei. Cît despre Paula, avusese deosebita onoare de-a fi invitată în casa lui Benigno pentru a mînca împreună cu surorile lui, în timp ce el întovărășea personalitățile locale. Paula n-a vrut să primească, dar nu era să rămînă ea — a spus Benigno — singura femeie printre atîția bărbați.

Casa Ruizilor, văruită țipător și cu un balcon mare într-un sat plin tot de ferăstruici și minuscule fațade de chirpici, avea pereți groși și solizi. Se cădea să fie bine izolată ; ca nu cumva să ajungă pînă la ea ecourile cocioabelor unde datornicii își mîncau unghiile și asupriții înjurau, fără ca vreunul să îndrăznească să protesteze cu glas tare. În continuarea unei curți interioare, spre munte, erau ascunse cu grijă cîteva încăperi, astfel încît camerele din față, destinate vieții familiare și publice, le putea ignora foarte bine pe cele tăiate în munte, unde se făceau tranzacții la bursa neagră, se ascundea grîul nedeclarat și se desfășura viața secretă. Datorită unei atît de deosebite arhitecturi, Benigno și surorile lui ieșeau la biserică cu capul sus din jumătatea din față a casei, uitînd fără prea mare efort ceea ce construcția savantă disimula.

Și din această cauză, masa din casa Ruizilor la care luau parte doar cele două surori și Paula n-a fost decît circumspecție și rezervă. Fiecare fel de mîncare, fiecare cuvînt preamărea puterea lui Benigno.

— Fratele meu, explica Jesusa, sora cea mare, foarte cumpătată, poate să facă orice i se năzare, dar dacă știi cum să-i ceri, e bun ca pîinea caldă. Ca pîinea caldă !

— Trebuie să se apere și să-și mențină rangul, a adăugat Cándida, copie a surorii ei, pentru că altfel mitocanii ne-ar fura ca-n codru, dar știe să fie și generos. Mai ales dacă-i intri pe sub piele, ah ! e dulce ca mierea.

Numele lui Benigno zbura ca o minge de la o soră la alta. Oamenii sînt atît de invidioși, cle-

vetesc atîta ! Îl bîrfeau pe Benigno că s-ar ţine c-o fată ; dar chiar dacă-şi avea şi el treburile lui, ca orice bărbat, nu-i mai puţin adevărat că toate rămîneau foarte mulţumite. Şi încă cum ! Bine rostuite de nu mai pridideau mulţumind celui care le scosese din mizerie. Era atît de ocrotitor, Benigno ! Desigur, dacă te purtai frumos cu el ; ca să primeşti trebuie să şi dai.

În timp ce vorbeau despre frate, cele două femei încercau s-o iscodească pe Paula, în ciuda reţinerii ei. O învăluiau zeloase cu bunătatea şi înţelegerea lor. Cît de grea trebuie să fie viaţa printre plutaşi ! Nu avea rude care s-o îndrepte pe-un drum mai bun ? Cum ? Ah, ah, sărăcuţa, atît de singură şi neajutorată ! Fără casă, fără nimic ?... Păi, atunci, Jesusa, tu ce spui ? (Sigur că da, Cándida.) De ce să nu rămînă aici ? Chiar în dimineaţa aceea Benigno le spusese că erau de-acum bătrîne pentru treburile casei şi îngrijirea bolnavei. Ceva mai bun n-ar găsi nici la cei mai temători de Dumnezeu şi căutaţi de servitori, ca atîţia confraţi de-ai noştri, care sînt şi ei bine aranjaţi. Nu, nu, nu putea da un răspuns, trebuia să se gîndească, cel puţin. Cred şi eu, timp avea ! Cum acea noapte avea să doarmă în casă, nu pe munte ca vulpile, că, slavă Domnului, încă mai există milă pe lume.

— Nu, nu ca vulpile, soro. Ce comparaţie ! s-a speriat Jesusa.

— Sau ca orice altă vietate lăsată de Dumnezeu pe pămînt, am vrut să spun... Ca o porumbiţă.

— Asta-i ! Ca o porumbiţă ce e.

O voce emoţionantă şi îndurerată a întrerupt discuţia. A ţîşnit pe neaşteptate din dormitorul întunecat, care comunica cu sufrageria printr-o arcadă închisă cu cortine pe jumătate trase. Paula nu bănuia că acolo se mai afla cineva, pînă cînd auzi vocea, mai degrabă a unei umbre decît a unei fiinţe omeneşti.

— Cine-i... ? Cine a venit ?

— Cumnata, a lămurit Cándida încetişor înainte de-a răspunde tare : Nu-i nimic, Felisa, odihneşte-te.

— Dar cine-i ?

— O prietenă, i-a răspuns sec Jesusa.

— Atunci va veni şi el, nu ? a spus cu o urmă de speranţă, dacă umbrele pot spera şi ele.

— Nu. Mănîncă la Primărie, ştii doar.

Acolo, în întuneric, vocea s-a stins, bezna a devenit şi mai adîncă. Dar pentru puţin timp, pentru că a reînviat mai puternică, mai imperioasă :

— Vreau s-o văd.

— Ce importanţă are ? N-o cunoşti.

— Da, doamnă. Cu multă plăcere, a spus atunci Paula. Şi a înaintat spre arcadă.

Pe o latură a camerei, invizibil din sufragerie, era un pat vechi, înalt, cu toate podoabele cerute de rangul Ruizilor. Pe noptieră, o lămpiţă aprinsă în faţa unei icoane. Îngropată în pernă, o faţă istovită, înconjurată de un păr răvăşit. A scos un braţ topit şi şi-a săltat corpul.

— Ce frumoasă eşti ! a spus vocea. Apropie-te, că nu te văd bine.

Paula a înaintat. Bolnava a prins-o de mînă, a mîngîiat-o o clipă, şi-apoi i-a strîns braţul cu

disperare, cu degete ca niște gheare. A vorbit rar, ca și cum s-ar fi gîndit, în timp ce slăbea strînsoarea aproape agonică.

— Sigur, sigur... Ca și mine, atunci... A privit-o fix pe Paula și-a prevenit-o : Îți vor spune să rămîi... Ți-au și spus de-acum ?

Din sufragerie s-au auzit vocea nazală a Jesusei :

— Ce te-a apucat, femeie ?

— Îți vor spune, îți vor spune... a insistat bolnava. Ce le vei răspunde ?

— Las-o în pace, Felisa ! i-a retezat-o Cándida, apropiindu-se. Hai, fata mea, vino în sufragerie.

— Nu, mie nu-mi mai pasă, s-a stins vocea bolnavei. Dar... Cándida o apucase pe Paula de braț ca s-o conducă. Cu blîndețe, dar hotărîtă.

— Vă doresc însănătoșire grabnică, doamnă, i-a urat Paula mișcată.

— E greu, a adăugat bolnava, cufundată din nou în letargia ei. Mă muncesc să mor. Ce muncă grea !

— Ți-ai dat seama că nu-i în toate mințile, a spus Jesusa.

— Cît a mai suferit bietul frate-meu, a adăugat Cándida. În cer, direct în cer va ajunge Benigno cu atîta răbdare !

— E grav bolnavă ? a întrebat Paula ca să spună ceva.

— Eh, doar nervii.

— Nervi și numai nervi. Lungită în pat, duce o viață de trîntor într-o gospodărie atît de grea...

— Nici măcar urmași n-a fost în stare să-i dăruiască. Unui bărbat atît de bărbat ca Benigno al nostru !

În acel moment s-a auzit trompeta alguazilului și toate trei au ieșit în balcon. Începea corrida. Sub soarele cald de mai, cuadrilla tocmai își încheia turul de onoare. Din crîșmă a țîșnit taurul, s-a înfipt în mijlocul pieței și acolo a așteptat, mișcîndu-și într-o parte și-n alta coarnele, scormonind pămîntul cu picioarele. Mulțimea, prostită de greutatea mîncării și-a băuturii, îl privea indiferentă.

Cosiță de Toreador a înaintat vesel și a ațîțat animalul. Taurul s-a năpustit, iar toreadorul a ridicat pelerina la timp, cu o grație îndoielnică. Cu siguranță că taurul, în trecere, a încercat un straniu atac dintr-o parte, care însă nu l-a surprins deloc pe artist, evitîndu-l cu un salt în lături.

Scena s-a repetat de două, trei ori, timp în care au intervenit și alți toreadori. Cîțiva amatori din sat s-au amestecat și ei în luptă, și chiar oamenii care asistau au prins curaj și, cînd animalul se apropia, îl împungeau. În sfîrșit, goarna a sunat din nou, anunțînd terminarea primei părți a luptei. În acel moment taurul era aproape de ușa cîrciumii și, pe nepusă masă, fără să se știe cum și de ce, a dispărut. Subit, ca și cum ușa improvizatei cuști de tauri ar fi fost o gaură în pămînt.

S-a lăsat o liniște grea. Apoi, ici și colo, s-au auzit cîteva proteste și, cînd alguazilul se pregătea să facă ordine, dintr-un salt taurul a reapărut în mijlocul arenei. Și totuși ceva se schimbase. Ceva care transforma taurul din țintă a zeflemelilor într-o sinistră amenințare. Fiindcă de vîrful fiecărui corn era bine legat cîte-un briceag de Albacete, cu lame de oțel lungi de-o șchioapă.

Alguazilul a vrut să intervină, dar un atac dezlănţuit al periculosului animal l-a pus pe fugă. De sub mantie s-a auzit o voce răutăcioasă, provocatoare :

— Hm ! Aici se află taurul-plutaş ! Să intre toreadorii !

Printre oameni s-a produs învălmăşeală, copiii şi femeile au dat înapoi, la adăpost. Cîţiva bărbaţi au trecut în faţă, agitînd prăjini şi scaune apărute ca prin minune. Primarul s-a ridicat în picioare, dispus să-i asculte pe cei doi-trei bătrîni care cereau ordine, dar Ruiz găsea situaţia amuzantă :

— Lasă-i, poate crapă vreunul, Ambrosio ! i-a spus primarului.

Cosiţă de Toreador s-a simţit obligat să lupte cu noul animal, care se distra ameninţînd mulţimea şi ferindu-se de ciomege şi scaune. Cînd a văzut toreadorul, taurul s-a năpustit cu atîta furie, încît s-a auzit un fîşîit şi mantia a fost tăiată simetric în două părţi.

— Fir-ar mă-ta a dracului ? a strigat luptătorul. Cine-i acest pui de căţea ?

Taurul, încîntat, a dat din copite în semn de satisfacţie. Coada i se încurca în cuvertura care-i acoperea corpul de parcă ar fi fost însufleţită. Şi cînd Cosiţă, victimă a onoarei şi ruşinii toreadorilor, a încercat să-l asmută din nou, taurul s-a întors pe neaşteptate, şi fără să-i dea timp să facă figurile regulamentare, s-a năpustit atît de aprig, c-abia a scăpat fugind. Taurul a rămas singur, stăpîn pe arenă, cuprins de-un rîs sălbatic. Cuvertura se topise parcă în propria-i piele, iar hohotele de rîs îi agitau burta ca la un apucat.

Sfrijitu a prins curaj şi a pătruns în arenă. Dar Cosiţă l-a oprit, spunîndu-i :

— Aşteaptă, mai întîi să ni-l pregătească. Ah, cîinele ăsta trebuie înţepat pînă în măduvă ! Să se tîrîie în genunchi, pui de căţea !

Taurul a bravat ameninţarea făcînd o incursiune printre spectatori. Cei cocoţaţi pe umerii altora şi-au pregătit suliţele, dar caii nu înaintau. Doar unul singur, suit pe un tinerel robust, l-a întrebat pe călăreţ :

— Te ţii bine ?

— N-avea grijă.

— Atunci, înainte !

Şi amîndoi s-au năpustit contra sălbăticiunii — cînd soarele sclipea în lamele de oţel părea o fiară — care şi ea a pornit la atac. Dar toreadorul a reuşit să înfigă suliţa în pernă. Pentru un moment, cei trei oameni, încordaţi din toate fibrele trupului lor, sprijinindu-se unul în altul precum capetele unui arc, şi-au disputat terenul. Perechea cal-călăreţ părea să aibă avantaj contra taurului, şi spectatorii începuseră chiar să aplaude victoria şi Cosiţă să prindă curaj, cînd taurul, pe neaşteptate, s-a dat în lături, iar călăreţ şi cal s-au prăbuşit la pămînt. Taurul s-a apropiat de ei, spre groaza mulţimii, dar picadorul i-a arătat ţapina ascuţită. Taurul s-a apropiat de cel care făcea pe calul, întins pe jos, dar s-a mulţumit să-şi pună piciorul peste el şi să ţopăie. Cosiţă, care se apropiase în timp ce se luptau, a dat înapoi, refugiindu-se lîngă autorităţi.

— Şleahtă de laşi ! a spus Ruiz ridicîndu-se. O să vedeţi numaidecît cum o s-o sfeclească cu-

mătrul ăsta. A fluierat o dată și-un dulău enorm, cu o ragilă cu ghimpi ascuțiți la gît, s-a așezat lîngă stăpîn, dînd din coadă. Acesta i-a arătat animalul, cu un gest care-l condamna :

— La gît, *Terrón* ! La gît !

Cîinele a rînjit dezvelindu-și colții și s-a năpustit asupra taurului. Pentru o clipă, oamenilor le-a fost milă de cel deghizat în taur și au fost cuprinși de-un fior de plăcere și neliniște. Dar surîsul triumfător al lui Ruiz a durat foarte puțin. Din scurta înfruntare s-a auzit doar un horcăit scurt, un urlet de agonie și corpul greoi al cîinelui, care-și agita labele în aer, a rămas înfipt în cele două lame pe care taurul le potrivise pe măsura cîinelui care a continuat să se zbată pînă cînd propria lui greutate i-a sfîșiat carnea și s-a prăbușit la pămînt, tîrîndu-se și urlînd din ce în ce mai neputincios. Din burtă se revărsau mațe sfîșiate, din gît și gură bulboane de sînge. Apoi a rămas nemișcat, iar praful a atenuat intensitatea roșului în bătaia soarelui. Era o masă diformă de măruntaie, sînge și pămînt, transformată în moarte și tăcere.

Înjurăturile și amenințările se scurgeau din gura lui Ruiz ca dintr-o cascadă. Sfrijitu, îndîrjit că taurul rămăsese stăpînul arenei, s-a îndreptat spre animal cu mantia înfășurată pe braț și o țapină de plutaș mînuită ca o suliță. Vocea văduvei a răsunat comic :

— Cuvertura mea ! Cuvertura mea de mătase !

Dar nimeni n-a rîs. În schimb, ordinele lui Ruiz erau din ce în ce mai clare :

— Toți pe el ! Să-l omorîți cu ciomegele ! Pui de cățea, o să-i scot măruntaiele cu mîna mea !

Și-n timp ce Ruiz scuipa numai ură și grosolănii iar Sfrijitu înainta, cîțiva oameni au început să agite furci și securi. A fost o minune că o voce, e drept, răsunătoare și puternică, a reușit să împiedice în ultima clipă un asasinat :

— Stop ! Liniștiți-vă, ce dracu !

Era Americanu care sărise în arenă după ce cu un pumn îl trîntise la pămînt pe Ruiz, pentru ca de uimire să-i treacă mînia. Oamenii au rămas nemișcați în jurul arenei, aproape toți cu respirația tăiată. În mijloc, doar taurul — mai sălbatic, mai puțin deghizat ca oricînd — și cadavrul cîinelui bîzîit de muște. Americanu s-a îndreptat spre Sfrijitu, l-a înșfăcat de spate, i-a smuls țapina azvîrlind-o cît colo, și i-a poruncit să aștepte.

— Dracul ăsta a înnebunit, se opunea Sfrijitu.

— Îți spun să aștepți, prietene !

A înaintat cu pași plini de-o energie impresionantă. Mai multă grabă sau încetineală ar fi făcut intervenția inutilă. Dar mersul Americanului era numai violență, cu toate că — sau poate tocmai de aceea, pentru că exprima siguranță — părea din cînd în cînd o legănare batjocoritoare. S-a apropiat la doi pași de taur, pînă cînd între ei a mai rămas, ca o frontieră sîngeroasă, doar cîinele sfîșiat.

— Aruncă aia, Dámaso.

Ordinul a căzut ca un trăznet, deși aproape nimeni nu l-a putut auzi.

— Dacă aduceai dinamita... Hm !

— Aruncă aia, ori ți-o scot eu !

Taurul a răspuns, răgușit :

— Fără amenințări, că-mi pierd calmul.

— Nu amenint. Scoate-o !

Tăcere adîncă, de moarte. Agale, agale, agale de tot, pielea artificială s-a dezlipit de corp ca cea a unei vipere care năpîrlește. Au căzut și lamele tăioase și a apărut fața diabolică și fericită a lui Dámaso. Oamenii au văzut un biet om și s-au înfuriat. Ruiz a început să-i invite din nou la măcel :

— Pe el, pe el... Să plătească pentru cîine !

Dar Negru s-a înfipt pe neașteptate în fața lui Benigno și a strigat și mai puternic decît el :

— Gura, ciocoiule !

Vocea lui era o armă și Negru știa. Învinsese cu ea în multe mitinguri. Și de data aceasta a străpuns aerul, a pătruns în capete, a captat pe dată atenția. Se suise pe un scaun.

— Să plătească pentru un cîine ? Un om pentru un cîine ?

A repetat ultima frază și a făcut o pauză. Cunoștea oamenii. Știa cît timp le trebuie ca să priceapă ceva nou, după ce de secole mințile le fuseseră anchilozate de aceleași lucruri.

— Vreți să înfundați pușcăria pentru cîinele celui care vă exploatează, vă împrumută din ce fură și pune stăpînire pe pămîntul vostru cînd nu aveți cu ce plăti ? O să omorîți un sărac pentru cîinele unui bogat ? Să plătească bogatul ! Să plătească, și nu pentru un cîine ! Să plătească pentru sudoarea voastră, pentru pămînturile voastre, pentru fetele voastre !

Obținuse nu numai liniște. Îi avea în mînă. S-a întors către un bătrîn încovoiat care era lîngă el :

— Tu cît îi datorezi acestei lipitori ?

Bătrînul n-a răspuns. Dar un flăcău de lîngă el a răspuns cu curaj :

— Tot. Îi datorează tot — și vocea lui a răsunat în întreaga piață ca un clopot, ca un ilău.

— Și fata ta e servitoare la el, a adăugat Negru.

— Da, a fost, a răspuns băiatul și mai răsunător, în timp ce bătrînul lăsa capul în jos.

Și a alergat din om în om ca adierea unui lan de grîu sub bătaia soarelui. Negru s-a ridicat triumfător :

— Și tu, și tu, și tu... Și voi, și tot satul ! Toți !...

A continuat să acuze implacabil. Nimeni nu se mișca. Vocea era magnetică. Tot ceea ce spunea era adevărat. Era transfigurat.

— Ajunge, Negrule, i-a ordonat Americanu. Fusese singurul capabil să reacționeze. Cunoștea situația. Văzuse oameni cu acel dar, semănînd furia printre soldații indieni, punîndu-le cuțite în mîini, incitîndu-i pînă la nebunie.

— Nu. Acum sînt ai mei ? a murmurat Negru, continuîndu-și acuzațiile.

Americanu știa foarte bine că nici un sfat nu-l putea opri. De aceea l-a îmbrîncit de pe scaun și, înainte să apuce să i se opună, i-a ars un pumn de l-a lăsat în nesimțire. Și cum Fleancă și Brăcinaru erau în apropiere, le-a poruncit arătîndu-l pe Negru :

— La tabără cu el. Viu.

L-au cărat ocolind biserica pentru a evita piața. Mulțimea n-a văzut nimic. A simțit doar un gol

imens care înlocuia vrăjitoria: așa cum taurul, după ce atacă cu furie, rămîne uimit că roșul fascinant al pelerinei a reușit să-i scape. O vrajă îi transformase pentru cîteva clipe într-o energie de nestăvilit, mai puternică, decît ciocoiul și spălată de umilințe, tare ca stînca și curată ca marea, o forță uriașă, nor plin de fulgere, justițiară ca un zeu. Se pregătiseră pentru o răzbunare sfîntă, răscumpărînd secole, și, deodată, un abis fără margini; nu erau nimic.

Oare se putea risipi totul așa? Oare nu mai urma nimic — o scînteie, un glonte, pumnal sau strigăt — care să le insufle acea forță atît de divină pe care niciodată n-o mai simțiseră?

Dragomanul a pus capăt la tot. S-a suit pe un scaun și-a înlocuit fulgerul cu ținuta impunătoare a corpului lui, înveșmîntat într-un costum negru, cu vocea lui calmă care întruchipa ceea ce lumea fusese și va fi întotdeauna.

— Serbarea s-a sfîrșit. Vă mulțumim.

Nu vorbea un Ruiz palid respirînd frica fizică a celor pe care doar banii îi fac puternici; nici primarul satului, o paiață birocratică pus să transforme forța în lege. Glăsuia cel recunoscut ca de neclintit, dragoman al apei, șef de oameni de cînd pe munte cresc pini și pe Tajo curge apă. O autoritate bine înfiptă în labirintul mintal al generațiilor. Și chiar și ceea ce la celălalt ar fi reamintit de exploatare — lanțul de aur pe pîntecul rotunjor — lui îi întărea prestigiul unei ordini stabilite de timpuri.

Serbarea se sfîrșise: era un ordin. Fiecare la casa lui. Împrăștiați, ascunși în spatele pereților care îi izolau în neputința lor; în cocioabele

unde-și rumegau tainul și gîndurile, datoriile și pizmele; unde nășteau, se îndîrjeau, procreau și mureau. În aer mai plutea încă „Dacă acel om ar fi continuat să vorbească"... și o vagă intuiție a faptelor vitejești care i-ar fi speriat și pe ei și pe fiii lor. Dar totul se risipea repede: ziua își relua cursul, la fel cu celelalte. În curînd nu va mai rămînea nimic. Doar o amintire poate, în discuții, peste ani: „Cîtă energie avea! N-am înțeles ce spunea, dar vorbea și...!" Au defilat pe lîngă cîinele sfîșiat. Ghimpii ragilei, neputincioși în fața tăriei pămîntului, ridicau gîtul, încît, capul, atît de amenințător viu, cădea și mai mort. Ochii tulburi, limba însîngerată, dinții minerali, părul murdar, mațele verzui și cenușii împrăștiate, un cadavru pradă norilor de muște. Trecînd pe lîngă el, inimile li se crispau; era tot ceea ce sufletul lor de oprimați avea dreptul să simtă. Mîine vor spune că plutașii sînt oameni răi și mîrșavi; mîine vor asculta glasurile prudente ale oamenilor de ordine. Dar astăzi, oamenii aceia răi distruseseră ceva din puterea Ruizilor: acel cîine superb în serviciul abuzului, acei dinți asasini care sugrumau mielul săracului, acea fiară care semăna groază printre copii. Da, omorîseră ceva din stăpîn. Dar stăpînul începea să-și revină, plănuind ce șuruburi avea să strîngă pentru a se răzbuna. Or să învețe nefericiții că mîncau mulțumită lui! Și, la anul, o să se mai gîndească dacă blestematul ăsta de obicei cu taurul din Sotondo se va mai sărbători.

La colț au apărut doi civili cu carabinele la umăr. Respectînd ordinele, soseau la căderea serii, cînd vinul începe să înfierbînte serbările. Cînd i-a

văzut, Benigno s-a simţit în siguranţă şi şi-a strîns brîul peste pîntece, arătîndu-şi mîinile pline ostentativ de inele. S-a repezit la dragoman şi Americanu :

— Acum, la carceră cu ei, or să vadă... O groază de martori au văzut întîmplarea cu cîinele şi cu mitingul... Acum or să vadă...

— Ascultă, prietene, i-a retezat-o Americanu cu un surîs mai ameninţător decît un strigăt. O să-ţi fie frică să faci denunţuri şi să-ţi cauţi martori. Ai să vezi că-i mai bine să uiţi această poveste.

Dar Benigno nu-l mai asculta ; din balconul casei, Jesusa îl chema insistent, cu gesturi de alarmă. Şi stăpînul satului a alergat spre domeniile lui, întrebîndu-se neliniştit ce se mai întîmplase în acea după-amiază nefericită pentru ca sora lui, totdeauna atît de stăpînă pe ea, să-şi fi pierdut capul.

Într-adevăr, în acea casă se produseseră alte evenimente, ignorîndu-se în schimb cele din piaţă, pentru că, îndată ce lamele au strălucit în lumina soarelui, cele două surori au închis balconul şi au intrat împreună cu Paula în locuinţă. Scena nu era pentru femei de rangul lor, ci sălbăticia unor oameni incapabili să citească ziarele şi foaia parohială care apărea în fiecare duminică în Cifuentes. Din acea clipă, cele două surori Ruiz s-au dedicat uşurării soartei acelei nefericite fete, atît de bună, atît de cumpătată...

Pentru că Paula se arăta numai blîndeţe. După gluma grosolană a lui Fleancă, care născuse în acea dimineaţă un miel, Paula era absentă, ruptă

de tot ce-o înconjura. Nu mai era ea cea care-l înfrunta pe Sfrijitu şi pe ceilalţi plutaşi, care-şi apăra libertatea printre rîpi. Abia de răspundea, abia de lua aminte unde se afla şi ce se întîmpla. Pînă cînd o insistenţă deosebită a obligat-o să se trezească... Ce spuneau ? Nu, nici vorbă să doarmă acolo, nu.

— De ce, fetiţo ? Cu noi aici... E mai periculos să rătăceşti prin munţi, singură, printre atîţia bărbaţi...

Totuşi, fiindcă fata se arăta pentru prima dată încăpăţînată, au hotărît s-o reţină pînă la ora cînd se serveau băuturi şi biscuiţi. Pentru aceasta, nimic mai potrivit decît să-i arate casa. Cînd va vedea cîtă abundenţă şi cîtă pace domneşte, se va hotărî să rămînă, aşa cum îi propuseseră. Astfel au străbătut un salon, împodobit cu un ceas aurit atîrnînd sub o lampă şi un sfînt Antonio cu pruncul în braţe sub o altă lampă, şi alt salon, şi bucătăria, şi cămara, pe care mulţi domni din capitală şi-ar fi dorit-o. Au vizitat magaziile de sus şi graidurile şi camerele de serviciu de jos. Apoi au ieşit într-o curticică interioară care se întindea pînă sub munte ; nici urmă de lemne, animale, unelte sau albii de spălat rufe ; prea îngrijită pentru o curte dosnică ce se mărginea cu muntele, încît părea misterioasă şi neliniştitoare. Au traversat spre celălalt perete, văruit strigător în albastru şi alb. Au ajuns în faţa unei uşi noi, bine fixată în perete, în care se mai deschidea un geam dublat cu zăbrele şi acoperit cu brizbrizuri.

Au deschis şi-au împins-o uşor pe Paula.

— Vezi, fetițo ? Aici ai duce-o ca o regină dacă ai rămîne la noi. Dormi noaptea asta, și-o să te mai gîndești.

Într-o clipă, Paula a observat totul, absolut totul : dulapul cu oglindă, din lemn lăcuit, patul dublu, cu covorașe în ambele părți, reflexele metalice ale luminii pe cuvertura roșie de mătase ; abajurul ieftin ; grija vulgară și scîrboasă cu care aranjaseră colivia pentru păsărelele căzute în plasă. Paula, cea care înfrunta stîncile, s-a împotrivit bătrînelor :

— Ei bine, doamnelor, s-a terminat. N-am de gînd să mă culc cu acest cumătru, așa că să mergem.

Bătrînele s-au făcut foc. Vai, biata fată, a înnebunit ! Desigur, cu viața care a dus-o ! Și-n acest timp se așezaseră în ușă, barîndu-i ieșirea cu curajul unor adevărate Ruiz ce erau. Paula a vrut să treacă și, cum nu se mișcau, și-a vîrît mîna în sîn și a scos briceagul. Bătrînele au ieșit și-au încercat să tragă ușa după ele ca s-o încuie, dar atunci o umbră a căzut de sus, de pe gard, a acoperit o clipă geamul și a apărut în ușă lîngă cele două surori care s-au dat deoparte. Era Găsitu, din nou o apariție neprevăzută, care s-a repezit spre fată : aceasta a oftat ușurată și a lăsat totul în seama bărbatului.

— Ți-au făcut vreun rău, Paula ?

Surorile s-au folosit de ocazie cu o îndrăzneală demnă de familie. Au ieșit în grabă și-au încuiat ușa cu cheia. Jesusa, singură, s-a întrecut pe ea însăși. Le-a strigat pe geam celor închiși :

— O să vedem noi cum rămîne cu calomniile și cu violarea casei sărind gardurile. Acum o să

dai seamă autorităților, tu și ibovnicul tău, nenorocito !

Și-a alergat în balconul din față să-l cheme pe frate-său, în timp ce Cándida le recomanda celor doi să profite de pat pînă ce veneau să-i ducă la închisoare.

— Ce scîrbă !... a spus. Cum de-ai sosit tocmai la timp ?

— Am văzut din primul moment cum te măsura porcul ăla și te copleșea cu atenția lui plină de venin... Am rămas pe lîngă casă de cînd ai intrat, așteptînd nu știu ce... Acum cîteva clipe am auzit, printr-o fereastră din spate, două fete care vorbeau : „Noua sosită va cădea curînd", spunea una. „Cum era să le scape scorpiilor alea bătrîne ! Probabil că-i arată casa !..." M-am repezit, am ocolit muntele căutînd o intrare și-am nimerit exact în curte.

— Te-am băgat într-o încurcătură, rosti Paula agale.

— Trebuia ca un bărbat să le țină piept... Privește ! Și-a arătat camera. Paula s-a cutremurat.

— Trebuie să ieșim. Mă sufoc.

Antonio s-a apropiat și-a apostrofat-o pe Cándida. Ea l-a ironizat la adăpostul zăbrelelor :

— Îndată, o să deschid pe fuga mare, hoț ce ești ! Ție și porumbiței tale. Îndată ce-or să vină cu lațul.

— Nu-i frate-tu bărbat să pună mîna pe mine.

— Mai bărbat decît tine, cocoșelule ; o să vezi.

Ușa casei care dădea în curte s-a deschis și Antonio a sărit ca ars, cu fața descompusă.

— Ce se-ntîmplă ? a întrebat Paula.

— Jandarmii. N-am acte și sînt căutat, Paula.

Nu, la asta nu îndrăznea să se opună. Paula a rămas paralizată. Deodată și-a amintit :

— Acte ! Eu am acte ! Ține !

De sub fustă, dintr-un buzunărel ascuns, a scos o legăturică. Antonio o luat-o mirat.

— Paula ! De unde ai astea ?

— O să-ți spun mai tîrziu... Atenție !

Băteau în ușă.

— Bătrînele au cheia, a strigat Paula din dosul gratiilor.

În timp ce descuiau, Antonio cerceta actele. Era o hîrtie mototolită care purta numele de Miguel Cofrentes Agudo, zilier, în vîrstă de douăzeci și opt de ani, născut în Checa. Și-o adeverință de la sindicat, de plutaș. Le-a ascuns la timp, cînd ușa s-a deschis, și le-au poruncit să iasă. În curte se aflau cele două surori, Benigno și doi jandarmi.

— Ai armă ? a întrebat un jandarm.

— Nu, domnule. Vi s-a spus că am ?

S-a lăsat căutat. Doar un briceag tip Girodias 108, armă obișnuită în acel ținut.

— Actele, cere-i actele, a insistat Ruiz. Actele.

Jandarmul le-a citit cu atenție, în timp ce tovarășul lui le examina pe cele ale Paulei.

— Să văd ! Să văd ! a ordonat Benigno întinzînd mîna plină de inele.

Dar jandarmul era un caporal tînăr care fusese și pe front. Își cunoștea datoria și nu se intimida cu ușurință. L-a privit pe Ruiz cu îndrăzneală, în timp ce-i restituia hîrtiile lui Antonio.

— Le-am văzut, don Benigno. Bine, ce s-a întîmplat aici ?

— Ți-am mai spus, a sărit sora cea mare. Acest hoț a intrat în curte sărind gardul și ne-a amenințat. Trebuie că-i înțeles cu vicleana asta...

— Minciună ! a întrerupt-o Paula.

Jandarmul i-a poruncit să tacă.

— Să spună ea, a sfidat-o bătrîna. Să vorbească. Să vedem ce calomnii aduce unor oameni de treabă și care n-au făcut decît să-i ofere masă și casă.

— Calomnii ? Masă și casă ? Acolo, aceea e casa ! s-a mîniat Paula arătînd implacabil ușa dormitorului. Intrați, intrați cu toții să vedeți ce pat i se oferă unei servitoare în această casă !

Jandarmii, impresionați de gestul Paulei, au aruncat o privire în cameră. Benigno a început să vorbească printre protestele Paulei și ale celor două surori ; jandarmii au încercat să facă ordine în acuzațiile celor două grupuri ; parlamentările au durat destul. Dar nu l-au arestat pe Antonio. Desigur, sărise gardul, dar pentru că fata, cu motiv sau fără, strigase după ajutor. I-au cerut doar, văzînd nemulțumirea lui Benigno, să nu părăsească plutașii dacă cumva trebuiau să-l mai interogheze. Și asta pentru că din ușă văzuseră și ei, ca și Paula, luciul ambiguu al damascului ieftin care acoperea tot patul. Sigur că legea nu interzice să ai în spatele casei un dormitor bine aranjat.

Degeaba a contraatacat Benigno, complicînd pătrunderea în casă cu moartea cîinelui și incitațiile celuilalt plutaș la violență. Degeaba a vorbit

despre ordine, despre cetățenii cinstiți, despre bunătatea rău înțeleasă și despre securitatea țării. Jandarmul tînăr s-a limitat să repete că va face un raport și că dacă va fi nevoie să prindă pe cineva nu-l vor scăpa. Paula și Antonio puteau pleca și Benigno a încercat, cu multă precauție, să le ofere o răsplată pentru deranjul lor, înainte de a pleca și ei.

Din balconul somptuos, fără să îndrăznească să deschidă geamurile și să apară, Ruiz din Sotondo l-a văzut pe Americanu traversînd piața și apropiindu-se de cîrciumă, unde se aflau alți tovarăși de-ai lui. Banditul și nepricopsita trebuie s-o fi apucat pe drumul spre rîu, strecurîndu-se neobservați pe sub balcon. La fel și cei doi jandarmi. „Bine mai erau apărați oamenii cumsecade cu jandarmi ca ăia“, s-a gîndit. Dar aveau să-i plătească cu toții, și încă scump. Benigno se încrunta gîndindu-se la hotărîrea pe care avea s-o ia, în timp ce măsura piața, din nou cea dinainte, fără suflet, ca de secole și secole.

Dar nu ; nu era la fel. În mijloc zăcea, sfîșiat, un enorm și neînsemnat cadavru de cîine. Mai mulți oameni îl înconjurau și rumegau întîmplarea cu o intensitate plină de înțelesuri. Acolo se afla și băiatul care-i răspunsese lui Negru, ca și cum ar fi întruchipat vocea întregului sat. Pe geamul de-alături, sora mai mare măsura și ea piața. Deodată, amîndoi au avut același gînd :

— Benigno, acel animal trebuie luat. Numaidecît.

— Numaidecît, da. Să se ducă Juan să-l ia și să-l îngroape.

Cándida a ieșit să dea ordinul. Cînd pașii nu s-au mai auzit, liniștea a cuprins din nou încăperea.

În piață, grupul de oameni nu se mișca. Și era curios ; nimeni nu li se mai alătura, dar nici unul nu se dădea dus, nici unul nu se depărta de la postul lui. Benigno i-a numărat, erau opt. Nemișcați, privind cîinele ca și cum ar fi îndeplinit o datorie. Doar din cînd în cînd cîte unul privea spre casa Ruizilor, apoi își pleca din nou capul spre grămada de măruntaie și blană care încă mai păstra, inutil, temuta zgardă cu ghimpi ascuțiți. Priveau și răspriveau acel stîlp al puterii doborît, priveau pentru că trebuia să privească ; trebuia ca acești opt oameni să-și întipărească în memorie, să-și reamintească sfîrșitul acelei forțe teribile și mai ales să țină minte cît de ușor fusese. Și priveau fără să-și dea seama că erau acolo ca martori ; nu îndrăzneau să scoată o vorbă, și nici mai tîrziu, după luni de zile n-aveau să vorbească. Le va fi frică să se și gîndească ; dar în mintea lor va rămîne întipărită imaginea cîinelui doborît. Și în timp ce opt oameni speriați erau martorii acelei înfrîngeri, puterea lui Benigno era pentru prima oară înfruntată. Opt oameni înspăimîntați, păstrînd imaginea în mintea lor, nu reprezentau nimic ; și totuși, era tot ceea ce acei oameni puteau face. Și totuși, acea imagine imaterială, care nu putea fi nici interzisă și nici ștearsă — pentru că moartea lor ar fi fost o confirmare în plus — care era imună la bani, amenințări sau orice alte presiuni materiale, însemna pentru bieții locuitori din Sotondo speranța într-un alt viitor.

De aceea priveau. De aceea au continuat să privească și-au strîns din nou cercul după ce Juan a luat cadavrul slăbiciunii lui Benigno, și el tot atît de slab ca toți cei pe care biciul îi face puternici. De aceea Benigno s-a înfuriat și a poruncit ca Juan să se întoarcă și să curețe orice urmă de sînge, măruntaie, toate resturile.

— Ne-au făcut mult rău, mult, a spus Jesusa. Ăstora nu trebuie să li se deschidă ochii nici măcar o dată.

— O să le închid eu ochii la loc ! s-a înfoiat Benigno, încercînd să crească în fața surorii care l-a privit neîncrezătoare.

— Teamă mi-e că nu vei reuși, a spus încet. Ah, dacă aș fi eu !

Atunci o voce plină de-o bucurie isterică a țîșnit din pat :

— În sfîrșit, ai dat peste-un bărbat, peste-un bărbat ! Un bărbat de-adevăratelea !... S-a sfîrșit cu Benigno !...

— Ține-ți gura, blestemato ! Tu să mori, asta-i treaba ta !

— Eu să mor, da ; dar și cu Benigno s-a terminat !

— Ori taci, ori îți astup gura cu perna.

Vocea a tăcut. Cei trei Ruiz l-au urmărit în tăcere pe Juan cum s-a întors în piață, și-a croit loc printre oameni, a măturat și a revenit cu un coș pe care l-a băgat în casă. Apoi a măturat dîra pe care o făcuse cînd tîrîse animalul și în piață n-a mai rămas nici o urmă.

Dar oamenii continuau să privească. Benigno a trîntit cîteva înjurături care le-a cutremurat pe cele două femei și-a coborît scara în grabă, după ce-a luat ceva din comodă și-a vîrît în buzunar. A ieșit în piață și s-a apropiat de grup, care s-a deschis larg, formînd în jurul lui un semicerc din opt oameni. Mai speriați și înfricoșați ca oricînd, bieții martori eroici. Mai întîi Benigno a privit pămîntul ; era bine curățat, nici o urmă, totul șters. A prins curaj :

— Ce ?... Se-ntîmplă ceva ?... Hai, la casele voastre ! Hai, nenorociților, plecați de-aici ! Repede, pînă nu vă iau în șuturi !

Doar unul singur a îndrăznit să-l privească și a spus :

— Păcat, Benigno ! Un animal atît de nobil și frumos !

— Plecați, la dracu !...

Oamenii s-au retras mergînd de-a-ndăratelea pînă au dispărut pe străduțe. Dar Benigno a văzut că dînd înapoi priveau în dreapta piciorului lui, și s-a speriat. Pentru că lîngă piciorul drept obișnuia să meargă cîinele omorît. Absența lui părea acum și mai teribilă decît prezența.

Și mai mult : băiatul continua să stea acolo, în picioare, privind.

Benigno s-a făcut că nu înțelege, ca și cum vîrsta acelui martor îi dădea dreptul să fie tolerat.

Cînd s-a întors acasă, Jesusa i-a împărtășit neliniștea ei :

— Îți dai seama... Îți dai seama cît rău ne-au făcut.

Benigno s-a înroșit de mînie, de violență dar trecătoare.

— Lasă-mă și tu în pace ! Știu eu ce fac... Or să-mi plătească. Plutașul la carceră, și ea...

Toţi porcii ăştia din sat or s-o vadă aici. Or s-o vadă cum mă serveşte şi-mi spală cămăşile la rîu. Îţi jur !

— Trebuie să şi reuşeşti, s-a îndoit Jesusa. De nu, aici nu te va mai respecta nimeni.

Benigno a ieşit furios din cameră, în timp ce soră-sa dădea din cap a neîncredere.

Între timp, Antonio şi Paula îşi continuau drumul uitînd de toate. Doar cînd îşi mai amintea acel dormitor, mirosul de parfum ieftin care-l acoperea pe cel al sudorii, Paula simţea un gust amar în gură. Dar acum, de jur-împrejurul lor era cîmpia întinsă. La încrucişarea drumului, unde cărarea cobora spre rîu, Antonio s-a oprit.

— Trebuie să le mulţumesc jandarmilor.

— Să nu vorbeşti mai mult decît trebuie.

— N-avea grijă, a spus el, din nou liniştit. Au fost oameni de treabă. Şi-apoi, aşa or să vadă că nu fug de ei.

Jandarmii i-au ajuns repede. Antonio le-a vorbit.

— Dumneata crezi că noi, la post, nu ştim cine sînt Ruizii ? a spus caporalul după ce l-a ascultat pe Antonio. A tăcut apoi o clipă şi a adăugat, mai încet, privind-o pe Paula : Şi eu am o soră, acolo, în satul meu. E tot aşa de frumoasă ca şi fata asta.

— Am avut noroc cu dumneata, a spus Antonio.

— Pînă acum, da, a surîs jandarmul. Dar trebuie să facem un raport. Nu cumva să părăseşti plutele fără să spui unde te duci.

S-au despărţit. Cele două puşti s-au îndreptat spre post ; omul şi femeia, spre rîu.

După puţin, în drum, jandarmul cel bătrîn i-a spus celuilalt :

— Tu eşti caporal şi ştii mai multă carte decît mine. Dar ai să vezi c-or să ne întrebe de ce nu l-am adus la post pe plutaş.

— Nu ţi-a fost totul clar ? De ce l-am fi adus ? Dacă aş fi eu şi aş auzi pe careva de-al meu strigînd după ajutor, aş sări şapte garduri.

— Exact. Dar nu ştiu cum se întîmplă că săracii care sar gardurile sînt totdeauna în afara legii, iar cei care le ridică, la adăpostul ei. Cum nu se ştie bine, îl umflă pe sărac. Nu te îndoi de asta !

— Şi asta-i justiţie ?

— Justiţie ? a repetat cel mai în vîrstă, foarte mirat, justiţie ? Ascultă, ăsta-i primul tău post, nu ?

Tînărul a încuviinţat.

— Ce-ai făcut înainte ?

— Tatăl meu avea cîteva *fanega*[1] de pămînt în Valencia. Eram mulţi copii. În treizeci şi opt m-am dus la armată şi m-au trimis pe front. Cînd s-a terminat războiul, m-am reîncorporat şi după cinci ani m-au numit în jandarmerie. Voiam să cîştig ceva mai bine. De ce ? De-aia ! Tatăl meu făcea cărăuşie în sierra Guadix, între Granada şi Almería. Eu îl însoţeam adeseori ; sînt mai mare ca tine. M-am oprit pe la hanuri, am auzit mulţi călători, oameni care au cutreierat lumea. Dacă judecătorii ar bate şi ei aceste drumuri, poate că ar fi mai multă dreptate. Dar judecătorii nu văd decît hîrtii, şi îndată ce un

[1] Măsură spaniolă agrară, de aproximativ 64,5 ari.

lucru e așternut pe hîrtie, e minciună. Vezi un mort, faci o presupunere, unul care s-a sinucis, și-ți imaginezi cazul într-un fel ; apoi citești procesul verbal și-i cu totul altceva. Cînd un escroc vorbește, îl dibuiești pe loc ; dar cînd îi citești declarația, e la fel cu cea a unui om cinstit. Poate vina n-o fi a domnilor judecători, dar ei condamnă după hîrtii, în birourile sau sălile alea, care-s ca niște teatre. Ai fost vreodată la un proces ?

— Nu.

— Așa-i cum ți-am spus. Ca la teatru. Fiecare își joacă rolul. Și, desigur, cel al acuzatului e să fie vinovat.

— Atunci — s-a îndoit tînărul — ce facem noi?

— Noi ? Ceea ce fac toți oamenii din lume : ne tîrîm zilele. Unii întind de-un capital sau de vreo afacere, alții de-o roată de măcinat, alții de niște lanțuri, alții de-o uniformă. „Călăul trage de funie și regele de coroană", spunea un unchi de-al tatălui meu care fusese contrabandist și cunoștea bine codul penal. Mi-aduc mereu aminte de acest proverb, fiindcă-i mai adevărat decît răsăritul soarelui. Important e să faci cum trebuie ceea ce ai de făcut. Noi tragem de pușcă și de cizme. Trebuia să tragem de plutaș ; ei, în fine, o să facem un raport pentru că trebuie să-l facem. Și alții vor scrie pentru că trebuie scris. Și Benigno o să-și caute un avocat care va căuta martori, pentru că justiția are nevoie de avocați și de martori. Și-i vor duce la casa lui Benigno și-n camera din spate va fi doar o nenorocită de laviță, iar noi doi niște mincinoși sau proști. Și-ndată ce vor pleca, or s-aducă patul cel mare pentru că trebuie să primească fete care să întindă de corpul lui, și nu se va întîmpla nimic, fiindcă trebuie să existe și Ruizi pentru fete. După noi or să vină alții, la fel ca noi, întinzînd de aceleași lucruri. La dracu ! Dă-i înainte și-o să-nveți de toate !

— Dacă gîndești așa, trebuia să intervii mai răspicat.

— Da, așa gîndesc ; dar să-ți tîrîi zilele e greu. Pentru unii mai mult, pentru alții mai puțin.

— Atunci...

— Tot aia e. Nu-i nimic de făcut.

Jandarmii se îndepărtau, în timp ce perechea cealaltă se odihnea pe marginea cărării. Vîntul se potolise și coroanele pinilor se cufundaseră în tăcere. Printre trunchiuri se zărea un cot al apei în care se oglindea apusul soarelui.

Paula se așezase pe-o piatră.

— Obosită ?

— De ce ? Aproape că n-am mers.

— Nu. De-ntîmplare.

— Da. Dar eu nu sînt slabă.

— Nici gînd. Chiar mai curajoasă decît mulți bărbați.

— Mai mult ca tine, nu, a spus Paula cu mîndrie. Nimic nu te-ar fi oprit.

— Nimic. Dacă trebuie să dobor, dobor. Indiferent de cine cade.

„Da, așa era omul acela", s-a gîndit Paula. Și l-a întrebat supusă :

— Atunci nu te gîndești decît la tine ?

El a privit-o fix în ochi, ca să-i intre bine-n minte cuvintele lui.

— Exact. De aceea nu mă mai gîndesc la tine.

„S-o crezi tu", şi-a zis Paula ; dar a tăcut. Pentru moment era al ei, şi importantă era clipa.

— Ascultă, Paula... a izbucnit Antonio cu teamă, cu acea întrebare care-l ardea. Ascultă, Paula, acele hîrtii ?

Paula i-a explicat voioasă. Erau ale Olănarului, cel rănit la picior. I le dăduseră să le trimită acasă prin telal, dar uitase. „Dumnezeu a aranjat totul", a încheiat. Antonio a privit-o.

— Crezi în Dumnezeu ?

— Desigur. Tu nu ?

Antonio a dat din umeri. Paula l-a privit.

— Spune-mi, a întrebat deodată, eşti nefericit ?

— Ce spui ?

— Cînd eşti nefericit te agăţi de Dumnezeu şi de sfinţi. Cînd necazurile sînt foarte mari, foarte mari şi ajungi la disperare, s-a terminat şi cu Dumnezeu. Dar trebuie că există. Întîmplarea din după-amiaza asta Dumnezeu a aranjat-o. Eşti foarte nefericit ?

— Sînt un fugar. Mă caută, ţi-am spus.

— Ştiam.

— De cînd ?

— De cînd ai sosit.

— La izvor ?

Paula s-a înroşit puţin.

— Nu, la izvor încă nu. Acolo erai altceva. Nu ştiu ce erai. Ai apărut ca... nu ştiu. Apoi, lîngă rîu. Ochii tăi priveau în toate părţile şi la toate feţele, provocator dar şi căutînd ajutor.

— Se vedea ?

— Toţi au înţeles. I-am auzit vorbind.

— Ce spun ?

— Ce-i interesează pe ei ? Două braţe în plus înseamnă mai puţină trudă.

— Da, sînt urmărit... dar îţi jur că nu sînt om rău.

— Şi asta ştiu.

— Din cauza firii mele... şi a continuat, după ce s-a gîndit puţin : Ascultă, sînt din Molina...

— Nu-mi spune nimic, nu-mi spune.

— Trebuie să ştii. Maică-mea a rămas văduvă, fără nici-o avere, cu cinci copii. Eu eram cel mai mare, nouă ani... Cum ne-a crescut, nu ştiu, spetindu-se ! Am ajutat-o de cum am putut, şi sora mea mai mare, o iubeam cel mai mult, e tare frumuşică !, a început şi ea să muncească. Se părea că ne mergea mai bine cînd atelierul unde lucram s-a închis şi-a trebuit să plec la Valencia să caut de lucru. Nu puteam să le trimit mare lucru, deşi pentru mine opream mai nimic. Au trecut luni, primeam scrisori că totul era în ordine, cînd mi-au scris că soră-mea se căsătorea cu un om în vîrstă... Eu plecasem cu un transport şi am citit scrisoarea cînd m-am întors ; astfel că, deşi am plecat imediat la Molina, cînd am ajuns era de-acum măritată. Le-am aflat pe toate : mama fusese bolnavă, n-avuseseră bani, n-au vrut să-mi spună pentru că tot nu puteam face nimic : bărbatul acela o plăcea pe soră-mea... Ce putea face decît să spună da ? Maică-mea era încă în pat cînd am ajuns, şi-o să mai stea, dacă cumva e mai bine !... Dacă ar fi trecut mai mult timp, poate că m-aş fi liniştit şi m-aş fi întors la Valencia... Dar nenorocul lui, a sosit acasă tocmai cînd eu o întrebam pe soră-mea cum de se căsătorise cu el, şi ea plîngea, plîngea... Am orbit ;

aproape că n-am vorbit; am scos briceagul și l-am înfipt în el... Nu știu ce s-a întîmplat: am fugit îndată ce l-am văzut căzînd.

— L-ai omorît? a întrebat Paula după o pauză.

— Nu știu.

— De ce nu te-ai predat? Poate că te-ar fi iertat.

— Să mă predau? a exclamat cu oroare. Mai degrabă m-aș fi omorît. Tu nu știi ce este justiția și carcera, Paula. Eu am stat cîteva zile pentru un scandal și-un pui de bătaie, tu nu știi ce-nseamnă. Te caută peste tot ca pe-un animal: te mută dintr-o curte în alta, te aruncă într-o gaură, la un loc cu perverși și hoți... Nu, să nu mă prindă!

Au tăcut. Pe îndepărtatul cot al apei nu mai strălucea roșul amurgului. Apa verde era aproape la fel de întunecată ca și copacii.

— Acum știi, a spus Antonio, privind-o. La timp.

— La timp pentru ce?... Ah, Antonio, a spus cu disperare, înțelegînd, tu spui că la timp... Eu sînt rea.

— Tu, rea? a surîs Antonio. S-o crezi tu!

Paula a ridicat capul ca să-l privească — ca și cum două mîini de fier ar fi forțat-o s-o facă.

— Toți spun. Și tu ai spune dacă ai ști... Nu te minți. Antonio, gîndește-te: dacă n-aș fi rea aș rătăci prin munte ca o vulpe?... Ca vulpile, da, a strigat excitată, ridicîndu-se în picioare, cum a spus baba aia scîrboasă!

— Femeile rele merg pe stradă, fetițo, a spus ridicîndu-se și el.

— Nu, Antonio; acum cîteva zile eram nebună. E mai bine să nu te mai gîndești la mine; nu-i nimic de făcut, nu-i nici o speranță.

— Ești măritată?

— Nu, slavă Domnului, a spus Paula cu ușurare, înainte de-a cădea în tristețea ei. Dar nu mă întreba nimic, nu mă întreba... Ah, Sfîntă Fecioară, de ce nu mor?

Aproape că fugea pe cărare, spre rîu.

— Așteaptă, Paula.

— Nu, nu; e mai bine. Uită tot, uită-mă.

Antonio a înțeles că deocamdată era lucrul cel mai înțelept, în fața acelei dureri care-i sugruma vocea. Și s-a mulțumit s-o întovărășească în tăcere pînă la rîu, printre pinii care nu se mai distingeau în noapte.

8. AZAÑÓN

DE DIMINEAȚĂ OAMENII apelor au început să povestească fiecare propria-i aventură trăită în timpul serbării, neștiind nimic unul de altul. Sechestrarea Paulei aproape că trecuse neobservată, dar gluma lui Fleancă devenise celebră. Totuși marea surpriză a serbării fusese Negru: acum toți îl priveau cu respect, deși el încerca să se facă remarcat mai puțin ca oricînd. Cît despre Sfrijitu, simplu, nu se întorsese, fapt pentru care Blondu își pierduse somnul.

— Oare să i se fi întîmplat ceva lui Damián? a spus,

— Da, să ştii că i s-a întîmplat! a rîs Fleancă. Cred că a găsit un pat mai bun, numai din ace de pin.

Blondu s-a apucat de lucru prost-dispus şi tot timpul a pîndit întoarcerea lui Damián, care a sosit abia la prînz, cînd îşi terminau masa. Înainte de-a se zări, s-a anunţat cu cîntecul lui vesel:

Să nu-i ceri femeii leac
căci nu-ţi dă nimic în dar;
dar de-o baţi şi eşti brutal
îţi va face-ndat' pe plac!

A apărut pe mal şi toţi plutaşii au izbucnit în rîs.

— Hei! a salutat Dámaso. Cum a fost corrida?

— Animal de rasă. Bine hrănit, curajos şi puternic.

— Vrei să mănînci, Sfrijitule? a întrebat Ghebosu. A mai rămas ceva *migas*.

— *Migas* eu?... Asta-i mîncarea săracilor!

— Te-a ospătat bine, a spus invidios Ocnă. Fleancă a început să se maimuţărească ca o femeie care face pe tandra.

— Vrei cu covrigel, iubiţelule? Sau poate un biscuit. Uite! Înmuiat în vin, înmuiat în vin!

Plutaşii se prăpădeau de rîs. Doar Blondu urmărea gluma fără chef. Sfrijitu a continuat:

— La dracu, cred şi eu că-i dă mîna! Are destul pămînt şi vite!... Voia să rămîn, mă întreţinea ea!

— Pămînt! a repetat Chioru lăsîndu-i gura apă, ca întotdeauna cînd pronunţa acest cuvînt. Şi de ce n-ai rămas?

— Eu? Priponit de-un ţăruş şi servind zilnic acelaşi fel de mîncare? Cînd atîtea femei sînt dornice să dea peste un bărbat pe meleagurile astea? Eu vreau să trăiesc în libertate, să mă bucur de viaţă şi să schimb fustele. Nimeni nu poate suporta o viaţă întreagă aceeaşi femeie. Aţi luat aminte la animale, pentru că nu gîndesc atîta, fac totdeauna ceea ce trebuie să facă? Dacă te laşi legat de una singură, îţi suge vlaga, şi nu mai faci doi bani... Deşi asta!... Imaginaţi-vă cum arată după jartiera asta!

A scos de la brîu un inel de elastic negru, cu dungi roşii, lat de aproape două degete şi cu marginile puţin slăbite de atîta întrebuinţare. Lucas, cînd a văzut-o, a îndrăznit să comenteze:

— Păi, cred că are muşchii destul de vlăguiţi!

— Muşchii! a rîs Sfrijitu. Tu n-ai văzut femeie decît în filme, băiete, şi poze cu domnişoare. Păi iepuşoarele din turma mea nu folosesc jartiere decît sub genunchi! A dus elasticul la nas şi-a respirat adînc: Cum miroase! Uite şi tu, Quintín!

— Ce mai femeie! a oftat Fleancă.

— Păi dacă asta-i doar pulpa, cum o fi mai sus? s-a interesat Lucas.

— Nişte şolduri, aşa... Ca o iapă bălană... Şi cum m-a prins! Trei ani văduvă, fără să îndrăznească să facă ceva în sat!...

Patrudegete s-a sculat brusc şi, ridicîndu-şi ochii la cer, s-a îndepărtat de grup.

— M-a strîns, şi încă cum... a continuat Sfrijitu. Cînd am plecat, plîngea. A stăruit să iau asta.
Sfrijitu a arătat, prinsă de cămaşă, o broşă veche, cu o inimă de aur înconjurată de pietre ieftine.
— Asta bărbat! a rîs Ocnă. Şi la ce-ţi serveşte?
— Ce întrebare! a glumit Quintín. Pentru tine, dacă nu se mănîncă...
— Nu ştii? a răspuns Sfrijitu, ca s-o dăruiesc alteia, ce mă-sa, dacă se lasă greu. Asta-i viaţa.
— Dar tu ce le dai? s-a mirat Brăcinaru. Cum de ai atîta trecere pe lîngă femei?
Atunci a vorbit Blondu, de obicei tăcut:
— Nimic. Femeilor nu trebuie să le dai nimic, cum spune cîntecul. Bărbatul e cel care le face o favoare.
— Gura, cocostîrcule! Degeaba creşti, că minte, ioc, a spus Fleancă.
— Lasă-l, a intervenit Sfrijitu, că băiatul e pe drumul bun. Tu o să ajungi să guşti din mierea cea bună, băiete. Ţine minte ce-ţi spun.
A izbucnit o voce răutăcioasă:
— Aşa, ca Paula? Hm! N-o să spui că-i aguridă!
— Miere de calitate superioară, aşa-i, a mărturisit Sfrijitu. Miere din cea fină.
— Şi cu ceva amăreală, a întărit Dámaso, ca să nu-i uiţi gustul.
Antonio se pusese în gardă cînd a auzit numele Paulei. Dar Americanu a deviat discuţia, surîzător:
— Ca văduvioara ta, nu, Sfrijitule?

— Exact, a reluat, mîngîindu-şi gura năpădită de barbă, în timp ce-şi reamintea. Mi-a părut rău c-a trebuit s-o las. Ce-o fi făcînd acuma, sărăcuţa? Odată era atît de disperată în sat că, după cum mi-a povestit, s-a dus la Madrid, doar doar s-o lega vreunul de ea; dar ea e foarte serioasă şi n-a avut noroc. Nu ştia să se descurce pe-acolo.
— Ce pierd madrilenii! glumi Brăcinaru.
— Dar oare în sat nu-i nimic de făcut? a întrebat Shannon, văzîndu-l pe Dámaso că se pregătea să lanseze altă săgeată.
— Pe dracu! a spus Fleancă. Pentru un trup în suferinţă totdeauna se găseşte un suflet milos... Dar dacă femeia e cam mîndră, nu-i prea uşor; pentru că totdeauna se află... Mi-amintesc că într-un sat vecin cu-al meu...
Au început să povestească întîmplări pe această temă, şi, aşa cum altădată Shannon se crezuse în lumea lui Chaucer, acum se imagina în cea a lui Boccaccio, sau în acea splendidă vitalitate renascentistă a *Celestinei*. Ce antologie a trăirii autentice s-ar putea compune ascultîndu-i! Erau fiii credincioşi ai pămîntului, abia născuţi, legaţi încă puternic de măruntaiele lui.
— Ei bine, a insistat Brăcinaru, tu ce le dai, Sfrijitule?
— Ce să le dau? Ceea ce ele aşteaptă de la bărbaţi.
— Păi, atunci, a spus Chioru, ca toţi ceilalţi.
— Da, dar voi vă pierdeţi vremea cerînd, credeţi că vă fac o favoare. Încă nu v-a intrat în cap că bărbaţii înnebunesc femeile tot atît cît şi ele pe noi. Cine nu înţelege ce mare favoare îi

face un bărbat femeii, atunci nu-i bărbat, ci rahat !

— Cum spune proverbul : un om nu-i bărbat pînă nu mănîncă pîine din patruzeci de cuptoare, a intervenit Ocnă.

— Lorenzo se gîndeşte mai mult la pîine decît la femei.

— Dacă le-ar putea mînca, poate că le-ar mai căuta, a spus Quintín.

— Şi pe tine cine te-a învăţat toate astea ? a izbucnit Dámaso.

— Ah ! a oftat Sfrijitu. Femeia cea mai fină pe care am cunoscut-o în viaţa mea !... De-atunci s-a stricat tiparul !

— Femeie fină pe munte ?

— Nu, la Madrid. Cînd taică-meu s-a îmbolnăvit grav, medicul circumscripţiei l-a trimis la Cuenca, dar acolo i-au descoperit o boală foarte rară şi l-au trimis la Spitalul General din Madrid, ca să facă şcoală pe el şi să-l vadă un anume doctor don Leandro, care era cel mai priceput în acea boală. Aşa că am plecat cu el. Aveam şaptesprezece ani, eram mai înalt ca acum, încă nu mă sfrijisem. Cunoscusem eu cîteva fete, dar mare lucru nu ştiam, toate erau pentru mine la fel, eram ca voi, le priveam ca pe nişte regine care dau de pomană unor nefericiţi.

La spital l-au băgat pe taică-meu într-un salon unde era mai frig decît în sierra, deşi pereţii erau uite atît de groşi, a continuat Sfrijitu. Trebuia să fim recunoscători, pentru că nu plăteam nimic, dar era un dar ca toate darurile făcute săracilor, să dai şi să fugi. Erau acolo vreo treizeci de oameni care trăgeau să moară, blînzi ca nişte mieluşei şi resemnaţi. Din cînd în cînd intrau nişte asistenţi, poate medici, abia ieşiţi de pe băncile şcolii, îşi puneau halate şi se aşezau pe marginea unui pat. „Observi ? Observi ? spuneau. Uite cum este." „Da, dar nu ştiu ce şi nu ştiu cum." „Nu, dom'le ; uite cum mişcă braţul." Şi dă-i pe limba lor mişcînd braţul nefericitului ca să vadă bine cum arăta. Apoi îl acopereau şi-l băteau uşor : „Mergi mai bine". Şi toţi înţelegeau că bietul om avea să-şi dea duhul, chiar el însuşi pricepea. Dar răspundea : „Ştiu, da, domnule". Pentru că acolo nu se spunea altceva decît : „Da, domnule". Da, domnule ; trebuie să cobori în salon. Da, domnule ; trebuie să urinezi. Da, domnule ; trebuie să te spovedeşti... Fiindcă grija principală a surorilor era ca fiecare care trăgea să moară să se spovedească... Dar, la ce bun... Şi don Leandro, care era într-adevăr un domn, a spus că voia să-l vindece pe taică-meu şi să-l îngrijească bine. L-a dus într-un sanatoriu de-al lui, cu grădină, într-o cameră mai curată decît un altar ; şi, pe deasupra, pentru că era departe, m-a primit şi pe mine acolo, ţinut ca un rege.

— Şi fata era fiica doctorului ? a întrerupt Chioru.

— Dacă mă-ntrerupeţi, nu mai povestesc... Era un cartier de oameni bogaţi, departe de zgomotul capitalei... Nu vă mai spun că pentru a ajunge acolo am luat o birjă ; era pentru prima dată cînd mă suiam într-o trăsură ; dealtfel şi ultima, că acum s-a terminat cu ele. Acolo toate casele erau arătoase, cu grădină şi trăsură proprie. Bietul tata, din ce în ce mai rău, mă sfătuia să ies să dau cîte-o raită, să nu stau tot timpul închis,

că nu era bine. Ieşeam puţin în fiecare dimineaţă, foarte devreme. Aşa am zărit-o într-o zi.

Shannon a simţit autenticitatea, profunda emoţie din vocea plutaşului.

— Nu vă puteţi închipui cum era ! Niciodată nu v-aţi muiat boturile într-o apă mai clară. Ei bine, în afară de Americanu, el trebuie c-a gustat ceva şi mai bun... Parcă o văd, c-o rochie în dungi albastre şi albe, şi boneta albă pe care-o poartă servitoarele caselor de lux, şi nişte papuci noi cu garnitură albăstruie, ca să se vadă bine. Dimineaţa ieşea fără ciorapi, şi avea carnea proaspătă şi bălană cum nu mai văzusem. M-am înroşit tot numai cînd i-am zărit o gleznă, cînd s-a opintit şi-a ridicat un picior pentru a-i întinde gunoierului lada de gunoi. Căruţaşul i-a spus o glumă şi ea s-a întors în casă rîzînd, nici nu m-a observat. Eu n-am putut măcar să deschid gura ; simţeam că mă sufoc.

A făcut o pauză, apoi a continuat :

— După-amiază am văzut-o îmbrăcată în negru, cu şorţ şi guler albe ca zăpada. Dar îmi plăcea mai mult cum era dimineaţa... În fiecare zi ieşeam s-o văd. Uneori scotea gunoiul, alteori cîinele. Ce cîine ! Atît de mare, de frumos şi puternic, c-aveam impresia că-i ţinea de urît !... Ce ştiu eu, poate că eram gelos pe cîine cînd se freca de picioarele ei ! În sfîrşit, ea m-a observat, dar eu nu făceam altceva decît să dau tîrcoale prin jur. Mai degrabă m-aş fi omorît decît să încep să-i vorbesc. Un sărăntoc ca mine cu o mieluşică atît de fină !... Nu îndrăzneam nici să visez... şi, deodată, într-o dimineaţă, n-a mai apărut ; apoi altele, cînd nu mai ieşea cu cîinele ; casa părea părăsită ; într-o zi scotea gunoiul, în alta nu... Eram mîhnit, nu mă mai gîndeam nici la tata care trăgea să moară. Pînă cînd, într-o dimineaţă, prostit de-atîta aşteptare, poarta de fier se deschide, şi ea apare şi-mi vorbeşte : că dacă-mi place casa, că dacă voiam s-o văd înăuntru... Cum vorbea, parcă cînta ! Pe lîngă ea, glasul meu părea un grohăit... Aşa c-am urmat-o cu un respect demn de-o sfîntă, în timp ce ea îmi arăta acele bogăţii. Astfel am urcat scara şi mi-a arătat rochiile doamnei, vaporoase ca nişte nori, apoi am urcat la al doilea etaj. A deschis o uşă şi m-a împins într-un dormitor cum nimeni nu avea în sat. „E camera mea, a spus, şi sîntem singuri. Domnii s-au dus la ţară şi chelăreasa a ieşit." Cum îi mai jucau ochii cînd îmi spunea toate astea ! Şi eu, pierit în faţa ei ! Că ea a izbucnit în rîs, a încuiat uşa şi a început să-şi descheie rochia.

— La dracu ! au izbucnit plutaşii.

— Nici mai mult, nici mai puţin. Muieruşca avea ochi format, ştia să cîntărească talentele bărbaţilor. Şi pe mine mă ghicise bine. Pe cît eram de nătăfleaţă pe dinafară, pe-atît de bine croit pe dinăuntru... Am continuat să ne vedem în fiecare zi cînd rămînea singură. Îndată ce pleca cealaltă, ea agăţa de geam o fustă care se vedea din camera mea, şi eu alergam spre acea pînză, excitat ca un taur... În fiecare zi mă învăţa ceva nou ; acea apă limpede era mai adîncă decît marea cea mare ! Aşa am învăţat eu cum sînt femeile, la fel de dornice ca şi noi. Era sătulă de fineţuri, şi se distra cu nătărăul negricios şi ti-

nerel. Spunea că cei din Madrid erau papă-lapte şi că-i plăcea mai mult carnea de la ţară... Ce femeie ! Sprintenă ca o căprioară, albă ca spuma, proaspătă ca pîinea scoasă din cuptor. Şi ce arzoaică ! Ce femeie !

Sfrijitu a tăcut. Shannon simţea adevărul povestirii şi impresia pe care o trezea în ceilalţi oameni.

— Şi gata, a încheiat, răspunzînd la o întrebare, totul s-a stins îndată ce vîntul a suflat din altă direcţie. A apucat-o altă toană. Într-o zi n-a mai agăţat fusta, nici a doua zi, nici în următoarele. Şi-apoi am văzut-o plimbîndu-se cu un tip muieratic. Nici măcar nu m-a privit. Dacă aş mai fi rămas acolo, cred că, de-acum flăcău, m-aş fi luat de el şi m-ar fi dovedit, desigur ; dar taică-meu a murit şi totul s-a terminat... Dar pasărea aceea m-a învăţat pentru totdeauna să zbor. De-atunci m-am apropiat de femei ca cocoşul de găini : le ciocăneşte pe toate, dar nu-şi dăruie inima niciuneia.

„Cum avea s-o mai dea, s-a gîndit Shannon, dacă şi-o dăruise cu atîta patimă atunci ? Forţa primei iubiri, aceeaşi pe munte ca şi în sălile de liceu : vraja descoperirii hotărîtoare !"

Cînd au coborît la lucru, Negru a rămas singur cu Americanu.

— M-am gîndit bine, a spus grav, şi plec.

Americanu l-a privit mirat.

— Dacă e din cauza pumnului pe care a trebuit să ţi-l dau, a început să explice, o să înţelegi...

— Nu, nu, l-a întrerupt Negru. Pentru asta îţi mulţumesc ; poate că mi-ai salvat viaţa... Dar

am vorbit mai mult decît trebuia : ai să vezi, în curînd or să apară jandarmii adulmecînd.

Americanu i-a relatat pe scurt ce i se întîmplase Paulei, după cum ea însăşi îi povestise.

— Păi, atunci, nu mai am nici o scăpare, a spus Negru. Dacă încep să cerceteze, mă închid... Nu trebuia să vorbesc aşa, dar a fost mai puternic decît mine. De ani de zile n-o mai făcusem, şi asta-i viaţa mea, Americanule. Nu am altă pasiune.

— Am văzut, prietene ; era evident.

— Totdeauna am făcut asta. De tînăr am părăsit satul pentru că erau multe lucruri care mă revoltau. În capitală am citit mult. M-am întors la Casa poporului şi de-atunci n-am mai părăsit politica. Dar în felul meu, nu ca ceilalţi. Pentru unii, politica însemna bani şi influenţă : pentru alţii, rang, reverenţe şi adulaţia mulţimii ; pentru unii, chiar un mijloc de răzbunare. Pentru mine n-a fost niciodată altceva decît mînuirea maselor, incitarea lor la revoltă. Eram un artist al mitingurilor, Americanule. Niciodată n-am fost un orator grozav, nici cel mai bun şef, nici cel mai deştept, dar nimeni nu m-a întrecut în mînuirea mulţimii. Eu ştiam totdeauna cînd era pregătită şi cînd nu ; cînd trebuia să dau cu biciul şi cînd să măgulesc ; cînd trebuia să folosesc vorba de duh şi cînd insulta, cînd rîsul şi cînd gluma. E şi asta o artă, Americanule. Îţi spun eu, e o artă. Nu lasă nimic în urmă, ca atunci cînd pictezi un tablou care rămîne pentru totdeauna. Dar se întipăreşte în minţile oamenilor. Şi fiecare miting era un succes. Şi fiecare succes mă făcea

pentru cîteva ore mai fericit decît Dumnezeu după ce a creat lumea.

Se entuziasma pe măsură ce-și reamintea :

— Știi ? Se organiza un miting de către socialiști, republicani și alții. În fond, mi-era egal. Oamenii se adunau să asculte strigîndu-se ceea ce ei rosteau pe șoptite, prin colțuri retrase de cîrciumi, unde cei care trebuia să-i audă nu-i putea auzi. Ne adunam într-o sală, sau în arena de tauri, în piața satului, sau chiar în ogradă, cum s-a întîmplat odată, și ne suiam pe-o tribună. Doar ce soseam... Ce spun eu, înainte ! Îndată ce intram în sat adulmecam care era starea de spirit, dacă avea să fie ușor sau greu. Și de la tribună știam exact cum să captez publicul. Fiecare reacție în fața vorbitorilor dinaintea mea era de cea mai mare importanță pentru mine. Și, pe de altă parte, atitudinea delegatului obștei. Apoi începeam eu. Și după cîteva tatonări, după ce le vorbeam pe-ndelete sau pe scurt, totdeauna îi cîștigam. N-o făceam dinadins. Vorbele potrivite îmi veneau așa cum impulsuri interioare mișcă mîna sculptorului. Îi cîștigam pe toți, entuziaști sau reținuți partizani sau adversari. Toți deveneau o singură ființă, iar eu mă contopeam cu ea. Pentru preoți, mulțimea căzută în extaz se cheamă biserică, pentru mine, miting. Uneori nu reușeam pe de-a-ntregul, dar aproape totdeauna era un triumf. Cum îți spun, ca Dumnezeu, capetele formau marea, iar eu o agitam sau o calmam cu mîna, ca Dumnezeu furtuna... Da, ca Dumnezeu furtuna... Ieri, așa cum se prezenta situația, dacă le porunceam să omoare, omorau ; să dea foc, dădeau ; satul singur să se ridice con-

tra întregii Spanii, o făceau. Chiar dacă numai pentru cîteva ore. Ce-mi pasă ? După această beție, totul e lipsit de importanță.

A continuat, după această exaltare :

— Vezi, niciodată n-am avut vreun profit. Tovarășii mei mă considerau un prost. Eu eram instrumentul care nu cere nimic. Nu făceam decît să intervin în acele mitinguri, mai ales în cele mai periculoase. Totdeauna am acceptat să joc un rol secundar, să mă deplasez într-un sat lipsit de importanță. Eu precedam în program pe șeful cel mare care folosea în interesul lui entuziasmul mulțimii stîrnit de mine. La început unii mă sfătuiau să fac carieră și să profit de harul pe care-l aveam. Carieră ! Ca și cum titlul de Excelență ar putea fi comparat cu înflăcărarea unei mulțimi, mînuirea ei așa cum dorești. Ca și cum politica oficială n-ar fi un circ demn de dispreț ! Cînd, în sfîrșit, și-au dat seama că nu nutream asemenea ambiții meschine, au considerat că nu le serveam pentru înaltul scop de a-și asigura un scaun solid sub fund... Adevărul e că nu erau demni să înțeleagă ambiția mea : să creezi o ființă unită dintr-o mie de oameni, să-i îmblînzești, să-i transformi în lei sau cîini ; să-i inciți la rîs sau mînie, să-i mînuiești ca pe-o unealtă după capriciul tău !... Nimic altceva nu mă interesa. Citeam ca să pot vorbi, studiam oamenii ca apoi să le pot vorbi, și pentru mine nu exista spectacol mai bun decît alte mitinguri, să văd alți artiști, să le analizez tehnica, să le descopăr defectele și să mă perfecționez... I-am ascultat pe toți, pe toți cei buni. Pe mulți care apoi au devenit mari ; pe alții care n-au reușit să facă carieră, ca un

extraordinar tovarăş care a murit împuşcat, într-o înfruntare la Barcelona între sindicalişti... Ştii cine a avut cea mai bună voce dintre toţi, deşi mai tîrziu nu mai avea forţă ? Don Melquíades Alváres. Da, don Melquíades. Ce artist ! L-am ascultat odată într-o sală unde chiar şi cei din partidul lui erau contra şi dispuşi să strice succesul, nu-mi mai amintesc de ce. S-a ridicat, a privit pe deasupra capetelor, a respirat şi chiar de la primul cuvînt îl aplaudau. Le-a fost de-ajuns să înceapă şi să exclame : „Confraţilor !" Vezi şi tu, doar atît : „confraţilor". Dar în gura lui părea cel mai frumos cuvînt din lume, şi el i-a transformat pe toţi cei prezenţi, chiar şi pe duşmani, pentru o clipă, în oameni de aceeaşi religie : cea care îl avea ca profet pe don Melquíades... De fiecare dată cînd îmi reamintesc acel „confraţilor", ah !...

A mai pronunţat încă o dată acel cuvînt cu nostalgie, invidie, melancolie, ca şi cum ar fi fost sesamul secret cu care se deschidea poarta paradisului pierdut. Apoi şi-a lăsat mîna să cadă pe umărul şefului de echipă...

— În sfîrşit, totul a trecut. Şi tu m-ai salvat ieri, pentru că numele meu, adevăratul meu nume a apărut pe toate afişele mitingurilor cu litere la fel de mari ca ale acelora care mai tîrziu au ajuns miniştri. Imaginează-ţi, dacă încep cercetările ?

— Nu-i nevoie să-mi mulţumeşti. Am făcut-o pentru toţi.

— Nu ; în fond n-am de ce să-ţi mulţumesc. Ar fi fost mai bine dacă aveam o după-amiază

grandioasă, o după-amiază în care promisiunile mitingurilor s-ar fi îndeplinit într-adevăr pentru acei oameni. Ah, să ai o după-amiază ca un rug şi să te mistui în flăcările lui ! În fine, n-o să-ţi ofer încă un miting : ţi l-am oferit ieri. Cu frazele de rigoare : aproape mi se păreau noi, de cînd nu le mai folosisem. Dar s-a sfîrşit — a terminat pe un ton amar. Reuşisem să mă ascund, iar acum pasiunea m-a trădat... Mă duc să-mi iau lucrurile ; sînt strînse.

Americanu a rămas gînditor şi trist, în aşteptarea plutaşului.

— Nu-mi iau rămas-bun de la nimeni : povesteşte-le ce vrei, a spus Negru. Şi, deodată, ca şi cum ar fi descoperit ceva nou, a adăugat : Şi tu ştii ceva de aceste lucruri, nu ?

Surîsul a lăsat să se vadă dintele de aur.

— În ce priveşte arta de-a vorbi, nimic. Cît despre mase, da, prietene. Dar eu n-am fost un orator.

— Dinamită ?

— Dinamită şi restul. Pe mine oamenii mă urmau după faptele mele : pentru că eram primul care trăgeam, care insultam o autoritate sau mă băgam în mijlocul viesparului.

Negru observase mai de mult că atunci cînd şeful vorbea de anumite lucruri, accentul american îi revenea ; a dispărut însă cînd a continuat :

— Dar toate astea nu mă mai entuziasmează ca pe tine. Nici măcar nu mai consider revoluţia o dezamăgire. Au rămas departe... Dar în acele zile... a spus surîzînd. Da, te înţeleg, te înţeleg... Îţi doresc noroc, a încheiat emoţionat, strîngîndu-i puternic mîinile.

Negru s-a depărtat pe cărare în sus, cu bocceluța în mînă. Cînd, ajuns în vîrful dealului, începea coborîrea de cealaltă parte, s-a întors spre șeful echipei, agitîndu-și brațul :

— Adio, confrate !

Americanu l-a văzut dispărînd și s-a întors trist la oamenii lui. Înainte de-a se sfîrși ziua a înțeles cît de bine calculase Negru totul : cînd oamenii se reîntorceau la popas au sosit și jandarmii, cei cu pălăria într-o parte, cum spunea Fleancă.

Era un caporal și un jandarm bătrîn, ca cei din Sotondo. Și-au justificat vizita pentru că trebuiau să completeze raportul, și-au cercetat din nou actele tuturor. Pe Paula au lăsat-o în pace cînd Americanu a declarat că era rudă cu ea. Antonio era neliniștit, dar nu s-au ocupat de el în mod deosebit, deși i-au poruncit să nu părăsească echipa. Au fost mult mai atenți cu Shannon și mai ales s-au interesat de cel care vorbise în Sotondo contra lui Benigno.

— Ah, Negru ! a spus Americanu. Și eu aș vrea să știu ce-i cu el. De ieri nu l-am mai văzut. N-a dormit aici.

Caporalul s-a mirat și a vrut să afle mai multe despre Negru. Dar nimeni nu știa nimic, și Americanu i-a sugerat să-l întrebe pe dragomanul rîului. Pentru asta, jandarmii au luat-o în susul apei, după ce-au refuzat o dușcă pentru că erau în timpul serviciului.

— Hm ! a făcut Dámaso, observînd tăcerea și neliniștea generală. Ați căzut pe gînduri, îngerașilor ! Oare nu fiecare își are dosărelul lui ?

— Eu ? De ce ? a spus Blondu.

— Tu nu, pentru că încă n-ai avut timp. Nici Lucas, nici Ocnă cel Tînăr. Dar ceilalți... Asta într-adevăr echipă de oameni unu și unu ! Tu, Americanule, cîți creștini ai trimis pe lumea ailaltă ?

— Destui, a spus grav Americanu, și-i cer iertare Domnului în fiecare zi. Dar ăștia nu mă căutau pe mine. S-a întîmplat înafara Spaniei.

— E un noroc să lucrezi în străinătate.

— Hm ! Și tu, Sfrijitule ? Cîți soți ai pe conștiință ?

— De omorît, n-am omorît niciunul, a răspuns Sfrijitu încîntat, pentru că n-am ajuns la ultima fază a luptei. N-am trecut de figurile cu pelerina, împunsăturile cu sulița și banderile...

Plutașii au rîs.

— Dar tu nu știi că acum se consideră delict dacă te încurci c-o femeie măritată și că te bagă la închisoare dacă soțul depune o plîngere ? Cîți ani ar trebui să petreci după gratii ?

— Adevărat ? a întrebat mirat Sfrijitu. Nu se mai poate trăi... Oare bărbații nu se mai pot apăra singuri de coarne și trebuie să facă apel la jandarmi ?

— Și tu, Englezule, cîți ai omorît ?

— Cîțiva, dar în război.

— În război ! Ca și cum pentru că urma să te decoreze ar fi mai puțin morți... Și tu, Patrudegete, cîte sacristii ai furat ?

— Nu vorbi prostii ! Altceva decît gînduri rele nu-ți trece prin cap. Dar ai dreptate, frate, și eu sînt un păcătos.

— Hm ! Toți, toți ! Dacă v-ar deschide inima, cum ar mai puți locul !... Și Paula, și Antonio ?

Ce mai pereche de porumbei scăpaţi de... Şi mîncarea pe care a furat-o Ocnă ?

— Pe mă-ta, şi tu ? i-a retezat-o Sfrijitu. Tu n-ai făcut nimic ?

— Eu ? Eu am făcut de toate în blestemata asta de viaţă !

O clipă orgoliul a vibrat în tăcerea tulburată doar de zgomotul lingurilor, care rîcîiau fundul tigăii.

— Aşa că, a glumit Fleancă, puteau veni pentru oricare dintre noi.

Acea frază neliniştitoare a rămas în aer. „Da, s-a gîndit Shannon, toată lumea are ceva de ascuns, o greşeală sau o dorinţă. Fiecare cu secretul lui." Nu era ciudat că unii au adormit greu. Ceea ce-i lua somnul lui Ocnă nu era trecutul, care nu-i ţinea nici de frig, nici de cald. În acea după-amiază descoperise urmele unei nutrii şi voia să-i pregătească o capcană. Era mîncăcioasă : pe mal rămăseseră resturi dintr-o ştiucă frumoasă din care lipseau bucăţi mari. Trebuie să fi fost grasă, deşi o nutrie nu era mare lucru, cu gustul ei de peşte, dar era carne. Şi-apoi blana se vinde bine. Şi, bucurîndu-se la gîndul ăsta, adormi.

9. TRILLO

LOCURILE SE ÎMBLÎNZEAU şi înaintau printre cîmpuri cultivate, din cînd în cînd aproape netede. Se apropiau de Trillo, unde apa o cotea îndreptîndu-se şi mai spre sud, spre bogatele livezi din Aranjuez, ţintă a plutaşilor, şi-apoi spre nemărginitul ţărm atlantic al Portugaliei. Zilele erau din ce în ce mai lungi, iar seara se trezeau broaştele : fiinţe nocturne, lintiţă verde a apei, surori ale algelor unduitoare ce cîntă lunii şi zeilor.

Era încă devreme cînd Blondu şi Sfrijitu şi-au reluat primii lucrul, păstorind agale trunchiurile pe apele cuminţite. Pe mal se simţea mirosul puternic al izmei care-şi făcea loc prin păpuriş. Deodată au descoperit ceva absolut nou pentru ei : o şosea.

Ce minune ! Probabil că pentru ţărmureni drumul acela prăpădit, plin de hîrtoape şi praf care se ridica în nori groşi în urma maşinilor şi a căruţelor, reprezenta o adevărată tortură. Pentru ei însemna nici mai mult nici mai puţin decît civilizaţie.

— Gata ! a spus Sfrijitu. Acum s-a sfîrşit cu truda noastră.

Încîntat că în sfîrşit călca din nou pe un drum neted, privea spre o imensă clădire la care ducea un drum lăturalnic, cînd deodată, chiar de pe malul rîului, ascuns de coastă, se ridică în văzduh un cîntec proaspăt, o voce melodioasă de femeie. Cei doi plutaşi au alergat spre ea ca la semnalul de luptă al unei trompete.

Într-un loc mai ferit, la umbra unui copac bătrîn, două tinere spălau rufe. La auzul paşilor grăbiţi au întors capul.

— Continuă-ţi cîntecul, puicuţo, a spus Sfrijitu. Nu vă speriaţi ! Nu sîntem hoţi.

Cea care cînta şi-a ridicat capul să-i vadă, descoperindu-şi pieptul.

— Asta-i bună, să ne speriem, a spus. De ce?
— Păi, de plutaşi. Cum prin satele astea toată lumea se teme de ei...
— Ei, măiculiţă, sînt plutaşi! a exclamat cealaltă.
— Ce, ai auzit vorbindu-se de ei? s-a împăunat Blondu.
— Nu puţin... a spus prima, dînd semnificativ din mînă şi stropind cu clăbuci iarba din jur.
— Oameni răi, nu? a surîs Sfrijitu.
— Dacă dumneata singur spui...
— Păi, vedeţi şi voi, a adăugat Blondu. Sîntem aici şi încă n-am mîncat-o pe nici una.
— Pe nici una, a întărit Sfrijitu. Poate doar vreo muşcătură.
— Nimic în plus? a întrebat cea care cîntase.
— Nu prea au poftă, Emilia, a spus cealaltă.
Şi amîndouă au rîs, înveselite de glumă.
— Poftă! Ce delicateţe! a zis cu sfidare Sfrijitu. Plutaşii nu suferă de poftă. Nouă ni-e foame... şi încă de carne!
În timp ce vorbeau, fetele începuseră să-şi strîngă prudent rufele, aşezîndu-le în două coşuri.
— Şi ăsta, atît de tinerel, şi el e plutaş? a întrebat Emilia, care era ceva mai tînără.
— Nu-ţi plac bărbaţii mai cruzi? Avem carnea fragedă şi deci mai gustoasă.
— Hm, mai gustoasă! Depinde de gust, a spus cea mai mare.
— Păi dacă vrei un cocoş bătrîn, mai pintenos — s-a apropiat Sfrijitu de ea — îţi stă la dispoziţie.
— N-o fi atît de bătrîn dacă mai calcă, a răspuns ea.

— Destul cît să facă faţă fetelor! a exclamat Sfrijitu entuziasmat. Ei, ţie o să-ţi urc eu rufele!
— Hei, hei, încetişor, s-a înfipt ea.
— Păi, doar pînă acasă. Cele pe care le ai aici, în coş, fetiţo, nu te gîndi la altceva.
Ea s-a făcut că nu-şi poate stăpîni rîsul. Emilia a spus cu viclenie:
— Şi-o să vă părăsiţi plutele?
— N-or s-ajungă la mare! Eu merg cu tine, să-ţi spun cîteva vorbuliţe, a răspuns Blondu pe care prezenţa Sfrijitului îl intimida şi în acelaşi timp îl încuraja.
Cele două fete s-au privit, puse pe glumă:
— Îi lăsăm să ne conducă?
— Şi dacă cei de-acasă se supără, Agustina?
— Nu se vor supăra. Mai degrabă cred — l-a privit provocatoare pe Sfrijitu — că ăştia or să dea înapoi.
— O să le fie frică...
Sfrijitu s-a apropiat de Agustina:
— Frică, nici vorbă, fetiţo. Să vină cel care vrea să mă sperie, dacă-i bărbat.
Ele rîdeau din ce în ce mai mult, aţîţîndu-l pe Sfrijitu.
— Nu-i bărbat, nu, a spus în sfîrşit Agustina, sînt femei. Dar n-aveţi decît să veniţi, vitejilor.
S-au prins de mînă şi-au început să urce dealul, lăsînd coşurile cu rufe celor doi bărbaţi. În vîrf, o adiere de vînt le răscolea părul, iar fustele desenau nişte pulpe bine croite. Fiecare a apucat cîte un coş şi le-au urmat. Erau incomode pentru că nu voiau să le poarte pe şold sau pe cap, ca femeile. Dar mergeau în urma lor încîntaţi.

— Ce rotunjimi la Emilia ! a spus Blondu.

— Mie-mi place mai mult sprinteneala celeilalte. Mi se pare...

Le-au ajuns repede. Ele îi priveau întorcîndu-se provocatoare, dîndu-și coate și sclifosindu-se.

— Sînt grele rufele ? a strigat Emilia.

— Dar cele de pe voi nu-s grele ? a întrebat Sfrijitu. Nu vreți să le scoateți ? Se apropiau rîzînd de clădirea care-i atrăsese atenția Sfrijitului, cu garduri înalte vopsite în alb și pavilioane izolate ce se zăreau printre copacii de curînd plantați. Oare înainte locul acela nu fusese părăsit ?

— Acolo mergem, fetelor ?

— Chiar acolo — rîsete. Ce, ați și început să vă speriați ?

Sfrijitu n-a răspuns, devenind bănuitor. Aproape de grilaj se putea vedea o tăbliță mare.

— Ce scrie aici, Blondule ?

Flăcăul a silabisit cu greu :

— „Le-pro-ze-ria Națională din Trillo." Ce-i asta ?

Sfrijitu devenise serios. Îi spunea ceva numele, dar nu înțelegea ce, și nu-i plăceau lucrurile necunoscute. Riscurile vieții lui erau clare : femei ofensate, soți furioși, ciomege, cuțite, cîte-o pușcă de vînătoare...

Ele se întoarseră să-i aștepte ; și nu mai rîdeau. Le-au ajuns tocmai cînd Emilia trăgea de lanțul unui clopot.

— Ce ? Vreți să intrați ?

Sfrijitu privea totul bănuitor. Atît de nou, atît de bine rînduit... Dar dădea impresia de artificial, de capcană bine pregătită. Blondu îl privea, așteptînd hotărîrea lui.

— Ce-i aici ? a întrebat Sfrijitu.

— Leproși. Un azil de leproși, a răspuns Agustina sec.

— Numai că aici i se spune „boala" sau „guturaiul".

— Lepra, a insistat Agustina, văzînd că n-o înțelegeau prea bine, e o boală care roade carnea... Nu vă amintiți de bolnavii pe care îi lecuia Isus Cristos ?

Sfrijitu a trebuit să recunoască că nu prea se dusese la biserică, deși avea impresia că începea să înțeleagă, cînd Blondu a exclamat deodată :

— Plini de răni ca sfîntul Roque !

— Și mai rău, a spus Agustina. Uneia i-a ros treptat degetele. Și se ia.

Pe buze i se citea un surîs amar, dur. Sfrijitu i-a aruncat la picioare coșul cu rufe, același lucru a făcut și Blondu.

— Nu, a strigat cu disperare Agustina, nu ne priviți așa, noi n-avem. Sîntem servitoare la medicii de-aici. Se spune că aproape nu se ia. Doctorii locuiesc aici. Stăm separat, mîncăm separat... Totul...

— Oricum, a spus Sfrijitu, după ce în capul lui au reînviat vechi temeri de pedepse biblice, ce mai muncă v-ați găsit și voi !

Agustina l-a sfidat :

— Mai rea decît cea de plutaș ?

— Pe cuvînt, eu n-aș schimba truda mea, a spus Blondu.

— De ce nu renunțați ? a întrebat Sfrijitu.

Agustina s-a aplecat spre el, cu fața aprinsă, cu o gură din care vorbele țîșneau ca niște gloanțe :

— De foame ! Patru frați și-o mamă văduvă, schiloadă. Aici — a arătat mînioasă cu capul — plătesc dublu.

— Dar două fete cinstite ca voi ar putea să se descurce și altfel.

— La dracu, s-a repezit Emilia. Crezi că foamea mea nu-i cinstită ?

Cealaltă n-a spus nimic. I-a invitat încă o dată și, în același timp, a apucat coșul :

— Ei, îndrăzniți ?

Sfrijitu n-ar fi cutezat dacă n-ar fi simțit unda de dispreț din vocea femeii. Și asta niciodată. Așa că le-a urmat în tăcere, prin poarta verde cu zăbrele, pe care un portar tocmai o deschisese. Sfrijitu s-a uitat la fața omului. Era un chip obișnuit de bătrîn.

Au înaintat sub umbra fărîmițată a unor sălcii cu șanțuri de apă bine îngrijite la rădăcină. Nu departe, pe sub copacii dintr-o curticică, se agitau femei în costume viu colorate. Deodată, una i-a zărit, le-a anunțat pe celelalte și au început să alerge spre ei. Numai pentru că trebuia să se poarte bărbătește a reușit Sfrijitu să-și stăpînească repulsia. Și atunci a văzut plasa metalică care îi separa. Femeile au ajuns lîngă ea și i-a întrebat cu voioșie :

— Bună... Veniți aici ?... Aveți rude ?

Intimidați, cei doi bărbați măsurau grupul.

Aproape toate erau fete tinere, aparent sănătoase, dar cu chipuri stranii. Ce se întîmpla ? Ah, da, păreau chinezoaice ! Nu după culoare, ci după ochi, un pic nu știu cum, strîmbi. Și-atunci s-a apropiat agale altă femeie, le-a dat la o parte pe celelalte și s-a agățat cu mîinile de rama plasei. Îi privea și-i tot privea, și ei contemplau fascinați, precum păsările șerpii, fețele înroșite, aproape vineții, buhăite pînă la deformare, nasul ros între doi obraji inflamați. Privirea era tot atît de răuvoitoare ca și vocea :

— Ce, vă e frică de mine ?

De data asta Sfrijitu n-a mișcat pentru că n-a putut. Dar Agustina l-a prins de braț și l-a invitat să plece :

— Hai, du-te ! Am văzut că nu ți-e frică.

— Să știi că acum, în clipa asta, n-aș putea nici să te sărut, a mărturisit Sfrijitu, privind-o. Și în spate vedea prin poarta încă deschisă cîmpul întins... Ce paradis !

Ea a surîs tandră în timp ce-l conducea spre ieșire.

— Și pentru ca să recunoști asta e nevoie de curaj, un bărbat tare ca tine... Desigur că nu m-ai fi înșelat. Hai, du-te liniștit ! În tot Trillo nu există bărbat în stare să mă urmeze pînă aici.

L-a prins din nou de braț și el a avut impresia că-l mîngîia. Dar nu-i ardea de lucruri de-astea, era încă puternic impresionat de ceea ce văzuse. Fără să știe cum, s-a trezit dincolo de poartă, afară, și-a observat că și Blondu era afară, puțin mai departe. Emilia rămăsese înăuntru. Agustina continua să vorbească :

— ...dar dormim în sat. Plecăm la șase. Dacă vreți să veniți cu noi...

Sfrijitu își ținea ochii în pămînt și nu simțea decît tresărirea pieptului femeii. Vocea a conti-

nuat să șuiere la urechea lui, în timp ce degetele îi strîngeau și mai tare brațul :

— M-am săturat, înțelegi ? Săturat ! Nu vreau decît un bărbat adevărat care să mă urmeze dincolo de această poartă fără să... M-am săturat, a repetat ca o fiară hăituită.

— De ce ? a îngînat Sfrijitu.

— De foamea mea cinstită — a lăsat ea să cadă ca o lovitură înainte de-a dispărea în spatele porții.

Cei doi plutași s-au depărtat fără să privească înapoi, străduindu-se să n-o rupă la fugă. Cînd au ajuns la șosea, Sfrijitu și-a șters sudoarea care curgea din plin și, în sfîrșit, a spus :

— Totdeauna am zis că muierile, cînd nu e vorba de forță, sînt mult mai tari decît bărbații, la dracu !

Blondu n-a răspuns. Ajunseseră la apa acoperită de buștenii pe care cineva îi conducea cu ușurință. Plutașul le-a strigat de pe celălalt mal :

— Unde v-ați vîrît ?... Vreo cucerire de-acum, Sfrijitule ?

Dar Sfrijitu îl privea pe Blondu care o rupsese la fugă în jos, spre rîu. Mirat, a alergat după el și l-a văzut dezbrăcîndu-se în grabă. Cînd l-a ajuns, Blondu era în apă, bălăcindu-se zgomotos. Trunchiurile erau încă departe de apa aceea leneșă și cuminte din cîmpie.

Blondu a început să se frece pe tot corpul cu apa rece. Apoi a ieșit roșu ca un rac ; picăturile îi lunecau de-a lungul corpului ca niște biluțe de pămînt și se topeau în nămolul malului.

„E ca sfîntul Mihai, și-a zis Sfrijitu. Ce mai bucățică, tocmai bună să scoată din minți o femeie ! Atît de alb prin părțile unde n-ajunge niciodată soarele !"

Dar deodată și l-a imaginat plin de răni ca sfîntul Roque din sat și cu chipul ca al bolnavei. A strîmbat din buze și s-a înfuriat cînd și-a dat seama. S-a luat de flăcău :

— Pe mă-sa ! Ce te-a apucat ?

— Îmi place să mă scald, doar știi...

— Da... nu pari plutaș. Îmbracă-te, că tremuri de frig.

Tînărul zeu aproape clănțănea de frig. Și-a privit tovarășul :

— Așa-i Sfrijitule... Mi-e frică. Mi-e frică să mai pun hainele astea...

— Ce tot vorbești !... Și pe mine m-a impresionat, dar... Hai, hai, a adăugat blînd, dar ele care intră în fiecare zi ?

— Da... m-am gîndit și eu... Dar dacă e minciună ? Și dacă ele sînt... ? Emilia m-a apucat de mînă și eu am prins-o așa, o clipă, de mijloc !

Sfrijitu l-a țintit cu privirea.

— Cînd Agustina mi-a vorbit, afară, nu mințea. Ți-o spune Damián Serrano.

Băiatul — părea mai tînăr ca oricînd, aproape adolescent — a plecat capul. Și-atunci s-a văzut gol pușcă, ca Adam cînd a ieșit din Rai, și a apucat repede o haină să se acopere.

— Te cred, Sfrijitule.

A ridicat capul și a adăugat cu un aer șmecheresc :

— Și tu te pricepi, nu ?

— Sigur că da !... Hai, nu vezi că și eu m-am fiert în propria-mi sudoare ?... Nu-ți mai fie

teamă ! Frica asta se vindecă. Ştii cum ? Coborînd diseară în sat şi încălzindu-ţi sufletul cu vin.

Blondu a izbucnit în rîs, de sub cămaşa pe care şi-o trăgea peste cap. La prînz au povestit aventura şi Shannon a reuşit să-i liniştească, explicîndu-le că contagierea se face în timp şi cu greu, contrar celor crezute în antichitate. Plutaşii au comentat întîmplarea, dar toţi au fost de părere că sosirea în primul sat cu şosea „şi toată drăcovenia aia" trebuia sărbătorită udînd-o din belşug cu vin.

Americanu nu s-a opus, recomandînd doar „puţină seriozitate". Au promis cu toţii prăpădindu-se de rîs şi, pe înserate, părăsind turma de plute, majoritatea echipei, în frunte cu Sfrijitu, a ieşit pe şoseaua ce duce spre Trillo, de care se apropiaseră mai mult în timpul zilei. Americanu a rămas, a rămas şi Ghebosu, şeful taberei, şi Patrudegete, pregătit să se roage de două ori mai mult pentru păcatele pe care ceilalţi aveau să le comită. Shannon l-a oprit pe Lucas să-şi continue lecţiile, în urma cărora băiatul începuse să citească. Din cînd în cînd, trăgea cu ochiul peste carte la Paula. Gura încreţită părea şi mai de fetiţă, iar ochii şi mai însinguraţi. Uneori îi răspundea cu cîte-un surîs lui Shannon, alteori îl contempla pe Găsitu, tolănit cu faţa în sus, şi tăcut ca de obicei. Ceilalţi se duseră în capitala ţinutului Repezişurilor, cum îi spunea Quintín, făcînd aluzii la cascadele cu care rîul Cifuentes se grăbea, traversînd satul, să se verse în Tajo.

Aproape de pod grupul de plutaşi a trecut pe lîngă cele două fete de la sanatoriu, care se întorceau de la lucru. Sfrijitu s-a desprins de ceilalţi şi s-a apropiat de ele.

— Vedeţi şi voi, fetelor, a spus ca şi cum era limpede ca bună-ziua. Dar se simţea nesigur : Nu s-a putut. Au hotărît să mergem la chef cu toţii.

Agustina l-a privit în faţă, sec :

— Eram sigure. N-am aşteptat nici o clipă...

Dar bărbatul ştia că nu spusese adevărul pentru că era prea tîrziu, dacă ele terminau la şase. Emilia, care sperase să-l vadă pe Blondu în grup, n-a reuşit să-şi ascundă decepţia :

— Eu sînt grăbită, Agustina. Cu bine.

Şi s-a depărtat fără să mai aştepte ceva. Agustina l-a înfruntat din nou pe Sfrijitu, şi a spus cu duritate :

— Ei bine, ce, ţi-e teamă de mine ? Mărturiseşte şi du-te ! Nu eşti obligat cu nimic.

Bărbatul a măsurat-o pe femeia aceea care-l aşteptase şi i s-a făcut milă. Tocmai pentru că nu se gîndea să meargă la ea. Pe cele pe care le vizita nu le compătimea niciodată : nu avea de ce.

Ea îl privea sfidătoare şi i-a aruncat în faţă tot dispreţul :

— Şi cînd mă gîndesc că te-am crezut altfel ! Nu ştiu ce-am văzut dimineaţă în ochii şi braţele tale, încît am crezut... A fost o părere — abia şi-a înghiţit un sughiţ de plîns. Acum ştiu. Bătrîn, da, dar cocoş, nu !

Era superbă : vocea metalică, albul ochilor enormi strălucind în întunericul portalului şi pieptul răscolit de pasiune gîfîind zgomotos. Sfrijitului i s-a aprins sîngele, a prins-o şi şi-a strivit buzele de-ale ei cu atîta forţă, încît a simţit

gustul firului de sînge. L-a sorbit cutremurat, ca pe-un venin, și i-a dat drumul.

— Vezi și tu cît mi-e de frică, a spus. Acum sînt ca și tine.

Ea nu s-a grăbit să-și șteargă sîngele smuls de caninul lui. Ochii îi străluceau în întuneric, pieptul îi era muncit de-o răsuflare plină de dorință.

— Da, acum ești tu, cocoșelul meu ! a mărturisit. De aceea te-am așteptat atîta, cînd proasta de Emilia voia să plece. Te-aș aștepta și în genunchi !... Dar acum nu mai aștept, nu mă face să aștept, nu pot să mai aștept !

I se agățase de gît, îi simțea răsuflarea caldă ; își ridica spre el fața albă, buza rănită. Dar Sfrijitu își pierdea îndrăzneala ; nu se cunoștea pe el însuși. Nu, nu din cauza leprei, ci pentru că femeia aceea îl întrecea, îl domina. Și el voia să stăpînească, ca întotdeauna.

— Am să vin mai tîrziu, munteanco. Acum mă așteaptă prietenii.

Atmosfera și-a pierdut pe dată căldura, ca și cum ar fi reflectat deodată reacția glaciară a femeii.

— Vrei să mă scoți din minți ? Și, văzînd că omul, pe punctul de-a se dărui încă o dată, se pregătea să plece, l-a prins de braț și i-a scuipat în față ca o pală de foc : Tu nu știi ce sînt în stare să fac ! Tu nu știi ce înseamnă disperarea, ce e foamea ! De-o mie de ori m-am gîndit să-mi trăiesc viața, auzi ? Și n-am putut pentru că mi-e scîrbă de bărbați... Și-acum, ai sosit tu ! O să fii la fel ?

— Nu, s-a întors Sfrijitu, atins la coarda sensibilă. Ia-o înainte. Eu te urmez să văd unde ai

să m-aștepți. Îndată ce termin cu prietenii, voi fi acolo.

Ea l-a privit din nou plină de speranță.

Și-a dat seama că, fără să știe, lovise în resortul care trebuia : el știa că este bărbat, și mai știa că puțini sînt cu adevărat bărbați. Și-a aranjat bluza și părul și a pornit.

Sfrijitu a urmat-o pe niște ulițe, în sus. Cînd au ajuns aproape de cîmp, unde se zăreau niște arii și grămezi de bălegar, femeia s-a oprit în fața unei porți ce dădea într-o curticică, s-a întors și l-a așteptat ; cu spatele lipit de poartă, cu brațele întinse, aproape în cruce. Înduioșa. Sfrijitu s-a apropiat. Erau singuri.

— Aici te aștept. Acum voi ocoli ca să intru prin față, a spus. Dacă nu vii... ei bine, citește ziarele.

Sfrijitu a surîs cu indulgență, dar ea a continuat :

— Nu crezi, știu... Tu nu știi ce înseamnă douăzeci și nouă de ani trăiți degeaba, și în satul ăsta. Tu nu știi cît de mult roade faptul că nu poți sfîșia-n bucăți inima celor care vin să profite de-o fată săracă. Nu știi ce-i invidia cumplită față de cele care pot fi cinstite fără să ducă lipsă de nimic. Ce știi tu ! a încheiat, ferindu-și gura de sărutările cu care Sfrijitu încerca s-o calmeze, tentat să rămînă. Dar trebuia să domine, ce dracu ! I-a mai spus cîteva cuvinte dulci și s-a depărtat.

A făcut cîțiva pași și ea l-a oprit, vorbindu-i din poartă :

— Ascultă, cum te cheamă, să te blestem dacă nu ești bărbat ?

Numele i-a țîșnit din suflet. Nu i-a trecut prin minte să mintă, ca alte dăți. Nu, cu acea femeie, nu.

— Damián... Dar mă știu de Sfrijitu...

Atunci a auzit-o rîzînd, un rîs nu prea zgomotos, moale, moale, aproape obscen...

— Sfrijit... Sfrijit tu... Ție...

La dracu, dacă n-ar fi trebuit să le domini! Și s-a grăbit să coboare.

Cînd a ajuns în centru, ușa cu toc verde indicînd cîrciuma s-a deschis violent și doi localnici fură scoși afară în brînci.

— Afară! au strigat dinăuntru. N-ați văzut plutașii la pod? Azi cîrciuma e rechiziționată de ei!

Sfrijitu a simțit ca o lovitură grea trecerea bruscă de la aerul curat de afară la duhoarea de vin prost și miros de fum de lampă. S-a liniștit: era în elementul lui. La lumina tulbure i-a văzut pe Brăcinaru și pe Fleancă deșertînd un burduf întreg într-un hîrdău. Lichidul gîlgîia ca un piept în care a fost înfipt un cuțit și le uda mîinile. Ocnă s-a alăturat pe dată și și-a lipit botul de șuvoi, sorbind zgomotos. Sfrijitu l-a dat la o parte îmbrîncindu-l și celălalt s-a prăvălit la podea cu mutra înroșită. Lîngă hîrdău, mîngîind burduful din ce în ce mai subțiat, un omuleț cu un fular în jurul gîtului încerca în zadar să se opună.

— O să vă dau altceva de băut, ăsta nu, ăsta nu... Hoților! s-a enervat văzînd că nimeni nu-l lua în seamă. Hoți ordinari!... Eu trebuie să am grijă de ce-i al meu, trebuie să țin socoteala!... Hoților!

Omulețul și-a pierdut capul și l-a înșfăcat pe Sfrijitu de braț. Plutașul s-a scuturat violent. Chioru a făcut un pas și l-a îndepărtat pe stăpînul cîrciumii, avertizîndu-l foarte serios:

— E mai bine să-l lași, Constantino. N-ai ce-i face!

Omul, cu ochii plini de lacrimi, a măsurat harababura din cameră. O bancă era de-acum răsturnată. Într-un colț erau adunate țapinele. Pe tejghea parcă trecuse apa și dintr-o sticlă căzută se scurgea vin. În puțin timp dușumeaua părea pitrocită de-o turmă de măgari. În rafturi nu se mai găseau pahare, și singura sticlă supraviețuitoare, cu rachiu de virnanț, era pescuită în acea clipă de un combatant. Ocnă înșfăcase un cîrnat din tavan smulgînd și cîrligul, și-acum îl rodea cu piele cu tot. Ceilalți făcuseră horă în jurul hîrdăului în care sîngera burduful, unii cu pahare în mînă, alții cu cănile de măsurat. Bietul om n-a găsit nici o figură binevoitoare; nici un gest, cu excepția plutașului care tocmai îl îndemna la răbdare. Complet prăbușit, a dat înapoi pînă s-a lovit cu spatele de peretele cel mai întunecos.

— Tu! a strigat Fleancă celui cu sticla. Lasă rachiul, că te dă gata prea repede.

— Hm! E din virnanț și face bine la pîntec!

— Păi, atunci mănîncă virnanț!

— E adevărat, a adăugat Dámaso. Și, spărgînd sticla de muchea tejghelei, a scos iarba dinăuntru și-a început s-o rumege. Cu un fir care îi atîrna din linia gurii faunești s-a apropiat de cei de lîngă hîrdău.

Locul sumbru, la lumina flăcării oscilante, nu era nici măcar sordid. Era doar mizer și trist, ca

oricare altul din acele umile găuri publice unde se naşte, mănîncă, iubeşte şi moare săracul de la ţară. Doar două crăpături, ferăstruica şi uşa cu geamuri dintre care unul înlocuit cu un carton tăiat dintr-un catalog cu anunţuri. În fund, scara care ducea spre locuinţă, la primul etaj. Tejgheaua, din lemn de pin acoperită cu muşama, masa lungă cu două bănci, ligheanul de tablă pentru spălat paharele, rafturile lipite de perete şi cîteva scăunaşe ; acesta era tot mobilierul. Două hîrtii de prins muşte pline de cadavre din vara trecută. Soba rece, dîra de fum uleios pe perete, în jurul lămpii. Era totul, şi încă patru sau cinci pachete de ţigări aruncate pe rafturi şi o potcoavă pe uşă. Ah ! şi o fotografie înnegrită smulsă dintr-o revistă şi prinsă în cele patru colţuri pe perete, singura pornire spre lux în acea lume de var, pămînt şi pin. O fată se dezbrăca cu cea mai mare naturaleţe, era probabil o scenă de film ; în picioare, aplecîndu-se de la mijloc ca să-şi lepede combinezonul, rămînînd doar cu încălţările şi cu ultimele două piese intime de îmbrăcăminte. Atitudinea rafinată, decoraţia dormitorului, cu un pat ca-n poveşti, erau lucruri fără sens în lumea aceea în care se amestecau acum.

În jurul hîrdăului a răsunat un strigăt victorios.

— L-am dat gata ! a strigat Fleancă, ridicînd burduful cu amîndouă mîinile.

— Înainte ! a ordonat Sfrijitu.

Îndată s-a auzit zgomotul paharelor şi-al cănilor vîrîte în hîrdău. În clipa următoare, toate capetele priveau în tavan, toate gîtlejurile erau

muncite de du-te-vino-ul mărului lui Adam. Firişoare vineţii se scurgeau pe la colţurile gurilor şi se pierdeau în tuleiele bărbilor. Cei mai rafinaţi şi-au trecut dosul mîinii peste buze. Unii au respirat adînc.

— Asta viaţă ! a exclamat Ocnă înainte de-a înşfăca altă îmbucătură din cîrnat.

Blondu a început să cînte şi îndată ceilalţi îl secundau la sfîrşitul fiecărui vers :

Zice-se că la plutaşi, hei, ţapinari !
Viaţa-atîrnă de un fir, hei, ţapinari !
Azi sînt ici, mîine-n mormînt, hei, ţapinari !
Şi bărbatu mi-e plutaş, hei, ţapinari !
Ce de lucruri spune, hei, ţapinari !
Din guriţa lui, hei, ţapinari !
Cînd sîntem doar noi, hei, ţapinari !
Singuri, singurei, hei, ţapinari !

Ultimele două strigăte au fost animalice. Constantino, ghemuit peste nişte coşuri de cărbuni, într-un colţ, nu mai protesta. Dar o voce a răsunat destul de puternic ca să oprească rîsetele, clipocitul vinului, gîfîielile şi rîgîielile.

— Ce înseamnă asta ? Nu mai există bun-simţ, sau ce ? Nu mai există respect pe lume ?

Sus, în capul scării, apăruse o femeie. Ţinea în mînă o lampă care îi lumina faţa, privirea colerică, pieptul abundent de femeie care n-a împlinit încă patruzeci de ani. Primul care a reacţionat a fost Constantino, care s-a repezit spre scară.

— Ţi-am spus să nu cobori, Manuela ! Ţi-am cerut să nu cobori !

— Crezi că puteam să suport toată noaptea hărmălaia asta ? Crezi că e permis ca oamenii cumsecade să fie tratați astfel ? Nu există justiție pentru hoți ca ăștia ?

Sfrijitu ajunsese și el la capătul scării :

— Trăiască femeile curajoase !

Femeia l-a măsurat din cap pînă-n picioare :

— Dumneata plătești ?

— Aici plătim toți... Floarea plutăriei ! Și n-avea teamă, grăsulio, economisim de luni de zile.

— Sus, în munte, n-ai pe ce dracu să cheltuiești ! a spus Fleancă.

— Nimeni n-ar avea încredere... Vinul ăsta făcea pe puțin trei sute de reali.

— Și paharele, și rachiul, și cîrnatul ? a gemut Constantino.

— Cîrnatul ? s-a înecat Ocnă. De măgar, de măgar !

— Pliscu ! i-a retezat-o Sfrijitu. Cuvîntul tău e poruncă, regino... Ei, Quintín, să dea fiecare partea lui !

Au căzut de acord să pună fiecare cîte șaizeci de reali și Fleancă a început să strîngă banii în pălărie.

— O să fie prea mult, a spus cîrciumăreasa, coborînd pînă în dreptul lui Sfrijitu, care i-a răspuns apropiindu-și fața de-a ei :

— Ce-i în plus, rămîne pentru o batistă. Ți-o dăruiesc eu. Mi se spune Sfrijitu, dacă vrei s-o brodezi cu numele meu.

Femeia a dat puțin înapoi, dar a continuat să-i țină piept :

— N-am nevoie de batiste. Are cine să mi le dea.

Sfrijitu a privit-o cu insistență și-a spus, făcînd aluzie la prăpăditul de Constantino :

— Asta îți ține loc de batistă ca să-ți sufli nasul ?

Femeia a plecat ochii, iar plutașul a surîs și-a adăugat :

— Hei, Constantino, o să ciocnesc pentru nunta ta. Cînd v-ați căsătorit ?

— În decembrie.

Privirea plutașului s-a lipit de mijlocul femeii Surîsul lui s-a accentuat.

— Și pe cînd botezul ?

Constantino a tăcut. Ea se ferea de ochii plutașului care a înaintat pînă a ajuns între cei doi soți, izolînd femeia spre perete, în colțul scării.

— Cînd ? a insistat Sfrijitu.

— Încă nu știm nimic, a răspuns femeia încercînd zadarnic să-și păstreze stăpînirea de sine.

— Nu se poate !... a spus cu ironie Sfrijitu. Și-a adăugat insinuant : Bine făcută cum ești !

— Vezi..., lucrurile...

— Nu-ți fă griji, a insistat plutașul, foarte aproape de ea. Încă mai ai timp... Poate...

Femeia n-a mai rezistat și-a oftat. Un oftat din rărunchi care începuse prin decembrie și crescuse, crescuse, umplîndu-i pieptul, aproape sufocînd-o, pînă cînd, în sfîrșit, i-a dat drumul, încet, auzit doar de ea și de plutaș, care i-a priceput întreaga semnificație.

— Da, a spus. Poate că mai am timp...

Sfrijitu s-a apropiat și-a rostit răspicat :

— Nu te nelinişti, femeie... Toate au o ieșire.

— Manuela, Manuela !

Era o voce ca de greier, care vorbea din spatele Sfrijitului.

— Ce vrei ? i-a răspuns rece, fără să facă cel mai mic gest de-a se apropia de soţ, să rupă bariera ridicată de plutaş.

— Păi... vino ! Omul ăsta a adus banii.

— Banii ?... Ia-i tu !

— Dar, Manuela...

Sfrijitu, fără să se mişte, a întrerupt :

— Nu deranja, Constantino. Nu vezi că-i fac curte ?

Soţul a rămas înmărmurit şi ea a schiţat un gest vag de rezistenţă.

— Hm ! a exclamat Dámaso foarte aproape. Să-l speriem, Sfrijitule ?

— Nu, face parte din familie.

— Dar n-o să ne dea pace... Ei, Blondule, Ocnă, hai să-l plimbăm !

Soţul, fără să bănuiască ce-l aştepta, a încercat să ajungă la scară, dar ghearele lui Dámaso l-au încleştat în timp ce-i spunea vorbe tandre. Şi înainte de a-şi fi dat seama, nişte ţapine i-a străpuns gulerul tare al hainei de pluş şi l-au săltat în aer. Bietul om nu îndrăznea să dea din picioare de frică să nu cadă, în timp ce Dámaso, Ocnă şi Blondu îl purtau pe sus cu capul aproape de tavan. Ceilalţi rîdeau. Femeia s-a revoltat :

— Ticăloşilor, lăsaţi-l în pace, sărăcuţul.

— Nu-i face nici un rău, a liniştit-o Sfrijitu. Se joacă — şi a adăugat foarte încet în timp ce-o strîngea de mijloc : Nici el n-are dreptul să facă ce face cu tine.

Femeia a şovăit :

— Dar nu se cade în faţa mea.

Atunci, Sfrijitu s-a aplecat peste ea. S-a aplecat descriind o curbă incredibil de elegantă. Şi-a vorbit cu o voce care, cu toată asprimea ei, reuşea să pară un susur :

— Ai dreptate, regino. Ar fi mai bine să nu vezi.

A început s-o poarte de mijloc spre scară, fără nici un protest din partea îngrozitei paiaţe spînzurată de ţapini. Ea, cucerită, s-a lipit de bărbat :

— Ei, hoţomane ! Să nu crezi că totdeauna am fost aşa ! Dar de cînd mi-a murit bărbatul, cu neajutoratul ăsta !...

Sfrijitu îşi juca rolul, era cel de totdeauna. Dar ea a comis greşeala de-a continua :

— Tu nu ştii ce înseamnă să vezi cum se scurg nopţile, nopţile... ah !

Sfrijitu a încetat s-o mai asculte. S-a oprit, lovit de acele cuvinte care îi aminteau altele mai adevărate şi mai profunde. A văzut-o aşa cum era : grăsuţă, împlinită, alintată şi izmenită, dispusă să se înfrupte dintr-un nou fel de mîncare.

— Tu într-adevăr nu ştii ce înseamnă foamea !... Scuză-mă puicuţo — a adăugat dur şi batjocoritor — dar plec.

Femeia l-a privit neîncrezătoare. S-a lăsat pe-o treaptă şi-a izbucnit în plîns. Sfrijitu a văzut-o grotescă, deplorabilă, ca o copiliţă mucoasă care şi-a pierdut jucăria.

În drum spre uşă Dámaso l-a oprit :

— Încotro ? Nu-ţi culegi recolta ?

— O las păsărilor ! Am o obligaţie.

Bărbații au rîs, femeia a continuat să plîngă, paiaței i s-a rupt haina, a căzut și-a început să scîrțîie. Izbind ușa, Sfrijitu a lăsat totul în urmă. Și-n mijlocul nopții s-a simțit printre lucruri puternice și adevărate. „Ca mine", s-a gîndit fără să-și dea bine seama nici el însuși.

Aerul de noapte, curat și pătrunzător, liniștea și depărtarea cerului înstelat deasupra piețișoarei au frînat îndată aripile imaginației lui Damián. Era cel care era, se ducea acolo unde trebuia să se ducă. Da, acum știa că avea să se ducă. Poate pentru că pentru prima oară în atîtea ocazii asemănătoare se gîndea că avea să fie izvorul care astîmpăra setea disperată și nu paharul care potolește viciul nesățios. Și asta, deși el nu era prea conștient, dădea demnitate vieții. De aceea își urma drumul cu aceeași siguranță cu care înaintează apele.

10. VIANA

LA TRILLO, GHEBOSU a schimbat ulciorul ; alt semn al noului anotimp. L-a abandonat pe cel cumpărat la Cuenca, greu și mohorît la culoare, aproape cilindric, impermeabil din cauza sticlei care-l căptușea pe dinafară, bun pentru iarnă, și a cumpărat altul alb, borțos, sonor și poros, dintre cele mai bune făcute în Ocaña. În prima zi, umplut cu rachiu amestecat cu apă ca să-i ia gustul de lut, l-au folosit mai des. Și de fiecare dată contactul mîinilor cu pămîntul umed, spre deosebire de sticla rece a celuilalt ulcior, le reamintea că lăsaseră în urmă iarna.

Se apropiau de Vuelta Ancha — la distanță de trei zile de Trillo, unde fluviul se reculege asupra lui însuși — cînd de la locul de popas s-au auzit niște cîntece nevinovate de copii.

— Ce-i asta ? a întrebat Paula, ridicîndu-și ochii de la treburile ei.

— Bacul, a spus Santiago după ce a ascultat un moment. Du-te să vezi. Termin eu ce-ai de făcut.

Paula s-a apropiat de bacul de la Molino, o plută dreptunghiulară care traversa fluviul trasă de cablul întins între maluri. Cîntecele religioase, intonate de voci firave de copii, ajungeau pînă la ea. Îndată, pe mal și-a făcut apariția o mică și ciudată procesiune subliniată de albastrul apei și de soare. Glasurile subțirele se pierdeau repede în imensitatea aerului fierbinte.

— Privește ! a spus Fleancă. E o împărtășanie !

— E firesc, a comentat cu respect Patrudegete. Azi e Înălțarea.

Erau fără îndoială copiii muncitorilor de pe Islazurile satului, care se duceau la Viana de Mondéjar, sat ascuns în spatele celor două dealuri vestite, la aproape jumătate de oră de mers de la bac. O fetiță, îmbrăcată toată în alb, era tare mîndră. Celelalte purtau peste rochițele de sărbătoare doar un văl de tul care contrasta puternic cu fețișoarele lor oacheșe și pistruiate. Băieții erau toți îmbrăcați în costume gri sau albastru închis, să le poată folosi și-n alte ocazii, și majoritatea purtau banderole albe la mîneci și cra-

vate în culori ţipătoare. Gulerele prea strîmte îi incomodau, şi-şi tot ridicau cu disperare capetele rase. Cîntau fără să priceapă ce, fără urmă de smerenie. Doar la fetiţa în alb, foarte conştientă că toţi o priveau, se vedea efortul pe care-l făcea ca să adopte o expresie pioasă, ca a sfinţilor din biserică. Ceilalţi păreau că se distrează de minune, mai ales puştii care aveau aerul că pun la cale o poznă.

Patrudegete a rămas extaziat în faţa fetiţei îmbrăcată în alb.

— Sfîntă Fecioară ! Pare o mireasă. Mireasa Domnului !

— Nu-i aşa ? a spus o femeie care îi întovărăşea, persoană destul de în vîrstă, îmbrăcată în rasa maronie a Carmelitelor şi purtînd pantofi cu tocuri scîlciate şi deformaţi de monturi.

Puştii priveau încîntaţi neaşteptatul spectacol al plutaşilor. Unul, cu cravată în dungi verzi şi albastre, i-a spus altuia, prelungind mult cu accentul lui cîntat ultima silabă :

— Or să ne dea mîncare la fel de bună ca şi anul trecut ? Teodoro a înfulecat patru gogoşi.

— Cred că n-o să mai fie la fel. Mama spunea că doamnele au trebuit să strîngă bani pentru un baldachin nou care era foarte necesar.

— Şi ce-i cu asta ?

— Ce ştiu eu ? Să-ţi explice dascălul. Dar am rămas fără gogoşi.

Bacul înainta încet împins de impulsurile date de pe mal cablului de susţinere.

— M-aş duce şi eu, a spus deodată Paula. Mi-ar place să merg la biserică.

— Du-te, fetiţo, a spus Americanu. Vrea careva să meargă cu tine ?

Patrudegete s-a grăbit să accepte. Şi Shannon ar fi dorit să se ducă, dar lipsa a doi oameni s-ar fi simţit, şi ştia cît de mult însemna ceremonia pentru Patrudegete. Aşa se face că cei doi s-au suit pe bac.

— Nu vreţi să luaţi nimic ? a strigat Americanu.

— Ne-ntoarcem la prînz ! a răspuns Paula, în timp ce fîşia de apă dintre ei şi mal se mărea treptat.

Femeia s-a bucurat de tovărăşie. Patrudegete îi fusese simpatic, iar pe Paula o primise cordial şi fără întrebări indiscrete. Astfel drumul a părut mai scurt. Femeia vorbea încontinuu :

— Trebuia să vină domnul episcop de Sigúenza, dar, ştiţi şi dumneavoastră, Preasfinţia sa are atîtea de făcut... Păcat, pentru că inaugurăm un baldachin superb. Parohia avea mare nevoie : fără baldachin păream... Dumnezeu să mă ierte, dar preotul dinainte era un neisprăvit. Se spunea că bea mult : eu nu cred. Nenorocita de maică-sa, fie-i ţărîna uşoară, ea bea. Dar neisprăvit era cu siguranţă. Baldachinul a dispărut în timpul războiului, iar el spunea că avea alte lucruri, mai urgente, de rezolvat. Nu ştiu care or fi fost, doar faptul că dădea ultimul ban pentru copii. Totul se ducea pe lapte, pentru că, asta da, omul nu rămînea cu nimic... Avea o manie cu laptele şi cum aici era greu să-l procure, a cumpărat o vacă. Spunea că în Anglia se împărţea lapte copiilor la şcoală : vedeţi şi dumneavoastră. Ca şi

cum noi ar fi trebuit să-i imităm pe protestanți ca să trăim! Desigur, în Anglia, unde plouă aproape tot timpul, e necesar; dar aici, cu soarele ăsta atît de puternic, copiii cresc aproape fără să mănînce... Eu, să vă spun drept, cred că astfel de oameni n-ar trebui să se facă preoți, ci să-i lase pe alții care au vocație pentru lucrurile sfinte. Pînă la urmă, l-au trimis în alt sat, și acum avem un preot care nu se gîndește decît la biserică. O îngrijește de ți-e mai mare dragul s-o vezi! Și cu modesta noastră contribuție, a tuturor, și cu ce s-a cîștigat din vînzarea laptelui, am reușit să avem un baldachin, slavă Domnului!... Era o rușine să-l vezi pe Preasfîntul în timpul procesiunii din Joia Verde; pe arșiță, fără... Ah, parcă nu era sat de creștini!

Datorită sporovăielii femeii, încurajată de profunda înțelegere a lui Patrudegete, pentru că Paula mergea tăcută, nici n-au simțit cum a trecut timpul pînă în sat. Au înaintat printre căsuțe sărăcăcioase, a căror culoare pămîntie era accentuată de cuverturile pestrițe atîrnate pe la ferestre. Au ajuns în piață, și acolo micul grup s-a unit cu alți copii din sat, în general mai bine îmbrăcați, care mergeau și ei să primească împărtășania. Îi conduceau niște domnișoare cu eșarfe și medalii la gît.

Cînd au sosit, clopotele băteau, și copiii au intrat în biserică aranjați pe două rînduri, cu brațele în formă de cruce: mai întîi fetele în alb, apoi celelalte, și în sfîrșit băieții. Ceremonia a început și cînd, după puțin timp, preotul și-a început predica, Paula l-a ascultat cu atenție, amintindu-și emoționată de părintele din Oterón.

Dar nu erau vorbele de care avea ea nevoie, chiar dacă smulgeau domnișoarelor medaliate surîsuri de beatitudine. Preotul, făcînd eforturi să fie pe înțelesul copiilor, pentru a le întipări clipa aceea și mai puternic în suflete, se străduia să le explice importanța acelei zile peste măsură de frumoasă, cînd Isus, pătruns de iubire, avea să coboare în sufletele lor. „Știți voi ce înseamnă pătruns, dragi copii? Ați văzut vreodată o bucățică de zahăr zvîrlită într-un lichid oarecare, de exemplu cafea, sau chiar apă (apa, care este atît de transparentă și curată)? Ei bine, cum vă explicați că la contactul cu acel lichid, abia atingîndu-l, doar un pic, cu un colțișor, începe îndată să-l absoarbă, să-l sugă, se lasă cuprins, pătruns de el, îl înghite, am putea spune că-l primește cu un nesaț nebun de nu mai știi care este lichidul și care zahărul, într-atît se contopesc? Nu-i așa că ați văzut, dragi copii? Cine nu a observat acest fenomen simplu, de toate zilele, al legilor naturii dictate de Atotfăcătorul! Ei bine, acest exemplu mă ajută să vă fac să înțelegeți ce se întîmplă azi cu voi. Domnul va pogorî ca o apă, ca un lichid cristalin, ca un ocean, pînă la această bucățică de zahăr care este acum sufletelele voastre..."

Acele cuvinte nu stîrneau în Paula nici cea mai mică emoție. Cît despre copii, se plictiseau de moarte. Unul dintre ei, nemaiputînd să reziste, a hotărît să-i tragă un picior altuia pe sub bancă. Asaltatul, fără să se întoarcă, a tras un pumn în spate, dar l-a lovit pe altul nevinovat, care la rîndul lui a ripostat prompt și cu eficiență. S-a

stîrnit gălăgie, pe care, cu experienţa lui în asemenea situaţii, domnul învăţător a potolit-o pe dată, administrînd turbulentului un pumn în ceafă, ceea ce a liniştit întreaga turmă, care şi-a concentrat privirile spre altar. Unul număra lumînările, altul calcula dacă cu o praştie ar fi putut să dea jos dintr-o lovitură una din mingiuţele aurite de sus — la dracu, numai dacă ţintea cum trebuie ! — altul găsea că faţa hoţului păcătos semăna cu cea a unchiului Cepas, iar alţii încercau să înţeleagă acea poveste cu inimile de zahăr.

Deodată, ceremonia a devenit interesantă. Dintre cele şase fetiţe în alb, cărora li se rezervaseră scăunelele de rugăciune din primul rînd, una, cea de dincolo de rîu, căzu pe neaşteptate.

— A leşinat ! a spus o doamnă cu vocea sugrumată de emoţie, repezindu-se, împreună cu altele, s-o ajute. Dar fetiţa s-a ridicat singură, cu o faţă mînioasă şi voalul boţit, arătînd piciorul mîncat al scăunelului, care se rupsese. Totuşi, supărarea doamnelor în faţa unei explicaţii atît de prozaice s-a potolit repede, căci o altă fetiţă, fără să leşine, a spus că nu-şi mai simţea capul, şi-au trebuit s-o ducă în sacristie, ceea ce l-a determinat pe preot să încheie predica cu un epilog liric asupra purităţii a cărei albă floare trebuiau s-o păstreze din acea clipă, fără pată, fetiţe şi băieţi. „Mai degrabă moartea decît să vă pierdeţi puritatea."

Femeia ce purta rasa Carmelitelor, care stătea lîngă Paula, şi-a şters zgomotos lacrimile ce-i şiroiau pe lîngă nas. În spate, sus, s-a pornit cîntecul naiv al unui armoniu. Printre scîrţîituri de manete şi scrîşnete de pedale, registrul *Vocea cerească* a intonat nişte arpegii înainte de-a da intrarea cîntăreţilor. Copiii s-au întors să privească în spate încă de la primele zgomote, în ciuda gesturilor ameninţătoare ale domnului învăţător. Cîntecele îi îndemnau la supunere faţă de Isus şi la adoraţie divină şi cînd, în sfîrşit, clopoţelul a anunţat apropierea momentului, cîţiva copii păreau foarte concentraţi din cauza efortului pe care-l făceau ca să-şi amintească dacă trebuiau să înghită deodată sau treptat şi dacă se puteau atinge cu dinţii sau asta era un păcat, şi cît de grav.

În sfîrşit, curînd slujba s-a terminat, copiii au fost duşi la şcoală, fără prea mare ordine. Băncile din clasă fuseseră rezemate de pereţi pentru a se putea aranja la mijloc nişte mese. Cînd a ajuns în pragul uşii, puştiul cu cravată în dungi verzi şi albastre a lansat un strigăt de triumf :

— Sînt gogoşi !

— Da, i-a spus colegul, dar cîte una de fiecare !

S-au repezit toţi la mese. Văzînd şerveţelul de hîrtie cu desene colorate, unul a exclamat, mirat :

— Ia uitaţi ce şerveţele a-ntîia !

— Ei, băiete, nu vorbi aşa, l-a admonestat o domnişoară. Nu vezi că părintele sfinţeşte masa ?

— Şi dejunul cînd începe ?

A început numaidecît. Cînd a văzut ciocolata aburindă, o fetiţă n-a putut să-şi mai stăpînească entuziasmul :

— Trăiască învăţătorul !

— Fetiţo, se spune „domnul învăţător".

Bucuria zgomotoasă nu mai putea fi stăpînită, cu toate bombănelile cîte unei bătrîne, care

aproape că vedea în acea indisciplină cauza nenorocirilor patriei. Dar nici Paula și nici Patrudegete nu s-au bucurat de acea scenă, căci plecaseră. Paula mergea purtînd un mare gol în suflet, extrem de deziluzionată ; Patrudegete, cu sufletul exaltat de emoția ceremoniei. Și-apoi își spălase păcatele în Iordanul penitențelor, și-și simțea, în acea clipă, sufletul ușurat.

Aproape de rîu s-au întîlnit cu Brăcinaru care cobora în sat după provizii. Nu se mai ducea Ghebosu, ca de obicei, pentru că lui *Canalejas* îi intrase un spin în labă și șchiopăta puțin, așa că Americanu îl trimisese pe el, că putea să care desaga în spate.

— Dar e închis peste tot, l-a prevenit Patrudegete.

— Ei, prietene, a răspuns Brăcinaru imperturbabil ca întotdeauna, s-o găsi cineva să-mi facă hatîrul ăsta.

Tocmai de aceea îl trimisese Americanu pe el, căci cu blîndețea lui reușea totdeauna să convingă. Avea intenția să mănînce ceva în sat și să se întoarcă în primele ore ale după-amiezii. Astfel, în timp ce buștenii erau legați pentru prînz, lipsa lui se va simți mai puțin.

Paula și Patrudegete își continuară drumul spre rîu. Brăcinaru merse mai departe și la intrarea în sat s-a apropiat de-o casă nouă să întrebe la ce prăvălie putea să cumpere ceva. Deasupra unei porți mari, chiar lîngă casă, scria : *J. Almazán. Atelier de lăzi.* Era deschis.

S-a apropiat, dar înainte de-a intra a auzit mai multe voci ; în curte era un grup de oameni

îmbrăcați de sărbătoare. O fată gătită foc i-a ieșit în cale :

— Dumneata nu ești de-aici, nu-i așa ?

— Nu, dar...

Și ea a alergat spre casă, strigînd aceste cuvinte care l-au mirat pe Brăcinaru :

— Tată, tată ! E un trimis al Domnului !

Îndată a coborît un om îmbrăcat orășenește și purtînd cravată. Vîrfurile gulerului se îndoiau, ceea ce îl enerva, dar surîdea satisfăcut. Era proprietarul și-și mărita fata. Tocmai se pregăteau să plece la biserică, și în ținut era obiceiul că dacă din întîmplare sosea un străin, indiferent de ce treabă avea, să fie tratat ca cel mai de seamă invitat. Căci era „trimisul Domnului“ și prevestea o căsătorie fericită.

— Eu nu știu nimic despre asta ! Trebuie să duc provizii tovarășilor mei, refuza Brăcinaru.

— Trebuie să ne întovărășești la nuntă, stăruia omul. O să rostuim și proviziile. Am deschis de curînd atelierul ăsta de lăzi, gîndindu-mă că cu atîtea irigații și lacuri de acumulare se vor face multe conserve, și-mi mărit fata cu un băiat din Rioja pe care l-am adus ca administrator. Dumneata ești norocul casei, prietene.

— Dar trebuie să mă-ntorc la plutași, a insistat el.

— Ei bine, cel puțin pînă la biserică, a hotărît omul, secondat de ceilalți.

„E prima dată că un plutaș e primit astfel“, gîndi Brăcinaru în timp ce urca scara îngustă. Era amuzant. A trecut printre fete frumușele foc, mai mare dragul să le privești ! „Ce baftă ar fi

dat peste Sfrijitu dacă-l trimiteau pe el !“ își zise din nou.

— Se poate intra ? a strigat lîngă ușă tatăl miresei. E trimisul Domnului !

— Da, au răspuns dinăuntru. E îmbrăcată.

Au intrat închizînd zgomotos ușa pentru că doar tatăl, și dacă exista și trimisul Domnului, puteau să vadă mireasa în ziua nunții, înainte de-a se cununa. Se aflau într-un dormitor cu un pat de metal și un raft mascat cu o perdea înflorată care acoperea rochiile atîrnate.

Soarele intra pe fereastră și busuiocul umplea camera de miros. Dar în acea clipă o femeie grasă, îmbrăcată în negru, a destupat o sticluță de colonie și a stropit-o din plin pe tînăra mireasă. Îi mai lipsea doar vălul. „E frumușică“, s-a gîndit Brăcinaru. Bine încinsă, cu trupul domolit în rochia albă, față oacheșă și obraji colorați care ieșeau în evidență. În afară de cea grasă, încă trei femei se agitau înăuntru, deși camera era micuță.

Tatăl și Brăcinaru s-au oprit în ușă, era imposibil să mai înainteze un pas. Atunci fata l-a privit.

— Fiți binevenit, domnule ! a spus emoționată.

— Ce noroc ai, fetițo ! a exclamat o bătrînă. De la nunta Crescenciei n-a mai apărut nici un „trimis al Domnului“.

Grasa ținea în mînă un văl pe care razele soarelui îl făcea și mai strălucitor. Înainte de a și-l pune s-a oprit și, deodată, în cameră aerul a devenit solemn. Grasa a îndemnat-o pe fată, și aceasta, sobră și palidă, s-a apropiat de taică-său :

— Binecuvîntează-mă, tată ! a spus cu voce emoționată.

Omul părea nehotărît, parcă speriat. Dar s-a stăpînit și și-a binecuvîntat fata. Apoi a sărutat-o pe amîndoi obrajii și-a spus foarte mișcat :

— Dumnezeu să te ajute !

— Ah, mamă ! a spus fata plîngînd, îmbrățișînd-o pe cea grasă, care sughița fără să se poată stăpîni.

— Șifonezi vălul, șifonezi vălul ! a strigat soră-sa, ștergîndu-și îndată lacrimile.

Mireasa s-a desprins și s-a aplecat pentru a i se aranja coronița. Își ducea batista la ochi, și tatăl, cînd în sfîrșit a putut vorbi, a glumit ca să fie deasupra femeilor :

— Hai fetițo, că nu te omoară ! Nu-i cine știe ce... Îl avem aici pe-acest prieten ca să rezolve lucrurile.

Brăcinaru s-a lăsat prins în joc. S-a dat la o parte, au deschis ușa și mireasa a început să coboare. O explozie de bucurie a umplut veranda.

— Care-i numele dumitale ? a întrebat tatăl.

— Sixto Brăcinaru.

L-au așezat imediat în spatele miresei, ceea ce l-a cam fîstîcit. Apoi au coborît părinții și alte rude.

Au străbătut satul pînă la biserică și cununia a durat puțin, deși parohul a ținut o predică simțită, încurajat de succesul de dimineață. Atrăgea atenția noul baldachin, pus lîngă altar pentru ca toți credincioșii să-l admire. Lîngă cristelnița de botez, aproape de ușă, se jucau niște copilași, care au reușit să se strecoare pe scară pînă la

cor. De-acolo au început să se audă scîrțîituri zgomotoase de manete, spre marea disperare a paracliserului.

După ceremonie s-au dus să vadă noul cămin unde tineretul din sat și-a dovedit inițiativa inspectînd totul cu cea mai mare impertinență. Invitații rămăseseră în sufrageria frumos aranjată, cînd a apărut un tînăr scoțînd strigăte de victorie. Agita în sus oala de noapte pe care tocmai o descoperise în dormitor și pe care o arăta spre examinare celor prezenți. Printre rîsete, și spre rușinea miresei, au analizat caracteristicile obiectului, rezistența și soliditatea, comoditatea, viitorul și perspectivele de care avea să se bucure. Comentariile erau care mai de care mai insinuante și, după un obicei bine stabilit, alți flăcăi s-au năpustit în dormitor și s-au trîntit unul după altul în patul „anichilat" (făcînd aluzie la culoarea albă a metalului), încercîndu-i cu lovituri puternice elasticitatea și confortul. Tînărul soț din Rioja simțea că-i sare țandăra, dar socru-său îl liniștea sfătuindu-l să se facă că-l distrează și pe el, ca să se termine mai repede. Într-adevăr, au obosit și-au lăsat perechea în casa lor, ca să-și schimbe hainele înainte de masă.

Brăcinaru a profitat de ocazie ca să repete că-ndată după terminarea ospățului trebuia să plece cu proviziile, și că deci trebuia să le cumpere mai înainte. Dar gazda n-a vrut s-audă de prăvălii.

— Acum vii să mănînci cu noi. Îmi spui de ce are nevoie echipa și-o să găsim în casă de

toate... gata, gata, plutașii sînt și ei invitați la nuntă !

Poate că dacă ar fi fost plugar nu i-ar mai fi privit cu ochi atît de binevoitori pe oamenii apelor. Dar omul era din altă categorie, întreprinzător, simpatic, liniștit. Brăcinaru îl plăcea din ce în ce mai mult.

Cînd s-au întors acasă cu tot alaiul au văzut într-un șopron un muncitor care tocmai termina o ladă. Brăcinaru l-a privit cu atenție și-a clătinat din cap a dezaprobare.

— Știu, știu că-i sărbătoare, a spus proprietarul, dar n-am avut încotro. Era o comandă urgentă și am puțini clienți ca să-i neglijez.

— Nu, nu mă mir că lucrează, ci de cum o face. La o parte, lasă-mă pe mine, a încheiat, îndepărtîndu-l pe cel ce muncea.

Uimiți, după puțin timp toți invitații făcuseră cerc în jurul lui. Brăcinaru apuca un pumn de cuie pe care le ținea în gură, unul în mîna stîngă, un ciocan în dreapta și le bătea cu o iuțeală ametițitoare. Înfigea cuiul vertical și erau de-ajuns două lovituri sigure : una mai ușoară, ca să-l prindă și să-și retragă degetele, a doua, puternică și sigură, ca să-l înfigă pînă la cap. Era o demonstrație de măiestrie.

Cînd a terminat lucrul, în cîteva minute, a ridicat capul și s-a împăunat :

— Hm ? Mai e ceva de făcut ?

Stăpînul casei a izbucnit în rîs :

— Nu știam că plutașii bat cuiele așa de bine.

— Eu sînt plutaș pentru că n-am găsit altceva de făcut cînd au închis atelierul din Valencia

unde lucram. Dar meseria mea e să bat cuie. Şi repede. Am bătut lădiţe de stafide în Málaga ; de piersici şi ardei în Murcia ; de fructe în Logroño ; de peşte în Nord ; de portocale în Valencia... Cunosc toate tipurile.

— O faci de minune. Eu am lucrat într-o fabrică unde se tăiau scînduri şi-am văzut cum se prinde în cuie, dar ca dumneata, puţini.

— Sînt puţini, a spus mîndru Brăcinaru. Vedeţi, lădiţe de-astea, care au fiecare treizeci şi şase de cuie, eu băteam între patru şi cinci mii pe zi. Şi bine înfipte, fără să rămînă afară, nici să intre înăuntru... Să vedem cine mă întrece. Şi-şi privea mîinile satisfăcut, admirat de toţi cei prezenţi.

— Aş fi vrut să te vadă viitorul meu ginere ; ce mai, ginerele meu de-acum — a rîs stăpînul — care se pricepe mai bine la asta. Ascultă, a adăugat deodată, de ce nu rămîi să lucrezi la mine ? Ai fi mulţumit. Eu vreau oameni muncitori şi plătesc munca pentru că şi mie mi-a plăcut să fiu plătit.

Brăcinaru a privit în jurul lui. Casa era nouă şi cîteva tufe de caprifoi înveseleau curtea de curînd spoită. Stăpînul îi plăcea, nevasta era din Campeche, ginerele din Rioja părea sincer şi deschis, tînăra nevastă plină de viaţă. S-a gîndit la soţia şi fiica lui, o copiliţă încă. Aceste pămînturi erau mai puţin aspre. Satul mai mare, oamenii mai veseli... A oftat.

— Trebuie să-mi îndeplinesc pînă la sfîrşit angajamentul.

— Desigur ! Dar cînd buştenii vor ajunge acolo jos, în vale, aici e lucrul în toi.

Brăcinaru admira din poarta mare dealurile blînde ale cîmpiei, în comparaţie cu regiunea lui natală, muntoasă. Mai multă linişte la bătrîneţe, mai multe perspective pentru fată. A oftat din nou, de astă dată satisfăcut.

O să accepte sau nu, nu ştia, dar îndemînarea lui era preţuită şi recunoscută pretutindeni. Era în regulă. Lumea era bună. Bună, totdeauna a gîndit aşa.

— Nu te îndoi, prietene. Dumneata ai fost azi „trimisul Domnului". Noroc pentru toţi şi pentru dumneata. Ce mult o să se bucure ginerele meu ! Ştii ? Dacă afacerea dă rezultate, cînd irigaţiile se vor înmulţi, o să ne-apucăm şi de conserve.

— Uite ce, eu nu spun nu. Îmi place şi, să-ţi spun drept, îmi placi şi dumneata.

Omul a început să rîdă. Brăcinaru a continuat :

— Cînd o să termin angajamentul în Aranjuez o să trec pe-aici, în drum spre casă, şi vom vorbi. Dacă ne învoim...

— Cum să nu ne-nvoim, prietene, cum să nu !

Brăcinaru, imperturbabil, a izbucnit în rîs.

— Da, cred că da.

— Gata, contez pe dumneata. Şi-acum să ne ospătăm, în timp ce pregătesc un pachet pentru plutaşi, de la nunta Eloisei Huete. Şi, înaintea tuturor, păşind cu demnitate, privit cu respect de toţi cei prezenţi, Brăcinaru a intrat în hangarul atelierului unde aranjaseră mesele şi unde, în-

tr-o frumoasă după-amiază de început de iunie, s-a bucurat de cel mai grozav banchet din viața lui. Plin de demnitate și de-o nouă speranță.

11. ESPERANZA

— BIETELE DE ELE! a spus fetița cu codițe bălaie. De ce le coși gura cu sîrmă ?

Vînătorul din Mantiel, mîndru de admirația pe care o trezea printre cei veniți la băi, a izbucnit în rîs :

— Nu știi ce rău mușcă, fetițo ! Dacă le-ai vedea dinții ! Dar așa, nimic, a încheiat strîngîndu-și buzele între degetul mare și inelar.

Șopîrlele se zbăteau agățate de cureaua omului cu niște sfori petrecute pe unde pîntecele era mai subțire. Erau mari : unele lungi de două șchioape, cu coadă cu tot. Aveau spinările de-o frumusețe rară, aproape fosforescente, cu pete verzi strălucitoare, aurii, albastre, violet sau purpuriu închis. Dar gurile — de un roșu intens și umed, cu niște limbi albe foarte mobile — nu se deschideau niciodată ; o sîrmuliță prindea mandibulele și le ținea strîns închise.

— Omoară-le, omule, a spus una dintre bătrînele venite să se vindece de reumă, nu le mai face să sufere.

— Le omor acasă, înecîndu-le într-o căldare. Dacă le lovesc, se strică pielea și se plătesc mai prost. Se jupuiesc, se tăbăcesc... ca și iepurii — rîdea omul.

Erau lîngă pavilionul de băi, la umbra Umbriazo-ului, într-unul din ultimele defileuri ale rîului Tajo, înainte de-a intra definitiv în cîmpia madrilenă și toledană din cursul mijlociu. Stejarii de piatră înalți și argintii prevesteau stejarii Estremadurei care erau însă departe. Încă mai creșteau pinii, cetina-de-negi și rozmarinul care înverzeau puternic coasta. Lîngă rîu, plopii negri se luau la întrecere cu stîncile. Un peisaj foarte agrest dar fără ostilitatea sierrei reci. Munți încîntați de înălțimea și forța lor, dar generoși ca cei puternici, lipsiți de răutate.

Bătrînii din împrejurimi, de la Peralveche la Yélamos, de la Trillo la Sacedón, veneau să se mai întremeze, făcînd o cură de nouă zile — nu se poate mai mult, fiindcă apa este foarte concentrată — împotriva durerilor de reumatism din timpul iernii. Se scăldaseră încă de dimineață, și în timp ce tovarășele lor pregăteau masa, ei se odihneau la umbră, privind scurgerea apei. Frunzele tremurînde ale plopilor mișcau aerul și freamătul lor se amesteca cu susurul apei, și mai zgomotoasă cînd se strecura pe la barajul de irigație.

Vînătorul fusese o mică distracție în trecerea monotonă a orelor, dar care a pălit în fața știrii aduse în acea amiază de tinerii pescari. Cei doi frați au sosit cu trăistuțele pline de pește : barbuni, bibani și muscoci. Nu erau mari, dar erau proaspeți, și mai variau puțin alimentația. Băieții erau cunoscuți : nepoții lui Covejas din Durón, care înainte o ducea foarte bine cu ceea ce cîștiga în prăvălia lui, dar a dat faliment după ce l-au întemnițat în timpul războiului. Tatăl băieților

se descurca cum putea ; una din îndeletnicirile lui era aruncatul năvodului, apoi își trimitea copiii să vîndă peștele celor veniți la băi.

Bătrînele se tocmeau după obicei, băieții se apărau : că prețul era stabilit, că era mai bun un iepure, ba că anul ăsta cădea puțin pește pentru că aruncau frunze de coca în apă și speriau peștii cu pietre... Pînă cînd, deodată, cel mai mare a găsit un argument neașteptat :

— Păi luați-vă adio de la pește, fiindcă ăștia sînt ultimii de-aici într-o lună.

— Vă lăsați de pescuit ?

— Sîntem forțați. Sosesc plutașii.

Bătrînele s-au interesat atît de mult, încît au uitat de tocmeală. Băieții au trebuit să explice amănunțit. Da, erau la Los Portillos, poate vor sosi la noapte. Femeile au rămas satisfăcute. Deși țărmurence, le plăceau plutașii, care aveau faimă proastă doar printre bărbați, celălalt sex mărginindu-se să bîrfească. În fond, plutașul reprezenta forța, violența, imprevizibilul într-o viață previzibilă încă din leagăn. Și dacă, ca fete, le nelinișteau, producîndu-le o frică plăcută, acum, bătrîne, îi așteptau ca pe-o distracție : grosolăniile aveau să le stîrnească rîsul și poate chiar să le și facă să roșească după atîția ani. Una s-a gîndit în sinea ei : „Oare o veni și acela ?"

Oamenii au petrecut o zi plină de-o neobișnuită exaltare. Poate de aceea sosirea, foarte tîrzie, a fost decepționantă. Un biet cocoșat, o fată, un puștan, un măgăruș și-o cățelușă. Odată cina terminată, Santiago a hotărît să mute tabăra la noul loc, puțin mai jos de băi, unde vor rămîne cîteva zile. Oricum, i-au poftit în casă, în sala mare din mijloc, între două șiruri de camere, unde cei veniți la băi se strîngeau seara sau cînd era timp urît. Bărbații priveau plini de curiozitate la fata care, desigur, va dormi într-o cameră de femei. Tinerele nu știau dacă s-o invidieze sau s-o compătimească, și șovăiau între cele două sentimente. Bătrînele îl descoseau pe Santiago. Da, el era șeful bucătar. Da, vor sosi chiar mîine. Nu, în noaptea asta, nu. Oamenii erau obosiți. Los Portillos sînt greu de trecut.

Shannon, care îi auzise pe plutași lăudînd atîta băile, a rămas uimit cînd a văzut „stațiunea balneară". „Instalația" pentru băi era lîngă rîu, într-o cameră de patru pe patru, iar oamenii locuiau într-o casă fără etaj, care părea mai degrabă fermă decît altceva, la vreo cincizeci de pași sus, pe coastă. Pentru cel care asocia cuvîntul „stațiune" cu ideea de *ville d'eau*, șocul era prea dur, oricît de mult și-ar fi înfrînat imaginația.

— Și medicul locuiește tot aici ? l-a întrebat pe Sfrijitu, arătînd acea casă nu prea bine întreținută.

Sfrijitu a început să rîdă cu poftă.

— Medic ? Pentru ce medic ? Fiecare știe ce are ! Ești rablagit ? Atunci, valea, la băi !

— Și... bine... nu înțeleg... Cum de se autorizează așa ceva ?

Sfrijitu rîdea și mai tare.

— Nu, nu se autorizează. E în afara legii, asta-i nostim ! Terenul și izvoarele sînt ale unui biet om care trăieste din asta, dar care nu poate construi acele clădiri elegante unde se scaldă bogații. Ah ! Dac-ar face-o ! Nu s-ar mai duce ni-

meni în altă parte! Astea-s cele mai bune băi din lume pentru reumatism! Dar nu poate, şi aici nu există nici medic, nici lumină, nici confort, nimic. Mai bine: e ieftin pentru săraci şi incomod pentru cei bogaţi, care trebuie să meargă la doctor. Şi asta-i supără pe cei de la băile din La Isabela, care umblă mereu cu denunţuri fiindcă ăsta îi fură clienţii. Dar acolo costă o grămadă de bani, în timp ce aici pentru un duros de cap te vîri într-o cameră şi-ţi dă pat cu pernă şi saltea de paie. Restul îţi aduci de-acasă, ce vrei, şi te descurci.

— Şi cu mîncarea?

— La dracu, mîncarea! Atît de ieftin... nu poate să dea şi mîncare. Mîncarea şi-o procură fiecare. Unii îşi aduc iepuri, alţii pui vii, le leagă cîte-o aţă colorată de picior ca să şi-i recunoască şi le dau drumul în curte. Îşi aduc pîine, mai cumpără cîte ceva de la Montiel, aici, aproape, şi trăiesc... Ce, nu-ţi vine să crezi, nu-i aşa? Desigur, oi fi văzut altele şi mai şi pe lumea asta...! Dar de vindecat, vindecă. Hai să vedem izvorul!

Aproape de mal, ascuns printre vegetaţie, era un şopron acoperit cu olane şi dedesubt un lac. L-au salutat pe paznicul băilor. Din apă se ridicau vapori albicioşi ce se pierdeau printre ramurile copacilor. Shannon îi confundase de departe cu fumul unui foc pe jumătate stins.

— Parcă arde mană, a spus Sfrijitu. Vezi şi tu, la numai treizeci de paşi de rîu, aşa de aproape. Ce de ciudăţenii mai sînt şi pe lumea asta, nu?

— Şi nu poţi suporta să-ţi vîri mîna înăuntru, a explicat paznicul. Ţi-ar lua pielea. Dacă bagi un ou, se fierbe ca pe foc.

— Ce temperatură are? a întrebat Shannon.

— Da cine ştie! Cred că s-ar sparge termometrele.

— Nu vezi? Aproape că fierbe. Priveşte cum bolboroseşte, l-a lămurit Sfrijitu.

Într-adevăr, la suprafaţă se ridicau broboane, dar păreau mai degrabă de gaze.

— E foarte fierbinte, foarte fierbinte, a întărit paznicul. Uite, merge prin tubul ăsta, care porneşte de-aici, pînă la băi, şi cu toate că pe parcurs se mai răceşte, mulţi n-o pot suporta. Veniţi, veniţi să vedeţi! Văd că domnul nu-i de pe-aici. Vă place plutăritul?

— Spune că da, a rîs Sfrijitu. În ceea ce mă priveşte, dacă aş fi în locul lui, aş întinde-o numaidecît...

— Şi cine ar mai conduce buştenii? a glumit paznicul, care îl cunoştea pe Sfrijitu de ani de zile.

S-au dus la instalaţie, unde vreo şapte-opt persoane îşi aşteptau rîndul. Sfrijitu a glumit puţin cu bătrînele, făcîndu-le curte cu reţinere, şi ele se topeau de plăcere.

Căsuţa avea o cameră centrală şi cîte-o uşă de fiecare parte, pentru bărbaţi şi femei. În acel moment a ieşit un bătrîn cu faţa roşie care îşi înfăşura un fular la gît, şi paznicul a profitat ca să-i poftească înăuntru. Era o cămăruţă goală, cu trei-patru cuie pentru atîrnat hainele, şi jos o cadă din piatră, asemeni chiuvetelor ieftine de bucătărie. Fiica paznicului, care era îngrijitoare, a intrat cu un şomoiog şi o găleată cu apă săpunită. A spălat cada, apoi a deschis robinetul şi l-a lăsat puţin să curgă ca să curețe săpunul, a

astupat scurgerea şi l-a lăsat din nou să curgă ca să umple baia. Era gata pregătită pentru alt bătrîn, care a intrat descheindu-se la pantaloni.

— E foarte concentrată, foarte concentrată, continua să explice paznicul.

— Ai! a spus o bătrînă. După nouă zile de băi te dor toate încheieturile de nu mai ştii ce să faci. Dar uite, înainte toată iarna umblam şoldie. Acum sînt dreaptă ca la cincizeci de ani.

Corul credincioşilor în binefacerile apei a fost întrerupt de o fată:

— Jandarmii, vin jandarmii!

Paznicul nu s-a neliniştit prea mult:

— Hai, dă fuga la nevastă-mea, să-i ţină de vorbă pînă ce se termină aici. Urc şi eu îndată. S-a întors către Shannon şi l-a lămurit: Dumneata, că eşti străin, fii atent, aici nu se scaldă nimenea, ai înţeles?

A pornit spre casă, şi Shannon a întrebat mirat:

— Oare jandarmii nu ştiu?

— Cum să nu ştie, asta-i bună! a rîs o ştirbă. Dar n-au încotro, trebuie să vină să constate. Cum cei din La Isabela fac atîtea denunţuri!

— E datoria lor, a spus cu ciudă un bătrîn care purta o şapcă neagră cu cozoroc. Şi datoria e datorie.

— Şi după aceea ce fac?

— Ce să facă? Pleacă, spunînd că n-au găsit decît cîţiva oameni veniţi să-şi ia gustarea pe malul apei. Singurul lucru pe care-l văd! Atît timp cît nu găsesc pe nimeni în baie!

— Ce n-aş da să fiu jandarm şi să te pescuiesc pe dumneata în pielea goală! a spus Sfrijitu.

— Ce crezi, ce crezi, a răspuns ea prăpădindu-se de rîs, încă mai am pretendenţi!

— Cine a avut şi şi i-a păstrat, a spus bătrînul, are şi la bătrîneţe. Şi Agueda a avut... Eu cred c-au botezat-o Agueda după sîni!

— Ei, omule, cînd m-am născut, n-aveau de ce!

— Bine, bine, dar sînii... sînii... ei? I-ai avut, femeie, i-ai avut...

— Haide, haide, nea Guapillo, a spus alta, mai multă bună-cuviinţă: ce-o să spună domnul ăsta, că prin locurile noastre nu-s decît neruşinaţi...

Shannon nu reuşea să înţeleagă acea situaţie atît de celtiberică: organizarea legală frustrată de iniţiativa vitală. Aşa cum îi explica Sfrijitu în drum spre casă: „Da, se ştie că există nişte legi ale apelor, dar aici ne facem că habar n-avem de ele, că dacă am ţine seama, ar crăpa toţi reumaticii! Şi-apoi, ce dracu, legile nu-s făcute pentru protejarea sănătăţii oamenilor? Ei bine, aici ne protejăm singuri, şi gata. Mai puţine hîrtii ştampilate!"

În asemenea condiţii, jandarmii veneau gata resemnaţi. Ştiau foarte bine că, ani în urmă, un caporal încăpăţînat să aplice legea a reuşit să interzică băile doar pentru cincisprezece zile. Şi-apoi, lucrurile erau cum erau, iar să închizi băile însemna să îngreunezi bătrîneţea oamenilor, şi asta fără nici un folos. Eh, bieţii jandarmi, aveau lucruri mai serioase de urmărit prin munţi decît să se pună cu cîţiva bătrîni care nu voiau să moară înainte de-a se îmbăia o dată ca lumea, cum spunea caporalul!

Lucruri mai serioase, de exemplu străinul acela dubios. Fiindcă Shannon a constituit, în timpul

acelei vizite, elementul principal străin de peisaj și de oameni. L-au interogat, i-au cerut actele, l-au întors pe toate părțile pe cel în engleză și timbrele spaniole, și-au notat mai multe date, dar n-au reușit să-și explice prea bine prezența lui. Dar pentru că Sfrijitu și alți plutași cunoscuți răspundeau fără rezervă, aveau o garanție mulțumitoare. Așa că au rămas puțin la umbră, trăgînd calmi cîte-o țigară, au vorbit despre timp, au comentat cîteva noutăți locale, în urma denunțului primit au pus cîteva întrebări ale căror răspunsuri le cunoșteau dinainte, și s-au dus după ce i-au explicat lui Shannon :

— Scuzați, dar umblă pe-aici *maquis*, iar englezi nu se văd prea des prin aceste locuri.

După ce-au plecat, grupul s-a împrăștiat și plutașii au coborît la rîu. Copiii îi priveau încîntați, și Shannon l-a văzut pe unul jucîndu-se cu o monedă veche. Examinînd-o, a constatat că era un as roman din bronz, cu o efigie și-un taur.

— Am găsit-o ieri chiar aici, i-a spus băiețelul.

Da, cu două mii de ani în urmă romanii se scăldaseră în băile termale ale rîului Tajo. „Două mii de ani, și totul continua neschimbat", s-a gîndit Shannon contemplînd natura, arhitectura rudimentară, atitudinea primitivă a oamenilor. „Ce oameni puri, atît de tineri încă, într-o Europă ieșită din al doilea război mondial !"

În timp ce mîncau în tabără, cîțiva bătrîni s-au apropiat de grupul plutașilor, așa cum dimineață o femeie venise — spusese — să dea o mînă de ajutor bucătarilor și, în trecere, să se bucure de noutate. „Noutate ! , s-a gîndit Shannon.

Ce nevoie vitală în acea monotonie milenară în care trăiau. Ceva de povestit, ceva de spus, ceva de reținut ca fapt deosebit, pentru a fi apoi ascultat și savurat. Și mai curios era că, abia primită, știrea se stereotipiza pe loc. Le cădea în mînă și, zile sau ani, o comentau, o refăceau, o discutau : era felul lor de-a o asimila, învăluită în saliva conversațiilor, a judecăților colective și-a sentințelor generale. De aceea părea învechită încă din primul moment, pentru că o comentau cu fraze gata făcute, în pilde și proverbe. Părea un lucru cunoscut înainte de-a se pierde în uitare și lipsă de interes, sau, rareori, în sublimare și legendă."

După prînz Shannon a căutat-o pe Paula. A găsit-o în josul rîului, cu picioarele în apă. Cînd l-a zărit, și-a strîns picioarele sub fusta neagră și a rămas așezată pe piatră. Se vedeau doar degetele albe, înroșite de valul rece.

— Cît de greu îmi este să-ți vorbesc, Paula ! Îmi pare că fugi de mine ; aproape că nu ne vedem, a spus cu tristețe.

— Ne vedem în fiecare zi, nu ? a surîs ea, aranjîndu-și o șuviță de păr ce-i cădea pe frunte.

— Nu-i asta, a continuat Shannon. Dar, în sfîrșit, cel puțin acum sosesc la timp.

— Ce vrei să spui ? încercă ea să se apere.

— Nimic care să te îngrijoreze. Pentru că pot să-ți dau astea. Nu-i așa că-ți fac trebuință ? Le-am cumpărat din Trillo. Nu știu dacă ți-or plăcea... Dar se strică așa de repede prin rîpele astea...

Vorbea întruna, cum faci cu un copil ca să-l liniștești. Dar Paula continua să fie rezervată.

Apoi a luat pachetul și, desfăcîndu-l, a văzut espadrile și ciorapi negri din bumbac gros. Alături, pe stîncă, puteai vedea cît de cîrpite erau cele pe care le folosea.

— Mă mai puteam descurca... a încercat să se scuze.

— Cred că minți, i-a retezat-o Shannon. Nu-ți cer nimic în schimb. O știi prea bine, și-și ațintí privirea asupra ei.

Pe fața Paulei a apărut o expresie care trăda lacrimile. Dar deodată s-a schimbat, a devenit surîzătoare, și-a întins ciorapii noi pe fustă, mîngîindu-i cu mîna. Chiar a rîs o clipă, apoi a spus :

— Cîrpăcelile mă rodeau mult... Am încercat să merg desculță, dar n-am reușit... Încă nu-i destul de cald.

Fața ei, cu buze de copil, l-a privit tandru pe Shannon. Apoi a continuat :

— Te gîndești la toate, Royo. Bărbaților nu le trece niciodată prin cap că ciorapii se mai și rup. Nici chiar atunci cînd îi fac cadou. Dar tu...

— Da, știu. Eu sînt omul care mă gîndesc la toate. Asta-i cel mai mare rău din viață, să gîndești.

Vorbise cu amărăciune. Pentru un moment amîndoi au tăcut.

— Și de ce nu mi le-ai dat mai înainte ? Vezi — le-a arătat pe cele vechi, fără să roșească —, chiar acum mă gîndeam cum aș fi putut să le mai cîrpăcesc.

— Nu voiam s-o fac în fața celorlalți.

— Așa-i. Îndată și-ar imagina... Dar de ce oare totdeauna trebuie să creadă ceva rău ?

— Și-apoi așteptam un moment ca să fiu singur cu tine, așa... Mi-l imaginam, îl doream... Vezi, nu-i adevărat că nu cer nimic în schimb. Cer cîteva cuvinte.

Paula a rămas în așteptare. Nu se putea spune că era ostilă, și, totuși...

— Vezi ? a continuat Shannon. Am pus la cale clipa asta ; chiar mi-am făcut iluzii că-mi vei spune multe lucruri și că eu voi fi acela care în sfîrșit te va scăpa de necazuri... Dar sosesc și observ ceva schimbat la tine... Nu știu, ca și cum n-ai avea nevoie... Ce se-ntîmplă, Paula ? De ce te-ai schimbat ?

— Eu ? Eu sînt aceeași.

— Da, e adevărat, dar nu mi-ai răspuns. Nu ești cea de la schit, nu ești cea care m-a adus aici... Și tu m-ai adus, am venit ca să te urmez, ca să am grijă de tine ; ca și cum ai fi soarta mea. Sînt aici pentru tine...

N-a putut să mai continue. Fiecare stîncă era un argument al inutilității insistenței sale. Lucrurile sînt ca pietrele și cuvintele nu le pot schimba. A privit-o pe Paula așezată acolo, jos. Tăcută, chiar supusă, aproape dăruită... Dar de nepătruns ca o piatră. „Și nimeni nu se închide astfel decît pentru a tăinui un secret, s-a gîndit. Sau era doar orgoliul renăscut din rană ? Dar ce rană ? Normal s-o ascundă, dar cel puțin lui... Oare se schimbase într-adevăr ? Dacă se schimbase, el nu putea face nimic. Dar atît timp cît nu era sigur, cît nu era iremediabil ! Cît timp trecuse de la ultimele lui cuvinte ? De cît timp tăcea ea, fără să aprobe, să nege, să se căiască, să provoace ? Era

ca o stană, imună la atingerea cuvintelor. Şi el, ca întotdeauna, gîndea, analiza."

— Iartă-mă, Paula, sînt un prost.

— Nu, Royo, nu. Eşti foarte bun ; asta-i.

Shannon a încercat să surîdă, în timp ce întărea :

— E acelaşi lucru.

Paula a lăsat capul în jos, dar şi l-a înălţat îndată, cu o hotărîre neaşteptată. Ochii ei priveau mai adînc ca niciodată. Buzele nu mai erau de fetiţă, dar nici senzuale. Şi le strîngea puternic peste dinţi.

— Ei bine, îţi voi spune. Nu mai pot. Tăcînd, îmi pare că înşel pe toată lumea, de-aceea fug de toţi. Dar pe tine, nu ; pe tine, nu. Şi-apoi, cînd ai să vezi cît de rea sînt, n-o să mă mai cauţi.

— Tu, rea ?

„Nici Royo nu crede", îşi zise Paula înainte de-a răspunde.

— O, nefericita de mine, nu mai ştiu. Dar nu mă întrerupe, ascultă. Sînt din Peñalén şi m-am dus să slujesc în Cuenca. Un... un... În sfîrşit, ce mai, mi-am pierdut capul... Cînd a aflat că va avea un copil m-a părăsit fără să vrea să mai audă de mine... Blestematul ! Abia atunci l-am văzut cum era în realitate, şi mai degrabă aş fi murit decît să dau copilului meu un asemenea tată... Nu, după ce l-am cunoscut, nici dacă ar fi vrut să se întoarcă ! Mătuşa mea a scris mamei povestindu-i totul şi ea a venit. M-au închis în casa mătuşii, în mahalaua Cuencăi, şi... pînă la naşterea copilului...

Fata a tăcut sufocată. Vorbise cu sughiţuri. Shannon a încercat să rostească un cuvînt de mîngîiere, dar ea l-a întrerupt, apucîndu-l de braţ.

— Băiatul sau fata. Mi-au spus că era băiat, eu nu l-am văzut deloc... Mătuşa mea — i-a fost teribil de greu să spună, dar a spus — mătuşa mea l-a omorît.

Srîngerea mîinii îi impunea lui Shannon tăcere.

— Da, sînt sigură... Cînd l-am născut am leşinat, dar strigătul lui m-a trezit. Nu, n-a fost o iluzie — se chinuia, îşi apăsa tîmplele cu pumnii — l-am auzit încă o dată cînd îmi revenisem complet, şi încă o dată... Şi-apoi, niciodată, niciodată... După puţin timp au intrat amîndouă în camera mea, foarte palide, îngrozitor de palide, tremurînd. Mi-am cerut copilul şi mătuşa mi-a spus că-l născusem mort. Maică-mea tăcea fără să îndrăznească să mă privească. Am înţeles că era minciună ; ştiam că era minciună. Cum mai plîngea puişorul meu ! Cum mai plîngea, pînă cînd...

Nu şi-a putut stăpîni un oftat scurt. Dar a continuat dură, agresivă :

— Nu voiau să mă întorc în sat dezonorată, desigur ; asta era. Găsiseră acolo pe unul cu care să mă căpătuiască. Dar îndată ce m-au dus, am fugit de-acasă, fără să mai fi vorbit vreodată cu mătuşa. Blestemata ! A fost isprava ei... pentru că în curte, în spatele casei, aveau nişte porci..., şi acolo l-am auzit plîngînd, acolo !... L-aş fi iubit mult de tot ! a continuat după o pauză. L-aş fi spălat, l-aş fi îmbrăcat... Ca toate mamele ! Nu, nu ca toate ; a mea nu l-a apărat !... Cum mai plîngea !

A tăcut. Și Shannon, îndurerat, ridicîndu-și ochii, n-a găsit sus decît stînci nepăsătoare și nori rotunzi și albi ce lunecau într-o fericită călătorie.

— M-am oprit la plutași, a încheiat Paula, ștergîndu-și brusc lacrimile. M-aș fi putut opri în orice alt loc, mi-era totuna... Niciodată n-o să mă mai întorc acasă, niciodată.

Shannon a așteptat să treacă puțin aer, puțină apă, puțin timp. Ce putea spune ? Apoi, cu vocea cea mai ștearsă, mai impersonală, a întrebat :

— Și ce ai de gînd să faci ?

— N-a avut timp să răspundă. Căzut de pe o stîncă sau ieșit din pămînt — cum să știi ? — a apărut Dámaso agitînd țapina.

— Hm ! V-ați speriat, nu ?

Amîndoi s-au ridicat în picioare.

— Nu, tu nu sperii, a spus Paula. Nici cînd împroști venin.

— Ce se întîmplă ? a întrebat Shannon.

— Nimic, nimic... Doar că am pierdut un plutaș și avem mare nevoie... Unii credeau că te-ai înecat. Eu știam că nu, că nu ți-am dat brînci eu... Așa am observat că lipsea și porumbița, și mi-am spus, ei bine, trebuie să-i caut...

În timp ce vorbea se legăna într-o parte și-n alta, cercetîndu-i cu luare-aminte :

— Hee ! Parcă ar fi Joia Mare... Cel puțin tu, Englezule, să-ți speli picioarele, ca un episcop, hm !

— Oare mintea ta murdară nu-i în stare să nască nici un gînd curat ? i-a scuipat în față Shannon.

— Niciodată nimic curat, doar dacă mă prefac.

— Da sau nu, s-o lași în pace pe Paula.

— O spui și pentru tine nu, șmechere ? a întrebat Dámaso amenințător.

— O s-o lași în pace, a repetat Shannon, apucîndu-l de braț și împingîndu-l pe mal, în sus.

— Pentru că, a amintit furios Dámaso, întorcîndu-și capul spre Paula, știi care a fost învoiala : ori nici unul, ori toți... Și eu, în capul cozii !

Totuși s-a lăsat împins, și amîndoi au pierdut-o din ochi. Atunci Shannon s-a oprit și l-a înfruntat. A încercat să se liniștească :

— Dar nu înțelegi că nu s-a întîmplat nimic ?

Dámaso a izbucnit în rîs :

— Ha, ha, știu prea bine ! Mi-ajunge să vă văd mutrele la amîndoi. Vorbe, și nimic în plus. Nimic altceva !... Acum, cu frica pe care a tras-o, hm ?

Shannon l-a înșfăcat de gulerul cămășii, furios :

— Trebuia să te omor, pui de cățea !

— Nu mi-e frică. Nu ești atît de rău.

Dacă ar fi spus-o cu dispreț, poate că Shannon l-ar fi lovit. Dar a afirmat cu o convingere de neclintit, ca și cum vorbea despre un lucru de necontestat care nu-l privea pe irlandez. Atît de obiectiv, încît i-a potolit pornirea :

— Da, asta te scapă ; nimeni nu-i atît de rău.

— Nu, tu nu ești. Dacă ai fi... hm ! și a făcut cu ochiul, arătînd peste umăr spre locul pe care tocmai îl părăsiseră.

Shannon s-a făcut că nu observă. „Trebuia ori să-l omor, ori să-l las", și-a spus, și era mai rău să-l incite și să-l provoace s-o insulte pe Paula. S-a justificat față de el însuși spunîndu-și că doar din acest considerent foarte rezonabil se abținuse

să nu-l lovească pe Dámaso. Dar în realitate ceea ce îi înghețase mînia și gestul era acea sentință definitivă : nu, nu era destul de rău. Și nu era nimic de făcut.

Primii bușteni se apropiau de instalație, îndreptați de Blondu și de Fleancă care trata cu paznicul să facă cîteva băi, în zilele în care va putea. Paznicul era de acord, și nu-i cerea cele două pesete.

— Dar să fie clar, a spus, trebuie să faci nouă zile.

— Nu știu dacă voi avea timp, a răspuns Quintín. Și dacă nu-mi vindecă ambele labe, măcar una. Uite, dacă face minunea asta, la anul o să-mi vindec și cealaltă labă și-o să pun aici o inscripție.

Într-adevăr, înăuntru erau niște inscripții ciudate : „Aci s-a vindecat Jenaro García", iscălit în stil notarial. „Acolo unde apar ape ca astea, să le ia dracu pe toate celelalte", și dedesubt adăugat cu alt scris : „Dacă ai puțin vin, fie el și prost, nu mai ai nevoie de apele astea". Chiar și elogii în versuri :

Frigu-n oase dacă intră
de la cap pîn' la picioare,
la Montiel să vii la cură
și nimic nu te mai doare.

— N-avem dans ! a spus puștiul paznicului, care ieșea dintre copaci abia răsuflînd.

— Ce ? Trebuia să fie dans ?

— Oho ! a spus Quintín. Eu eram primul să joc o *jota* muntenească cu aceste doamne.

Bătrînele au rîs. Paznicul l-a întrebat pe băiat pe cine trimisese să anunțe muzicantul.

— Ce muzicant ? a întrebat Brăcinaru, apropiindu-se. Două bețișoare și-o tipsie ?

— Aș, tipsie ! Acordeonul lui Manquillo care petrece cîteva zile aici, în munte, la paznicul pădurii, care-i e unchi. Și cum se ține de-o fată care-a venit cu maică-sa la băi, cea de-i spune Delfina...

— Dans, acordeon !. a exclamat Fleancă. Ce lux aici la băi !

— Și nevastă-mea care avea de gînd să pregătească o *zurra*. Două butelcuțe, a adăugat mîndru paznicul. Ce s-a întîmplat ?

— Manquillo a coborît la Sacedón și se întoarce tîrziu. Dar poate să vină mîine.

— Bine, a acceptat paznicul, nu pierdem nimic. Lăsăm *zurra* pe mîine.

— Ce-i *zurra* ? a întrebat Shannon.

— O băutură răcoritoare. Vin cu lămîie, zahăr și scorțișoară, și nu mai știu ce. Dar o s-o gustăm. Cine așteaptă nu pierde niciodată.

Într-adevăr, n-au pierdut nimic. În noapte, după ce-au mîncat, plutașii au urcat pe muntele întunecat pînă la „sanatoriu". Aerul mirosea a pămînt reavăn, înmiresmat de rășină și murmur de apă curgătoare. În poartă așteptau trei-patru siluete. Printre pomi, în apropiere, răsuna rîsul unei fetișcane. „E o voce tînără, s-a gîndit Shannon, înveselește noaptea cu rîsul ei." Și-au rezemat țapinele de perete și au deschis ușa, pătrunzînd în sala de curînd văruită cu uși de-o parte și de alta, la distanțe egale, ca un coridor de mînăstire. În fund, o altă ușă mare dădea în

bucătăria comună și în ogradă. Pe pereți atîrnau trei lămpi la a căror lumină abia de puteai să distingi figurile. De-a lungul pereților așezaseră bănci. Asta era totul.

Plus foială și agitație. Voci, voci, siluete. Mirosea a turmă de oameni. În capătul coridorului pe o măsuță, femeia paznicului întindea o față de masă.

— Strînge minunăția asta, doamnă! a strigat Chioru. O să ți-o murdărim, că sîntem neamuri proaste.

— Nu se poate, nu se poate. Cum o s-așez masa neacoperită? Doar nu sîntem la țară!

Cu toate împotrivirile, femeia a reușit să așeze fața de masă și deasupra a pus o damigeană și niște pahare.

— Ah! deci avem *zurra*?

— Azi *zurra* și mîine dans, a surîs femeia. O pregătisem deja. Așa o să avem două serbări.

— Mai puțină vorbă și să curgă vinul! au strigat cei așezați pe bancă.

Grupul s-a însuflețit pe dată. Nu erau nici treizeci și șase, dar la lumina săracă a lămpii făceau o hărmălaie de nedescris: vorbeau tare, se agitau, copiii se împiedicau printre picioarele celor mari, plutașii căpătau curaj. Era relaxarea dezordonată și vitală a oamenilor constrînși întotdeauna: de convențiile riguros statornicite, de lipsa de imaginație și de posibilitățile bănești, de vigilența neiertătoare a vecinilor și cenzura socială — toate acestea înfrînînd naturi foarte violente. Și-acum se aflau aici, în inima muntelui, în miez de noapte; îndrăzneala plutașilor de care nimeni nu era vinovat că se manifesta, îngăduită de niște bieți bolnavi cu un picior în groapă; rîsetul gurilor știrbe și bățoșenia inofensivă a celor care nu mai sînt în stare de nimic. Desigur, erau și cîțiva tineri, și cîțiva bărbați, dar dincolo de îmbrățișări nu treceau. Se bucurau de libertatea împrejurărilor și se simțeau la adăpostul clevetirilor pentru că toți erau complici.

Shannon nu văzuse niciodată oameni care să se manifeste cu atîta libertate. „În fond, își spunea în sine, asta pentru că nu existau reguli pentru o situație aproape fosilizată ca cea a unui sanatoriu balnear medieval sau roman, cu băi rudimentare, promiscuitate de oameni și mîncare, folosirea în comun a bucătăriilor și a curților. Și, pentru că nu existau reguli sociale învățate, se întorceau la cele naturale: delectarea gîtlejului cu vinul dres cu mirodenii (oare nu beau *hipocrás*[1]-ul din ospețele lui Chaucer?), veselia picioarelor, încîntarea mîinii care atinge alt trup, rîsul, zgomotul, gălăgia cu care oamenii săraci reușesc să înșele o clipă eternitatea inexplicabilă care-i pîndește la cele două extreme ale vieții lor trecătoare..."

Cîțiva bătrîni se strînseseră în grup și-și depănau amintiri; două-trei fete se apărau într-un colț de avansurile Blondului; o femeie măritată, destul de coaptă, care-și însoțea tatăl, era asaltată de Sfrijitu: alți plutași se mulțumeau să bea; el, Shannon, lua aminte, iar paznicul și nevastă-sa, de asemenea mai rezervați, ca oameni obișnuiți cu de toate. Paula nu venise: rămăsese

---

[1] Vin fiert cu zahăr, scorțișoară și migdale.

la popas cu Ghebosu, preferase să doarmă în aer liber. Găsitu întîrziase puţin, dar ţinea şi el hangul celor care beau, deşi cu măsură şi numai după ce scrutase feţele celor veniţi la băi.

În sfîrşit, Quintín a captat atenţia generală cu poveştile şi glumele lui. A fost aplaudat furtunos. Apoi un bătrîn a prins curaj şi a anunţat că va da o reprezentaţie de teatru. S-a ascuns într-o cameră, după ce-a vorbit în secret cu nevasta paznicului care i-a adus pe ascuns nişte haine şi, pentru puţin timp, toţi au rămas în aşteptare. Apoi a crăpat uşa şi-a strigat dinăuntru :

— Hîrr ! Hîrr ! Hîrr ! Se ridică cortina !

A ieşit şi s-a înfipt în mijlocul grupului. Îşi suflecase pantalonii pînă la genunchi şi-şi pusese pe dedesubt nişte izmene largi în genul fustanelelor asturiene ; rămăsese în haină, iar pe cap avea o beretă făcută dintr-un ziar, care amintea de toca toreadorilor, şi strîngea sub braţ o pernuţă colorată, în timp ce ducea la gură un băţ în chip de flaut.

Un copil s-a speriat :

— Bunico, pe cine face ?

— Pe nenea care vinde cidru, prostuţule, a răspuns bătrîna care, fără îndoială, văzuse multe la viaţa ei.

Şi, într-adevăr, artistul a anunţat :

— Doamnelor şi domnilor, şi ce-oţi mai fi fiind... Acum veţi asculta *El Gaitero de Gijón* de don Manuel de Campoamor.

Ce încîntare, ce de felicitări cînd a terminat ! Cum de-o ştia atît de bine ? „Am învăţat-o în armată — a spus cu modestie — pentru ziua regelui." Din nou veselie. Deodată, plutaşii au stins cele trei lămpi şi totul s-a cufundat în întuneric. Strigătele, rîsetele şi chiţcăielile femeilor au ajuns la paroxism. În timp ce nevasta paznicului se ducea la bucătărie după foc iar alţii încercau să aprindă brichete, Shannon a profitat de ocazie şi a plecat.

A simţit numaidecît prospeţimea, parfumul, freamătul şi seninătatea lucrurilor durabile. Era tot ce avea să rămînă cînd acel amestec de voci va fi uitat pentru totdeauna.

A coborît pînă la malul apei întunecate : doar cîteva luminiţe aprinse de sfertul de lună abia ivită. În tabără mai era puţină spuză. *Loli*, căţeluşa, s-a ridicat vioaie şi şi-a ciulit urechile, dar cînd l-a recunoscut s-a lungit din nou. Shannon s-a aşezat, contemplînd de cealaltă parte a jăratecului slabele reflexe roşietice ale sacului de dormit, umflat de trupul Paulei. A privit lung, aşteptînd ca hotărîrea — pe care n-o cunoştea — să se închege înlăuntrul său, fără să vrea să intervină asupra lui însuşi ; nu voia să se gîndească. În sfîrşit, fără să-şi dea seama dacă a hotărît ceva, s-a înfăşurat în pătură şi-a adormit.

Oare într-adevăr nu hotărîse nimic ? În după-amiaza următoare, în tabără, l-a întrebat pe Ocnă de Paula.

— S-a dus acolo, jos, la schitul Sfintei Fecioare a Speranţei.

I-a tresăltat inima. Speranţă ! Un schit ! Totdeauna la răscrucile vieţii i-a apărut un schit ! Un schit în Italia, un schit în Buenafuente, un schit acum : Speranţa.

Speranța ! A alergat în josul apei, stîrnind mirarea lui Ocnă. Nu s-a gîndit la comentariile pe care putea să le provoace ; nu putea să lase să-i scape momentul, dacă cumva nu trecuse de-acum, irecuperabil...

Poate. dar acel cuvînt îi dădea curaj : „Speranța". A alergat căutînd drumul printre stînci și apă, și a lăsat în urmă primii bușteni, spre uimirea lui Fleancă, scrutînd cu înfrigurare ceea ce ar fi putut fi un schit.

În sfîrșit, l-a văzut : alb, pe jumătate ascuns între copaci. De neconfundat, cu clopotnița și crucea lui. Da, dar pe celălalt mal.

Îl despărțea apa, îl despărțea apa... De ce nu observase mai înainte ? Era un semn, era iremediabil ? Deodată a auzit-o pe Paula rîzînd și și-a pierdut capul. A intrat în apă.

— Nu, nu ! a strigat ea speriată. Pe pod, pe pod !

A privit în josul apei. Nu erau nici două sute de metri pînă la pod. A ajuns, a traversat, a început din nou să suie... Paula rîdea, lîngă schit, rîdea ca o fetiță. Două femei în doliu, care veniseră din satul vecin, din Durón, să se roage, îi priveau mirate. Shannon a încercat să fie sobru :

— Ne-ai speriat, credeam c-ai căzut în apă. Bine, a continuat, amintindu-și că folosea același pretext ca și Dámaso, cu o zi mai înainte, ne gîndeam...

A tăcut neștiind ce să mai spună, văzînd cu ușurare cum cele două cuvioase se îndepărtau suind printre arbuști. Au rămas singuri lîngă schit ; aproape la fel ca data trecută. Paula, văzîndu-l atît de tulburat, nu mai rîdea.

— Paula, sînt ridicol, nu-i așa ? a rostit în cele din urmă.

— Ce spui ?

— Da, sînt ridicol, știu, dar... Ei bine, m-am gîndit, azi-noapte m-am gîndit... Știu că nu trebuie să te gîndești, dar eu așa sînt... Ieri nu mi-ai răspuns, îți amintești ?

— Ce, Royo ?

— Cuvintele tale ! Toate cuvintele tale ! Nu mi-ai răspuns, a venit Dámaso... Spune-mi, ce-ai de gînd să faci ? Cînd plutele vor ajunge la Aranjuez, ce vei face ?

Paula s-a întristat.

— Nu știu. Cît stau aici, nu mă gîndesc.

Shannon s-a emoționat. Deodată și-a simțit pieptul plin de hotărîre.

— Ascultă, Paula, înțelege-mă... Eu... Cu mine n-ar mai trebui să te gîndești, n-ar mai trebui să te îngrijești de nimic... Aș putea să te ajut, Paula ?

— Royo ! a exclamat mirată.

— Așteaptă, nu-mi răspunde. Știu că nu fac doi bani, mă simt mic pe lîngă acești oameni. Dar îți jur c-ai putea face din mine un om întreg, dintr-o bucată, ca Americanu sau Sfrijitu. E greu, în lumea mea învățăm doar cum să facem lucrurile, nu cum să fim. Dar eu sînt ca ceilalți, și dacă mă ajuți... Nu-mi răspunde încă ; chiar dacă nu mă înțelegi, îți jur că poți avea încredere : alături de tine voi deveni puternic ca un brad, ca o stîncă. Știu, pentru că deja m-ai învățat multe, acum înțeleg moartea și pîinea, rîsul și cuțitul. Știu că pînă acum am suferit pentru nimicuri, și că acum sufăr pentru ceva, pentru

tine, pentru o femeie, pentru singura femeie, pentru Paula...

Ea s-a dat doi pași înapoi și s-a așezat încet pe banca de piatră de la schit, plină de tristețe, lăsînd mîinile să-i cadă în poală. Bărbatul a rămas paralizat, dar a reușit să spună :

— Știu că nu mă înțelegi, că par prostii, dar așa este... Așa este... Crede-mă, Paula, și spune-mi... Spune-mi că da...

Paula și-a ridicat agale ochii. Sprîncenele încruntate a mîhnire, și gura, ușor încordată, părea în același timp — în același timp, ca niciodată — senzuală și de copil.

— Te înțeleg foarte bine, Royo, chiar dacă nu știu să mă exprim ca tine. Te înțeleg și-ți mulțumesc mult, foarte mult. Să știi că nu voi uita niciodată, niciodată... Dar ne despart atîtea lucruri ; eu sînt cea care nu face nici doi bani... Și te înșeli — Shannon, incapabil să vorbească, nega cu mîna — da, da, mie mi-a trecut ; am crezut că acea poveste avea să dureze toată viața, și, deodată, nici nu mi-am mai amintit... Eu... O să vezi...

— Nu, a rostit agale, în cele din urmă, Shannon. Nu mă înșel. E adevărat că sîntem foarte deosebiți, dar aș putea să fiu la fel ca tine, tu m-ai putea face. Știu pentru că deja am început să fiu ca tine. De aceea îți spun că nu mă înșel... Nu, nu mă înșel... Dar — vocea i s-a sugrumat — asta nu rezolvă nimic.

— Royo !

— Nu, nu mă consola... Vreau să simt cum este, și cu capul sus.

A tăcut. A privit peretele alb, ferăstruica de la ușă, deschisă pentru rugăciuni... Ca prin ceață, i-a venit în minte numele acelui sanctuar. A început să vorbească :

— Spune-mi doar un singur lucru : te gîndești la altul ? Poate la cel din Cuenca ?

Gestul Paulei însemna respingerea categorică a acestei ipoteze. Shannon a îndrăznit să-și arcuiască buzele, încercînd să surîdă :

— Atunci voi păstra cel puțin speranța... Nu se spune că-i ultimul lucru care se pierde ? Nu, nu vorbi — a respins repede alt gest al Paulei — nu spune nimic. Așa, lasă-mă să sper... Și-acum, îmi dai voie, prefer să plec singur...

A făcut cîțiva pași înapoi și-a contemplat-o de departe : o mică siluetă întunecată lîngă schitul minuscul. Oare și speranța lui era întunecată ? S-a întristat și a privit încă o dată tabloul. În cît de puțin loc încăpea o lume, lumea unui om ! Ea îl privea cu capul ușor lăsat într-o parte și pe față i se citea o seninătate melancolică ; cea a unui destin compătimitor. „Da, compătimitor" și-a repetat lui însuși. „În nici un caz implacabil", și-a precizat, pentru a-și întări speranța.

A făcut un gest cu mîna și-a apucat-o în susul apei.

Ea l-a privit cum pleacă și dispare. S-a întrebat dacă nu cumva era propria ei speranță care se îndepărta. „În acest caz, era adevărat că pentru o femeie învinsă nu mai exista speranță. În schimb, bietul Royo, ce aspră e viața ! Era prea bun, puțini bărbați erau ca el... Dacă i-ar fi putut răspunde... Dar cum să poată ? Ah ! de ce nu-i vorbise astfel mai înainte, în Buenafuente ? Chiar

dacă după aceea l-ar fi întîlnit pe Antonio, nu l-ar fi înşelat niciodată... Nu, nu, Sfîntă Fecioară ! s-a cutremurat. Ar fi fost a lui Royo, deşi ea s-ar fi uscat treptat. Nu, nu ! Dar cel puţin putea să-i spună, fără să mintă, că nu exista un altul. Pe cînd acum..."

A oftat. Soarele apunea, umbrele se jucau în strîmtoarea apei care părea mai transparentă. I s-a făcut frig, deşi era timp frumos. S-a întors spre ferăstruica schitului, s-a mai rugat puţin la acea icoană a Speranţei care abia de se mai zărea în fund, apoi şi-a urmat şi ea drumul de întoarcere.

Deodată a rămas pironită locului, tremurînd toată. I s-a părut o închipuire a minţii ei muncite de-atîtea gînduri obositoare şi chinuitoare. Dar nu, era Antonio, întîlnit încă o dată pe negîndite, apărut cu aceeaşi violenţă, cu aceeaşi sfidare a obiceiurilor omeneşti. Ca şi prima dată surîdea, rumegînd o crenguţă între dinţii lui albi.

Şi Paula s-a simţit străpunsă de privirea aceea. Era el, era vocea lui. La fel de calmă, de sigură ca şi prima oară.

— N-ai nimic de vorbit cu ăsta. Ştii doar...

Un val de bucurie a pus stăpînire pe ea. Totuşi n-a îndrăznit să creadă. Visa, visa.

— Dar, Antonio...

— Dacă vrei să vorbeşti, n-ai decît, dar numai cu mine.

Bărbatul a înaintat cîţiva paşi şi s-a oprit lîngă ea. Fantasma mergea, comunica cu înflăcărare... Dar ei i se părea că visează :

— Nu ştii că eşti a mea ? Încă n-ai aflat ?

Cuvinte pătimaşe. Jocuri de artificii. A întredeschis gura ca un rînd alb final.

— Nu ţi-am spus ?

A prins-o de braţe cu mîini bărbăteşti care ardeau, care nu puteau fi vis, pentru că un bărbat şi o femeie pot fi orice, numai vis nu. Durere şi plăcere şi violenţă şi moarte, şi salvare, dar nu vis. Cît de adevărat era !

Paula şi-a lăsat capul pe spate şi a murmurat :

— Nu îndrăzneam să cred...

I-a văzut surîsul, a văzut cum îi cădea rămurica dintre dinţi, i-a văzut buzele care se apropiau de ea, şi n-a mai văzut nimic. Mirosea, sorbea, gusta, muşca : dar îşi ţinea ochii strîns închişi, aproape dureros de închişi, ca nu cumva imaginea să se şteargă vreodată... Şi brusc şi-a amintit ceva : o viaţă trecută, o viaţă străină, o viaţă care nu mai avea nimic cu ea, dar pe care trebuia s-o povestească. A căzut în genunchi, puţin schimbată, în timp ce el continua să repete, deşi şi îndrăzneala lui scădea :

— A mea, iubito ! Şi-ai să fii chiar acum !

— Nu ! a strigat înspăimîntată. Trebuie să mă asculţi mai înainte. Nu ştii totul, nu ştii ce-am fost !

El s-a lăsat jos, lîngă ea, şi-a continuat s-o îmbrăţişeze.

— Lasă-mă... N-am să mai pot niciodată ; vei crede că te-am înşelat...

S-au zbătut. Şi-au pierdut echilibrul şi-au căzut amîndoi pe iarbă. S-a înăbuşit. Acele mîini ! Acele degete dogoritoare puseseră stăpînire pe ea. Şi ochii, care pătrundeau pînă în adîncul sufle-

tului, şi gura, ca un rug, pe gît, urechi, tîmple...

Foarte departe, dar desluşit, o voce îi striga numele :

— Paula !

Mai existau şi alţi oameni pe lume !... A reuşit să se desprindă şi s-a ridicat în picioare. Şi el a repetat :

— Acum... Îl omor, oricine-ar fi...

Dar Paula era din nou femeia stăpînă pe ea şi s-a impus :

— Nu, e mai bine aşa. N-avem dreptul să-i înşelăm ; nici eu, nici tu. Ei ne-au primit...

Omul s-a încruntat şi mai mult.

— Toţi ! Nu cumva e vorba de unul ?

Ea a rîs ca o nebună, fără să facă cel mai mic zgomot. L-a îmbrăţişat şi l-a sărutat pe bărbatul care stătea nemişcat.

— Aşa. Ca să-ţi răspund clar. Chiar dacă mă văd.

I-a dat drumul şi-a aşteptat vocea care se auzea tot mai aproape. Acum îşi dădea seama : era vocea băieţaşului. A răspuns :

— Lorenzo !

S-a întors spre Antonio cu faţa strălucitoare şi i-a spus :

— E mai bine aşa. Îţi voi spune totul, totul, şi dacă mă vei mai iubi apoi...

El a surîs şi-a strîns-o de mijloc :

— A iubi e prea puţin spus...

Nervos, a luat altă rămurică şi şi-a pus-o între dinţi. S-a îndepărtat.

Printre tufe a apărut Ocnă cel Tînăr. Gîfîia. S-a oprit intrigat, privindu-i pe amîndoi.

— Hei ! a făcut o pauză. Nu mă auzeai ? Te caută.

— Şi eu am venit s-o caut, a spus Antonio. Dar pentru c-ai venit tu, o să mă duc la Sfrijitu, să-l ajut să lege buştenii.

Ocnă cel Tînăr l-a privit cum se depărta şi-a spus cu bănuială :

— A vrut să-ţi facă ceva ? Eşti ciufulită !

Ea şi-a aranjat părul.

— M-o fi atins vreo creangă mai joasă, pe cărare.

— Tremuri toată.

— Răcoarea apei.

— Spui minciuni, Paula.

Cu toată tulburarea, cu toată răvăşeala din sufletul ei, Paula a observat că vocea băiatului suna matură, a ghicit că copilăria intuia profund, şi-a încercat să înlăture orice risc de-a se afla adevărul :

— Ce tot spui, prostuţule ?

A vrut să-l apropie de ea cu gestul care de atîtea ori îmblînzise şi cucerise copilul. Dar, deodată, copilăria era mai suspicioasă decît un bărbat.

— Îl ascunzi pentru că eşti bună şi nu vrei răul nimănui. Dar dacă omul ăsta îţi mai face ceva, să-mi spui.

Paula l-a privit. Nu, atitudinea copilului nu era comică. Poate patetică, ca orice viaţă prematură.

— La dracu ! Nu te uita aşa ! Ştiu că nu-l pot dovedi cu pumnii, dar îi trimit o piatră în cap sau îi azvîrl un bolovan de pe stîncă... Şi

dacă nu-i crăp eu capul, îl omoară ceilalţi, îndată ce-or afla.

Era adevărat, îngrozitor de adevărat. Oricît de multă precauţie tot nu era suficientă. Trebuia să-l oprească pe Antonio, şi pe ea însăşi, trebuia să aibă grijă de el, să fie atentă pentru el..., şi o privire maternală i-a umplut sufletul. A revărsat-o pe Ocnă cel Tînăr, îmbrăţişîndu-l. Băiatul s-a supus :

— Eşti bărbat de-acum, Lorenzo.

— N-am încotro ! a răspuns candid. Cu un tată ca al meu !

Cîtă mîhnire i-a ieşit din suflet !

— Dar mă ai pe mine, nu ?

Băiatul n-a răspuns, dar i-a sărutat mîna. Ea îi mîngîia capul în timp ce mergeau. Îi curgeau lacrimile. Dorea să rămînă singură şi să plîngă de bucurie. Dar trebuia să fie foarte atentă ; dacă Dámaso ar fi aflat... Dacă ar fi lăsat să le scape ceva, să se observe ceva... Şi cum să nu se observe ? Avea să fie atît de greu !

Dar trebuia s-o facă. Aşa că seara s-a dus la dansul organizat la băi. Pe de altă parte, era angajată : toţi spuseseră că voiau s-o danseze.

Cînd a ajuns, s-a liniştit. În acea penumbră era imposibil să se observe ceva ; şi apoi era o ocazie pentru a-şi gusta fericirea fără să atragă atenţia cuiva. Toţi o făceau ; dar fără să trişeze. O ţapină bine mînuită a ridicat nişte poale, o ploscă a împrăştiat un şuvoi de limonadă. O dată a căzut pe obrazul îmbujorat al unei tinere şi cel cu care dansa a şters cu limba pentru a nu risipi ofranda Domnului, fapt pentru care a încasat o palmă. În sfîrşit, era normal.

Acordeonul lui Manquillo îşi depăna melodiile şi sub lămpi se roteau perechile. Bătrînii visau ca şi tinerii, mai ales cînd o pereche de vreo şaizeci de ani a poruncit să se termine cu dansul „sentimental" şi să înceapă cel „săltăreţ", o *jota*. Da, au jucat-o.

Ochii scînteiau din ce în ce mai mult. Şi într-o biată casă din nişte bieţi munţi dintr-o biată ţară de pe o biată planetă, cîteva biete vieţi printre milioane de vieţi au luat cu asalt centrul lumii şi l-au cucerit pentru o clipă trecătoare cu bucuria lor fără rezerve.

Pînă şi Ghebosu a dansat cu Paula, fără ca rîsetele să rănească.

Doar Shannon a rămas pe dinafară, excluzîndu-se singur. Oare Paula s-o fi gîndit la el măcar o clipă ? Ceilalţi îşi explicau reţinerea lui prin faptul că făcea parte din altă categorie de oameni. Şi el, contemplînd rîul în noapte, auzind cînd se deschidea uşa rafale din acel zgomot care-l zvîrlea într-o tăcere şi mai adîncă, se gîndea în zadar că bucuria aceea era trecătoare, că durerea şi deziluzia ne aşteaptă la tot pasul, că era o prostie să aştepţi de la nişte pereţi subţiri şi un acoperiş protecţia oamenilor în mijlocul nopţii imense, a Naturii de gheaţă şi indiferenţă. În zadar încerca să-i vadă ca pe nişte miei în ţarc, păscînd fără să bănuiască abatorul ; în zadar încerca să se emoţioneze în faţa acelor biete bucurii. Pentru că nu-i mai rămînea compasiune pentru nimeni ; pentru că avea nevoie de toată pentru el, deşi buzele îi repetau întruna, cu disperare, cuvîntul Speranţă.

12. ENTREPEÑAS

CIOCANELE PNEUMATICE făceau să răsune întreaga strîmtoare. Duduiala ricoşa în piatră, speria păsările, pătrundea în ascunzătorile iepurilor şi ale şopîrlelor, asurzea pămîntul şi chinuia tot spaţiul ca o imensă turbină dentară într-o cavitate geologică. Perforatoarele de oţel muşcau stînca, uşurînd fărîmarea ei atît de brutal diferită de roaderea treptată a apei care săpa pragurile de-a lungul mileniilor. Oamenii împingeau ciocanele cu toată greutatea, iar vibraţia puternică le cuprindea tot corpul, încît trăsăturile deveneau convulsive. Ca în atîtea alte ocazii cînd omul foloseşte maşina, păreau mai degrabă nişte servitori chinuiţi, subjugaţi ei, decît stăpîni pe masa de oţel. Praful îi înconjura şi se lipea de haine şi de piele, îmbibată de-o grăsime minerală. Şi, odată cu sudoarea, îşi ştergeau de pe frunte o năclăială cu care erau obişnuiţi, dar pe care în ascuns o urau ca pe un însemn.

Era echipa de perforatori care începea lucrările la barajul de la Entrepeñas. Locul acela a fost totdeauna preferat — încă de cînd s-au ridicat primele stăvilare pe rîu — pentru extraordinarele posibilităţi pe care îngustimea strîmtorii le oferea. Au existat mori de apă încă pe vremea arabilor, poate cu alte iazuri, apoi stăvilarul unei mori medievale. Mai tîrziu, piuăle care băteau pentru postăvăriile din Pastrana şi Brihuega. Electricitatea, la începuturile ei, a prilejuit ridicarea barajului. Acum era vorba însă de un proiect mult mai ambiţios: înălţarea digului şi amenajarea unui lac artificial care să se întindă pînă la Durón, sau chiar mai sus. Oamenii se întrebau care sate vor fi înghiţite de apă şi care vor supravieţui.

Sus, pe vîrful dealului, începeau lucrările auxiliare: carierele de piatră, concasoarele, sitele, morile de nisip, malaxoarele şi se montau betonierele şi benzile pentru transportat betonul. Pe coasta cealaltă se aliniau baracile muncitorilor, prăvăliile şi birourile. Căi ferate înguste îşi croiau drum pe rambleuri şi scîrţîiau sub vagonete. Un cablu întins între cele două stînci transporta muncitori şi materiale. Şi jos, aproape de vechiul baraj, se făceau de-acum primele săpături adînci pentru fundaţii. Oamenii din împrejurimi veneau să privească uluiţi lucrările şi se întrebau care aveau să fie repercusiunile acelor transformări ale rîului în viaţa lor. Unii erau pesimişti, alţi optimişti, dar chiar şi aceştia priveau strîmtoarea agrestă unde veneau să-şi petreacă după-amiezile, în excursie, sau de care îi lega amintiri sentimentale, cu ochi care o contemplau poate pentru ultima oară. Dar asta nu impresiona deloc excavatoarele şi perforatoarele, care scîrţîie, mîrîie, pătrund, rup, sfîşie şi văduvesc valea de susur şi păsări.

Pentru cei care mînuiau ciocanele pneumatice nu exista decît un singur zgomot. Odată înfipt vîrful perforatorului în rocă, totul se reducea la un uruit continuu. Astfel se scurgeau orele, aplecaţi asupra uneltelor lor care împroşcau piatra ca nişte mitraliere, trecînd de la percuţia asurzitoare la cel mai monoton ritm adormitor al compreso-

rului. Oamenii transpirau, din cînd în cînd se opreau, înjurau și-și răsuceau cîte-o țigară. Nu vorbeau, nu cîntau : în lumea aceea mecanică comunicarea umană în timpul lucrului era dificilă, cu excepția ordinelor și-a înjurăturilor.

Deodată, șeful echipajului și-a consultat ceasul de mînă. Oamenii au privit în sus. Alături de gheretа de lîngă birou un steguleț decolorat flutura în vîrful unui stîlp. Compresorul s-a oprit. Muncitorii și-au lăsat ciocanele jos. Era pauza pentru masă. Marcos și-a șters sudoarea.

— Blestemată fie ! Ce căldură !

— Scoate-ți jacheta, a spus altul în timp ce se scutura de praful alb ca neaua al rocii.

— Ca să îngheți după-amiază ! Sau să te tragă un curent din munții ăștia afurisiți și să te prindă pneumonia.

— Păi, o s-o ducă bine în spital. Acum, cu sulfamidele... a adăugat altul.

— Nu-i o idee rea. Dar să las totul... ! Ce mai surghiun, în mă-sa !

— Nu te plînge. Acum e timp frumos. Și sîmbăta ne coboară la Sacedón. Sînt de toate, și tribunal.

— Chiar așa. Uitasem că trebuie să-i rup botul ăluia de la bar.

— Nu-l pocni prea tare, a spus un muncitor, admirînd spatele lat al lui Marcos. Trebuie lăsată sămînță, să nu dispară rasa mitocanilor.

— O putem semăna și noi, a rîs Marcos. Și-apoi, dacă nu trăznim pe nici unul, ce facem pe-aici ? Măcar de-ar fi femei ! Dar sălbaticele astea !

Treptat-treptat peretele se căsca. Unul a alunecat și s-a rostogolit cîțiva metri în pietriș, pe genunchi și mîini. Ceilalți se prăpădeau de rîs.

— Ca un șobolete ! Ai fost hazliu de tot, a rîs Marcos.

Cel care căzuse s-a ridicat. Era un bărbat cu pieptul îngust și fața suptă. Și-a privit șeful cu răutate, dar s-a abținut și-a continuat să se ridice.

— Ia priviți ! a exclamat Marcos arătînd în direcția barajului vechi. Avem noutăți.

Pe la cotul rîului apăreau buștenii, care se înmulțeau văzînd cu ochii. Nu erau arbori smulși, ca cei pe care uneori îi purta curentul.

— Plutele, a spus cineva.

— Încă se mai practică ? a comentat Marcos disprețuitor. Acum, cu camioanele astea bune ? Cîtă înapoiere ! Nu se mai văd decît în filme.

— Dar pe Tajo coborau în fiecare an pînă la război... Și acum, uite... Poate că-s ultimele, din cauza barajului, a spus un muncitor mai bătrîn.

— Cum de s-or mai fi găsind nenorociți care să se-apuce de meseria asta ?... Analfabeți, doar analfabeți !

Plutașii priveau lucrările cu mirare, dar fără cea mai mică îngrijorare. Totdeauna au existat mori și baraje, dar totdeauna trecuseră plutele prin micile stăvilare deschise și prin canalele marilor baraje, ca cel de la Bolarque. Era chiar mai ușor decît prin vechea albie. Era de-ajuns să amenajeze intrarea în canal. Dar ăsta avea să fie mai mare decît toate. Ce înălțime !

Încă nu ajunseseră primii buşteni la dig, purtaţi de curentul domol al apei zăgăzuite, că Americanu se şi apropiase, împreună cu Sfrijitu şi cu alţi doi, să aranjeze gura canalului. Dar au constatat că la intrarea în el, din cauza lucrărilor, albia de beton era plină de pietriş şi pămînt.

— La dracu ! a spus Sfrijitu.

Cîţiva muncitori se îndreptau spre barăcile lor să mănînce. Se opriseră să-i privească pe plutaşi cu o curiozitate dispreţuitoare. Americanu s-a apropiat de ei.

— Bună ziua, a salutat. Unde-i inginerul ?

— Hm, inginerul ! Cine sînteţi ?

— Inginerul e la Madrid... omule ! Nu vă aştepta azi.

— Atunci şeful, sau administratorul, sau cine-o fi, a răspuns Americanu fără să ia în seamă zeflemeaua.

— Ce se-ntîmplă, ce se-ntîmplă ? a întrebat un zdrahon îmbrăcat în jachetă de piele. Haideţi, să-l servim pe-acest prieten !

— A vorbit Marcos, a bolborosit unul. O s-avem de ce rîde pe seama ţopîrlanilor ăstora !

Americanu l-a măsurat pe cel care se amestecase în vorbă. Un mic muşchi al buzei s-a crispat, descoperind o scînteie de aur.

— Eu nu sînt prietenul tău, cumetre. Şi tu nu eşti şeful.

— Ha, ha, mă faci să rîd ! Şi tu de unde ştii ?

— Ca să fii şef trebuie să ştii să cunoşti oamenii. Ca mine.

Şeful n-a ştiut ce să răspundă. S-a înfuriat şi-a strigat :

— Oricum, mie o să-mi spui ce vrei !

— N-am nimic împotrivă. Vreau să curăţaţi de piatră acest canal.

— Aţi auzit, băieţi ? Hai, părăsiţi-vă lucrul şi supuneţi-vă acestui domn ! Vrea să vadă canalul neted ca-n palmă.

— Exact, cumetre, a răspuns Americanu, al cărui accent antilian se simţea mai puternic ca oricînd. Acest canal e la dispoziţia celor în trecere, şi toate instalaţiile de pe rîu au obligaţia să-l menţină în bună stare.

— Da. Deci compania trebuie să-l cureţe în fiecare zi pentru tine, nu ?

— Exact.

— Aţi auzit, a repetat zdrahonul care a început dintr-o dată să rîdă, pus pe farsă.

Nu trebuia să piardă ocazia : îi venise o idee. Şi încă o idee care îl amuza mult. A lansat-o imediat, întrebîndu-l pe Americanu :

— Pentru ca să puteţi face pipi ?

Rîsul i-a îngheţat cînd Americanu l-a înşfăcat de jachetă şi-a văzut, pe deasupra umărului, pe cei trei plutaşi înaintînd cu ţapinele.

— Doboară-l ! a strigat Sfrijitu. Noi sîntem aici !

Şi strigătul lui a fost atît de sălbatic, încît toată lumea a îngheţat de spaimă.

Dar în aceeaşi clipă o altă voce a răsunat în acea atmosferă de tensiune :

— Pace, fraţilor !

Apăruse un călugăr. O voce umilă, blîndă, fără cea mai mică intenţie de strigăt ; cum de-a fost auzită de acei oameni orbiţi de furie ? Cum de-a pătruns atît de adînc în ei ? A fost surpriza sau chiar neverosimila invitaţie la pace în acel con-

flict pe punctul de-a izbucni? Rezultatul a fost c-au renunţat la violenţă. Mai tîrziu, cînd avea să-şi amintească, Americanu îşi va spune: „Nu, n-a fost ciudat că am auzit-o. Ciudat ar fi fost să n-o auzim." Şi-apoi de unde apăruse acel călugăr tînăr, pe neaşteptate, ivit ca din pămînt?... Era mărunt, în sutana cenuşie a franciscanilor, cu picioarele goale în sandale, cu mîinile vîrîte în mînecile largi, cu capul ras, exceptînd tonsura. Se înălţa ca o statuie pe parapetul barajului vechi, lîngă poarta canalului pe unde trebuiau să treacă plutele. Lîngă el, jos, se vedea alt călugăr cu un toiag de drumeţ într-o mînă şi un săculeţ pentru cerşit în cealaltă. Totuşi erau foarte diferiţi: cel care vorbise cu vocea aceea pătrunzătoare avea o siluetă mult mai clar conturată, deşi părea în acelaşi timp fragilă. În schimb, celălalt părea opac, ca şi cum îl vedeau printr-un văl. Deşi mai voinic, trăsăturile şi rasa erau mai şterse. Nu, nu era chiar aşa: dar asta a fost impresia Americanului.

— Aveţi-vă în pace, fraţilor... a spus din nou călugărul.

Americanu dăduse drumul voinicului care-l provocase. Acesta a schiţat un gest ca şi cum ar fi vrut să reacţioneze mînios, dar călugărul s-a apropiat de el. Coborîse sau se azvîrlise de pe parapet? Americanu n-ar fi putut să răspundă.

— Aveţi ceva de pomană, Dumnezeu să vă miluiască? Sîntem călugări din Pastrana şi n-avem de nici unele.

— Dar ce faceţi acolo? a întrebat Marcos acru, ca pentru a-şi ascunde impresia ciudată.

Călugărul a continuat cu blîndeţea lui imperturbabilă:

— Ne pregătim pentru viaţa cealaltă.

— Eh, viaţa cealaltă... Rămîne de văzut dacă...

— Dacă nu există alta, nu există nici una. Asta-i viaţa, cea de-aici? Nu-i oare o moarte treptată? a surîs călugărul.

— Cît adevăr grăieşte! a murmurat Chioru.

— Fraţilor, a spus şeful plutaşilor, dacă mergeţi în susul apei, ai mei or să vă dea ceva, deşi şi noi sîntem săraci. Urcaţi pe-acolo, că locul ăsta nu-i prea solid.

— Pe lumea asta toţi sîntem săraci, şi omul nu-i în siguranţă nicăieri, a adăugat călugărul. Dar în toţi sălăşluieşte privirea Domnului. Vreţi să vă osîndiţi pentru nişte pietre? Dar pietrele sînt bune! Sînt miei, mieluşeii Domnului!

Călugărul şi-a ridicat ochii spre cer şi s-a îndreptat spre poarta canalului. Tovarăşul lui continua să rămînă mut şi nemişcat ca înainte; ceilalţi priveau încremeniţi. Ce voia să facă, doar fierul turnichetului se oxida de la un an la altul şi era nevoie de doi oameni solizi pentru a deschide şi ridica poarta ecluzei? În afară de asta, pietrele căzute în canal... Dar călugărul a prins roata cu mîna dreaptă şi-a început s-o învîrtească surîzător. Poarta grea din dulapi a lunecat pe patine şi s-a înălţat cu avînt pînă la marginea de sus, iar apa a smuls pietrele şi-a curăţat albia. Buştenii aveau liberă trecere.

Totul fusese atît de simplu! Oamenii nu-şi reveneau din uimire. Nimeni nu spunea nimic. Apoi s-a auzit un strigăt:

— Minune! a exclamat Patrudegete, avîntîndu-se spre călugăr și îngenunchind în fața lui. Dar călugărul l-a obligat imediat să se ridice.

— Nu privi peste măsură, nu gîndi peste măsură, nu judeca peste măsură, a spus privindu-l intens pe plutaș care a dat înapoi. Și-a continuat cu o voce umilă: Totul, totul e o minune. Piatra-soră e o minune, și forța rîului-frate e și ea o minune. Fiecare om e o minune.

— Pe dracu, minune, ce minune! a reacționat șeful, apa a măturat pietrele din cauza pantei, asta-i tot.

— Așa-i, a spus călugărul privindu-l pe muncitor. Dar imediat a făcut ochii mari, examinîndu-l ca și cum ar fi descoperit ceva ciudat, și pe fața lui s-a întipărit cea mai profundă compasiune. Apoi a continuat: Dar nu disprețui pietrele. Iubește-le! Nu crezi că și pe tine, care dărîmi stîncile, într-o bună zi te pot doborî?

S-a lăsat o tăcere adîncă, foarte adîncă. Călugărul s-a adresat Americanului:

— Îți mulțumesc pentru mila ta. Ne vom duce în sus și vă vom blagoslovi pomana.

S-a întors spre grup și-a ridicat mîna:

— Sfîntul Francisc să vă binecuvînteze pe toți!

Și-a înălțat brațul. Patrudegete a îngenuncheat din nou. Mîna a schițat gestul și călugărul și-a luat rămas-bun:

— Pace vouă!

Apoi a apucat-o pe drumul pe care veniseră plutașii. Celălalt călugăr, tot mut, l-a urmat. Nimeni n-a reacționat pînă cînd Americanu n-a luat inițiativa:

— Sfrijitule, închide poarta ecluzei! a poruncit. Nu-i bine ca nivelul apei să coboare mult de la o zi la alta. Apoi mergeți sus.

Și-a început să alerge după franciscani, în timp ce-a auzit un muncitor spunînd că trebuia să le dea ceva de pomană. Cînd a ajuns, gîfîind, la locul de unde dispăruseră, s-a mirat văzîndu-i oarecum departe: era aproape de necrezut cum două ființe atît de domoale puteau înainta, așa de repede, aproape fără să-și miște sutanele. A încercat să iuțească pasul, dar era greu să-i ajungă. S-a hotărît să-i strige:

— Fraților!

Călugării au întors capul și l-au așteptat. Obosit, Americanu a ajuns în fața lor. Călugărul surîdea și părea și mai transparent decît înainte. Avea ochii cenușii, foarte inocenți.

— Ce dorești?

— Eu...

Americanu a tăcut, fîstîcit. Uitase ce anume îl făcuse să-i urmeze; uitase dacă avusese vreun motiv ascuns care-l împinsese să alerge atîta după ei. A plecat capul și-a spus umil:

— Nu știu...

S-a străduit să-și amintească dar n-a reușit. Și mai fîstîcit de surîsul călugărului, a repetat:

— Nu mai știu... Iartă-mă. V-am oprit și nu mai știu ce voiam.

— Se-ntîmplă, frate, să nu știm ce vrem... Toată viața luptăm, antrenați într-un joc de copii...

— Într-un joc de copii..., a repetat Americanu.

— Suferim pentru lucruri lipsite de importanţă, a continuat călugărul, şi-apoi sîntem chemaţi să intrăm în lăcaşul lucrurilor serioase — vocea i-a devenit plină de compasiune, şi-a adăugat : Nu ştii ce voiai, nu ştii ce trebuie să vrei şi eşti obosit...

A tăcut o clipă şi-a încetat să surîdă. Apoi l-a asigurat cu gravitate :

— Dar vei şti. Vei sfîrşi prin a şti. Vei trăi cu păsările şi-ţi vei găsi pacea.

— Pacea ? a repetat Americanu neliniştit.

Călugărul a consimţit în tăcere. Americanu a exclamat :

— Părinte, aş vrea să mă spovedesc. Acum !

— Eu nu sînt preot, frate, a spus călugărul cu blîndeţe. Pot face altceva pentru tine ?

— Nu, nimic, a murmurat Americanu. Da, da...

— Cum te cheamă ?

— Fratele Justino — a surîs călugărul. Dumnezeu să te binecuvînteze.

Americanu i-a văzut cum se depărtau cu acea sprintenă şi extraordinară iuţeală a mersului lor. Nu li se clintea nici măcar cordonul alb. S-a lăsat pe-o piatră şi-a rămas cîtva timp pe gînduri, fără să ştie exact la ce se gîndea, pînă cînd l-au ajuns cei trei tovarăşi ai lui.

Sfrijitu şi Chioru închiseseră poarta ecluzei. Muncitorii se duseseră să mănînce fără să-i mai supere. Totul era în regulă... Observase Americanu ce ciudaţi erau călugării ? Da, observase. Şi Patrudegete nu mai vorbea despre minuni. Mergea în tăcere, ca niciodată.

Au ajuns repede la tabără. Paula era singură. Da, puţin mai înainte sosiseră doi călugări. Le

dăduse puţină pîine şi plecaseră imediat, altceva nu mai primiseră. Nu, nu observase nimic deosebit la ei. Dar noaptea, la insistenţa Americanului, a răspuns :

— Da, erau foarte ciudaţi. Unul n-a spus nimic, şi celălalt...

— Al mai mic, nu-i aşa ? Ce ?

— Mi-a spus un lucru despre mine pe care nimeni pe lumea asta nu-l ştia. Nu, nimeni nu-l ştia... Apoi m-a binecuvîntat şi m-a uşurat de nelinişti...

— Cine era, Francisco ?

Şeful n-a răspuns. Apoi a rostit agale :

— Fratele Justino... Îl chema fratele Justino.

13. ANGUIX

EL MAI BUN VIN de pînă acum, l-a asigurat Sfrijitu. Prin aceste locuri, singurul care face parale. Mai tîrziu, cînd ne vom apropia de La Mancha, situaţia se va schimba, ai să vezi. Dar aici...

Mergea împreună cu Blondu pe-o cărare prăfoasă pe marginile căreia înverzeau ciulinii de vară, destul de înalţi de-acum. Odată trecută Entrepeñas, se bucurau de zile mai liniştite, pînă la Bolarque, aşa că, ajunşi la poalele castelului din Anguix, ascuns între stînci, l-au trimis pe Sfrijitu la Casa Călugărilor, cum îi spuneau plutaşii, după un burduf cu vin.

— A fost proprietatea nu ştiu cărei mînăstiri, explica Sfrijitu tovarăşului său, poate de aceea

știau să lucreze atît de bine via. Cu ani în urmă, moșia a fost cumpărată de-un boiernaș a cărui familie s-a ruinat treptat. Aproape că nu mai au pămînt, au rămas doar cu butucii ăia de viță... Îi vezi colo, pe deal ? Sînt și pe partea cealaltă. Din ei fac vinul... Dar nu știu să-l vîndă. Dacă butucii ăștia ar fi fost ai mei, aș fi făcut avere... Sau l-aș fi băut eu singur, mai știi... — rîse. Sînt niște nenorociți, niște boieri neajutorați. Dacă își iau ca ajutoare bărbați, îi înșală ; dacă-s fete, îi fură. Aproape totdeauna sînt singuri, bătrîna pe jumătate oarbă și slăbănogul de fecior-su... O ruină... Dar vinul ! O să vezi !... Ca din butuci mînăstirești ! Se spune că dealul din spatele casei e străbătut tot de pivnițe, ca tunelurile, ca metroul din Madrid.

Tot sporovăind, și puțin asudați de-acum, au ajuns în fața unei porți. Deasupra, într-o firidă, chipul Sfîntului Martín de Hinojar, patron al parohiei. Au străbătut o curte interioară spațioasă. Deodată Blondu a arătat mirat un strat de flori care se-ntindea de-a lungul peretelui.

— Nu spuneai că era o ruină ?

— Ce dracu ? Or fi vîndut-o ?

Apoi, văzînd că pereții erau proaspăt văruiți, a adăugat convins :

— Ce mai, au vîndut-o !

Culmea uimirii, o femeie a apărut în pragul ușii. Blondu a privit-o impresionat. Cît de diferită era de muntence ! Nu înaltă, dar bine făcută, că părea o păpușă, o păpușă cam plinuță, dar încinsă și dreaptă. Păr blond, ochi de culoare deschisă. Pielea era fină și albă, contrastînd cu tonurile vesele ale rochiei înflorate, peste care

strălucea un șorț alb ca neaua. Întreaga ei înfățișare dădea senzația de curățenie și îngrijire — de nebănuit la o țărancă din ținut.

— Bună ziua, domnișoară, a reacționat Sfrijitu, ducîndu-și mîna la pălărie. Dumneavoastră ați cumpărat casa ?

— Nu. Sînt nevasta proprietarului.

— A lui... a lui Federico ?

— Chiar a lui.

— La dracu !... Și unde-i bărbatul dumitale să-l felicit ?

Femeia a surîs. Avea dinții puțin ascuțiți, puțin felini, trădînd o altă personalitate ascunsă sub aerul ei docil, aproape limfatic. Cînd își încorda obrajii, sub ochi i se formau două gropițe care dispăreau numaidecît.

— A coborît la Guadalajara să rezolve cu niște acte. Dar doriți ceva ?

— Sigur, am venit să tragem o dușcă de vin. În toți anii lăsăm țapinele înfipte la mal și venim să cumpărăm vin de-aici.

— Atunci intrați. O să vă servesc eu. Mulți vin să cumpere. E-atît de vestit !

I-a poftit în tindă. Dalele erau atît de curate cum nu le mai văzuse niciodată Sfrijitu. Polița de ulcioare strălucea. Pe o policioară se rînduiau pahare colorate, obișnuite, dar care cu reflexele lor înveseleau peretele.

— Ca să vezi ! Cît de mult lipsea în casa asta o femeie ! E de nerecunoscut ! Ai niște mîini de aur ! Ah, uite, una așa ca dumneata mi-ar trebui și mie, deși nici Engracia mea nu-i de lepădat !

Femeia a izbucnit în rîs în timp ce-i conducea spre o masă de pin foarte curată, așezată sub hîrtia de muște care atîrna de o bîrnă, fără nici o insectă prinsă de ea. Rîsul ei era un izvor de viață.

— Doamne, cît mai vorbesc și bărbații ! a spus. Și dumneata, a surîs către Blondu, ești mut ?

— Pe naiba ! a spus Sfrijitu. I-a pierit glasul pentru că n-a mai văzut o asemenea femeie.

Femeia a schițat o expresie neîncrezătoare apropiindu-se de Blondu, în timp ce corpul i se mișca de parcă ar fi vrut să se îndepărteze. Flăcăul și-a înghițit saliva și-a reușit să deschidă gura, cam răgușit din cauza efortului pe care-l făcea ca să pară calm :

— Așa-i. Niciodată n-am văzut o femeie ca dumneata.

— Mulțumesc, a răspuns ea blînd, surîzîndu-i. Îndată vă aduc vin.

A ieșit printr-o ușiță joasă. Sfrijitu i-a dat o palmă zdravănă Blondului.

— Curaj, băiete ! Nu trebuie să te pierzi cu firea pentru nici una !

— Dar... De ce i-ai pomenit de nevasta ta, Sfrijitule ?

— Astora atît de drăguțe, a spus Sfrijitu coborînd vocea, le plac bărbații serioși. Trebuie să le faci curte vorbindu-le de nevastă și copii, și dacă le spui că-i iubești mult, cu atît mai bine. Gustă mai din plin ce le vei face apoi... Învață, Gregorio ! Învață că și decența e bună la ceva !

— Nu-ți face iluzii, Sfrijitule... Sîntem prea puțin pentru femeia asta.

— Eu nu, băiețică, a răspuns Sfrijitu.

— Dar eu, da... Ah, dacă m-ar lăsa să-i fiu măcar slugă, s-o văd tot timpul !

Femeia s-a întors cu un ulcior și două pahare curate, pe care însă le-a mai șters cu o cîrpă și le-a privit în lumină, înainte de-a le pune pe masă.

— V-am adus din cel mai bun, din cel de-i spun *Corrillo Alto*, a explicat femeia, aplecînd spre ei pieptul bine strîns și totuși îmbietor. Patru reali sfertul.

— La dracu, cum s-a scumpit ! a comentat Sfrijitu. De la doi reali...

— Poate cel slab ! a spus ea, surîzînd foarte convingător. Dacă vreți, vă aduc.

— Lasă-l, a rostit Blondu, sforțîndu-se din nou.

— Dintr-ăsta avem doar un burduf mic și trebuie să profităm de el.

Sfrijitu l-a gustat și-a făcut cu ochiul :

— Aș putea să jur că-i chiar din ăla de doi reali..., dar nu-i spune stăpînului, a necăjit-o, retezînd surîzător un început de protest din partea femeii.

— N-o să-i spun. Să știi însă că se vinde foarte bine. Nimeni nu-l găsește scump.

— Cred și eu, dacă-l vinzi dumneata ! a reușit să zică Blondu, după ce a tras un gît bun.

— Uite, uite ! Deci nu-i mut ! a rîs ea.

— De ce nu iei și dumneata un pahar cu noi ?

— Nu pot. Am multă treabă, a oftat cînd și-a adus aminte.

— Plecăm numaidecît... Hai, adu încă un ulcior... Asta, și-încă cîteva, și-ți terminăm burduful !

— Nu vreau oameni beţi aici, i-a avertizat femeia surîzătoare, în timp ce ieşea.

— Nu-ţi fie teamă, i-a strigat Sfrijitu. Noi, plutaşii, ţinem la băutură.

— Ah, ce n-aş da să fiu rege ca s-o fac regină ! -a oftat Blondu din adîncul sufletului.

După puţin, femeia a urcat cu un alt ulcior mai mare. Li se scurgeau ochii după mişcările ei.

— Hai, ia şi dumneata un pahar cu noi.

A luat unul de pe poliţă şi l-a pus pe masă. Dar şi-a turnat foarte puţin şi nu s-a aşezat pe scaun.

— Să nu credeţi că nu vreau să închin cu voi, a spus.

Blondu voia s-o admire pe furiş, dar rară era ocazia cînd, uitîndu-se la ea, să nu-i vadă ochii lipiţi de el. Şi-o mică cută pe buză, care nu era surîs, nici zeflemea. Ceva care parcă stătea să izbucnească.

— Într-adevăr, trebuie să munceşti mult... Cum te cheamă ? Ca să-mi amintesc totdeauna.

— E, totdeauna ! a glumit. Mă cheamă Nieves.

— Un nume care ţi se potriveşte de minune. Şi nu eşti de prin partea locului, ai alt accent...

— Sînt din Valencia.

— În sănătatea dumitale, Nieves, a închinat Sfrijitu, ridicînd paharul. Şi cînd l-a pus pe masă, a prins curaj şi-a întrebat : Cum te-ai căsătorit cu Federico ?

— Cu preot. Ca toată lumea...

— Bine, dar eu vreau să spun..., a insistat Sfrijitu, obsedat de imaginea omuleţului care trăia în casa aceea şi care se potrivea atît de puţin cu femeia. Dar ea i-a retezat-o :

— Cînd am venit aici, aproape că mi-am pierdut tot curajul. Dar încet-încet, vedeţi, m-am întremat. Mai întîi am aranjat casa, am pus nişte floricele... Pe-aici oamenii nu iubesc florile, ca prin părţile mele.

Sfrijitu a aprobat gîndindu-se la femeile negricioase din satele lui pline de praf.

— Iar acum soţul meu a coborît să vadă dacă găseşte unelte şi muncitori. O să-ncepem să cultivăm pămîntul. Bărbatu-meu a mai învăţat cîte ceva de la un unchi care trăia în ţinutul meu, ştiţi, dar dacă n-aş fi eu aici ca să conduc puţin... Şi e mare nevoie !... Pămîntul dă roade, dar atît de încet !

— Ce mai vin ! l-a savurat Sfrijitu profitînd de pauză. Faci bine că-l vinzi scump. Aşa, toţi beţivanii vă ajută cîte puţin.

— Dacă eu aş avea bani, a spus plin de avînt Blondu, ţi i-aş da pe toţi acum. Ca să pui totul pe roate, a adăugat, şi să trăieşti liniştită.

— Vorbeşti drept ? a surîs ea, privindu-l cu ochii măriţi, fără să clipească, şi încreţitura de pe buze se mărea imperceptibil. Mulţumesc... O să le rezolvăm pe toate. Avem de-acum trei porci. Ce frumoşi sînt ! Bărbatu-meu voia să cumpere de oricare, aşa, vărgaţi cu negru. Dar eu am ales albi, numai albi. Şi sînt grăsuţi.

Descrierea animalelor era plină de senzualitate : se simţea ceva care parcă asemuia toate vieţuitoarele, ca şi cum frumuseţea arcuirilor biologice ar fi fost aceeaşi la un porc de lapte ca şi la o femeie.

— Şi au, a adăugat copilăreşte, ca o fetiţă care vorbeşte despre jucăriile ei, un pufuleţ bălai,

de ţi-e mai mare dragul să-i priveşti în bătaia soarelui. Aşa, ca flăcăul ăsta !

A vorbit întinzînd neaşteptat degetul spre pieptul Blondului, prin a cărui cămaşă descheiată se vedea pielea albă pe care mijeau firişoare rare de păr blond. Plutaşului i s-a tăiat răsuflarea ; i se părea că degetul acela îl însemna cu fier roşu. Sfrijitu s-a încruntat.

Ea a suspinat şi a adăugat, ca lăptăreasa din poveste cînd s-a trezit din vis :

— Dar va mai dura pînă om vedea casa asta pusă la punct...

— Or să vă ajute copiii, a spus inchizitorial Sfrijitu, obsedat încă de imaginea soţului.

Ea a oftat şi mai adînc, a rămas fîstîcită o clipă, dar totuşi a reacţionat destul de repede ca să nu se trădeze faţă de Blondu :

— Aşa-i, copiii or să ne dea o mînă de ajutor. Dar pînă atunci ?

— O s-aşteptaţi mult ? a insinuat Sfrijitu.

— Pînă or să crească, a răspuns ea degajat — şi şi-a golit paharul. Gata, mă duc la treburile mele.

Sfrijitu a dus mîna la chimir şi-a pus banii pe masă. A şovăit o clipă cu o pesetă în plus în mînă, dar Blondu s-a opus, dînd energic din cap, şi peseta s-a întors în chimir.

— Mulţumesc, i-a spus femeia Blondului, zărindu-i gestul. Şi dacă altădată vă e sete, nu ne ocoliţi.

— Dar dacă dumneata ai multe de făcut şi-o să servească alţii, vinul o să-şi piardă gustul, a spus Sfrijitu din uşă.

— Spre seară, a strecurat ea, mă odihnesc totdeauna puţin, şi pot să vă servesc eu.

— Atunci, cu bine, a strigat Sfrijitu, şi-a pornit-o la drum.

— Cu bine, a repetat Blondu. Şi văzînd că ea îi întindea mîna, i-a strîns-o. Cu bine, doamna Nieves. Eu... a adăugat în grabă, mă numesc Gregorio.

— Ştiam, a surîs ea, vorbind mai încet.

Îi auzise ! Bietul Blondu, inima i-a zvîcnit cu putere. Dar l-a ajuns repede din urmă pe Sfrijitu, fără să îndrăznească să întoarcă capul.

Soarele părea mai puternic după umbra răcoritoare din cameră. Lumea era mai dură şi sufla un vînt puternic, încovoind tufele, ca şi cum ar fi vrut să pîrjolească primăvara. În casă, dimpotrivă, totul proteguia omul.

— Ce ţi-a spus ? a întrebat Sfrijitu.

— Nimic.

Lui Sfrijitu nu i-a picat bine această reţinere.

— Vorbeşte prea mult, a comentat dispreţuitor. Cum se vede că nu-i o munteancă fină ! Valencienele astea, de la cîmpie, sînt toate nişte moîîi. Nu sînt pentru bărbaţi cu sînge iute. Nu crezi ? a aşteptat răspunsul.

— Mie mi-a plăcut, a spus Blondu indiferent.

Nu voia să-şi ia gîndul de la Nieves. „Nieves ! Ce bine i se potriveşte numele ! Cîtă albeaţă, cîtă prospeţime şi cîtă viaţă ascundea, ca în anii îmbelşugaţi ! Sărbătoarea cade în august : nu degeaba o puseseră cînd se coace grîul, la mijlocul verii calde."

— Nu-i nimic de făcut, tu crezi că una-i pentru toată viața, a spus Sfrijitu, fără ca tînărul să se împotrivească ori măcar să-l audă.

Și bătrînul o porni tăcut spre rîu. N-a fost în apele lui toată ziua, lucru ce nu i se-ntîmpla prea des.

În schimb, Blondu era dus pe gînduri, dar încîntat. Din cînd în cînd o umbră de îngrijorare era îndată ștearsă de un surîs fericit. Ceea ce îl irita mai mult pe Sfrijitu era faptul că avea impresia că îi surîde lui. „La dracu ! Oare Blondu îl lua peste picior ? Oare flăcăul ăla își bătea joc de el ? Păi mai avea multe de învățat de la un bărbat ca el ! Avea să-și dea seama că Sfrijitu știa să cucerească și o femeie molîie. Cît de nerecunoscător era ! De ce nu-i spunea dacă avea de gînd să se ducă spre seară sau nu ? Că doar el nu vrea decît să-l încurajeze ! Că doar avusese în viața lui destule femei ca să i-o lase pe-aia ! Dar cu trădare, nu, nici vorbă ! Pe tăcute, nu ! Așa nu-l puteau dovedi pe Sfrijitu !"

Toată ziua l-a spionat pe Blondu care rămăsese căzut pe gînduri și-a observat, cu satisfacție, că incertitudinea predomina tot mai mult, și surîsul abia de mai apărea, iar la ora amurgului fața îi era întunecată de tot. „Încă nu-i copt ! și-a spus triumfător Sfrijitu. N-are curaj." Și-a fost sigur, cînd, după cină, l-a văzut înfășurîndu-se în pătură și pregătindu-se de culcare. Acum avea să dea el lovitura, ca să-l învețe odată pentru totdeauna ce-i viața ! O s-o domolească el și-o să i-o lase îmblînzită. Așa va învăța să nu se piardă pentru nici una.

De aceea, în loc să se întindă, a făcut cîțiva pași, cu un aer indiferent, spre rîu. Și alții făceau la fel ; în noaptea aceea puțini aveau chef să doarmă. Americanu își ascuțea țapina cu piatra, producînd un țiuit care părea un greier în plus. La dreapta, o țigară, a cărui luminiță, cînd a tras din ea, i-a permis să distingă fața lui Chioru, totdeauna gînditor, totdeauna jucîndu-se cu pămînt. Și mai încolo alți plutași, sau umbre, pentru că noaptea aceea părea plină de spirite. Încet-încet, Sfrijitu s-a strecurat în sus, pînă a ocolit cotul și ceilalți l-au pierdut din ochi. Atunci a traversat apa pe bușteni. A urcat coasta de-a bușilea și, odată ajuns la cîmp deschis, a început să meargă liniștit.

Surîdea, sigur pe el însuși. Totuși nu era orgoliu, nu era o înfumurare bazată pe calitățile lui bărbătești. Ci credința mai înaltă în rînduiala supremă a lucrurilor și-a lumii ; cea care face ca experiența să triumfe asupra tinereții, cea care dă înțelepciunii vîrstei arta de-a ști să guste fructele coapte, în timp ce tinerii știu doar să le strivească între degete înainte de-a le duce la gură, lipsindu-le de orice savoare. Acea rînduială superioară pusese totul la cale ; îi permitea lui să nu se grăbească, să meargă bucurîndu-se dinainte sub stelele nepăsătoare de ceea ce avea să se întîmple. Nu, nu era nevoie să alerge ; nu era bine să ajungă prea devreme. Trebuia să ajungă după ce soacra se băgase în pat. Așa că s-a așezat să-și răsucească o țigară. Vîntul încetase, aerul călduț îl mîngîia. Sfrijitu era încîntat.

A terminat și-a privit cerul. Stelele dăduseră deja o raită în jurul Ursei mici. Era timpul. Ora

cînd, ca în atîtea alte ocazii, Sfrijitu sărise gardurile curţilor străine. Uneori îl aşteptau înăuntru, cu sau fără soţ ori tată. Alteori, ca acum, avea să fie o surpriză. Dar nu pentru el.

N-a trebuit nici să sară. Poarta grea de sub chipul Sfîntului Martín era întredeschisă. Prin crăpătură se vedea curtea singuratică. Chiar în colţul casei lumina un bec care cu siguranţă că ardea toată noaptea, pentru că totul era deja cufundat în linişte.

Dădu să împingă uşa cînd, deodată, un mic zgomot, poate instinctul, i-a dat de veste că nu era singur. Prin aceeaşi crăpătură a simţit o siluetă nemişcată în spatele unei legături de lemne. A aşteptat. Silueta s-a înălţat pentru o clipă, apoi a revenit la incomoda poziţie de dinainte. Ei drăcie, Blondu ! Pe unde s-o fi strecurat ?

Mînia l-a orbit. „Era necinstea unui Iuda să se prefacă că doarme, pentru ca apoi să i-o ia înainte. Între camarazi ! Şi-apoi să se chinuiască în spatele lemnelor pînă cînd va sosi el şi să-l atace pe la spate ! Pe el, pe Sfrijitu, care îl iubea ca pe-un copil, care îi îndruma paşii în viaţă ! Pui de căţea !..."

Şi, ca un trăznet de furie şi violenţă, uitînd de linişte şi surpriză, a deschis brusc poarta şi, în loc să se îndrepte spre casă, a alergat spre grămada de lemne. Blondu a înţeles îndată, aproape în aceeaşi clipă, şi s-a avîntat ca să-i ţină piept, dar a încercat mai întîi să-i vorbească şi Sfrijitu nu i-a lăsat timp. Dintr-o lovitură l-a trîntit la pămînt, unde a rămas fără cunoştinţă.

Şi-a revenit treptat, în mijlocul unei lumini care creştea încet-încet. Mai întîi a simţit o durere

puternică în cap, la ceafă. Apoi lumina, lumina care creştea. Era într-o lume albă... Nu, erau nişte pereţi. Îi era greu să întoarcă capul... Da, nişte pereţi ; unul foarte aproape, la dreapta... nu, la stînga... ; altul foarte departe, cu o pată neagră ; da, cu o uşă..., altul în faţă, şi mai departe încă, cu o pată albă şi alta neagră ; o fereastră şi o uşă... nu, şi un dulap... un dulap şi-o fereastră care era sursa de lumină. Unde se afla ? s-a întrebat imediat. Într-un pat. Mare, moale, cu o pernă odihnitoare, de necrezut după atîtea luni de munte. Pe perete atîrna un portret. Era femeia din dimineaţa aceea, alba şi îmbietoarea Nieves, lîngă un bărbat slab şi cam adus de umeri. Atunci şi-a reamintit totul : pînă şi lovitura primită în cap cînd l-a doborît Sfrijitu.

„Sfrijitu ! Ipocritul, pui de curvă ! Numai sfaturi, vorbe, dragoste, şi-apoi trădarea ! Cum prevăzuse el totul şi cum l-a făcut să cadă în cursă prefăcîndu-se că doarme, şi cum i-a luat-o înainte şi l-a aşteptat în curte ! Dar bătrînul vulpoi a făcut în aşa fel ca să evite lupta... Nu l-ar fi dovedit : dacă se luptau, atunci s-ar fi văzut cît făcea fiecare.

Cum îl mai durea capul !... Ce mare era fereastra, în locul ferestruicilor de-o şchioapă de la munte. Şi ce veselă era cu florile şi perdeaua verde care acoperea geamurile ! Aranjată de Nieves ! Nieves ! A simţit că-i vine să plîngă cînd s-a gîndit că o pierduse. Da, o pierduse ! Acum nu se mai putea, chiar dacă ar fi vrut ea ! Rănit, din milă, nici vorbă. După ce Sfrijitu — s-a gîndit cu amărăciune — a ţinut-o în braţele lui, niciodată, niciodată. Era în stare s-o înşele cu tot

felul de poveşti prezentîndu-se în locul lui Blondu. Fiindcă era clar că ea, dacă aştepta pe cineva, îl aştepta pe tînăr. Nu, nu pentru cine ştie ce, nici gînd! Ca să vorbească puţin şi să se vadă. Nu i-a surîs, nu i-a întins mîna în dimineaţa aceea? Altfel niciodată n-ar fi îndrăznit să vină noaptea dacă n-ar fi fost s-o apere de Sfrijitu şi de capcanele lui.

Dimineaţa aceea? Îşi pierduse simţirea noaptea şi pe fereastră se vedea soarele sus, aproape perpendicular. Pe o comodă era un ceas deşteptător: patru fără douăzeci. Avea să se scoale şi să fugă. Aşa, învins, batjocorit, cum să mai îndrăznească s-o privească pe Nieves? L-ar fi tratat ca pe-un copil, şi pe bună dreptate. Cum să-i dovedească ei că a fost trădare? Dar trădătorul, la dracu..."

Cînd a dat să se ridice, durerea s-a înteţit. Dar a încercat totuşi să se scoale, să iasă afară, cînd zăvorul de la uşă l-a ţintuit în pat. S-a deschis încet şi-a apărut o bătrînă gîrbovită, cu faţa încreţită şi uscată.

„Ce-avea să-i explice, ce spuseseră aducîndu-l acolo? Ştia măcar că era acolo?" A aşteptat să-i vorbească, dar bătrîna n-a dat semn că-l vede. De la uşă s-a dus direct la dulap, l-a deschis şi-a căutat ceva. Blondu credea că era momentul să vorbească, cînd a intrat într-un suflet Nieves. Cînd l-a văzut pe plutaş pe jumătate ridicat, a scos un strigăt de bucurie.

— În sfîrşit!

S-a repezit spre pat şi l-a îmbrăţişat.

— Credeam că nu-ţi mai revii, a spus zbuciumată. De azi-noapte, de cînd te-am adus aici... Am suit de mai multe ori să te văd!... Erai şi

mai frumos adormit! Dar nu-ţi reveneai! Ce zi, prin ce-am trecut!

Şi-n timp ce vorbea îi mîngîia părul, îl săruta pe frunte, îi strîngea capul la pieptul curat care mirosea a carne tînără.

Apoi, Blondu a reuşit să-i atragă atenţia asupra bătrînei care, netulburată, umbla în dulap. Nieves a izbucnit în rîs.

— Nu te nelinişti! Soacră-mea e surdă buştean şi aproape oarbă... Babă vrăjitoare, a exclamat. Înghite, că ăsta nu-i fiu-tău... Îl vezi? s-a întors triumfătoare.

A simţit reproşul din ochii Blondului şi-a explicat:

— O urăsc, o urăsc... Dacă ai şti totul ţi-ar părea bine... Mereu îi spune lui fecior-su că sînt o uşuratică. Ar fi şi mai rău dacă ar lua-o în seamă!... Dar s-o lăsăm... Cum te simţi, puişorule? Ai să vezi cum o să te îngrijească Nieves a ta, trăsnească-l Cel de Sus pe bătrîn!

— Trebuie să plec, m-or fi căutînd...

— Prostuţule, să pleci! Ştiu unde eşti, le-am trimis vorbă că te-am găsit lovit la cap şi că te-am găzduit aici. Aşa că stai cît va fi nevoie... — l-a privit cu pasiune şi a adăugat: Bărbatul meu nu se întoarce pînă poimîine... Vrei să pleci fără să afli cum ştie să îngrijească Nieves?

Deodată a cuprins-o o nelinişte subită. Nervoasă, neliniştită, s-a aşezat pe marginea patului, foarte aproape de Blondu.

— Sau poate nu mă mai iubeşti? l-a întrebat cu faţa aproape lipită de-a lui. Nu spuneai ieri că ai fi vrut să fii servitorul meu ca să mă vezi mereu? Nu voiai să fii rege ca să mă faci regină?

Am auzit totul, dindărătul ușii ! Ei bine, acum ești regele meu și eu sclava ta... Cum mă mai priveai ieri ! La ce te-ai gîndit toată ziua, mielușelule ? Nu vorbești, ți se înnoadă vorba-n gît ? Hai, nu te mai necăji, sufletelule, hai, ochesșelul meu !

L-a îmbrățișat și i-a rezemat capul pe umărul ei, lîngă părul ei. În timp ce femeia îl săruta pe ureche, Blondu a văzut-o pe bătrînă întorcîndu-se de la dulap și țintuindu-l cu ochii ei inexpresivi, goi.

— Ești aici, Nieves ? s-a auzit vocea dogită.

— Da, sînt aici cu iubitul meu în patul fiului dumitale, a răspuns Nieves veselă.

— Ești aici ? a întrebat din nou, neliniștită, bătrîna. Și-a înaintat spre pat cu brațele întinse.

Nieves a sărit din pat și s-a apropiat de bătrînă, apucînd-o de-o mînă.

— Ah ! a spus vocea aceea dogită, spuneam eu că simțeam ceva... Nu știu cum, dar simt... Vai, ochii ăștia, auzul ăsta... Totdeauna ți-e frică că se întîmplă ceva și nu știi ce...

Nieves a legănat de cîteva ori mîna bătrînei în timp ce se-ntorcea spre Blondu cu surîsul pe buze.

— Da, da, a insistat bătrîna. Cînd s-o întoarce Federico !

Și, pe neașteptate, ocolind-o pe Nieves, bătrîna s-a repezit spre pat. Mîinile ei zbîrcite ca niște rădăcini au pipăit marginea patului.

— Încă nu ți-ai aranjat patul ? s-a înfuriat. Fetițo, fetițo ! Cea mai mare rușine pentru o femeie e să-și lase patul nestrîns.

Nieves și-a apropiat gura de urechea dreaptă a bătrînei și i-a strigat :

— Astăzi m-am sculat în grabă ! Cînd a venit cărăușul ! Prea multă muncă !

— Nu te scuza, nu... Vai, bietul meu Federico !

Cu o putere de nebănuit bătrîna a aruncat jos cuvertura și cearșafurile, și s-a apucat să aranjeze ea patul. Blondu, pe jumătate dezbrăcat, s-a trîntit pe dușumea, unde a nimerit, și s-a apropiat de scaunul pe care îi erau rînduite hainele. Amețit, a început să-și tragă pantalonii. Nieves s-a zbătut cu bătrîna ca s-o împiedice să strîngă patul, cînd, deodată, l-a văzut pe Blondu cum se clătina și se lăsa pe scaun. Dintr-un salt, a fost lîngă el.

— Mă simt bine, mă simt bine, a spus Blondu.

— Vrăjitoarea asta n-o să ne dea pace ! a exclamat furioasă în timp ce strîngea din nou capul plutașului la pieptul ei. Și Blondu simțea trupul acela atît de aproape, în ureche simțea atît de viu mîngîierea buzelor pofticioase, că, în ciuda hotărîrii luate, a prins-o de mijloc. Avea o carne tare și îmbietoare care, la atingerea mîinilor bărbatului, s-a cutremurat de plăcere ca gîtul unui cal cînd îl lovește a încurajare călărețul.

— A fost doar o ușoară amețeală, a spus Blondu, lăsîndu-și capul pe pieptul ei, asemeni unui copil ce se vrea alintat. Acum mă simt bine.

— Trebuie să fii tare, a spus femeia plecîndu-și capul, că doar pe tine te așteptam, nu auzi ? Pe tine... Știam că vei veni, aveam nevoie să vii... Dacă ai ști ! Viața mea e un chin ! Un chin !

Era gata să izbucnească în plîns. Blondu a strîns-o mai tare lîngă el. Dar şi-a reamintit :

— Da, dar a venit el, a spus cu amărăciune, în timp ce-o vedea pe bătrînă cum întindea cearşafurile pe pat, netezindu-le, prinzîndu-le cu grijă de-o parte şi de alta sub saltea.

— Şi ce ? a întrebat Nieves. Eu pe tine te aşteptam ! Pe tine, mieluşelule !

— Dar a venit el, şi, în timp ce eu zăceam lovit la cap, voi...

Nieves s-a desprins din braţele lui şi l-a privit jignită.

— Cu bătrînul ăla ? Eşti nebun ? Drept cine mă iei ?

Şi, cu privirea neliniştită, a făcut cîţiva paşi înapoi şi s-a lăsat pe-un scaun. A scos o batistă, şi-a acoperit faţa şi-a început să plîngă cu hohote.

— Eşti aici, Nieves ? a strigat din nou bătrîna care isprăvise cu aranjatul patului. Ai coborît ?

A bîjbîit cîteva clipe în aer şi apoi s-a îndreptat spre uşă ; îndată s-a auzit scîrţîitul treptelor de lemn.

Blondu rămăsese încremenit. Fusese atît de sigur de victoria celuilalt ! Totuşi, nu avea decît să privească femeia aceea atît de albă, de curată, ca o floare...

S-a ridicat şi-a îngenuncheat la picioarele ei. Nieves îl respingea :

— Lasă-mă, du-te... Nu vreau să mă vezi plîngînd... Poţi să pleci... Ce bărbaţi, ce bărbaţi !

— Iartă-mă, iartă-mă, Nieves... Ştii, Sfrijitu... M-a dovedit prin trădare, crezi ? Dacă ar fi fost o luptă cinstită, i-aş fi crăpat eu capul... Şi-apoi, are atîta trecere la toate...

— Poate la altele... Nu vezi cum sînt eu ?

— Am văzut, Nieves, ştiu. I-am spus-o şi lui, ieri dimineaţă, n-ai auzit ?

Femeia a surîs scurt.

— Da, i-ai spus că nu eram pentru el... De aceea am început să te iubesc, de aceea. Pentru că nu eşti ca el. Dar ce mi-ai spus acum...

Blondu a prins-o din nou de mijloc.

— Eram gelos şi furios ; eram nebun... Şi să nu crezi că mă poate dovedi...

În sfîrşit, Nieves l-a îmbrăţişat.

— Gelos tu, mieluşelule ? Pe cine, pentru ce ? De cînd te-am zărit sînt numai şi numai a ta !

Sufletul tînărului se mistuia de plăcere. A îmbrăţişat-o, a sărutat-o, i-a încurcat părul în înflăcărarea lui, i-a descheiat rochia, i-a zgîriat umărul. Gîfîia, rostea cuvinte nedesluşite, gemea... Dintr-o dată se descărca de toată neliniştea, furia, mînia şi gelozia ; se simţea dintr-o dată bărbat, un adevărat bărbat, prin fapte şi nu numai cu vorbe sau din auzite... Nieves a oftat între braţele lui, a rîs nervoasă, s-a zbătut ; în sfîrşit, a reuşit să se stăpînească :

— Acum nu, acum nu... Mai tîrziu o să fie mai bine, cînd vom fi liniştiţi.

A scăpat cu greu de băiat, care a urmărit-o pînă la jumătatea scării, de unde se vedea bătrîna aşezată lîngă vatră şi uşa deschisă din curtea interioară. I-a atras atenţia să nu părăsească camera de sus, unde nu urca decît bătrîna.

Blondu a rămas acolo, în penumbra din capătul scării de unde o privea printre barele balustradei. Ea, jos, se agita cu treburile casei. Din cînd în cînd privea spre scară, şi, văzîndu-l pe Blondu

acolo, gata să se ascundă dacă apare cineva, îl cerçeta cu gesturi tandre.

„Ce femeie ! Nici măcar Paula, cu ochii ei pătrunzători şi trupul bine făcut nu se putea compara cu albeaţa aceea, cu rotunjimile acelea tari şi abundente ! Peste ce femeie dăduse ! Îi ardeau tîmplele de aşteptare ! Şi-n acelaşi timp, curată ca o floare : nu era una dintr-alea care-i duseseră faima lui Sfrijitu."

A simţit-o cum urca scara, ducînd într-o mînă o tavă. Îi aducea nişte felii de şuncă, o bucată mare de pîine, o ceaşcă cu un gălbenuş şi o cănuţă cu vin.

— Eşti încă aici, nebunule, l-a certat, fără să-l poată împiedica s-o îmbrăţişeze. Şi dacă-ţi vine din nou ameţeala ?

— Sînt mai tare ca stînca, a spus el, îndreptîndu-se spre dormitor. Ameţesc doar cînd te apropii tu.

— Hai, hai, că ţi-o fi foame !

— Foame de tine, a spus, strîngînd-o în braţe, strivind-o, îndoindu-i mijlocul peste colţul mesei, privindu-i ochii de sus, gura care rîdea, gura pe care i-o acoperea cu a lui...

Femeia s-a strecurat — era agilă şi vioaie, în ciuda înfăţişării — a ajuns pînă la uşă şi l-a încuiat înăuntru. Blondu s-a lipit de uşă şi-a bătut. I-a răspuns drăgăstoasă de dincolo :

— Cu tine nu se poate altfel, trebuie să te ţin prizonier.

— Şi sînt, a spus el cedînd.

— O să fii cuminte, mieluşelule. Şi-o să mă aştepţi liniştit.

— Furios, furios...

Blondu a auzit zgomotul unui sărut şi scîrţîitul treptelor.

S-a resemnat în colivia lui. A devorat gustarea. A privit cîmpia pe geam, disperat.

În apropiere, curtea prin care trecuse, un rest de clopotniţă, fără clopot de-acum. În spate cărarea, muntele acoperit cu stejari de piatră, care cobora spre rîu, fîşia de verdeaţă care trăda cursul apei. Mai departe, stînca pe care se înălţa castelul şi lanurile de grîu copt şi orz din apropierea Anguixului. În depărtare, din nou dealurile presărate cu stejari de piatră întunecoşi, şi în sfîrşit cerul. Totul însingurat, totul plin de praf, însetat sub bătaia soarelui.

I-a venit ideea să deschidă dulapul, preludiu la ceea ce avea să urmeze. Toată îmbrăcămintea femeii se afla acolo, împreună cu cea a bărbatului pe care a lăsat-o de-o parte. Niciodată nu văzuse asemenea lucruri — femeile de la munte sînt mai înapoiate. A înşirat lucrurile pe pat, le-a admirat, le-a pus din nou la loc... Şi exaltarea lui creştea în timp ce soarele, cu o încetineală îngrozitoare, apunea peste munţi. Din cînd în cînd anumite zgomote de jos îl puneau la curent cu ceea ce făcea Nieves. O dată chiar a văzut-o cum, ieşind în curte, a privit îndată spre fereastră. Cînd l-a zărit i-a trimis un sărut, şi-apoi a aruncat prin portiţa cocinii mîncare animalelor. După aceea s-a dus să strîngă lemne : corpul ei se unduia cu o graţie prevestitoare de plăceri şi se ghicea în ea ceva sugestiv, fără îndoială pentru că se ştia observată. Înainte de-a intra, i-a trimis o privire plină de făgăduinţe.

În sfîrşit, ziua s-a terminat, lumina clopotniţei a rămas aprinsă, şi Nieves a ieşit să întredeschidă poarta — ca în noaptea trecută — a rîs cînd a văzut cum de la fereastră întindea braţele, nerăbdător, şi-a intrat în casă. Şi s-a scurs mult, mult timp. Stelele au strălucit, pe fereastra deschisă a intrat frigul şi-a auzit-o pe Nieves care striga la urechea bătrînei. A numărat paşii greoi, înceţi, obosiţi ai bătrînei pe scară, şi-a simţit cum s-a oprit pe palier şi cum mîinile ei au pipăit uşa încuiată.

—Nieves ! a strigat ; şi temerea din vocea ei îngheţa sîngele : Fetiţo ! De ce ai încuiat cu cheia camera voastră ?

Pe scară au răsunat paşii iuţi ai lui Nieves care i-a strigat din răsputeri :

— Încuiată ?... E adevărat ! Oi fi încuiat-o mai înainte, fără să-mi dau seama !

— Şi de ce-ai luat cheia ?

— Eu ? N-am luat-o... Ah ! e aici jos !

Cheia a scîrţîit şi uşa s-a deschis. Bătrîna a apărut în prag. Ochii ei fără viaţă se îndreptau spre Blondu.

Bătrîna gîfîia puţin, neliniştită.

— Federico, a spus pe un ton plîngăreţ, tu eşti ?

— Vrăjitoarea, a spus Nieves. Apoi a strigat mai tare : Cum o să fie Federico, doamnă, doar nu se întoarce pînă mîine ! Nu-i nimenea !

— Nu-i nimenea ? s-a întrebat singură bătrîna, fără să se clintească din prag.

— Cine vrei să fie ? a strigat cu asprime Nieves. Hai, du-te la culcare ! Eu cobor să mai pun lucrurile pe la locul lor ! A tras-o pe bătrînă

de mînecă şi-a împins-o spre uşă. S-a întors şi-a spus : Vin îndată, comoara mea. Nu te mişca de-aici, nu te mişca !

A dispărut cu bătrîna şi-a coborît scările. „Nu te mişca", spusese. Dar cum era cu putinţă ? Blondu a coborît încetişor şi-a găsit-o — după ce închisese uşa — pregătind o tavă cu tot ce avea mai bun în casă, din belşug, şi-o ulcică cu vin. Bărbatul a îmbrăţişat-o pe la spate, adulmecîndu-i din nou cu lăcomie părul, muşcînd-o uşor de gît.

— Dă-mi pace, lasă-mă, nebunule... Hai, urcă asta, că vin şi eu îndată... Aşa terminăm mai repede.

I-a pus tava în mînă şi l-a împins spre piciorul scării, aprinzînd în acelaşi timp becul de deasupra.

Blondu a urcat şi cînd a ajuns sus s-a bucurat şi mai mult că ieşise ; bătrîna, bănuitoare şi fără odihnă, se-ntorsese în cameră, căutînd peste tot. Blondu a aşteptat pe scară, şi după puţin a văzut-o ieşind şi îndreptîndu-se spre camera ei. A auzit-o trăgînd zăvorul şi tîrînd un scaun pînă la uşă. Pe faţă i se citea teamă, nelinişte şi-o neputinţă dezolantă.

Blondu a intrat şi-a lăsat tava pe masă fără să aprindă lumina. A auzit paşii lui Nieves. Voia să se întoarcă, dar atunci a văzut cum poarta de la intrarea în ogradă se deschidea încet, în noapte. Femeia l-a cuprins pe la spate şi i-a spus la ureche cu foc stăpînit :

— Nieves a ta e lîngă tine.

Dar el n-a reacţionat. Continua să privească poarta prin care Sfrijitu tocmai se strecurase pe furiş în curte.

A scos un urlet şi s-a desprins de femeie. A privit şi ea pe fereastră şi s-a speriat :

— Nu ieşi, nu ieşi ! Eu o să-l fac să plece, eu... a strigat.

Dar Blondu era de-acum pe scară, strigînd tăios :

— Acum ai să vezi care-i mai bărbat !

A coborît scara în salturi. Trecînd prin bucătărie a văzut un cuţit de tăiat carne. L-a luat aproape fără să-şi dea seama. A deschis brusc uşa şi-a rămas înţepenit în prag.

Sfrijitu l-a privit mirat din mijlocul curţii.

— Tu eşti, băiete ? a început vesel. Dar s-a întrerupt cînd i-a văzut faţa şi cuţitul. La dracu ! Vrei să mă omori ?

— Tu n-ai vrut să mă omori azi-noapte, şarlatane ? a răcnit.

Dar în conştiinţa lui îşi făcea loc ceva ce nu desluşise prea bine mai înainte : omul acela era Sfrijitu. Iar el agita un cuţit în faţa bătrînului său tovarăş.

— Să te omor ? a spus Sfrijitu uşor mirat. Trebuie că eşti orbit rău, fiule ! Dar chiar aşa, orbit, nu poţi să crezi că Sfrijitu voia să-l omoare pe Blondu !

— Ieri ţi-era totuna... Totuna, numai să mi-o iei pe Nieves.

— Eşti orbit... Nu te-aş fi omorît eu pentru o femeie. Ai avut ghinion că te-ai lovit cînd ai căzut.

— Pentru o femeie, nu, dar pentru Nieves, da.

— Toate-s la fel, fiule, a surîs Sfrijitu. Nieves...

Vocea Blondului i-a retezat-o scurt şi l-a făcut să pălească :

— Nieves e mai curată decît soarele, muieraticule, pui de căţea !

— Las-o pe maică-mea în pace, că ne omorîm ! a şuierat vocea plutaşului. Tonul l-a înfuriat şi mai tare pe Blondu. A înaintat un pas.

— O să recunoşti chiar acum că Nieves e altfel. Ai s-o spui, ai s-o spui în gura mare, sau...

Braţul i-a tremurat şi-a mai înaintat puţin, oprindu-se în faţa celuilalt.

— Fii atent, Blondule ! l-a prevenit. Dacă mă atingi, dacă mă ameninţi, va trebui să mă omori ! Nu te voi lăsa să mă cruţi ! Şi să ştii că n-aveam de gînd să-ţi spun ceea ce-ţi voi spune acum. Nieves e măritată şi totuşi te-a primit în patul ei. Spune că nu-i aşa.

— Da, dar ţie ţi-a trîntit ieri uşa-n nas.

Sfrijitu a tăcut un moment.

— Mie, uşa-n nas ? Mie ? Priveşte, a întins un braţ acuzator şi cînd Blondu a întors capul, a văzut-o pe Nieves care stătuse rezemată de uşă cum dispărea plîngînd în hohote. Aş fi tăcut, a continuat apoi Sfrijitu cu o voce matură, amară, melancolică, te-aş fi lăsat să mă crezi un şarlatan, dar urma să piară doi bărbaţi pentru ea, şi asta nu se poate... Îmi pare rău, băiete.

A urmat o tăcere dureroasă. Blondu ar fi vrut să creadă că Sfrijitu minţea. I-ar fi plăcut să creadă că frica îl făcea şiret, dar nu era Sfrijitu omul care să facă asta. Şi ea nu protestase, fugise... I-a căzut arma din mînă.

— Ai dreptate, Sfrijitule... să plecăm.

— Să plecăm, a răspuns stupefiat. Unde ?

Blondu a arătat cu braţul spre rîu. Dacă ar fi vorbit, ar fi izbucnit în plîns. Ar fi plîns, la dracu !

— Te-a luat pe nepregătite, băiete, a spus Sfrijitu prinzîndu-l în mîini şi strîngîndu-l bine. Aici e buba. Dar mai devreme sau mai tîrziu ai fi aflat că şi bărbaţii şi femeile sînt la fel... Ce, credeai că sîntem nişte sfinţi ? Atunci pentru ce sîntem aici ? De ce s-o dispreţuieşti, la dracu, dacă şi tu eşti ca ea ? Dacă o părăseşti acum, îţi spun că eşti nebun. Asta-i viaţa, băiete. Eu plec, tu rămîi s-o iubeşti, şi s-a isprăvit cu vorba !

A înaintat spre ieşirea din curtea interioară. Sfrijitu l-a ajuns şi l-a obligat să se aşeze pe-o bancă de piatră. Gardul le ţinea de umbră, erau în întuneric.

— Aşa vorbesc fetişcanele cînd se ceartă cu logodnicii, fiule. Dar tu eşti de-acum bărbat, s-a văzut... Şi-apoi, în noaptea asta, a adăugat cu amărăciune, te-ai maturizat. Ce vrei să faci ? Să pleci ? Să intri şi s-o baţi ? Poate că şi eu aş face la fel dacă aş avea anii tăi. Dar profită de-ai mei şi ascultă-mă : de ce s-o loveşti ? Cu ce eşti tu mai bun decît ea ?... Vrei o ţigară ?

— Nu-mi arde de ţigări. Să mergem !

— Fii bărbat, ce mă-sa, şi ia ţigara. Aşa o să vadă că fumăm liniştiţi. Şi-apoi, îţi face bine.

În mijlocul nopţii s-au aprins două luminiţe tremurînde. Sfrijitu a continuat să vorbească :

— Înainte de-a lua o hotărîre, ascultă, să nu te căieşti apoi. Cînd o femeie pierdută...

— Pierdută ?

— Da, la dracu, ce altceva a fost Nieves, nu te holba aşa. E ca şi cum ţi-aş fi spus o regină ;

totdeauna au existat şi de unele, şi de altele ! Fiecare îşi joacă rolul ei, aşa cum eu îl joc pe cel de plutaş, şi există plutaşi cumsecade, ca tine, şi răi, ca Sfrijitu.

Blondu a surîs în ciuda necazului său. Sfrijitu s-a simţit vesel.

— Păi cînd femeia asta se mărită, din întîmplare, cu un om ca Federico, de ce se mărită ? Pentru că s-a săturat, pentru că nu era făcută pentru viaţa pe care o ducea şi pe care a început-o, Dumnezeu ştie de ce, şi de care, dacă nu ştii, puţin îţi pasă. Pentru că vrea un bărbat al ei, chiar dacă e ca Federico, fiindcă vrea să aibă o casă ; uite ce-a făcut din ruina asta ! În schimb, el de ce se-nsoară ? De frică, asta-i, de frică ! Federico... înţelegi şi tu : nimic de capul lui. Şi bătrîna care-l bîrîie ba că să se însoare, ba că pămîntul, ba că ce spun vecinii, şi altele... Şi lui Federico îi e frică de-o fată cinstită care poate să-i pretindă mai mult, şi se duce la Valencia şi-o pescuieşte pe Nieves gîndindu-se că ea va suporta totul, că doar i-a făcut destul hatîr c-a luat-o. E drept ? Dar ea se mărită, scapă oricum de viaţa pe care-o ducea, şi acceptă totul cu bună ştiinţă. Pe urmă timpul se scurge, se scurge, şi ea nu mai rezistă. Şi nu mai rezistă, la naiba ! Ca şi mine, ca şi tine ! Şi face ceea ce face oricare alta cînd îi soseşte omul, care pentru ea ai fost tu !

— Eu ? a întrebat Blondu mai domolit, dar cu sarcasm. La dracu, atunci azi-noapte ?

— Azi-noapte te aştepta. Pe tine te aştepta, nu pe mine. Pe-un flăcău care era altfel, care-o privea altfel, care-o respecta, care-o apăra... Toată

ziua s-a gîndit la noaptea pe care avea s-o petreacă, aşteptînd-o. Şi deschide, şi apar eu. Dacă i-ai fi văzut atunci ochii! Dacă ai fi văzut cît s-a luptat cu mine! Uite — şi-a suflecat o mînecă, arătînd o julitură pe antebraţ — mi l-a prins în uşă cînd voia să mă dea afară. Dar ce era să facă? A crezut că tu nu îndrăzneşti, că tu nu vei veni...

— Aşa i-ai spus, şarlatane?

— Am lăsat-o să creadă, a surîs Sfrijitu. Mă pricep bine.

— La dracu! Ai avut curaj cînd ştiai că eu zăceam aici în nesimţire...

— Ei, asta-i, nu moare un plutaş dintr-un pumn. Ce voiai să fac, cu femeia la-ndemînă... Dar am ieşit îndată... Dacă ai fi văzut-o cum s-a făcut cînd te-a zărit! S-a repezit la mine ca o leoaică; m-a lovit cu pumnii, m-a muşcat. Şi dacă nu-i spuneam că trebuie să te-ngrijească cît mai repede, aş fi fost nevoit să fac uz de forţă. Aşa că te-am ridicat, apoi m-am dus să le spun celorlalţi c-ai căzut şi că te-au dus în sat, ca să nu vină aici, iar acum am venit doar eu ca să aflu cum îţi merge.

Blondu n-a răspuns. Ţigara ajunsese la jumătate şi-i privea lumina dintre degete. Capul aplecat, căzut pe gînduri.

— Îţi repet, nu fi nebun! a adăugat încet, cu o voce convingătoare Sfrijitu. Eu plec, tu du-te s-o iubeşti! N-o dispreţui, că nu merită.

— S-o iubesc? N-aş putea!

— Mai mult ca orice pe lume, o să vezi. Dar nu pentru totdeauna.

— E foarte dureros, Sfrijitule.

— Aşa-i. Toţi învăţăm cu timpul; rău e că pe tine te-a pălit aşa, dintr-o dată.

Blondu dădea din cap. Şi totuşi, braţele îi aminteau de femeia aceea pe care o ţinuse strîns, în ureche îi simţea mîngîierile. Ce-avea de-a face corpul ei cu gîndurile? Doar braţele şi urechea lui aveau propriile lor gînduri. Dar îşi clătina capul înghesuit între umeri, cu mîinile sprijinite pe coapse, şi ţigara se consuma încet.

— Uite, ca să te convingi... Ţi-aminteşti că ţi-am spus să fumăm ca ea să sufere văzîndu-ne liniştiţi? Ei bine, ţi-am spus ca să te linişteşti tu, la dracu, că ea nici nu ne-a văzut. Ea a ieşit şi s-a ghemuit într-un colţ să plîngă, pentru că i s-a prăbuşit o lume. Nici nu ne-a privit, nici nu mai speră să te mai întorci. Şi dacă te vede întorcîndu-te, va crede că-i doar ca s-o loveşti, nimic altceva. Nu înţelegi că în viaţa ei a avut parte mai mult de lovituri decît de mîngîieri?... Încearcă, şi dacă am dreptate, rămîi cu ea; dacă nu, îi dai o palmă şi vii cu mine la rîu... Eu te aştept puţin. Dacă nu ieşi, plec. Blondu s-a ridicat:

— Mă duc să văd, a spus. Să văd dacă-i adevărat.

— La dracu, ai să vezi! Dacă nici eu nu mai cunosc blestemata asta de viaţă! Dar, fii atent, nu-i spune c-am vorbit şi că ţi-am povestit toate astea... Spune-i că m-ai dat afară, că m-ai dovedit, că mi-ai venit de hac, ce vrei... Ea mă urăşte — a surîs — şi aşa îi faci o plăcere. Şi mai ascultă... Vorbeşte-i frumos. Astfel de femei cel mai bine e să le tratezi aşa cum ai făcut tu ieri di-

mineață ; să le vorbești frumos. Restul, toate animalele știu să facă...

Blondu a aruncat țigara și s-a îndreptat prin întuneric spre ușa încă deschisă. Sfrijitu l-a văzut cum s-a oprit să ia cuțitul și apoi a continuat cu un mers agale și șovăielnic.

„A ieșit copil și intră bărbat, s-a gîndit. Nieves asta..." Oare nu-i amintea de domnișoara aceea din tinerețea lui ? Și ea era albă, curată, durdulie și plină de dorinți. Cum trece viața ! Cîtă amăreală ! Dar încă mai avea forță să privească lucrurile în față. Așa cum bănuise, Blondu nu ieșea. Sfrijitu a aruncat mucul de țigară și s-a dus spre apă, fără să mai aștepte nici o clipă. Știa el cum aveau să se petreacă lucrurile ! Dar ca să știi trebuie să îmbătrînești ; să înveți pe alții și să fii tată înseamnă să cobori panta. De aceea a început să meargă plin de melancolie. Pînă cînd, deodată, a ridicat capul și-a călcat cu hotărîre. În spate rămînea viața trăită din plin. Nu o risipise, nu. Nici vorbă !

În tindă era întuneric. Blondu tocmai voia să urce scara cînd a auzit niște hohote înăbușite. Luîndu-se după ele a înaintat pînă la ușița prin care, trecînd, femeia le adusese cănile cu băutură. În întuneric a ghicit o cămăruță în care se simțea un miros puternic de vin. Suspinele veneau dintr-un colț. Deodată l-a neliniștit cuțitul de la pieptul lui îmblînzit, și l-a lăsat pe masa de care s-a lovit. S-a prins cu mîna de tocul ușii și-a căutat butonul de la lumină. L-a răsucit.

Bietul bec, așa, dintr-o dată, a strălucit ca un soare. Nieves a deschis ochii și-a trebuit să-i închidă imediat, umflată de plîns. Stătea ghemuită

într-un colț, prăbușită, asemeni unei păpuși stricate. Șorțul ei curat se prăfuise. Cînd l-a recunoscut pe Blondu, a încetat să mai plîngă, și, ferindu-și capul cu mîinile, a așteptat loviturile. O clipă s-a auzit cum îi gîfîia pieptul, plin de neliniște, și Blondu aproape că a reușit să-l vadă, deși nu-l zărise niciodată. L-a cuprins o mare și inexplicabilă compasiune pentru carne ; pentru carnea tuturor oamenilor, pentru carnea acelei femei. A înaintat, s-a aplecat și, prinzînd-o de mîini, a tras-o spre el.

Nieves a făcut ochii mari de uimire. Și mai mari încă atunci cînd a văzut fața bărbatului. Dar pe loc s-a înroșit ca focul și, dintr-un salt, a ajuns la întrerupător și-a închis lumina. A rămas acolo, în colțul de lîngă întrerupător, încordată. Blondu s-a apropiat din nou de ea și-a îmbrățișat-o foarte tandru, cu milă.

— Da... nu ți-a spus ? a răsunat vocea umilă, îngrozitor de tristă, deși cu o vagă urmă de speranță, la care nici nu îndrăznim să visăm.

Pe lumină poate că Blondu n-ar fi putut să mintă. Dar așa, a hotărît s-o facă. Totuși ea nu i-a dat răgaz :

— Nu l-ai crezut ? a izbucnit în plîns. E adevărat, e adevărat că s-a culcat cu mine. Lua-m-ar dracu, e adevărat... Dă-mi drumul, Goyo !

Atunci plutașului i-a fost mai ușor, pentru acele cuvinte o iubea și mai mult. Adică, o iubea. A strîns-o și mai tare lîngă el, înlăturînd golul în care ea își ascundea fața răvășită. Brațele și pieptul îi erau acum de acord cu gîndurile. Aveau dreptate ; Sfrijitu avea dreptate. Dar ea s-a des-

prins şi s-a întors cu spatele, plîngînd cu faţa în mîini, la colţ.

— Şarlatanul a mărturisit, a spus Blondu. Ştiu cum te-a înşelat.

— Da, m-a înşelat, îţi jur! Mi-a spus că te-ai speriat.

„Blestematul de mincinos"! s-a gîndit o clipă. Dar acel acces de furie l-a împins şi mai mult spre ea. S-a apropiat pe la spatele ei, i-a ridicat cu degetele bărbia şi-a obligat-o să-şi îndrepte faţa spre el ca să susure mai bine în urechea femeii printre şuviţele de păr aspru :

— Acum s-a speriat el... Să nu ne mai gîndim la el... Şi-apoi, ştiam doar că eşti măritată...

I-a căutat gura pe faţa întoarsă şi parcă prin sîngele amîndurora s-ar fi scurs întreaga rodnicie a pămîntului. Şi-n timp ce pipăia în întunericul incandescent, o mînă a poposit pe piept şi cealaltă mînă a potolit îndată gelozia.

Deodată a simţit corpul pe care-l strîngea tresărind de nelinişte. Ea s-a întors, a aprins lumina, l-a prins de umeri, l-a privit cu frică :

— Nu l-oi fi...

A liniştit-o cu o vorbă, înainte de-a o săruta încă o dată, înainte de-a pune stăpînire pe ea, de-a o stoarce ca pe struguri, în acea încăpere pătrunsă de mirosul de vin :

— A scăpat...

Aşa a început acea noapte, în care Blondu devenea bărbat, şi pe care n-avea s-o uite niciodată. Vor urma altele, dar nu vor mai fi la fel. Altele care ar putea să însemne mai mult, dar cînd îşi va reaminti de aceasta strălucirea ei va face să pălească toate luminile celorlalte : lumînări, candele, felinare, lămpi. Vor urma aventurile, soţia, copiii, viaţa de toate zilele, bătrîneţea, moartea ; dar ea va continua să fie secretul lui : marea perlă invizibilă care va dăinui chiar şi după moarte. Pentru că nu era o dragoste prinsă din zbor, ca rîndunica care înşfacă firimitura fără să-şi strîngă aripa şi să se aşeze pe pămînt ; nu era nici femeia care se istoveşte în fiecare zi alături de propria noastră istovire ; nu era iluzia, nici minciuna, nu era nevoia, nici înţelepciunea. Era revelaţia, şi asta dintr-o dată : adolescenţa recent abandonată şi care încă se mai zbătea în piept ca un fluture prins ; extraordinara rodnicie a oaselor ; amărăciunea din tristele descoperiri ale experienţei ; conştiinţa că fructul cel mai dulce lasă în gură un sîmbure tare şi cu gust de pămînt. Acest adevăr ultim pe care îl descoperim sub învelişul mai multor adevăruri ascunse succesiv unul sub altul ; acest adevăr al pietrei şi al morţii s-a revelat în acea noapte, născut din sînge, din frămîntarea cărnii fecunde, din adierea de vînt, din lacrimi, din foc, din elementele vieţii.

Mai tîrziu, sus, primele dorinţi satisfăcute, setoşi de detalii minuţioase, pregătiţi pentru micile descoperiri reciproce ale dragostei, pentru explorarea şi folosirea cuceririlor, pentru îmbogăţirea marilor elanuri, a marilor necunoscute cu jocul nuanţelor... mai tîrziu şi-au făcut mărturisiri delicioase. Cît de mult s-au plăcut! Cît de mult se dorise unul pe celălalt! Cît suferiseră, cît de mult în acele ore... Astfel, în amănunt, mîinile, mai calme şi totuşi avide mîngîind trupurile la întîmplare, se emoţionau bucurîndu-se de palatele

pe care sîngele le ridicase în locul castelelor de nisip dărîmate de pietrele adevărului...

Înăuntru, deodată, a scîrţîit tragic uşa dormitorului şi-au simţit cum înainta — chiar au şi văzut-o, la lumina lunii întîrziate — pe bătrîna obsedată. Umbla ca o fantomă, cu braţele întinse şi bîjbîind în cămaşa albă care-o acoperea. Un val groaznic de frig intra pe uşă şi se abătea peste ei, aşa cum aveau să se abată mîinile ei. Nieves, liniştită, l-a împins pe bărbat spre perete, de cealaltă parte, şi ea a rămas la margine.

— Ce-i ? a strigat la bătrînă cînd s-a apropiat.

— Nu ştiu, nu ştiu, a spus vocea spartă, plină de acea nelinişte inexprimată. Şi-a continuat cu tresărire şi reproş : Sfîntă Fecioară ! De ce dormi aşa dezbrăcată ? Nu ţi-e ruşine ?

— Dar sînt singură, doamnă !

— N-are importanţă, n-are importanţă... femeile decente...

— Eu nu sînt decentă ! a strigat Nieves ca o trompetă rebelă. Şi dumneata ştiai, dumneata l-ai sfătuit !

— Nu vorbi aşa ! Dacă te-ar auzi cineva !

— Cine ne-ar putea auzi ?

Bătrîna a oftat adînc şi-a tăcut. Părea îngrozitor de mare, o imensă pată albă în întuneric, cu capul şters ca fantoma unui decapitat. „Era vrăjitoarea care îl împingea pe Federico, care-o chinuia pe Nieves", s-a gîndit în acea clipă Blondu, şi-a îmbrăţişat strîns corpul întins alături de el, care, cînd l-a simţit, s-a rezemat încîntat de cel al bărbatului.

— Uşa de jos e încuiată, Nieves ?

— Sigur !

— Pare că vine un curent...

Bătrîna a tăcut din nou, în timp ce iubiţii se îmbrăţişau şi mai mult.

— O să dormi aici în picioare ! a strigat plină de ironie Nieves.

— Nu, nu... Nu ştiu ce se întîmplă, nu ştiu ce simt noaptea asta.

„Toată casa s-a cutremurat — s-a gîndit Blondu extaziat. Chiar şi vrăjitoarea şi-a dat seama. După atîţia ani de nemişcare. Chiar şi pămîntul ; întregul Anguix. Chiar şi apa ; chiar şi plutaşii şi Paula or fi deschis un ochi şi s-or fi foit gîndindu-se la ce se întîmplă în noaptea asta de foc."

Nieves explică, strigînd :

— A venit primăvara, doamnă, a venit primăvara...

— Eu n-o simt... Eu n-o simt... Hai, hai, acoperă-te, fetiţo...

Mîna ca un cleşte a coborît să caute pătura. Blondu, plin de îndrăzneală, nu şi-a retras mîna care strîngea mijlocul. Mîna uscată a apucat pătura, a trecut pe deasupra fără să simtă nimic şi a tras-o pînă peste umerii lui Nieves.

— Dar e cald... s-a împotrivit ea. Dumitale nu ţi-e cald ?

— Eu, cu ciolanele mele... atît de bătrîne...

— Dar ale mele sînt tinere, bunico. Ale mele mă ard ! Îmi ard oasele, bunico !

Bătrîna s-a încruntat, în culmea bănuielii :

— De ce îmi spui bunică ?

— Pentru că va trebui să fii.

— Ştii ceva ?

— Nu, dar te vom face ! E primăvară !

Bătrîna a clătinat din cap cu tristeţe.

— Va trebui ca mîine Federico al meu să-ţi mai potolească căldurile astea.

Fantoma a oftat adînc de tot şi-a dispărut în spatele uşii. Încă mai scîrţîia cînd oasele care ardeau s-au lipit de altele la fel de arzătoare.

— Ai auzit ce i-am spus ? a întrebat Nieves mult mai tîrziu, cînd a putut să deschidă gura.

— Ce ?

— Că... că eu nu sînt decentă. Poate, a adăugat ferindu-şi privirea, ţi-ai dat seama.

— Nu, a răspuns el. Eu... nu mă prea pricep.

— De aceea te iubesc. Cu tine mi se pare... că şi eu încep acum. Dar o să-ţi povestesc totul, vreau să mă cunoşti ca şi cum mi-ai deschide şi sufletul, iubitule. Ceea ce i-am spus bătrînei e adevărat.

Spunea adevărul, da, firesc. Pentru că ajunşi pe anumite culmi — sau anumite prăpăstii — e acelaşi lucru dacă mărturiseşti o virtute sau o crimă. Sinceritatea nu contează, şi ce sens ar avea ipocrizia ?

Trecutul şi viitorul înseamnă prea puţin în comparaţie cu prezentul. De aceea femeia a simţit nevoia să-i povestească totul. A fost una dintre acele povestiri care se ascultă totdeauna în asemenea cazuri ; a aflat una dintre acele povestiri care nu justifică un trecut în faţa unui judecător — totdeauna lasă loc la „putea să fie altfel", da — dar pe care omul care n-a pierdut anii degeaba, omul care a trăit, nu se încumetă să le judece, care îl opreşte de la orice comentariu ce nu ar da dovadă de înţelegere. Da, poate că era vinovată, ca totdeauna ; dar fără îndoială că avea şi dreptate, ca totdeauna. Şi-apoi, cum a spus Blondu :

— Şi pe mine ce mă privesc toate astea ? Un adevăr mai mare ca noaptea asta nu va exista. Nici decît celălalt lucru pe care l-ai spus : fiul.

— Asta aşa-i, Goyo. Vreau să-l am cu orice preţ... Acum, că va fi al tău... a văzut o urmă de îndoială şi s-a grăbit : Al tău şi numai al tău, fii sigur ! Ce-am simţit azi n-am mai simţit niciodată. Ştiu la cine te gîndeşti ; dar, ştii ce, bătrînii sînt buni doar de şiretlicuri şi limbuţie ; dacă le iei astea, îi condamni la moarte. Tu, care ai tinereţea şi forţa, frumosule, lasă-i să vorbească, a suspinat şi-a exclamat din suflet : Tu m-ai făcut să-i uit pe toţi ! Nieves n-a fost niciodată a nimănui cum a fost a ta, ca azi !

În sfîrşit, i-a prins somnul care i-a oferit bărbatului plăcerea de-a se trezi primul şi de-a contempla acea abandonare, cu floarea neagră de la subraţ, suavă pentru degetele puternice făcute pentru ţapină, aspre ca nişte sîrmuliţe elastice, pentru buzele lacome, ca de copil. Şi acel miros de femeie împlinită ! Nimic nu explica mai bine simţurilor lui ce era aceea femeie decît mirosul ei cald şi specific de femelă. Apoi s-a gîndit că trebuia să plece, că va trebui s-o lase, şi inima i s-a zbătut cu putere. Ea, ca şi cum ar fi simţit totul printr-un misterios cordon care-i lega, s-a trezit. I-a văzut ochii trişti şi-a ghicit singurul motiv care în acea clipă îi putea întuneca. L-a îmbrăţişat din nou şi l-a făcut să uite. Să uite în măsura în care un bărbat poate : totdeauna mai puţin decît femeia. Să uite fără să şteargă cu totul — în ciuda şiroaielor de sînge — această pasiune virilă care se cheamă melancolie.

S-a făcut tîrziu, îngrozitor de tîrziu. Şi ea a trebuit să coboare. Deşi bătrîna aprindea focul şi se învîrtea prin bucătărie, Blondu a coborît şi el.

— Vreau să te văd tot timpul, a spus. Şi-apoi, poate să creadă că am sosit acum de la rîu.

A fost o plăcere melancolică să stea să asiste la treburile ei zilnice, la viaţa ei de zi cu zi. S-a dus cu ea la cocină. („Vezi cum au aceleaşi tuleie ca şi tine?" a spus ea); a întovărăşit-o după lemne („Cum ai putut să cari atîta, fetiţo?" „Pentru că îmi face bine primăvara, bunico"); a ajutat-o să aducă vin în cămara de lîngă tindă, unde ea aşteptase să fie lovită (enorma pivniţă a călugărilor dădea prospeţime săruturilor şi gust de drojdie de vin); i-a pregătit nişte pîine prăjită.

— Cînd eram mic, povestea Blondu, taică-meu muncea la o moară. Se scula dis-de-dimineaţă şi iarna ne aducea la pat pîine prăjită, pe care-i plăcea s-o pregătească, înmuind-o în undelemn şi vin. Uite, ca asta.

Se copleşeau cu mici atenţii. Pînă cînd, în sfîrşit... A vrut să se smulgă brusc şi s-a dus la uşă. Dar ea a ieşit alergînd şi l-a îmbrăţişat. Pînă atunci nu făcuse nici o aluzie la plecare. Acum, atîrnată de gîtul lui, îi spunea:

— Te vei întoarce, te vei întoarce, frumosule... Nu pleca pentru totdeauna... Nu mă lăsa aşa...

Blondu sorbea printre săruturi lacrimile care alunecau pînă la buze.

— Pot să vin mîine şi poimîine... Dar apoi... Apele ne poartă pe noi, plutaşii...

— Întoarce-te cînd termini, la vară... Nu mă lăsa pentru totdeauna... O să avem de lucru şi poţi să rămîi să munceşti aici, sau voi merge cu tine... Dar nu pleca pentru totdeauna; pentru totdeauna, nu...

Altceva nu ştia să spună. Şi-a scos şorţul şi-a ieşit cu el în drum. Cînd au ajuns la copaci, aproape de rîu, s-au despărţit.

— Mîine, cînd se lasă seara, lîngă împrejmuirea aceea unde e cimitirul călugărilor... Lui Federico îi e frică noaptea de locul ăsta... Şi cînd te vei întoarce, cînd s-or culege recoltele, a adăugat plină de mîndrie, o să se cunoască că-ţi port fiul... Ah, Goyo, pe mine mă vei uita: dar pe fiul tău o să-l fac atît de frumos, că nu-l vei putea uita niciodată!

— Fiul nostru, a murmurat el sărutînd-o.

S-a desprins din îmbrăţişare. Cu inima grea, dar capul sus, s-a îndreptat spre plutele pe care apele le vor purta la vale. Dar acum era bărbat. Un bărbat matur, care se gîndea la fiul său.

14. ZORITA DE LOS CANES

ÎN TIMP CE TAJO traversează din nord spre sud strîmtoarea de la Sacedón, Guadiela se apropie de el dinspre est, străbătînd peisajul superb al băilor din La Isabela. Dar un zid gros de stînci — Sierra Enmedio — separă cele două ape şi atunci Guadiela devine dramatică: îşi schimbă brusc direcţia spre sud, se izbeşte de zid,

de stînci, și o cotește furioasă spre nord ca să iasă în calea rîului Tajo. Mugind din răsputeri în vîltoarea împreunării, apele reușesc să scape din strîmtoare și se avîntă prin cascada de la Bolarque spre cîmpiile carpetane ale Guadalajarei de jos, care le prevestesc pe cele toledane și extremadure.

Astfel Tajo își ia rămas-bun de la cursul lui superior printr-unul din cele mai mari defilee. Sînt ani de cînd apele mînioase și înspumate, și vîrtejurile furioase au fost stăvilite de barajul hidraulic, iar trecerea lină a buștenilor prin canalul de deversare care coboară prin spatele Casei Mașinilor a făcut ca pericolele de altădată să fie uitate. În mijlocul apelor îmblînzite s-au ridicat chiar pitorești popasuri, ca cel al Regelui și al Reginei, astfel că noul peisaj atrage excursioniști. Totuși, sălbatica semeție a munților, posomorîtele prăpăstii care întunecă apele și îngustimea albiei între stînci l-au impresionat pe Shannon ca și cum Tajo, după ce străbătea blîndele ținuturi ale Alcarriei, s-ar fi retras pînă la Entrepeñas și Bolarque, în sînul sierrei din care izvora.

Odată trecută cascada, începea un ținut în care istoria era vie chiar și pentru Shannon, ale cărui studii hispanice erau destul de elementare. În acele cîmpii de la Encomienda de Zorita sălășluia amintirea lui Alvar Fáñez [1], precum și cea a cavalerilor de Calatrava, care-și dădeau întîlnire cu cea a mudejarilor ce-au avut moschee în Almoguera, și cea a maurilor din Alpujarra, aduși în La Pangía pentru a pune bazele industriei

[1] Personaj din *Cantar de Mío Cid.*

orientale a mătăsii. Dacă mai înainte uimea reîntoarcerea muntelui în cîmpie, acum surprindea conviețuirea energiei electrice cu toate castelele acelea medievale. Nu era de mirare că aerul uscat și fierbinte vibra de tensiunea atîtor șocuri. Puternica centrală din Bolarque și trufașele donjoane ale Zoritei de los Canes erau cele două poluri opuse în acel cîmp de forță, în acea supraviețuire a istoriei, în acea încrucișare de rase și oameni.

Plutașii au poposit chiar în Zorita, nu departe de satul minuscul, o mînă de case adunate la poalele dealului străjuit de întinsele ruine ale castelului. În mijlocul apei se înălța o insulă de piatră, un rest al podului care odinioară legase actualul sat de-o așezare dispărută. Shannon simțea profunde rezonanțe de poezie spaniolă în timp ce contempla acele „cîmpuri singuratice, triste colnice", și admira într-o olărie din apropiere milenara durare a lutului fragil, viață a mîinilor — și ele din lut, înmuiat în pasta lichidă — care dau viață prin învîrtirea nemuritoare liniei ulcioarelor. I-au arătat proviziile cu diferite pămînturi, argila verzuie ca săpunul, cuptoarele și magaziile de lemne, pivnița răcoroasă unde retușau crăpăturile vaselor coapte. S-au întors în tabără la ora prînzului.

Masa era pe sfîrșite cînd, pe drumul dinspre Sayatón, s-a apropiat un bătrîn, care se sprijinea c-o mînă pe umărul unui băiețaș tuns chilug, cu ochi vicleni și genunchi diformi. Băiatul s-a oprit în fața grupului și bătrînul și-a ridicat fața umbrită de părul încîlcit și-o barbă mare. Din desaga din față ieșea gîtul unui cimpoi. Mîna dreaptă se sprijinea pe-o bîtă.

— Să vă fie de bine, domnilor, şi miluiţi-l cu ceva pe nefericitul ăsta de orb ! a început să se milogească.

Dar copilul l-a întrerupt brusc :

— Taci, moşule ! Sînt plutaşi !

— Ah, plutaşi ! a exclamat bătrînul. Am simţit miros de fum şi-am crezut că erau oameni care au poposit să mănînce ceva.

A început pe-un ton aproape dispreţuitor, dar îndată l-a schimbat cu altul mai cordial şi cu o urmă de complicitate veselă :

— Mai bine, că m-am săturat să cer de pomană la proşti, chiar dacă dau. O să mă miluiţi şi voi cu ceva, că şi eu sînt de-al vostru, pleavă. Nu-i aşa ? a încheiat cinic, ridicînd capul cu oarecare aroganţă teatrală, ca şi cum ochii lui lipicioşi ar fi văzut ceva.

Plutaşii au rîs.

— Dat dracului, bătrînu, cîtă ştiinţă ca să cerşească !

— Hm ! a mîrîit Dámaso. Trage-te lîngă noi, bătrîne, se vede că eşti din cei care muşcă cu dinţi ascuţiţi.

— Am muşcat, fiule, am muşcat. Dar anii şi vederea, că fără ele nu poţi fi lup bun...

Umilinţa lui prefăcută sugera mai multe potlogării decît orice îngîmfare. Băiatul l-a condus la un loc ca să se aşeze şi apoi s-a depărtat, apropiindu-se de Ocnă cel Tînăr. Deodată, bătrînul s-a neliniştit.

— Romancillo, fiule, unde eşti ?

— Aici, a răspuns printre dinţi băiatul.

— Eşti sigur că sînt plutaşi ?

— Sigur că sîntem, fii liniştit, l-a asigurat Fleancă.

— Atunci, ce caută aici femei ?

Paula nu vorbise, nici nu se mişcase. Toţi au rămas uimiţi.

— Moşule, cum ştii că aici se află o femeie ?

— Le adulmecă, s-a amestecat băiatul cu lăudăroşenie.

Bătrînul a arborat o expresie de superioritate cinică.

— La dracu, ce vulpoi ! s-a minunat Sfrijitu.

— Cei care vedeţi vă bucuraţi de-un mare dar, dar şi cu nasul poţi să te descurci... Pluteşte în vînt, şi am simţit. O să vedeţi, acum o să vă spun că nu-i bătrînă.

— Şi asta simţi ?

— Bătrînele miros mai acru ; aşa, a capră. Tinerele miros mai mult a vacă.

— Ei ! şi e blondă ori brună ? a întrebat Dámaso hîtru.

Bătrînul era încîntat şi-a mirosit insistent, ridicînd nasul.

— O să-ţi spun, fiule, o să-ţi spun... Cum nu transpiră, nu-i uşor ; dar mi se pare, mi se pare... E departe ?

— La vreo zece paşi.

— Păi, brună, aş spune eu...

S-au auzit exclamaţii de uimire.

— Dac-ar transpira, la dracu, i-ai face şi portretul.

Bătrînul vorbea acum sentenţios. Shannon se distra cu scena aceea clasic picarescă.

— Tot ceea ce sudoarea nu spune despre o femeie, n-are nici o importanţă. Bărbatul află ce-l

interesează mirosind-o. Aşa că, dacă s-ar apropia puţin de mine, v-aş putea spune multe.

— Hai, Paula ! a rugat-o Fleancă.

— Nu ! a răspuns tăios femeia.

Bătrînul a spus cu uimire :

— Asta da, femeie ! Cum vorbeşte !

— Ei bine, cumetre, l-a întrerupt Fleancă, să nu-ţi imaginezi că noi credem în poveştile astea.

— Treaba ta dacă urechile nu-ţi folosesc la nimic. Mie şi ele îmi spun multe — a rămas pe gînduri şi-a adăugat dornic să ştie : Dacă fata asta s-ar apropia puţin, aş afla multe !

— Fără s-o atingi ? a rîs Dámaso.

— Pe Dumnezeul meu, a jurat orbul.

— Hai, Paula, apropie-te, a rînjit Sfrijitu.

— Nu !

— Daţi-i pace, s-a amestecat Brăcinaru.

— Ce putem face ! s-a resemnat orbul, e firesc ca tinerele să nu vrea să se apropie de bătrîni.

— Hm ? Asta-i nada care i-o arunci ca să se apropie, nu ?

— Nu mă trăda, fiule, a rîs bătrînul. Adevărul e că, uneori, se prind... Nu vă imaginaţi cît de multe afli cu nasul... Aproape că văd ! La ce-mi folosesc ochii ? Nu-s buni decît ca să înşele, pentru că toată lumea ştie să înşele privirea. Îşi acoperă ce se vede, şi gata. Dar ce se miroase nu se poate acoperi.

— Eşti din născare ? a întrebat curios Chioru.

— Nu. M-am orbit la optsprezece ani.

— Te-ai orbit ?

— De ce nu ? Aproape că nu doare. În ţinutul meu e multă trahomă, şi sînt părinţi care le-o lipesc copiilor ca să le facă un bine : îşi încasează pensia şi trăiesc fără să mişte un pai. Şi eu mă tot gîndeam de mult timp, şi, în sfîrşit, m-am hotărît.

— De ce ?

— Mă omora gîndul că trebuie să fac armată... Ce ştiu eu ?... Aşa mi-a venit...

— Şi de aceea te-ai schilodit ?

— Schilodit, eu ? Cum adică ? a ripostat numaidecît. Că nu mai pot munci ? Înainte eram zilier şi mă speteam din zori şi pînă-n noapte. Apoi am învăţat să cînt din cimpoi şi să mă milogesc. Şi-acum, spune-mi, ce-i mai uşor ? Pentru restul, sînt destul de zdravăn...

— Dar, la dracu ! a insistat Sfrijitu, cum ştii dumneata că blondele miros aşa şi cele brune altminterea ?... Fiindcă şi eu simt că miros, dar la fel.

— Hm ! Poate că ţie toate ţi se par la fel.

— Ce crezi, fiule ? Că n-am avut nici una de cînd mi-am pierdut vederea ? Poate chiar mai multe decît alţii ! Să fii orb e un mare avantaj pe lumea asta !

— De ce ?

— Nu-i spune, moşule, s-a amestecat Fleancă, că-i în stare să-şi scoată ochii.

— De ce să fie ? Le dă mai multă încredere... Te duci la una acasă. Bărbatul e plecat şi ea nu se teme pentru că un biet orb nu-i periculos. Crezi că trebuie să le prinzi într-un moment bun ? Păi mai degrabă preferă un biet orb ; aşa n-o s-o recunoască cînd o s-o întîlnească pe stradă... E ca şi cum n-ar şti nimenea ; aproape ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Şi-apoi — a încheiat rîzînd — chiar fac un act de caritate.

Plutașii au izbucnit în rîs.

— Așa cum vă spun, a continuat bătrînul : te descurci mai bine așa... Celorlalți le vorbesc despre milă, dar vouă, din aceeași plămadă cu mine, nu. Pentru fiecare ochi am fost răsplătit din plin.

— Dar te pasc mai multe pericole : poți să cazi, să te împiedici... i-a spus Fleancă.

— Cînd vezi nu sînt pericole ? Aveți exemplu cele întîmplate sus, la baraj, pe unde-am trecut deunăzi.

— S-a întîmplat ceva ? a întrebat Americanu neliniștit.

— Un muncitor, s-a prăvălit stînca peste el în timp ce lucra ! Încă nu reușiseră să-l scoată.

Cei trei plutași care coborîseră în canalul de la Entrepeñas împreună cu Americanu s-au privit. Curios, Patrudegete a vrut să afle amănunte :

— Îl chema Marcos ?

— Nu știu cum îl chema. Dar, oricum, prea puțin l-au ajutat ochii...

S-a lăsat tăcerea, întreruptă de Dámaso :

— Mă duc după burduf, că se odihnește de mult.

Și cu acest pretext s-a apropiat de haine, a căutat o clipă și s-a întors cu șalul Paulei pe care nu-l mai folosea de cînd se încălzise.

— Hm ! Să vedem, bătrîne, miroase asta !

— Nu ! Nu vreau ! s-a opus din nou Paula, încercînd în zadar să-și recupereze șalul.

— Dámaso ! a strigat Antonio, înaintînd.

Americanu s-a ridicat și el neliniștit.

— La dracu ! s-a amestecat Sfrijitu. Ce drept ai tu să poruncești aici ? Glumim și noi !

Antonio n-a îndrăznit să se trădeze și a cedat supunîndu-se unei priviri de-a Paulei :

— Nu te teme, fetițo, a spus orbul, că sînt bine-crescut... Hm, a adulmecat șalul. Și a repetat, acoperindu-și fața cu el : Hm... A tăcut cîteva clipe. În sfîrșit, s-a mărginit să comenteze : Ah ! Cine-o fi, cine-o fi flăcăul ?

Paula, dintr-un salt, i-a smuls șalul. Era furioasă.

— Limbă veninoasă ! Dacă nu m-aș uita...

— Cine, cine ? a întrebat Sfrijitu mînios. Mă-sa ! Chiar acum o să ne miroși pe toți, unul cîte unul !

— Nu insista, Sfrijitule ! s-a amestecat Shannon, încercînd să transforme totul în glumă. Nu cred să-i placă să miroasă bărbați.

— Sigur că nu, a rîs bătrînul.

— Bah ! a sărit Fleancă. Nu vedeți că cumătrul ăsta își bate joc ? Să vedem dacă după miros o să afle și asta ?

— Sigur că nu, s-a prefăcut orbul cu seriozitate, evitînd cearta, dar trebuie să rîdem de ceva. Și dacă pe fată a jignit-o gluma, să mă ierte. Pentru asta, și pentru vinul pe care o să-l beau (ce frumos miroase !), o să vă cînt puțin.

— Așa, așa ! s-a bucurat Fleancă.

Orbul a ridicat burduful în aer și-a demonstrat practic că cel puțin pentru ca să bea nu era schilod. A plescăit cu limba, și-a trecut mîna peste gură, a scos cimpoiul din desagă, i-a potrivit tubul și-a lansat în aer, ca o țîșnitoare sonoră, ritmul vioi a unei *jote* castiliene. Fleancă a început să bată toba cu degetele pe cazanul gol și îndată totul s-a transformat în veselie.

Americanu s-a ridicat și s-a îndreptat spre sat. Nu-i plăcea orbul ; sunetul strident al cimpoiului îl rănea ; rînjetele smulse de muzică și vin îl sufocau ; violența lui Sfrijitu îl îngrijora și știa că curiozitatea lui de-a afla al cui era mirosul din șalul Paulei nu fusese satisfăcută. În sfîrșit, tot ceea ce îl înconjura îl neliniștea : calmul apei, răgazul clipei și prin urmare relaxarea, vorbăria inutilă, tihna de la umbră, pe căldură, prezența Paulei... În fine, îl neliniștea apropierea cu pași mari a verii care se insinua prin vene și ațîța dorințele. Se aștepta la asta, doar cu trei zile mai înainte fusese douăzeci și unu iunie, instalarea oficială a verii. Dar era contrariul păcii pe care i-o promisese călugărul Justino.

Oare șeful acela de echipă în haină de piele murise într-adevăr strivit de piatră ? Nu era imposibil. Mai ales că în acea zi petrecută la Entrepeñas nimic nu fusese imposibil, cu adevărat imposibil ! Dar totul a fost atît de ciudat ! Îndemînarea cu care omul acela a ridicat poarta ruginită a ecluzei, precizia cu care apa a măturat toate pietrele, ușurința cu care umbla, simplitatea cu care impusese pacea... Nimic nu fusese imposibil ; și totuși acea liniște desăvîrșită cu care toate lucrurile îl înconjurau pe fratele Justino era extraordinară. De aceea, chiar dacă nimic nu fusese cu adevărat miraculos în acea zi (dar nu spusese chiar el că totul e miracol ?), Americanu simțea ancorată în sufletul lui speranța că pacea promisă se va realiza. Acel călugăr cu ochi senini nu putea scoate nici un cuvînt de prisos. De aceea fugea de grupul de oameni în călduri, alături de

care pacea nu era deloc ușoară ; de aceea trecuse pe sub arcada de la intrarea în sat și se oprise în piețișoara minusculă, tăcută, străjuită de castel.

Trei bătrîne stăteau într-un colț, nesinchisindu-se de soare, pe scăunele joase din papură, aproape la fel toate trei, cu fețele ascunse de băsmăluțe negre. Cea mai bătrînă torcea, alta depăna, și ultima, care împletea ciorapi cu patru andrele de oțel ce se agitau între degetele noduroase și încovoiate, avea o foarfecă în poală.

— Cum se schimbă vremurile ! a spus una. Aproape nimeni nu mai toarce în ziua de azi, și de împletit, nici atît...

— Fetele învață în ziua de azi doar lucrăturile astea noi !

— Și ce culori țipătoare, ce culori !

— Pînă la urmă o să trebuiască să-nvățăm și noi... Îmi dai foarfeca, surato ?

— Ia-o... Și fii sigură că nu mai apucăm noi să-nvățăm. Zilele ni-s numărate. Cînd ne-om aștepta mai puțin, atunci ne-o sosi și nouă sorocul, ca Americanului.

— Săracul ! Nici n-avea vîrsta noastră. Cine ar fi spus că avea să moară așa devreme ?

Americanu, care mergea distrat, a fost smuls din apatia lui cînd și-a auzit numele, și astfel a aflat, cu toate simțurile încordate, incredibila știre despre propria lui moarte. Din cauza șocului, tot ceea ce vedea a devenit pe dată îngrozitor de ireal și în același timp foarte palpabil : soarele, cele trei pete negre ale bătrînelor, una torcînd, alta depănînd, cealaltă tăind firul... Totul se putea

atinge dar era ca și cum pereții ar fi fost făcuți din tapet și bătrînele din ceară.

S-a apropiat, crezînd că n-a auzit bine :

— Despre cine vorbiți, doamnelor ?

— Despre Americanu. Unul căruia i se spunea Americanu.

— Care a murit ieri, a precizat cea cu foarfeca, privindu-l cu ochi nevinovați.

— Ieri ?

— Da : l-a găsit în turn aproape mort.

— Teresa, care îi ducea niște verdețuri...

— Și deși l-au coborît la doctor, nu l-au putut salva.

— A murit în pace, ca un sfînt...

— Bucuros, liniștit ! Era un sfînt...

— „Lăsați-mă, lăsați-mă !" zic că striga: „Nu-mi închideți trecerea, că în sfîrșit mă duc acolo !"

— Avea o față împăcată !

— Așa-i : o față împăcată...

— Toată lumea spunea : o față împăcată...

— E încă în cimitir. N-au trecut nici douăzeci și patru de ceasuri.

Întrerupînd sporovăiala bătrînelor și întrebîndu-le despre cine era vorba, Americanu a aflat că un schivnic din Zorita avea aceeași poreclă. Trăise în America ; de aici și numele, pentru că niciodată n-a vrut să și-l spună pe cel adevărat. Nici jandarmii nu l-au descoperit, și chiar polițiștii l-au lăsat în pace, în timpul războiului, spunînd că era nebun. Venise în sat acum zece ani, se instalase într-un turn care servise drept telegraf. Nimeni nu-l cunoștea, dar făcea numai bine. Se spune că se ruga mult. Nu mînca decît

ceea ce primea cînd cobora să cerșească. „Nu, foarte puțin !" — și dacă-i dădeau mai mult împărțea apoi la săracii din sat. La-nceput, unii oameni s-au dus la el cu bolnavi, crezînd că face minuni, dar el se înfuria și spunea că nu era decît un păcătos. Pînă cînd s-au obișnuit cu el, l-au lăsat în pace și-l vedeau doar cînd cobora în sat să ceară.

— În ce loc din America a stat ? a întrebat plutașul.

— Nu se știe. Niciodată nu vorbea despre el. Nu știm nici cine era...

— Se spune că s-a găsit la pieptul lui un plic închis pe care l-a luat primarul ca să-l trimită superiorului lui.

— Nu lua în seamă, domnule. Închipuiri de-ale oamenilor. A fost de multe ori în casă la noi și totdeauna spunea că nu voia să lase nici o urmă, că era un mort care se tîra pe picioare și că nu dorea decît să se sfîrșească în pace. „Viața asta e o moarte treptată", repeta mereu. Și-avea multă dreptate. Dumnezeu să-l hodinească !

Americanu s-a interesat care era drumul spre cimitir și s-a depărtat, auzind pentru ultima oară hîrjîitul ascuțit al foarfecei. A ajuns la o curticică împrejmuită cu gard de chirpici, de-acum dărăpănat, și a împins poarta ieșită din balamale. Mica capelă era în fund. La dreapta, cu ușa deschisă, era o cămăruță care servea drept morgă, în față, alta unde se păstrau sculele și frînghiile. Acolo, pe o masă de piatră, într-un coșciug din lemn de pin alb, zăcea mortul.

Totul era în umbră, o umbră din cele odihnitoare, de vară, străpunsă de-o lumină aurie și

plină de-o tăcere adîncă. Mirosea a piatră, a pămînt, a loc închis, fără cea mai mică urmă de descompunere. Corpul se odihnea intact, cu o indiferență totală față de toate, învăluit într-o aură de detașare. Americanu a rămas surprins cînd l-a văzut îmbrăcat ca un plugar, cu un pantalon și-o haină din pluș de bumbac negru, probabil pomana cuiva. Se deosebea doar prin faptul că-n loc de cămașă avea pe piept o pînză cenușie, și deasupra, atîrnată de gît, o mică cruce făcută din două crenguțe încrucișate. Fusese un bărbat înalt, și, în alte vremuri, cu siguranță voinic; dar acum obrajii îi erau supți iar mîinile rămăseseră doar tendoane și oase. Unghiile începeau să se învinețească, dar erau curate; degetele se încrucișau liniștite.

Americanu i-a privit îndelung chipul încadrat de-un păr alb și-o barbă deasă. Șuvițele de păr, foarte curate, îi înconjurau obrajii. Și, deși pe fața smochinită firele din sprîncenele arcuite și de pe pomeți începeau să se năsprească, nu se vedea nici o încordare, acel efort care se observă uneori pe figurile cadavrelor cînd cu greu li s-au închis ochii și gura. Totul era cît se poate de natural, ca și cum ar fi dormit liniștit. Pe buze i se citea împăcarea, după ultimele răsuflări în pace și bucurie.

Americanu nu-l văzuse niciodată. În zadar cerceta acel chip, pe care, fără să știe de ce, sperase să-l recunoască. De aceea se dusese la cimitir și totuși, oricît se străduia să-și amintească figuri și întîmplări din America, nu reușea să-l localizeze în amintirile lui. Se tot uita la chipul acela, în timp ce, singur în cămăruța tăcută, se simțea

în pace, bucurîndu-se el însuși de senzația de detașare de lume pe care mortul o degaja. Nici o problemă nu pătrundea dincolo de acei pereți, nimic din ceea ce se cheamă probleme.

Deodată, de atîta privit, Americanu a avut impresia că descoperă ceva vag familiar. Da, văzuse de mult, undeva, acea figură. Trebuia, desigur, să și-o imagineze cu zece ani mai tînără, sau poate cu mai mult... Ce vîrstă să fi avut omul acela ? Era greu să știi : chipul acela era dincolo de timp încă înainte de a muri. Putea să aibă cincizeci de ani, putea să aibă cu douăzeci mai mult. Cu toate acestea, după multe șovăieli, asemănarea cu cineva cunoscut creștea. De-atîta concentrare, pe la tîmplă a început să i se scurgă broboane de sudoare. Omul acela, cu zece sau cincisprezece ani în urmă !... Cum o fi arătat ?... Dacă n-ar fi avut barbă și părul atît de lung ?...

„Doamne sfinte, era imposibil !" A simțit în același timp o vagă groază și-o profundă liniște în fața misterului. Fiindcă omul acela era exact așa cum fusese el însuși, ca Francisco, Americanu-plutaș. Nu încăpea nici o îndoială, cu cît privea mai insistent chipul acela adormit, cu atît mai mult reușea să dea la o parte părul și să-și imagineze bărbia, buzele, chipul, se recunoștea și mai mult pe el însuși, așa cum fusese atunci. Ani de-a rîndul păstrase o fotografie din acele vremuri și nu se îndoia. „Era de necrezut, s-a gîndit Americanu, dar oare nu venise în căutarea acestui lucru, a incredibilului și bizarului ?"

Cum de nu remarcase dintr-o dată, din primul moment ? Doar era chiar el însuși ! Pe frunte i s-a scurs o sudoare rece, în timp ce se străduia

să-şi păstreze seninătatea în fața acelei asemănări dintre el însuşi şi mort. Apoi i-a venit o idee. Îi era greu, dar trebuia s-o facă. Era singura cale să scape de îndoială, să nu înnebunească.

A cerut în sinea lui iertare, şi-a apropiat mîna de fața mortului şi-a încercat să ridice dintr-o parte buza de sus, care, puțin înțepenită, s-a împotrivit şi i-a scăpat. A insistat din nou şi-a tras cu destulă forță ca să-i vadă dinții. Nu, confuzia nu era posibilă. Acolo unde trebuia să fie nu se vedea nici un dinte de aur.

Şi-a retras mîna. Buza, care cînd fusese mişcată strîmbase gura într-un rictus feroce, şi-a revenit la expresia ei împăcată. Şi îndată Americanu a observat că presupusa asemănare se risipise. Fața aceea nu avea comun cu el decît tipul fizic şi vîrsta apropiată. Fața aceea era, pur şi simplu, a unui bărbat care trăise mult şi care, în sfîrşit, îşi găsise dezlegarea. Întorsese spatele la tot pentru că nimic nu avea importanță, şi murise în pace. Acum vedea că sub barbă era o cicatrice. Da, de pe vremea cînd se avînta în război. Cadavrul nu era altceva, şi ceea ce gîndise — sau aproape că nu îndrăznise să gîndească pentru cîteva clipe — era imposibil. Putea fi explicată ca o vedenie cauzată de căldură, de ciudățenia ruinelor de la Zorita şi impresia lăsată de sporovăiala bătrînelor. Dar... Erau trei : una torcea, alta depăna, alta tăia firul... De ce n-ar fi fost posibil ca în sfîrşit şi celălalt Americanu să fi murit şi el, acela muncit de gînduri ani de zile ? Poate că acum tocmai îl îngropau şi pe el, la fel de simplu precum călugărul Justino stăpînea stîncile şi umbla de parcă ar fi zburat.

A îngenuncheat şi, pios, s-a rugat pentru necunoscutul care — de asta era sigur — avusese pentru cîteva clipe chipul Americanului-plutaş. Cînd s-a ridicat, a intrat un bătrîn c-o lopată şi-o sapă. S-a mirat văzîndu-l pe plutaş care i-a explicat :

— Am aflat c-a murit, şi-am venit să-l văd. Acum opt ani mi-a dispărut un frate, înțelegi. Şi-am vrut să văd dacă nu era el...

— Ăsta stătea în turnul lui de cel puțin zece ani.

— Atunci, nu... Ascultă, a mai insistat, dar nu crezi că-mi seamănă puțin ?

Bătrînul şi-a plimbat de mai multe ori privirea de la chipul mortului la cel viu.

— N-aş spune... Ei, de semănat, toți semănăm oleacă. Şi, poate că morții, mai mult... Dar eu n-aş spune...

— Nu, dacă era aici de zece ani, nu poate fi el. În sfîrşit, cine-o fi, odihnească-se-n pace !

— Asta cu siguranță. Se vede cît se poate de clar ! Ce-a mai rămas din el, cît e de uscat !

Groparul îşi aştepta fiul ca să-l ajute, dar acesta se vede că întîrzia cu cel mic care se dusese să primească prima împărtăşanie. Americanu s-a oferit să-l ajute el şi, în doi, cum a spus bătrînul, au isprăvit repede treaba, lăsînd în urmă o moviliță în plus între celelalte, în curtea împrejmuită cu gard de chirpici.

— Domnul primar nu se hotăra, nu ştia nici măcar dacă era botezat, dar domnul preot a spus să fie îngropat aici, că a trăit ca un bun creştin printre oamenii din sat.

Groparul îi arătase turnul unde murise. Nu era departe, preț de-o oră, şi Americanu călca cu

pași mari. Era pe la mijlocul după-amiezii, dar soarele strălucea încă puternic peste stejarii de piatră și peste cîmpiile galbene, unde lanurile de ovăz erau mai aurii decît cele de grîu, iar dunga subțire și verzuie a apei șerpuia printre foșnitoarele tufișuri pînă ce se pierdea printre dealuri.

Americanu a urcat pe-o coastă destul de dulce, și, cînd a ajuns la turn, a zburătăcit niște păsărele care se agitau zgomotoase în fața porții.

Era o construcție pătrată, nu prea veche, dar care începea să se dărăpăneze. Avusese parter și-un etaj, prăbușit de multă vreme. Acoperișul, în schimb, păstra destul de bine bîrnele și olanele, cu excepția unei găuri mari într-un colț.

În acel loc era greu de descoperit urme de viață. Probabil că obiectele personale fuseseră coborîte în sat odată cu muribundul. Totuși, mîna de om era trădată de prezența unei firide și de dîra de fum care se întindea într-un colț în sus, pînă cînd se pierdea prin gaura din tavan. În afară de asta, Americanu n-a mai găsit nimic, deși a căutat. Cîtă sărăcie ! Fără îndoială dormea pe jos, poate acoperit cu vreo pătură.

Deodată a zărit ceva. Între două pietre din perete, la o înălțime la care cine nu avea talia lui sau cea a mortului cu greu ar fi descoperit : în colțul opus vetrei, unde o cruce desenată cu cărbune părea să sugereze căpătîiul unui muribund ; acolo se afla medalia. Nu, era o monedă, după cum a constatat cînd a luat-o. Era — i-a bătut inima — un centav mexican. A privit îndelung efigia și, pe spate, vulturul și nopalul.

Căzut pe gînduri, pașii l-au purtat spre ușă. Păsările insistente, din nou bulucite la intrare, s-au retras la o distanță prudentă cînd au văzut un necunoscut. Dar nu plecau și ciripitul lor a atras atenția plutașului.

Sigur că așteptau ceva ! Americanu s-a așezat pe pragul de la ușă. Avea o bucată de pîine pe care a început s-o fărîmițeze cu răbdare, aruncînd firimiturile pe jos. Cu țipete stridente, ca niște copii, păsările s-au repezit la ospăț. Cu mici salturi, cunoscînd terenul, se apropiau de ușă, înhățau o firimitură cu ciocul și se retrăgeau îndată, destul de reținute cu necunoscutul. Se-ntorceau după alta și se depărtau, deși de fiecare dată mai puțin neîncrezătoare. Pînă cînd una a rămas pe loc s-o înghită, la doi pași de Americanu. Era o vrabie șchioapă. N-avea o gheruță și sărea cu greu. Se odihnea pe burtă și uneori își menținea echilibrul pe pămînt cu o bătaie de aripă... Dar a fost prima pasăre care s-a apropiat, poate pentru că îi era mai greu să plece. Apoi au venit și celelalte, sărind, ciugulind, ciripind.

În acest răstimp, planeta se-nvîrtea cu mare viteză și se deplasa odată cu soarele prin spațiu. Pe suprafața ei se înmulțeau ambiții, triumfuri, ucideri, invenții, torturi, epidemii, bucurii. Dar aici, lîngă turn, soarele apunea atît de încet, că părea nemișcat, păsările ciripeau, firimiturile cădeau agale din mîinile osoase, ca o ploaie binefăcătoare.

„Dumnezeu are grijă de păsările cerului..." Dumnezeu deschidea și strîngea mîinile care erau ale lui, îi frămînta pîinea între degete și-o lăsa să cadă. Și totul era atît de simplu încît viața întreagă părea ușoară, totul era atît de efemer încît părea etern. Omul respira pace.

În depărtare, peste castel şi sat, se lăsa seara. Mai strălucea o lumină aurie peste crenelurile dărîmate, dar mica aşezare rămînea în umbră. Orbul traversa piaţa spre tabăra plutaşilor unde era invitat la cină, iar el, în schimb, avea să le cînte, cînd un om l-a oprit şi-a început să-i vorbească sub arcada de la intrarea în sat, chiar în dreptul primăriei. L-a reţinut acolo o bucată bună de timp.

Apoi şi-a continuat drumul gînditor. Trebuia să transmită un mesaj şi n-avea să fie deloc uşor. Acea fată era neîncrezătoare şi semeaţă. Noroc că dimineaţă nu spusese tot ceea ce trăda mirosul şalului... Dar, chiar aşa, s-o abordeze ca să-i dea mesajul din partea acelui bărbat n-avea să fie deloc simplu. Cum de aflase oare că orbul fusese cu plutaşii ?

— Ascultă, Romancillo, a spus orbul, cum arăta bărbatul care mi-a vorbit ? De la oraş ?

— Nu, moşule, părea de la ţară, dar de vază.

— Purta cravată ? Lanţ ? Inele ?

— Cravată, nu, dar lanţ, da. Şi-un ghiul pe degetul mic.

Cum o fi ştiut ? A, după cimpoi ! S-o fi învîrtit pe lîngă tabără şi l-o fi auzit ; şi-apoi, cînd l-a văzut, era firesc... Manifesta mult interes pentru fată ; dar un interes aşa... Nu din pasiune, din suflet...

— Era tînăr ?

— Între două vîrste. Nici tînăr, nici bătrîn.

Matur. Şi totuşi nu era vorba de pasiune. Nu, nu era ; orbul cunoştea prea bine vocile celor înnebuniţi din dragoste ! Dar dorea mult s-o vadă, mult. Zece duros ca să transmiţi un mesaj e ceva, nu glumă. Să vadă cum avea să-i dea de ştire. Ei, pentru el nu existau piedici. La dracu, c-o să-mi rup picioarele şi-o să-mi scrîntesc gleznele prin pietroaiele astea !

— Nemernicule, pe unde mă duci ?

— Peste tot e la fel. Totuna e. Sînt numai bolovani.

— Să vedem pe unde-o apucăm... Ah, încep să simt fumul olănăriei ! Şi mareea rîului, care urcă cînd se lasă seara.

— Sîntem aproape.

— Fii atent unde mă laşi ! Ştii ce ţi-am spus ! Să vedem cum vorbesc cu fata.

— Acum e la izvor, bătrîne.

— Singură ?

— Da.

— Păi, du-mă numaidecît, nemernicule.

Bătrînul se ţinea cu greu după băiatul care alerga, pînă cînd, în sfîrşit, a auzit zgomotul apei care cădea în ulciorul gol, şi şi-a domolit mersul ca nu cumva fata să-şi dea seama că venise în grabă.

A salutat-o şi ea i-a răspuns fără simpatie. Bătrînul a vorbit cu voce mieroasă :

— Iartă-mi gluma din dimineaţa asta, fetiţo. De la mine nu s-a aflat nimic.

— Ce-i de aflat ? a spus Paula cu vocea aspră, disimulînd teama. Şi orbul a înţeles.

— Ei, treaba ta dacă vrei să spui şi cînd, că fiecare e stăpîn pe el... Dar eu nu vreau să răsplătesc un bine c-un rău...

— Nu s-a-ntîmplat nimic, a adăugat Paula.

Susurul izvorului urca pînă la gura ulciorului. Orbul l-a împins pe băiat să plece.

— Nici nu putea să se-ntîmple, a spus convingător, pentru că, dacă tu ai vrea, sînt sigur că el ar putea să rezolve...

— Cine ? El ?

— Bărbatul care te caută...

Apa a început să dea pe dinafară. A auzit-o pe Paula cum a ridicat ulciorul. Și aproape că a auzit-o gîndindu-se intens cum să se apere de acele insinuări, la ceea ce trebuia să spună.

— Pe mine nu mă caută nimeni.

— Păi a venit din Sotondo...

A auzit cum a lăsat brusc ulciorul pe piatră. Puțin mai tare și se spărgea.

— De ce-ai venit ? Ce vești proaste mi-aduci ? Ce venin împrăștii ?

Orbul s-a ridicat.

— Nu te-nfuria, fetițo, că eu nu cîștig nimic, și după ce ți-am spus, ca morții, nici pîs. De ce ți-aș vrea răul, un boboc de floare ca tine ? Dar, sîntem singuri ? O să-ți vorbesc deschis, și tu vei face ce vei găsi de cuviință.

— Asta-i. Să vorbești deschis și să termini repede.

— Nu-ți spun decît atît : Umblînd după pomană prin sat m-a oprit un bărbat ca să-mi vorbească. Îl cheamă Benigno.

— Bestia !

— În asta nu mă bag. Știa c-am fost cu voi în dimineața asta și m-a întrebat dacă mă mai întorc. I-am spus că m-am ales c-o cină drept pomană. M-a întrebat dacă ești cu ei, și cînd i-am spus că da, mi-a dat un comision.

— Nu vreau vești de la acest om.

— Și ce cîștigi dacă nu afli ? Dacă nu vrei să-l iei în seamă, n-ai decît ! Și dacă-ți vrea răul, cu cît știi mai multe, cu atît mai bine... Îți cere doar să-l vezi.

— Ca să mă prindă în cursă încă o dată ?

— Asta tu știi. Eu ți-am transmis. Spune că te poate denunța justiției.

— S-o facă.

— Pe tine... și pe prietenul tău...

Fata a tăcut și orbul a înțeles că acela era punctul sensibil. „Dacă Benigno ar fi deștept, pe-aici ar trebui să dea asaltul."

Dacă i-ar fi spus-o ar fi meritat din plin alți zece duros sau douăzeci.

— Și ce-o să denunțe ?

— Asta voi știți. Eu sînt doar un biet mesager. Dar o fi ceva...

— Contra noastră, nimic.

— Păi dacă nu are, o găsi el ceva, adevărat ori nu. Și cînd începe să se amestece justiția, pînă cînd se dovedește...

Fata a tăcut. S-ar putea să pară minciună că se poate auzi o frămîntare disperată și tăcută de mîini, dar orbul a auzit. Ba mai mult.

— Atenție, că se apropie oameni.

— Am simțit.

A auzit-o cum a ridicat ulciorul și nu l-a pus nicăieri. Cu siguranță că-l sprijinea de șoldul ei moale.

— Vino cu mine !

Au făcut cîțiva pași, s-au încrucișat cu cineva și s-au oprit sub niște copaci ; era seară și se lăsase răcoare.

— Bine, şi ce vrea ?
— Să vorbească cu tine. Vrea să-ţi spună ceva.
— Sigur, o să vrea să mă vîre în altă casă pe care a şi aranjat-o...
— Te-nşeli. Va fi pînă la miezul nopţii sub arcada din piaţă. Tu treci, şi, dacă vrei, te opreşti acolo, dacă nu, îţi continui drumul, că el te va urma pînă unde te vei opri. Nu vrea decît să-ţi vorbească.
— Dar eu n-am nimic de vorbit cu el !
— Dar el are. Cu orice preţ, te asigur. E hotărît. A spus că dacă nu te duci, va continua să te caute, chiar dacă va trebui să intre-n tabără.
Paula a rîs, pentru prima oară, sigură, sarcastică.
— Ha ! Asta nu îndrăzneşte !
— Singur, poate că nu, a insinuat, pe socoteala lui Benigno, orbul. Dar cu jandarmii...
Şi din nou a simţit teama. „O fată atît de curajoasă nu se teme pentru ea, ci pentru celălalt. Da, aici era buba, pe-aici sîngera."
— Uite, fetiţo, a încheiat, eu mi-am făcut datoria. Ştii unde-i şi de la mine n-o să afle nimeni nimic. A terminat şi şi-a încrucişat degetul mare şi arătătorul şi le-a dus la gură în semn de discreţie. Jur că am şi uitat. Să-mi crape Dumnezeu ochii dacă nu mă ţin de cuvînt ! a glumit. Şi-acum, lasă-mă să-ţi dau un sfat de bătrîn.
— Ce sfaturi poate da un om care face asemenea comisioane ? a spus ea cu dispreţ.
— Domol, şi nu insulta ! Eu nu pun la cale nimic, e treaba voastră. Şi dacă am făcut-o — a

adăugat veninos — n-a fost din interes, ci pentru că m-am gîndit să unesc o familie, aşa cum se cade. Da, m-am gîndit că Benigno ar fi tatăl.
Nu numai frica, dar şi paloarea se pare că se aude.
— Vrei să spui... ?
— Nu mă întrerupe, că pe mine nu mă înşeli. Cele care au născut asudă altfel decît fecioarele... Dar nu te nelinişti, fetiţo, a continuat cu o falsă bunătate, simţind-o copleşită, din partea mea, ca şi cum nimeni n-ar şti... Dacă m-am înşelat şi e altul, n-ai să gîndeşti pentru asta rău despre mine, că intenţia mea era bună... Şi-acum, ca să terminăm, ascultă-mi sfatul : Benigno ăsta n-are curaj, n-are vlagă, mă-nţelegi ? Mai bine să-l înfrunţi cum prea bine ştii s-o faci, decît să fugi de el ! Ţi-am vorbit cum i-aş fi vorbit fetei mele. Treaba ta cum te descurci !
Fata a tăcut. A auzit-o cum îşi înghiţea saliva. Şi-apoi făcu un efort ca să spună c-o voce aproape naturală :
— Bine, să mergem, că ne-aşteaptă.
L-a apucat de braţ şi l-a condus spre locul unde mirosea a fum şi mîncare. Cînd au ajuns, cel cu vocea de drac tocmai spunea :
— Păi, dacă şeful nu-i aici, să-i fie de bine ! Noi trebuie să cinăm, că-i timpul ! Hm ! A sosit chiar şi muzicantul cu regina plutaşilor !... Să curgă vinul şi să-nceapă cheful !
Americanu nu putea fi acolo, deşi nu umbla pe departe. În drum, de la schit, a urcat spre castel, dornic poate să se simtă în înălţimi, liberat de problemele pămînteşti care-l înconjurau. Odată

ajuns sus a trecut pe sub o boltă şi-a nimerit în marea piaţă a armelor, încercuită de ziduri în ruine şi resturi de creneluri. Acolo l-a găsit Shannon, proiectat pe cerul palid de noapte, contemplînd apariţia lunii de după vîrful muntelui. O lună dramatică, enormă şi de culoare sîngerie care creştea văzînd cu ochii de la o simplă dungă din ce în ce mai arcuită pînă la un perfect cerc desprins complet de pămînt.

— Şi dumneata... a spus încet Americanu.

— Şi eu, ce ? a surîs Shannon, întorcîndu-se nu prea mirat.

— Nu ştiu... Fugi, sau alergi după ceva, sau te refugiezi... Dar şi dumneata ai venit aici... Iar ceilalţi, acolo, jos...

Au tăcut, în timp ce luna pălea ridicîndu-se pe cer. Lumina ei se concentra în piaţetă încît o transforma într-un lac lunar printre ruine.

— Aici castelul, mort demult... a continuat Americanu, jos, bărbaţii şi Paula...

„Rîul neobosit, cu apele lui tumultuoase, s-a gîndit Shannon. Şi la mijloc satul muribund : Zorita care pe vremuri însemnase atît de mult şi acum atît de puţin."

Zidurile se ridicau vii printre beznă şi argint : mîngîierea astrală transforma fiecare pietricică tocită într-o floare lunară.

— În această clipă, aici, a spus Shannon, mi se pare că doar umbrele au un trup adevărat, atît de clar conturate ; că doar tăcerea are glas, şi încă atît de vibrant... În schimb, în lumina asta piatra pare o iluzie ; strigătul păsării, bîzîitul insectei, fîşîitul aerului sînt nişte invenţii neverosimile ale auzului.

Astfel fiecare monologa, pînă ce Americanu a vorbit tutuindu-l pentru prima oară ; brusca intimitate l-a emoţionat pe Shannon, căci pînă atunci ei fuseseră singurii care folosiseră formulele de politeţe.

— Îţi aminteşti ziua în care ţi-am povestit despre viaţa mea, acolo, la Moara Avocatului ? Ţi-aminteşti că nu-mi explicam acea dorinţă de-a mă descărca ?

Cum avea să nu-şi reamintească Shannon acele timpuri în care încă asculta, e drept că puţin, de instinct ? Cînd încă speranţa nu avea un nume pentru el ?

— Azi înţeleg de ce. Acum ştiu de ce-am făcut-o : aproape că înţeleg totul. Începusem să-mi închei socotelile cu viaţa şi să dobîndesc pacea... Da, prietene, viaţa mea s-a terminat... Nu mă gîndesc să mor sau să mă sinucid. Mă gîndesc să închid o poartă mare la toată micimea din juru-mi, şi să mă izolez singur cu adevărul... Mai mult decît atît : m-am hotărît. De fapt am şi făcut-o. Uite ! a continuat, poate că nu-l vezi, dar pe dealul acela se află un turnuleţ unde mi-am găsit în după-amiaza asta pacea...

A tăcut o clipă, şi-a încheiat :

— Cu păsările. Cum a prezis călugărul Justino...

Şi-n timp ce acolo, sus, Shannon asculta din nou mărturisiri, de data asta despre moartea şi reînvierea şefului de echipă, mai jos, Benigno se strecura printre umbrele satului. Şi mai jos încă, chiar pe mal, grupul care cina se agita rîzînd şi ascultînd cimpoiul.

Paula a reuşit să-i facă un semn lui Antonio înainte să strîngă cratiţele şi să coboare cu ele la rîu, la adăpostul unui povîrniş care-o ferea de ochii plutaşilor. Cînd a sosit, i-a povestit ce se-ntîmplase şi hotărîrea ei de-a se duce să se întîlnească cu Benigno. Orbul avea dreptate : era mai bine să-l înfrunte.

Dar Antonio i-a interzis : se va duce el, chiar acum. Paula s-a temut de-o tragedie şi s-a ridicat în picioare, agăţîndu-se strîns de el. S-au luptat. Antonio, furios, s-a desprins şi-a trîntit-o jos. Doar faptul c-a auzit-o plîngînd — era atît de ciudat s-o auzi pe Paula plîngînd ! — l-a reţinut. A îngenuncheat lîngă ea, s-au îmbrăţişat, s-a lăsat convins. Dar nici ea nu se va duce ! Dacă dumnealui avea ceva de spus, n-avea decît ! Se va dovedi că-i doar minciună.

Lacrimile şi îmbărbătările împrăştiau teama. Şi-au jurat reciproc că nu se va duce nici unul, şi Antonio s-a depărtat înainte ca plutaşii să-şi dea seama de întîlnirea lor, şi, deşi a zărit siluete la intrarea în sat, a înţeles numaidecît că era vorba de altceva.

Paula şi-a văzut mai departe de treabă lîngă rîul luminat. Noaptea era un puţ adînc de pace tot atît de intensă ca neliniştea.

„Da, se gîndea Shannon acolo, sus, noaptea era de-o seninătate atît de profundă şi perfectă, încît neputinţa omenească părea şi mai mare.“ Îl asculta pe Americanu, îi trăia experienţa din acea după-amiază, îşi explica hotărîrea de-a moşteni turnul şi liniştea mortului, îndată ce plutele vor ajunge la destinaţie.

— E lucrul cel mai simplu şi mai firesc ! a încheiat. În realitate, de mult timp mă desprind încet-încet de toate, îndepărtîndu-mă de tot, încît acest pas e doar ultimul... Crede-mă, prietene, aşa se curmă din rădăcini necazurile.

Shannon înţelegea, dar simţea că n-ar fi putut adopta aceeaşi soluţie. Pentru că... privind luna a găsit cuvintele cu care să se explice clar :

— Într-adevăr, necazurile tale pot fi curmate din rădăcină pentru că mai înainte au dospit şi s-au copt. Ale mele, nu. Uite : ca luna să ajungă acolo, sus, de-o candoare atît de intensă, de-o indiferenţă atît de pură şi absolută, e nevoie ca mai înainte să se fi născut pe pămînt, să fi ţîşnit din pămînt, să fi fost monstruoasă şi de sînge. În lumea asta albul care înainte n-a fost roşu e o farsă. Mai ales dacă n-a avut curaj să fie... Eu acum încep să fiu de sînge. De aceea mai sper încă.

— Şi problemele tale de-atunci ? a întrebat, înţelegător, omul care scăpase de toate.

— Eu nu pot să scap. Mai bine spus, nu vreau. M-au readus pe pămînt şi rămîn aici. N-am cerul, nu-i vina mea, dar accept provocarea de sus şi-ntr-asta stă măreţia lutului omenesc : să-ţi asumi cu capul sus responsabilităţile vieţii pe care le-au azvîrlit pe umerii tăi fără să le ceri. Asta înseamnă demnitate : să accepţi greul vieţii fără resemnare, dar şi fără disperare... Voi m-aţi învăţat asta. Tu, şi oamenii tăi. Totdeauna neclintiţi la locurile voastre. Ştiu că nu vă resemnaţi şi că protestaţi, dar asta face parte din rolurile voastre. La fel şi faptul că bucuriile voastre trebuie să fie tot atît de modeste şi de zgomotoase

ca acest cimpoi pe care-l auzim. Îşi trăiesc conştiincios destinul fără să ştie, pentru că-şi păstrează inocenţa originară ca nişte admirabili şi neştiutori corpusculi ai acestui mare univers pe care-l alcătuim... Să fii ceea ce eşti : om, ce demnitate !... De la ea aştept pacea !

Cînd Shannon a terminat, s-a lăsat tăcere.

— Şi eu am speranţa mea, a murmurat după un timp Americanu.

— Oh, nu, nu ! s-a împotrivit cu înverşunare Shannon. Tu ai dobîndit certitudinea, tu ţi-ai cîştigat de-acum liniştea, în timp ce eu încă sufăr ! Nu-s vorbe, nu, de multe ori am simţit o durere aproape fizică în inimă. Dar ăsta e rolul meu, îl simt în mine. Lasă-mi speranţa, fie ea şi fragilă, nesigură, delicată, dar reconfortantă. Datorită speranţei mele rezist neclintit. Ca şi ei !

A arătat din nou în jos, unde rîul şerpuitor, din argint şi lumină, umplea aerul de magie şi mîngîia tandru peisajul: colţul olăriei, o parte din arbori, stîlpul putrezit al podului... „Totul limpede şi clar ca diamantul", s-a gîndit Shannon. Întunericul din noaptea aceea cînd a intrat în munţi se risipise.

În acea clipă, figurile întunecate atît de agitate de la intrarea în sat s-au înroşit subit, şi-n mijlocul luminii senine s-au înălţat pătimaşe vîlvătăile unui rug.

— Noaptea Sfîntului Ioan, şi-a amintit Americanu.

Într-adevăr, era noaptea magică cînd vara îşi trîmbiţează victoria, cînd se descătuşează, cînd arşiţa ei pune stăpînire peste pămînt şi-i dă foc:

„Să fii demn de foc, şi-a spus Shannon. Aceasta-i problema."

Atunci, din crenel, a zărit pe prundişul strălucitor de pe mal silueta gînditoare a unei femei. Bucuria i-a umplut pieptul, i-a luat glasul. Dacă Paula se izola, dacă prefera să rămînă singură, dacă cumva îşi reamintea acea primă noapte, împreună, sub clar de lună... nu însemna oare că se apropia de el ? Nu se îndreptau amîndoi spre întîlnirea definitivă ?

De aceea a spus din nou, ducîndu-şi mîna la inima atît de dezlănţuită încît îl supăra :

— Da, eu sufăr. Dar nu mă gîndesc să închid nici o poartă. Dimpotrivă, mă deschid larg speranţei...

Cei doi bărbaţi s-au îndreptat spre tabără. Au lăsat în urmă castelul de lună, de trecut, de timpuri fără prezent. Şi au coborît pînă la mal unde flacăra trosnea, unde oamenii erau de flăcări, unde se simţea cum aerul era cuprins de-un incendiu uriaş.

LI

este fulgerul, focul,
soarele arzător, lancea,
uscăciunea, galopul,
pumnalul, scorpionul.

Este Estul,
este Vara.

(*Comentarii* la I-KING.
Cartea Mutațiilor)

15. MAZUECOS

CÎTEVA ZILE mai tîrziu, continuînd drumul alături de rîu, Shannon a avut impresia că incendiul de la Zorita cuprinsese tot mărăcinişul care se mistuia în flăcări. Ciulinii înalţi şi uscaţi de vară se topeau, fără scăpare, ca nişte lumînări ; focul trosnea ca o mitralieră îndepărtată, şi uneori părea să se potolească dînd de pămînt pîrjolit, ca apoi să se-nteţească şi mai înverşunat întîlnind noi victime. Şi-n aer plutea o fumăraie sinistră, ca un blestem contra soarelui. Dar nişte mărăcini în flăcări, în timpul verii, în acel ţinut calcinat era ceva firesc, aşa că Shannon îl asculta liniştit pe Fleancă care îi explica un obicei dintr-un sat din apropiere :

— Datează, spunea, de la bătălia aia de la Lepanto, cu maurii. Tu oi fi ştiind mai multe despre ea : cred c-a cîştigat-o un oarecare Don Juan, foarte ştrengar, care a trăit în Villarejo de Salvanés, aici, mai la vale, şi care era fiul nelegitim al regelui... În fiecare an, pe douăzeci şi patru ianuarie, fac o procesiune aşa cum ţi-am

povestit, cu soldaţi îmbrăcaţi ca atunci, conduşi de căpitanul lor, cu un steag care nu-i cel de-acum şi nici din timpul Republicii.

Ajunseseră în dreptul aşezării Mazuecos, într-un ţinut plăcut între Los Castillejos şi Pico del Aguila, a cărui prăbuşire obliga curentul apei să se strecoare printr-o albie îngustă şi adîncă. Era o zi ca toate celelalte : zori strălucitoare şi, îndată, un aer liniştit, înăbuşitor, enervant, pînă pe-nserate, cînd adia o boare de răcoare. Zile în care alergau după puţină umbră ca să poată lucra, cînd aproape că lăsau plutele în voia undelor liniştite ale rîului, cînd fugeau de arşiţa verii, care, cu toate acestea, dădea din ce în ce mai multe semne c-a pus stăpînire pe pămînt : ţîrîitul obsedant al greierilor ; eroismul lanurilor de grîu care se cocea la soare ; dogoarea pămîntului prăfos şi uscat ; gîfîiala animalelor însetate ; sudoarea pielii ; aţîţarea simţurilor excitate şi nesatisfăcute. Şi totul era doar la început. Încă nu sosise august cu cuptoarele lui încinse.

Toţi erau aproape mereu nervoşi ; mînia izbucnea cu uşurinţă. Doar Shannon prefera să tacă, închis în lumea lui, unde simţea că se produc mari transformări. În castelul lunar de la Zorita, stimulat de forţa magiei nocturne, îşi auzise propria voce care făcuse afirmaţii fără precedent în gîndurile lui, şi acum le căuta originile secrete pentru a-şi consolida viaţa pe profundele şi înrădăcinatele credinţe care i se revelaseră.

Pe de altă parte, cu Paula reuşise doar să schimbe cîteva vorbe banale, şi-avea impresia că evita întîlnirile cu el ca şi cum şi ea ar fi preferat să nu forţeze lucrurile. Aşa că Irlandezu

trăia aproape izolat, concentrat asupra tăcerii lui, căutînd tovărăşia celor mai simpli plutaşi, aşa cum făcea în clipa aceea cu Fleancă.

Deodată ziua aceea care începuse ca şi celelalte şi-a schimbat brusc cursul. Niciodată Shannon n-a ştiut ce-a auzit mai întîi, poate ţipătul acela, poate alergăturile. Sigur e că s-a trezit fugind împreună cu Quintín spre cotul unde rîul era plin de vîrtejuri, în timp ce răsunau strigăte contradictorii :

— Ţapina ! Întinde-i ţapina !

— E-aici ! Iese pe-aici !

— Prinde-te !... Mîna !

În mijlocul rîului s-a înălţat o mînă care s-a apucat de-un buştean, în timp ce feţişoara îngrozită a lui Ocnă cel Tînăr a apărut pentru o clipă, cu gura deschisă, dar un val a umplut-o imediat. Apoi trunchiul s-a răsucit şi băiatul a dispărut.

Shannon şi-a amintit că plutaşii nu ştiu să înoate. N-a pierdut nici o clipă. A alergat scoţîndu-şi haina de piele, speriat că o ţapină l-ar fi putut răni pe băiat ca pe Chioru ori şi mai rău. În timp ce intra în apă, a auzit vag larma generală. S-a aruncat puţin mai înainte, ca să-i iasă băiatului în cale, în caz că apa l-ar fi furat, şi s-a folosit de-un trunchi pus aproape de-a curmezişul, ca să se ferească de ceilalţi care veneau. L-a auzit pe Americanu poruncind ca plutele să fie legate mai sus şi l-a văzut apropiindu-se cu ţapina ca să-i protejeze înaintarea. Apoi i-a alunecat piciorul, s-a scufundat, şi curentul apei a început să-i vîjîie în urechi. „Ca-n Sulmona", a fost primul lui gînd cînd a simţit răceala apei.

A profitat de cădere ca să caute, pentru că nu distingea aproape nimic. Fără nici un rezultat, s-a ridicat la suprafaţă ghidîndu-se după mişcătoarele ochiuri de lumină pe care soarele le semăna printre buşteni. A avut norocul să nimerească într-un ochi mai mare, a tras aer şi s-a scufundat din nou. A repetat manevra de cîteva ori, şi ultima oară cînd tocmai se pregătea să se lase i s-a părut că distinge un semn, s-a ridicat la suprafaţă îndată, reuşind să zărească o bluziţă sau aşa ceva care însă a dispărut numaidecît. S-a scufundat spre acel ceva şi l-a atins fără să-l poată reţine ; atunci a tras din răsputeri şi l-a prins de haine pe Ocnă cel Tînăr. A simţit cum, în apropiere, îi atrăgea un vîrtej, dar l-a ocolit fără să dea drumul băiatului, deşi se duceau la fund. S-a împins cu picioarele în fundul nămolos care l-a aruncat în sus împreună cu captura lui, dar, aproape sufocat şi cu vederea tulbure, a ieşit pe unde a nimerit. Abia deschisese gura şi încerca să-l apuce mai strîns pe băiat cînd a auzit nişte strigăte îngrijorătoare şi-a văzut cum un buştean înainta spre capul lui. Împiedicat de greutatea pe care o ţinea strîns, n-a reuşit să se scufunde destul de repede, încît piciorul stîng i-a fost prins între doi buşteni. Aproape leşinat de durere, a zărit lîngă el o ţapină şi s-a agăţat c-o mînă de ea, cu riscul de-a se răni, în timp ce cu cealaltă ţinea strîns copilul. Aşa a reuşit Sfrijitu să-i tragă pe uscat pe Irlandezu şi pe Ocnă cel Tînăr. Cu toată grija Americanului şi-a celorlalţi, care opreau buştenii sau îi îndepărtau cu

lovituri de ţapine, a fost într-adevăr o minune că buşteanul nu i-a lovit din nou.

Cînd a ieşit din apă, Shannon nu s-a putut ţine pe picioare. A trebuit să-l sprijine de subţiori pînă pe coastă, aşezîndu-l lîngă corpul fără viaţă al lui Ocnă cel Tînăr.

— A murit ! a spus cineva din apropiere.

— Da de unde ! s-a iritat Shannon. Şi, uitînd de el însuşi, a vrut să se apropie de copil, dar durerea din picior l-a imobilizat. Şi-a şters cu mîna apa din ochi şi-a privit în jur. Erau aproape toţi plutaşii, ba şi oameni necunoscuţi. Cineva explica :

— Să vezi şi să nu crezi... Băiatul a căzut în apă, s-a aruncat bărbatul ăsta şi l-a scos numaidecît...

„Numaidecît ?", i-a trecut ca un fulger prin gînd lui Shannon. Dar un lucru mai important l-a făcut să strige :

— La o parte, la o parte !... Adu-l aici, Sfrijitule... Scoate-ţi haina !

Cum îl mai durea piciorul în timp ce plutaşul se supunea mirat ! Sfrijitu ţinea haina în mînă, fără să ştie ce trebuia să facă cu ea. Dar Americanu înţelesese : l-a întors pe Ocnă cel Tînăr, care făcuse o băltoacă sub el, cu faţa în jos, şi-l apăsa ca să dea afară toată apa pe care-o înghiţise.

— Aşa, aşa ! a exclamat Shannon, şi-a observat cum cercul din jurul lor se mărea. A văzut în acel gest respectul faţă de morţi şi s-a revoltat şi mai mult în faţa unei asemenea posibilităţi. Răsuceşte haina, Sfrijitule !... Ajunge, Francisco, nu mai iese nimic ! Acum cu faţa-n sus !... Haina dedesubt... Nu, la spate, aici, sub omoplaţi ! Ah, blestemat picior !... Aşa ! Gulerul cămăşii... cureaua. Desfaceţi tot !

Americanu executa toate indicaţiile, îngenuncheat lîngă băiat. Ocnă plîngea. Da, acea fiară avea lacrimi. Paula a năvălit speriată şi i-a privit, mai întîi pe Shannon. Ochii ei s-au oprit pe glezna însîngerată, dar s-a mărginit să-şi încrucişeze mîinile.

— Deschide-i gura, Sfrijitule, şi leagă-i limba cu batista ta, ca s-o tragi afară cînd ţi-oi spune eu ! Trăieşte !

— Dar nu mai respiră, la dracu ! s-a împotrivit plutaşul. Nu-i mai bate inima !

Toţi oamenii au murmurat. Shannon şi-a dat seama că-l credeau aproape nebun, şi că tot ce făcea li se părea o erezie, o sălbăticie inumană, aproape o violare de cadavre. Dar Americanu îl susţinea :

— Hai, Sfrijitule, hai !

În grabă, Shannon le-a explicat cum se face respiraţia artificială şi cei doi bărbaţi au început să execute mişcările, la comenzile lui Shannon, care, cu faţa crispată de durere, număra :

— Unu, doi... unu, doi... unu, doi...

Vîntul fluiera, buştenii se ciocneau, apele se-nvolburau, păsările cîntau, cineva venea alergînd pe cărare... Dar totul într-o linişte desăvîrşită, emoţionantă, în faţa acelei voci care, încă gîfîind, uneori schimbată, măsura clipele între viaţă şi moarte.

— Unu, doi... unu, doi...

Ca o inimă uriaşă, ca ceasornicul unei bombe, ca tîmplele unui condamnat la moarte, ca un clopot care-şi înteţeşte dangătul, ca loviturile de

tîrnăcop în mine și contramine, ca toporul care omoară copacul, ca toate pendulele hotărîtoare ale lumii...

— Unu, doi... unu, doi... unu, doi...

„Să vezi și să nu crezi", explica din nou în surdină cel care văzuse totul. Da, totul se petrecuse foarte repede, dar acum clipa părea eternă de atîta așteptare. La-nceput Shannon număra privindu-și ceasul — ceasul etanș pe care-l purtase și la Sulmona — dar pe urmă bătea un ritm fără greș : cel al durerii propriei sale răni. Acum tot piciorul îi zvîcnea îngrozitor, ca și cum inima, general de nădejde al corpului, și-ar fi mutat cartierul la locul în pericol. Și acel ritm, acel ceas biologic, acele zvîcnituri ale ecoului universal în corpul uman erau arbitrul vieții copilului. „Da, se exalta Shannon, în timp ce vocea i se supunea credincioasă comenzilor rănii, sîngele meu călăuzește reîntoarcerea lui la viață. Pentru că trebuie să-l reînvie ; e al meu, salvîndu-l pe el mă salvez pe mine." Această idee a pus stăpînire pe el, creîndu-i o stare de excitație supraomenească : „Mă salvez pe mine, această viață e răscumpărarea mea". Și gîndul îl ardea, lumina totul — trecutul, viitorul, tot ce-l înconjura — în timp ce gura, inspirată animalic de sînge, număra neobosită :

— Unu, doi... unu, doi... unu, doi...

Paula i-a pus o haină peste umeri. Da, într-adevăr, îi era frig, ud tot cum era. Sau era sudoare ?... N-avea nici o importanță, nici măcar piciorul rupt... Piciorul rupt, da, pentru că era busola reîntoarcerii la viață, pentru că simțea mai bine sîngele, puternic, irezistibil ! Îl va salva !

Deodată l-au impresionat privirile care aproape că l-au trezit din delirul lui : privirea uluită a Sfrijitului, cea neîncrezătoare a Americanului. Și murmurul oamenilor creștea... „Pentru Dumnezeu ! Oare oamenii aceia aveau să fie o problemă ?" Simțea cum creștea în jurul lui, ca o mare magică, întregul respect al primitivilor pentru tot ce este scris ; întreaga ură — nejustificată și monstruoasă, dar poate de aceea și mai implacabilă — față de Prometeii umani care disprețuiesc zeii ; întreaga greutate a supunerii milenare față de nenorocire, față de preoții mari și mărunți, față de ceea ce este comod să denumești „voința Domnului" sau fatalitate. Și asta îi întărea hotărîrea : din Italia nu se mai simțise un luptător atît de înverșunat. „Pentru Dumnezeu ! s-a gîndit. Pentru adevăratul Dumnezeu, cel al adevăratei voinți !" Oare toate aceste temeri și servituți ancestrale puteau să se pună între el și salvarea vieții unui om ? Tot avîntul, tot sîngele ce i se zbătea în rană ca o tobă de război, întreaga convingere că era în joc el însuși l-au făcut să se simtă de neînvins. N-avea să dea înapoi oricît de grea ar fi fost lupta.

Pentru că, cu siguranță, avea să fie dură. Chiar și Americanu șovăia. Cum a explicat mai tîrziu, știa ce e respirația artificială, dar nu făcuse niciodată, și jumătate de oră i se părea mai mult decît suficient ca să renunțe. Cît despre ceilalți, de la început fuseseră contra. Dar Shannon a înfruntat mai întîi ochii șefului, care începea să dea înapoi :

— Continuă, Americanule, continuă ! Abia începem ! Unu, doi... unu, doi... unu, doi...

Auzindu-l, Ocnă s-a repezit :

— Lăsaţi-l, lăsaţi-l ! plîngea dezlănţuit.

— Gura, Ocnă !

— Sărăcuţul !... Poate că-i mai bine ! Decît viaţa asta, mai bine c-a murit ! E mai bine ! Lăsaţi-l în pace !

Oamenii asistau cutremuraţi. Da, Shannon înţelesese : toţi condamnau sacrilegiul mişcărilor profane, ale aplicării tehnicii pe-un mort, ca pe o mecanizare a celor sfinte.

— Dumnezeu l-a luat la el ! a şoptit o bătrînă venită cine ştie de unde, şi şi-a făcut cruce.

— Unu, doi... unu, doi... unu, doi... au insistat şi mai îndărătnice vocea şi sîngele lui Shannon.

Nimeni nu s-a împotrivit. Dar între „unu" şi „doi", de unde înainte era tăcere, acum se auzea — mai degrabă se ghicea — un murmur ciudat. Shannon continua. Tîrîndu-se cu greu s-a apropiat de trupuşorul băiatului, fără să se oprească din numărat. Ştia că dacă vocea lui, atît de vie, nu s-ar mai fi auzit, ar fi fost ca stingerea bruscă a unui far : în mijlocul întunericului s-ar termina cu viaţa şi speranţa. Bietul băiat, cu mărul lui Adam nemişcat, claviculele teşite în pieptişorul descoperit, ochii de mort şi băltoaca din jur, nu dădea semne de viaţă. Shannon s-a aşezat alături de el şi, continuînd să numere, a înfruntat grupul de oameni. Acolo unde privea, ochii străini se plecau şi şoaptele încetau. Dar continuau în spatele lui :

— Mai bine ar fi trimis după domnul preot, a spus cineva.

— Dar cum, n-au chemat, că doar sîntem creştini ? a spus bătrîna de mai înainte. Şi murmurul a crescut deodată. Se rugau. Nu exista decît o singură cale de-a li se împotrivi şi pentru un moment şi-a întrerupt numărătoarea vitală.

— Paula ! Roagă-te şi tu ! şi a strigat : Ca să trăiască ! Unu, doi... unu, doi...

Datorită inerţiei, cei care-i făceau respiraţie au continuat. Americanu îşi scosese pălăria şi sudoarea îi curgea pe frunte.

Shannon şi-a privit ceasul : patruzeci de minute. Oamenii se rugau de-a binelea, în afară de cîţiva plutaşi. Ocnă cel Tînăr părea mai liniştit. Printre glasuri răzbătea sub formă de rugăciune încrederea Paulei. Şi Shannon a avut impresia că simte ceva care semăna a încredere în Royo. Patrudegete avea mîinile împreunate şi ochii pironiţi în sus, dar rostea un *De Profundis*. Shannon, fără să înceteze să măsoare acele clipe de zbucium, stăpînea oamenii cu privirea, precum dresorii animalele.

Începea să-nţeleagă că nu mai putea continua mult timp. Şi dacă cîmpul de bătaie — Ocnă cel Tînăr — fusese pierdut dinainte ? Şi dacă nu luptau cu sîngele, ci cu praf de oase şi pămînt pentru mormînt ? S-a aplecat şi l-a atins. Cel puţin nu era rece, în ciuda apei. Speranţa a renăscut.

Deşi era singurul care mai spera. Împotrivirea tuturor era de-acum palpabilă. Dintr-o clipă în alta, oricare, poate chiar Sfrijitu, putea rosti cuvintele aducătoare de întuneric, resemnare şi mormînt. Dintr-o clipă în alta lupta se va sfîrşi. Prometeu va fi încă o dată încătuşat şi ritul va coborî sub formă de vultur ca să înşface un mort şi să devoreze nişte măruntaie de erou. Atunci

s-au auzit niște lovituri de copite pe drum și călărețul a privit de pe cal pe deasupra grupului. O voce vioaie, sigură, sănătoasă a întrebat pe un ton de superioritate :

— Ce se-ntîmplă aici ?

Fără să-și întrerupă numărătoarea, Shannon a simțit că cercul se lărgea, că murmurul se întrerupea — cu excepția rugăciunii rostită de Paula — și spre el înaintă un bărbat îmbrăcat în negru. Omul s-a oprit. „E don Pedro", a auzit Shannon.

— Ce văd ? a exclamat noul venit, cu o surpriză cordială dar exagerată, aproape batjocoritoare. În sfîrșit, v-ați hotărît să învățați ceva bun ?... Ah, dumneata !... Știam eu că lor nu le-ar fi trecut așa ceva prin cap !

— E mort, don Pedro, a spus un bărbat de la țară, scoțîndu-și șapca.

— Ce știi tu, nătărăule ! Habar n-ai de tine dacă trăiești sau nu... A stat mult în apă ?

Americanu a dat din cap în semn că nu. Shannon continua să numere cu mai multă încredere ca oricînd. Simțea că de-acum problema fusese adusă pe terenul uman. Simpla voce a acelui om crease în jur un sentiment de datorie firească, rupînd cercul magic al grupului. Acum nu mai era vorbă de idei secrete sau simboluri, ci de-o problemă de viață sau de moarte. Ca în toate zilele. Și cineva respectat venise să-i fie aliat.

— Ați început de mult ? s-a interesat scoțîndu-și mănușile de căprioară.

— O oră, a răspuns Americanu.

— Mai puțin, a precizat Shannon, reluîndu-și imediat numărătoarea.

Bărbatul a îngenuncheat și l-a împins pe Sfrijitu :

— La o parte !

A luat batista și-a început să tragă de limbă mult mai regulat decît plutașul. Cu cealaltă mînă a pipăit corpul băiatului.

— Nu-i rece, a constatat.

Și Shannon observase. Dar n-ar fi ajutat la nimic dacă el ar fi spus-o mai înainte. În schimb afirmația lui don Pedro a pus capăt murmurului. Tăcerea era tulburată doar de rugăciunea Paulei. I s-au alăturat alte voci ; acum pentru același scop ca și ea : ca să trăiască. Și Shannon și-a ridicat ochii spre cer. A zărit un nor alb și pîntecos, teribil de jucăuș, ca obrajii unui îngeraș la picioarele Fecioarei, ca buricul rozaliu al unui amoraș la șoldul unei zeițe. Învingătorul a înțeles că nu mai era decît o chestiune de timp.

— Lucas, a poruncit atunci, adu o sticluță de coniac din rucsacul meu !

Băiatul s-a depărtat de grup. Don Pedro a privit piciorul lui Shannon.

— Rupt ?

— N-are importanță, a răspuns Irlandezu.

— Quico, a spus don Pedro, o să ți-l repare. Căutați-l, a ordonat tuturor.

— După ! a strigat Shannon, reluîndu-și numărătoarea : Unu, doi... unu, doi... unu, doi...

Și-a privit ceasul : cincizeci și șase de minute. Și cînd a ridicat capul l-a văzut pe don Pedro aplecat peste gura lui Ocnă cel Tînăr și l-a auzit spunîndu-i lui Sfrijitu care rămăsese în apropiere :

— Tu descalță-l și freacă-i picioarele ! A scăpat, s-a limitat să adauge.

„Sînt salvat", şi-a zis Shannon într-un cumplit strigăt interior... Din acel moment totul s-a precipitat nebuneşte.

Pieptul băiatului a început să urce şi să coboare uşor.

— Trăieşte ! a strigat Sfrijitu.

— Sigur că da, a surîs don Pedro.

Şi încordarea mulţimii s-a descărcat în cor :

— Minune ! Minune !

Ocnă s-a ridicat în picioare. Paula a îngenuncheat plîngînd cu sughiţuri. Patrudegete şi-a întrerupt rugăciunea, dar nu şi-a schimbat poziţia. Oamenii s-au strîns în jurul lor şi-au dat înapoi îndată, bruftuluiţi de don Pedro. Shannon a încetat să mai numere. Brusc s-a simţit răguşit, sfîrşit. N-ar mai fi putut să articuleze nici un cuvînt.

— A reînviat... Minune... Ce înseamnă ştiinţa... comentau cu toţii. Şi Sfrijitu, care stătea pe lîngă Shannon, a exclamat :

— La naiba !. Sîntem nişte proşti !

Tot atunci a sosit şi Lucas. Don Pedro a turnat cîteva picături de coniac în gura copilului care s-a zvîrcolit, a tuşit violent şi-a deschis ochii, ca să-i închidă imediat. Americanu s-a ridicat în picioare şi şi-a şters sudoarea cu mîneca. Shannon a simţit că-l cuprinde un frison puternic. L-a mai auzit pe don Pedro, ca prin ceaţă, cerînd pături să-l învelească pe puşti. Şi-apoi nimic, pentru că şi-a pierdut cunoştinţa exact în momentul cînd bătrînul dădea ultima indicaţie :

— Iar pe ăsta, la saline !

Shannon leşinase din cauza intensităţii emoţiilor. A reacţionat îndată, şi cînd a deschis ochii

s-a văzut purtat într-o lectică peste cîmpuri, mare senior legendar cu suită triumfală. Soarele strălucea şi-i umplea de mulţumire corpul murat. O sclavă purta o umbrelă ca să-i ferească faţa de soare. Un ministru c-o siluetă subţire, mustaţă mare, albă, ochi negri şi inteligenţi, mergea de partea cealaltă. În spate, cortegiul mulţimii emoţionate, numeroase...

Paula, fără să înceteze să poarte umbrela peste capul rănitului, l-a privit neliniştită pe don Pedro.

— Are temperatură, a spus.

Cînd a auzit, Shannon s-a înseninat. Da, avea febră, dar spirituală : o pură exaltare a sîngelui din cauza victoriei lui contra morţii, a răscumpărării c-o viaţă a complicităţilor din Italia şi, mai ales, pentru că el însuşi se aruncase în foc şi scosese din vîltoarea lui un om. Ce importanţă avea durerea din picior şi hurducăielile tărgii improvizate ! A surîs atît de fericit, încît don Pedro a privit-o pe Paula şi-apoi s-a aplecat spre el :

— Cum te simţi ?

— Minunat, i-a răspuns Shannon, observînd plăcut impresionat că bătrînul domn purta, în loc de cravată, o lavalieră din mătase neagră.

— Curaj, am ajuns.

Într-adevăr, au trecut cu toţii pe sub o arcadă, au traversat o curte interioară mare şi-au intrat în casă. O voce de femeie tînără a anunţat că Quico sosise şi că totul era pregătit.

L-au dus lîngă un pat şi Americanu şi Sfrijitu au început să-l dezbrace, încercînd să-l mişte cît mai puţin.

— Atenție, amuleta ! i-a spus Shannon lui don Pedro care tocmai strîngea hainele. Să nu se piardă !

— Ce amuletă ?

— Acolo, la curea, prinsă c-un șiret !... O mînă de coral !... Trebuie să fie !

Don Pedro căuta în zadar. Amuleta dispăruse în timpul luptei cu apele. Dar cînd s-au întors să-i spună rănitului, atît de profund interesat de soarta ei, n-a zărit nici un gest de regret, ci satisfacție.

„Sigur, s-a gîndit Shannon, și-a îndeplinit misiunea." Și mai apoi, în pat, a întrebat :

— Unde mă aflu ?

— În casa dumitale, nu-ți fă probleme, a răspuns don Pedro. Hai, Quico, uită-te la rană... Nu-ți fie teamă ; ciobanul ăsta știe mai multe despre oase rupte decît un medic. Drege picioarele oilor care alunecă prin prăpăstii ca și cum n-ar fi pățit nimic ! Și fără raze X, nu-i așa, Quico ? Ca un vraci.

— Am mai văzut de-astea, a diagnosticat c-o voce spartă bătrînul, după ce-a privit cu luare-aminte. Dacă nu s-au rupt multe tendoane, o să se dreagă foarte bine, pentru că rotula e întreagă.

Mîinile bătătorite au început să pipăie. Cu toată durerea, Shannon simțea cum degetele acelea încovoiate știau punctele sensibile.

— Ei, ce spui, Quico ? a întrebat don Pedro.

— Un fleac... s-a rupt doar fluierul piciorului, și fără complicații... Să-l țină unul de sus... Așa... Eu o s-apuc de-aici ! Hei, tu, pune... Suportă, fiule, că Isus a pătimit pe cruce mai mult !

Mîinile ciobanului au prins strîns glezna, în timp ce Americanu îl ținea de coapsă. Omul a început să tragă ușor, ușor. Shannon s-a crispat. Simțea durerea și-n același timp zărea ca prin ceață chipuri și-o bucată de rîu și-un munte trufaș... Nu era semeț ca muntele acela care i-a deschis prima poartă în Spania ?... Ah !... Și, deodată, ceva a sărit ca un resort moale înăuntrul piciorului... O durere ascuțită i-a cuprins tot corpul, dar era altceva.

— Gata, a spus Quico. Ține aici, don Pedro. Trebuie să-l curăț.

Se auzea murmurul vocilor. Americanu își expedia oamenii înapoi la plute și le dădea indicații cum să desfacă închisoarea, în caz că se făcuse. „Acum va trebui să-i spunem lui Ocnă cel Tînăr, readus la viață, Lazarillo", glumea Fleancă Dar Shannon lua aminte doar la privirea umedă a Paulei. „Ce ciudat, gîndea. Altădată privirea acestei femei însemna mult mai mult !..."

Odată curățată rana, Quico a pus niște ierburi pe care tocmai le pisase, și-apoi a imobilizat piciorul cu niște bucăți de coajă de copac și scîndurele.

— Să vedem cum te descurci, Quico ! a rostit don Pedro. Să ia aminte și străinii ce ciobani avem noi pe-aici !

— Pentru că ești dumneata la mijloc, don Pedro, o să-mi dau cea mai mare osteneală. Ierburile astea trag umflăturile. Și le-am cules pe lună plină.

Shannon a simțit sucul răcoros al tulpinițelor pisate. Atunci a observat prezența unei fete, slăbuță și cam palidă. O copilă cu trăsături și mîini

fine, îmbrăcată foarte simplu, provincial, emoționant de demodat.

— Bunicule ! Ce s-a-ntîmplat ?

— Nimic, Cecilia. Domnul acesta a salvat un băiat și și-a rupt un picior, prins între doi bușteni.

Fata a privit ochii lui Shannon și i-a surîs, înroșindu-se ușor.

— Gata, a anunțat Quico. Și-o privire de-a lui don Pedro l-a făcut să adauge liniștitor : N-o să dureze mult. E bun de carne. Să văd dinții ! Shannon a deschis gura. La fel și oasele. A ridicat cu degetele pleoapele lui Shannon și-a privit cu atenție pupila stîngă, fixîndu-l cu ochii lui foarte negri, foarte mici, foarte vioi.

— Da, e-n regulă... Așa cum am spus, nu va dura mult.

Shannon simțea o ușurare, cu toată inflamarea piciorului. Și-a dat seama că era ținta tuturor privirilor, surprins de afecțiunea din ochii lui Ocnă. L-a descoperit și pe Ocnă cel Tînăr, înfășurat într-o pătură, instalat într-un jilț. Ochii mari ai copilului îl priveau așa cum un mosc sau un cîine se uită la stăpîn. Și lucrul acesta era important pentru Shannon.

— Salut, Englezule ! a spus simplu băiatul.

— Salut, derbedeule ! a răspuns Shannon, contemplîndu-și încîntat opera. Ce faci aici, ca un rege ?

— Nu-mi dau drumu, s-a văitat băiatul.

— Hai, scoală-te ! a ordonat don Pedro. Doar ai născut de-acum ! Doar ți-au scos din pîntece un rîu întreg.

Toți cei prezenți au rîs. Băiatul a sărit jos, a aruncat pătura și s-a apropiat de Shannon :

— Te doare rău ? l-a întrebat.

— Deloc.

— Dumneata, i-a ripostat don Pedro, odihnește-te, că mai tîrziu o să te-ajungă. Iar ceilalți plecați și lăsați-l liniștit ! Haideți ! Și dacă ai nevoie de ceva, uite-aici un clopoțel.

Oamenii au ieșit, iar Americanu și don Pedro l-au ajutat să se întindă comod. Apoi l-au lăsat singur, luîndu-i hainele ude, și după puțin timp a pierdut noțiunea lucrurilor.

Cînd s-a trezit dintr-un vis lung și profund — precum crisalidele cînd deschid ochii și simt pe spate minunea aripilor — i s-a părut că este atît de ciudat, încît a simțit nevoia să se autoanalizeze.

Era foarte lucid. Își amintea cu ușurință întîmplările din ziua anterioară, sau din oricare alta, coborîrea în abisurile morții și salvarea lui odată cu a băiatului. Dar după aceea, după aceea... Ce se-ntîmplase în următoarele ore din viața lui ? În parte, percepții reale, don Pedro și-o fată ca prin ceață, sudoare și frig, și-n fund un ceasornic îngrozitor care marca, din piciorul lui, timpul, cu bătăi dureroase. Dacă se trezea la viață atît de schimbat, de vină erau doar acele vise creatoare, intense, tulburătoare, și nicidecum cele întîmplate înafara lui. Își dădea seama că prinseseră formă undeva în adîncul lui, că fuseseră lungi și complicate, că dislocaseră și refăcuseră orele și întîmplările întregii sale vieți. Dar îi era cu neputință să și le reamintească. Avea doar

senzaţia unor mulţimi întunecate care se pierdeau de-o parte şi de alta a drumului, ca o Mare Roşie de stînci ; a unui nebulos şi geologic efort creator pe care-l percepea ca pe ultimele scene ale unui vis, cele de dinaintea trezirii. Nimic altceva. Nici un amănunt, în afară de certitudinea absolută şi reconfortantă a faptului că muntele zbuciumat, pe cît de adevărat şi real, pe atît de tainic, se afla acolo, în străfundurile lui.

Dacă şi-ar fi putut reaminti ceva, ar fi reuşit să se vadă clar. Oare aşa era, sau această stare i-o dădeau rămăşiţele exaltării şi faptul, deşi mărunt, atît de simbolic, că pierduse amuleta ? Nu, nu ; ceva hotărîtor se petrecuse, o vrajă fusese risipită, nişte legături se-ntăriseră. De aceea se trezea aşa, într-un prezent plin de siguranţă interioară şi profundă mulţumire, în ciuda zvîcniturilor ascuţite ale sîngelui sub genunchi. Şi asta nu se datora unui pat primitor, după atîtea luni, nici atenţiei pe care i-o acordau toţi, ci unui lucru mai de preţ, un fel de odihnă binemeritată după crearea unei opere importante.

Acum privea toate lucrurile ca atunci cînd îţi dobîndeşti liniştea interioară : răcoarea plăcută din cameră care pătrundea prin geamurile întredeschise, comoda enormă cu icoana de sub clopotul de cristal înflorat, bronzurile patului, oglinda cea mare... Shannon a auzit scîrţîitul bătrînei uşi, deşi fusese deschisă încet, cu multă grijă. Văzîndu-l treaz, femeia a deschis-o de tot şi-a exclamat cu bucurie :

— Ia te uită ! A făcut ochi de-acum !

A ieşit, şi Shannon a auzit-o chemîndu-şi stăpîna. Imediat şi-a făcut apariţia don Pedro şi

fata care l-au întrebat cum se simte.

Vocea sigură şi aspectul lui i-au determinat să deschidă mai mult fereastra şi lumina a dat năvală în cameră, făcînd-o să pară mai mică. „Era aproape ora prînzului", i-au spus. Dormise adînc din zori, dar pînă atunci fusese foarte agitat.

— Cecilia a rămas lîngă dumneata, a spus don Pedro. Apoi am schimbat-o eu, pînă cînd am văzut că dormi liniştit.

Shannon i-a mulţumit fetei, făcînd-o să roşească, şi-a întrebat-o dacă-i dăduse mult de furcă.

— Aveaţi febră şi delíraţi. „E pace, e pace", spuneaţi mereu. Şi vorbeaţi despre Italia, dar foarte confuz.

— Ai vorbit mult şi despre alt lucru, a rîs don Pedro, după cum mi-a povestit Cecilia. Hai, spune-i !

Fata s-a înroşit ca focul.

— Nu fii rău, bunicule ! s-a rugat.

Bătrînul a schimbat vorba. Acum, lucrul de care avea cel mai mult nevoie rănitul era o mîncare bună, pe care i-au şi adus-o. Cecilia s-a aşezat lîngă pat, punîndu-i la îndemînă tot ceea ce avea nevoie, scutindu-l de mişcările care ar fi putut dăuna piciorului rănit. A aflat că domnul se numea don Pedro Salcedo, şi că această casă făcea parte din nişte saline ce îi aparţineau tot lui. Cînd a auzit că Shannon era doctor în litere, s-a prezentat drept un coleg de-al lui. Fusese profesor la Institutul din Cuenca pînă în o mie nouă sute treizeci şi unu, cînd se pensionase. Da, de psihologie şi logică, şi de-o altă materie cu o

denumire interminabilă : „Datorii etice și cetățenești și elemente de Drept".

Shannon, la rîndul lui, i-a prezentat cîteva date personale. Pentru el a fost un prînz foarte vesel. Vorbea cu însuflețire și, într-un fel, îngrijirile ce-l înconjurau îl proiectau în acea plăcută și molatecă stare a adultului care se joacă de-a copilul bolnav, și în același timp avea senzația unei vitalități dezlănțuite. Pînă și durerea încăpățînată din piciorul imobilizat în atele îi servea ca fundal ce-i întărea senzația că este miraculos de viu, așa cum tic-tac-ul unui ceas sporește tăcerea. Soarele dispăruse din fereastră, și atunci au deschis ușa unui balcon ce dădea într-o galerie acoperită. Astfel înăuntru a pătruns brusc un miros de rășină amestecat cu zgomotele cîmpului și ale gospodăriei.

După ce l-au anunțat că mai tîrziu va primi niște vizite pe care nu le îngăduiseră pînă atunci ca să nu-i tulbure odihna, don Pedro și fata s-au dus să prînzească. Plutașii veniseră de cîteva ori să întrebe de el, și pînă și lumea de la saline și din sat era curioasă să-l vadă pe acel străin ce reînviase un înecat. Or să vină îndată.

Într-adevăr, după-amiază și-au făcut apariția pe rînd cîteva grupuri. Au fost momente cînd camera era plină, și lui Shannon i s-a părut ciudat să vadă aproape o echipă întreagă de plutași reținuți și cumpătați, stăpînindu-și strigătele și violența. Acum, în încăperea aceea liniștită, cu patul ei moale, cu sfîntul de sub globul de cristal și cu romantica reproducere a incendierii Cartaginei, pe Shannon l-a izbit și mai tare forța telurică a lumii apei în care trăise atîtea săptămîni,

mai ales că acum o contempla de la înălțimea renașterii sale.

Poate numai Paula și-a dat seama de această nouă înălțime. Tăcută, în mijlocul oamenilor apelor, îl privea pe irlandez cum n-o făcuse niciodată. Uneori îl privise cu cordialitate, aproape cu duioșie, mai ales cînd fuseseră singuri, în puținele lor momente de intensă comunicare. În ochi i se citea o expresie de revelație, ca și cum ar fi descoperit ceva și nu-i venea să creadă. Shannon rănit, Shannon imobilizat în pat, Shannon priponit de durerea lui o privea totuși aproape amuzat. Mai mult, o privea ca pe o fată oarecare și nimic altceva. „Și-o fi dînd seama", gîndea.

Vizitele s-au repetat chiar și cînd echipa de frunte și-a mutat tabăra, rămînînd însă în apropierea salinelor. Chiar și dragomanul rîului a venit într-o seară în vizită și l-a salutat pe Shannon cu un titlu care l-a impresionat mult :

— Salut, plutașule ! Cum merge piciorul ?

— Bine, șefule, a răspuns. Și-a adăugat grav : Și-ți mulțumesc pentru că mi-ai spus plutaș. Îmi place mult. Chiar... mă face să mă simt mai bine, mă vindecă puțin.

— Îți spun ceea ce ești. Cum n-o să fii de-al nostru dacă ne-ai redat un plutaș ?

Într-adevăr, veneau și alți oameni de-ai apelor, necunoscuți, și-i vorbeau ca unui tovarăș de-al lor ; îi istoriseau întîmplări, ca de exemplu cum s-a înecat unul, care, dacă era Shannon, ar fi fost salvat. Bineînțeles că și Quico venea să-i supravegheze rana. Vindecarea întîrzia puțin din cauza lunii care încă nu ajunsese în punctul cînd face

sîngele să coboare. „E știut că luna stăpînește marea, sîngele și femeile." Don Pedro s-a oferit chiar să cheme doctorul din Mazuecos, cu toate că nu prea erau prieteni, dar Shannon a refuzat spunînd că nu era nevoie.

În după-amiaza zilei următoare, plutașii și-au luat rămas-bun. Lucas i-a dăruit o țapină.

„Tu m-ai învățat să citesc, eu te-am învățat să mînuiești țapina", i-a spus, și Shannon s-a emoționat. Oamenii nu erau prea vorbăreți, dar îi strîngeau cu putere mîna.

— Haideți, haideți, a spus Americanu, grăbind despărțirea, că doar n-om muri azi. O să ne mai vedem.

— Hm, a spus Dámaso, el o apucă pe-alt drum.

— O să vin la Aranjuez să vă aștept, ca să văd cînd le scoateți, a promis Shannon, impresionat totuși de vocea metalică care suna a profeție.

— Hm! a rîs Sfrijitu, asta-ți mai lipsește ca să știi toată meseria.

— De nu, a adăugat Americanu dînd să plece, după ce toți ieșiseră, caută-mă acolo, în turn, între Zorita și Almonacid.

— Îți promit c-o să vin, a răspuns Shannon, rămînînd singur și privind țapina, sprijinită în colțul camerei, ca o lance a unui cavaler de Zorita sau Calatrava, sau a unui aghiotant de-a lui Alvar Fáñez.

Paula a venit să-și ia rămas-bun separat, în dimineața următoare. Shannon fu tulburat, cu

toate că o aștepta. Au tăcut un moment pînă cînd Cecilia s-a retras cu discreție. Ea se așezase în fotoliul de lîngă pat. Puținul alb al gleznei contrasta cu negrul rochiei, ca și în ziua aceea în care stătuseră de vorbă lîngă rîu. Această amintire l-a mișcat. „Da, Paula încă conta..." Dar, în timp ce-și spunea acest lucru, acel „încă" intercalat spontan în gînd constituia o revelație semnificativă. Da, era emoționat, dar mai degrabă ca un spectator al propriilor lui reflecții.

— Nu ești atent la mine, Royo, a remarcat ea surîzînd, dar cu o urmă de ciudă. Îți spuneam că ești aproape vindecat. Ai pînă și altă figură. Nu știu, mai refăcută.

— Asta pentru că mă uitam la tine, Paula.

Zîmbetul i s-a șters de pe buze și-a vorbit cu melancolie :

— Vezi ? Ai început să faci și curte. Înainte nu știai ; acum curtezi ca și ceilalți... Da, ești altul... Ce repede te-ai schimbat !

— Crezi, Paula ?

Ea a aprobat.

— Și asta te face să mă iubești ? a spus, cu toate că imediat s-a întrebat de ce.

— Nu, a răspuns ea cu și mai multă tristețe. Asta te face pe tine să nu mă mai iubești.

Shannon s-a răzvrătit pentru o clipă în fața acelei păreri de rău.

— Și ce-ți pasă, doar nu m-ai iubit niciodată ! a comentat sarcastic. Hm ! Întotdeauna voi, femeile... !

Cu o pornire bruscă, Paula s-a ridicat din fotoliu și i-a acoperit gura cu mîna pentru a-l face să tacă. I-a spus, privindu-l cu ochii îndurerați :

— Nu, Royo, nu vorbi aşa. Tu nu eşti aşa. Ca ceilalţi... Şi nici eu... Îmi pare rău pentru că era... nu ştiu cum să-ţi spun, nu ştiu să vorbesc...

Shannon a sărutat uşor degetele ce i se aşezaseră peste buze. Paula şi-a retras mîna şi s-a lăsat din nou în fotoliu.

— Ai dreptate, Paula. Iartă-mă... Dar dacă totuşi mi-ai mai da speranţe...

Ea a tăcut. El s-a ridicat sprijinindu-se în cot.

— Mă auzi ?... Dacă mi-ai mai da speranţe...

— Nu pot să ţi le dau, a răspuns grav. De-aceea nu ţi le-am dat nici în după-amiaza aia.

Lui Shannon i-a trebuit un moment ca să înţeleagă.

— Există un altul ?

Paula a consimţit în tăcere.

— De ce nu mi-ai spus ?

— De ce să-ţi fi spus ?... Astăzi am venit pentru asta... Oricum ţi-aş fi spus. Chiar dacă ai fi fost cel de dinainte... Dar e mai bine că te-ai schimbat...

În timp ce Paula vorbea, el trecea în revistă plutaşii. Pentru că, desigur, era unul dintre ei. Brusc, şi-a dat seama de mici amănunte ce i se revelau acum cu claritate şi atunci a simţit spinul invidiei împotriva acelui bărbat, totdeauna atît de sigur de el însuşi, fără să fi trecut prin nici o încercare.

— Antonio ?

Paula a consimţit din nou.

— Dar cum, cînd ?

— Din clipa în care l-am văzut, s-a mărginit să spună.

Da, era suficientă explicaţia.

— Şi n-ai avut încredere în mine să-mi spui ? Ai preferat să mă înşeli, să ne înşeli pe toţi ?

— Să înşel ? a spus ea cu blîndeţe, mai mult îndurerată decît furioasă. Dar nu s-a petrecut nimic între noi, Royo ! Nimic, numai că el mă va purta pe unde va dori el ; nu ştiu de ce şi nici nu-mi pasă. Voiai să alerg să spun asta celui mai bun om pe care l-am cunoscut ? Singurul om care a fost bun cu mine... El niciodată nu va fi atît de bun cu mine, cum ai fost tu...

— Atunci...

— Ce vrei să fac ? Ce importanţă are asta ? Înainte de a-l vedea, nu ştiu, poate că aş fi putut să fiu a ta, şi cu plăcere, dacă mi-ai fi vorbit... Dar acum, gata... — a dat din mîini a neputinţă.

Ce-ar fi putut face ? Shannon a vorbit îndurerat, duios :

— Paula...

— N-am să te uit, Royo. Niciodată n-am să întîlnesc alt bărbat ca tine. Nici n-am crezut că există !... Aş fi putut să fiu fericită cu tine, aş fi putut trăi mulţumită... Dar asta sînt. M-a învins, m-a vrăjit...

Shannon i-a luat o mînă pe care ea i-a lăsat-o şi i-a vorbit privindu-i gura, mai de copilă ca niciodată :

— Nici eu n-am să te uit, Paula. Niciodată. Nici eu n-am să mai găsesc o femeie ca tine. Ştii ? Pe la oraşe, în lumea mea, nu sînt. S-ar sufoca de cîtă minciună există. Eşti atît de femeie ! Atît de inocentă şi atît de vinovată, atît de blîndă şi atît de violentă... Eşti ca o porumbiţă care ucide,

Paula. Ce să-ţi mai spun ? Eşti o adevărată femeie. Nici tu nu ştii ce eşti mai mult : mamă ori iubită.

Ea s-a crispat în fotoliu.

— Nu te supăra. Aşa-i. Şi eu... te iubesc, Paula, a încheiat Shannon foarte încet.

— Dar altfel, Royo, a murmurat ea.

S-a lăsat o linişte adîncă, plină de prietenie. O linişte adîncă plină de voci pe care Shannon nu le va uita, mai ales pe cele două mai persistente : cea a vîntului, printre brazi, şi cea a rîului, printre stînci.

— Era frumos, nu-i aşa ? a întrebat Paula cu o voce de copil.

— Da, a recunoscut Shannon. Prea frumos. Tu nu puteai să fii a mea. Nu te meritam.

A sărutat mîna fetei o singură dată, lung. Mîna aceea făcută pentru apa îngheţată, pentru iubirea înfocată, pentru pasiunea briceagului păstrat în cuibul cald al sînilor.

— Paula... a repetat apoi rar. Niciodată n-am să uit acest nume.

— O să-ţi spun ceva : nu mă cheamă aşa. Cînd i-am întîlnit pe plutaşi, mi-a venit în minte să-mi dau numele unei rude moarte, ca să nu mă găsească. Nimeni nu-mi ştie numele... Nici Antonio, a adăugat foarte încet. Şi-a încheiat înduioşată : mă cheamă Beatriz.

—Beatriz ! a silabisit Shannon. „Numele dantesc al călăuzei spre Paradis", s-a gîndit. „Şi numele umilei servitoare care, într-un dialog al lui Vives [1], îi răspunde tînărului stăpîn cînd o face urîtă : «Spune-mi cum vrei, numai urîtă nu»." Dar nu s-a lăsat prins în mreaja cuvintelor.

Îmi pare bine. Cînd se va termina cu plutele te vei întoarce la ai tăi, te vei căsători. Da, da, şi pentru toate astea va trebui să fii Beatriz. Or să uite de Paula, ca şi cum nici n-ar fi existat : toţi or s-o uite, în afară de mine. Întrucît pentru mine cea care a existat cu adevărat a fost Paula... Paula doar pentru mine, pentru totdeauna. Aşa cum şi eu o să fiu Royo al tău, care de fapt nu este numele meu.

— Da, aşa cum tu o să fii Royo al meu...

Au tăcut. Ea s-a ridicat. Într-o clipă ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Adio, Royo. Şi-ţi mulţumesc pentru tot.

— Adio, Paula... Şi-ţi mulţumesc c-ai fost sinceră.

A văzut-o ieşind din cameră, a auzit-o coborînd scara. A închis ochii şi i-a urmărit mult timp mersul vioi şi natural pe potecile pădurilor de pin. Îl durea amintirea, îl durea trecutul : dar oare putea spune că-l doare şi prezentul ? Acum, dacă ea ar mai fi vrut să spună da... Şi totuşi, conversaţia aceea îi lăsa un gust diferit de cele anterioare.

Cînd a deschis ochii, a tresărit : „Mai era încă aici !... Nu, nu era ea, era Cecilia."

— Iertaţi-mă, a spus fata, n-am vrut să intru înainte, acum am venit să vă întreb dacă doriţi ceva. Prînzul e gata.

Shannon, încă tulburat, n-a reuşit să-i răspundă. Ea a interpretat greşit.

— Nu vă întristaţi a surîs. Şi ea însăşi era foarte tristă spunînd aceasta. O s-o revedeţi. E

[1] Juan Luis Vives (1492—1540), umanist şi filosof spaniol.

foarte frumoasă. Speranța dumneavoastră, a recunoscut aproape suspinînd.

— Ce anume ?... Oh, nu ! Se numește Paula. De ce spui asta ?

Acum s-a fîstîcit fata.

— Pentru că în noaptea aceea... Ceea ce nu îndrăzneam să vă povestesc alaltăieri dimineața, cînd a vrut bunicul...

— Cum ?

— Da : ceea ce spuneați cînd delirați... O strigați mereu : Speranța, Speranța, repetați... Și-atunci, m-am gîndit... Iertați-mă, sînt foarte proastă...

— Nu-ți face griji, Cecilia... Dar eu mă gîndeam la altceva. Nu o cheamă Speranța și nici n-am nimic cu ea...

„Da, descoperi el mirat, în timp ce fata ieșea grăbită pentru a nu-l lăsa să-i vadă fața mai îmbujorată ca oricînd, reieșea că Speranța era altceva."

Zilele treceau, în timp ce plutașii își urmau drumul. Shannon îi vedea din balcon, unde se așeza cu piciorul întins pe un scaun, pentru că acum putea să se miște fără să-l doară. Oamenii îl salutau de la rîu, iar Shannon simțea viața activă din casa de lîngă saline, în ciuda izolării și liniștii lui. Pentru că atîtea și atîtea lucruri există pe lumea asta, toate fremătînd de aceeași dorință de viață ! De la primele cîntece ale cocoșului, pînă la ultimul șuierat al bufniței ce se așeza în fiecare noapte într-un copac de lîngă fereastra lui, orice zgomot, orice căldură, orice gest era un mic condensator de viață, un microcosmos care concentra

universul... N-avea importanță că era un bătrînel ce trecea încovoiat de reumatism ; sau un copil plîngînd că a căzut ; sau plăcerea măgărușei tăvălindu-se în praf cînd îi scoteau hamurile... Toate aveau aceeași valoare, în termeni absoluți : totul însemna un gest al imensei, eternei vieți obișnuite. A aceleiași vieți care pulsa în piciorul lui Shannon prin galeriile oaselor ce se cicatrizau, unde calciul se acumula moleculă cu moleculă, ca în stalactitele din peșterile pămîntului-mumă.

S-a isprăvit și cu plutele ; a trecut și ultima echipă care desfăcea amenajările făcute de Americanu și oamenii lui, strîngînd „lemnele înecate", dacă erau, adică cele pe care țăranii șmecheri le cufundau peste noapte atîrnînd de ele pietroaie, pentru ca după trecerea plutasilor să le poată lua. În ultima după-amiază, în timp ce-i privea cum își strîngeau tabăra, moștenită rînd pe rînd de toate echipele, Shannon a zărit un plutaș care se apropia de casă. L-au condus la balcon. Era un băiat care aducea cu Lucas.

— Ascultă, Englezule, i s-a adresat el, cei din echipa din frunte îți trimit asta.

Și-n timp ce-i dădea o hîrtie, a adăugat :

— Și din partea șefului nostru, și-a noastră, a tuturora, sănătate !

Băiatul, simțindu-se stînjenit în acea casă, a plecat imediat. Shannon a privit îndelung biletul din mînă.

Era o hîrtie închisă la culoare și aspră, ruptă dintr-o pungă pentru alimente și-apoi netezită cu

grijă, tăiată în formă de dreptunghi. Conținea un mesaj în creion, scris cu litere copilărești :

Noroc și sănătate își dorește cel care n-o să te uite.

Lucas Martín

Lui Shannon i-au dat lacrimile. A împăturit hîrtia cu religiozitate și-a pus-o în servieta lui, în timp ce-l năpădeau o mulțime de emoții.

Asta însemna că un ciclu se închidea și un altul se deschidea acum ; însemna că rîul-mamă nu fura amulete, ci doar schimba mîna de coral cu-acest bilet — superstiție pentru cele scrise — însemna că Shannon nu salvase numai o viață, ci și o minte ; însemna că pe lume erau o mulțime de lucruri de făcut, cu care se puteau umple mai multe vieți ; însemna... atîtea și atîtea lucruri ; concentrate într-un orgoliu fără margini, într-o profundă umilință.

În timp ce se depărta pe potecă, băiatul cînta :

Și cobor bușteni la vale
Și cum vin așa se duc,
Voi pleca și eu pe cale,
Să mă-ntorc n-o să apuc.

Cîntecul a vibrat în aerul după-amiezii, în timp ce Shannon privea cum dispărea pe după o cotitură ultimul din vechii lui tovarăși, oamenii apelor.

16. BUENAMESON

AUTOMOBILUL S-A OPRIT la umbra unui copac, smuncit de-o frînă bruscă ; norul de praf pe care-l stîrnise în urma lui aproape că i-a acoperit pe cei ce coborau din el.

Erau două perechi. Ele, în rochițe subțiri, imprimate. Ei, cu pantofi albaștri de pînză, pantaloni strîmți și niște haine de vară subțiri. Aveau părul dat peste cap și foarte strălucitor.

Cel de la volan a deschis portbagajul și-a început să scoată o mulțime de lucruri. Una din fete, cea mai tinerică, ajunsese în pădure. Aproape de rîu, și-a ridicat extaziată brațele în sus.

— Veniți, copii, veniți ! Ce frumusețe !

Prietena ei a apărut printre copaci purtînd în mîini un scaun de pînză și un coș. Era ceva mai în vîrstă și puțin mai grasă, cu fața destul de machiată.

— Vezi ? Și tu, Consuela, nu voiai să vii ! Dar acum, hai, pune și tu mîna pe ceva, dragă, că pe urmă o s-avem timp și de odihnă !

Toți patru au cărat lucrurile pînă cînd în sfîrșit s-au instalat. Era un echipament cu mărci și inscripții americane. „Surplus“ de război, cum spunea stăpînul mașinii. „Americanii ăștia fac armata în condiții mai bune decît cele ale unui sezonist de pe-aici.“ Deodată, prietenul lui a fluierat.

— Așa, Juanita ! Trăiască femeile emancipate !

Cea mai mare dintre femei își ridicase poalele rochiei și și-o scotea pe cap. Pe dedesubt purta un costum de baie.

— Hei ! a exclamat ea, satisfăcută de efect. De ce să-ţi complici viaţa ? Acum îmi pun pantalonii şi gata.

— Nu-ţi mai pune nimic, dragă ! Aşa e foarte bine.

— Ba nu, că mi se strică costumul dacă mă aşez pe jos. Şi este *jantzen.*

— Ţi l-am adus eu din Tanger, nu-i aşa ? a spus cel cu maşina, aşezat pe-un scaun de pînză şi contemplînd coapsele bronzate ale fetei. Pentru că, într-adevăr, şortul abia reuşea să acopere costumul de baie.

Cealaltă a apărut dintre tufele de tamariscă într-un pantalon lung albastru şi-o bluziţă albă cu mîneci pînă la cot. Pe trupul ei slab, sînii se conturau uşor.

— Dar bine, Consuela, aşa iei tu aer ? o întrebă prietena rîzînd. Cum de-ai uitat să-ţi pui pardesiul ?

Cel cu maşina a întors capul şi i s-a adresat prietenului său peste umăr :

— Ascultă, Manolo, îi bagi minţile-n cap ori nu vă mai luăm nicăieri ! E ridicolă !

— Lasă... Cîteva excursii şi se dă ea pe brazdă, o să vezi.

— Bem ceva ? a spus Juanita, ca să schimbe vorba, căci se simţea un pic jenată, ca şi cum ar fi fost vinovată de lipsa de mondenitate a prietenei.

Atunci din micul radio pe care îl manevra Arturo se auzi muzică de dans. Rîsete, bătăi din palme, şi Juanita şi Arturo s-au înlănţuit. Manolo s-a apropiat de cealaltă fată, care, cu spatele la toţi, contempla rîul.

— Hai, prinde-mă, n-auzi muzica ? a întrebat-o. Şi, văzînd că fata schiţa primii paşi fără prea mult entuziasm, a adăugat : Ascultă, ce se-ntîmplă ? Erai atît de încîntată şi spuneai că-ţi place atît de mult la ţară !

— Da, da, a răspuns fata înăbuşindu-şi un suspin. Îmi place mult la ţară...

— Atunci bucură-te, nu fi proastă, a spus prinzînd-o de mijloc. Ţi-ar prinde bine puţin vin.

În acel moment s-au ivit Ghebosu şi Ocnă cel Tînăr purtîndu-l de dîrlogi pe *Canalejas.* O luaseră înaintea plutelor ca să-şi instaleze tabăra în păduricea aceea, cea mai bună de pe malul apei, în faţa bărcii de la Buenamesón, în afara pămînturilor fermei. Văzînd locul ocupat, au făcut cîţiva paşi înapoi şi-au început să se instaleze în puţinul spaţiu umbros ce mai rămăsese.

— Le-am suflat-o ! spuse Juanita văzîndu-i, încercînd să se oprească. Dar Arturo a reţinut-o şi-au continuat să se învîrtească.

— Hai, fato ! Ce ne pasă nouă de ei !

Ghebosu a trecut prin iarbă pe lîngă dansatori ca să umple cu apă un cazan, pe unica potecă pe care o oferea povîrnişul de-aici. Apoi mai trecu o dată şi-ncepu să descarce şi să deshame măgarul. Ocnă cel Tînăr se distra uitîndu-se la perechi, intrigat mai ales de cutia cu muzică. Lîngă el, căţeluşa stătea încremenită, cu urechile ciulite.

Văzîndu-l pe Santiago pregătind un foc, Juanita s-a oprit brusc.

— Bine, dar o să stăm împreună ? Mitocanii ăştia vor să ne afume !

— Taci din gură, dragă, s-a repezit Consuela.

— Păi sînt nişte prost-crescuţi. O fac din ciudă, ca să ne sîcîie.

— Adevărul e că ne dau planul peste cap, spuse încet Manolo prietenului său. Pentru că aici, cu ăştia... Crezi că ne mai putem face siesta cu ele ?

Asta l-a hotărît pe Arturo, care se apropie de Ghebosu ca să-l întrebe de ce se instalase acolo şi dacă nu văzuse că locul era ocupat.

— Uite aşa, m-am oprit aici, a răspuns Santiago. Doar nu vreţi toată umbra păduricii numai pentru patru persoane ?

— Dar deranjezi, omule ! Deranjezi ! Nu vezi că ne deranjezi ?

— Şi pe mine mă deranjează deşănţarea şi nu spun nimic, a izbucnit Ghebosu, încoţopenindu-se.

— Ai văzut cum ne insultă ? rosti furios Arturo către prietenul său. Dacă nu m-aş uita că nu eşti decît o biată ghebă...

— Ghebă i-au făcut maică-ti pe dinainte, neruşinatule, şi-a pierdut cumpătul Santiago, înfigîndu-şi mîinile în gîtul lui Arturo.

Consuela scoase un ţipăt. Santiago strîngea, strîngea, răbdînd loviturile de pumni ale celuilalt, cînd brusc a apărut Americanu şi-a intervenit în bătaia la care sărise şi Manolo pentru a-şi scăpa prietenul. Cei patru bărbaţi s-au înfruntat doi cîte doi. Ghebosu era tăcut, foarte palid, gîfîind din greu. Arturo, cu faţa congestionată, ameninţa bolborosind :

— Ce animale ! Cît de înapoiată e Spania ! Cum văd un om bine îmbrăcat, parcă li se aşterne negru în faţa ochilor şi nu mai ţin seama nici de prezenţa domnişoarelor, nici de nimic...

— De ce nu se respectă ele, a surîs Americanu, în loc să vină aici cu doi neruşinaţi ?... Oare asta şi-a lepădat fusta ca să fie respectată mai mult ?

— Ascultă... începu să protesteze Arturo.

Dar Americanu nu l-a lăsat să continue.

— Plecaţi ! Şi vocea lui a răsunat ca un trăznet. Plecaţi ! a repetat mînios agitîndu-şi ţapina. Plecaţi imediat ! De nu, acum înţep pe unul dintre voi !

Ţinea braţul ridicat, coada ţapinei în sus, ca un războinic grec. Buzele i se contractau descoperindu-i dintele de aur. Arturo a rămas nemişcat. Juanita s-a agăţat de el şi l-a tras înapoi. Americanu strînsese atîta violenţă, încît n-o mai putea stăpîni. A întins braţul, ţapina a şuierat ca o săgeată şi s-a înfipt într-un plop cu un asemenea zgomot, încît toată păduricea a răsunat. A rămas un moment orizontală, apoi, învinsă de propria-i greutate, a căzut.

Cei doi excursionişti nu s-au mai încumetat să facă ceva. Recomandîndu-şi prudenţă în faţa acelor sălbatici, în timp ce Consuela repeta „să mergem, haideţi să mergem", şi-au strîns lucrurile şi s-au dus la maşină. Ultima s-a urcat Juanita care mînioasă s-a apropiat de Americanu :

— Dacă aş fi fost bărbat, i-a spus, te-ai fi oprit direct în rîu. Secătură !

Americanu, mereu încruntat, a măsurat-o cu privirea din cap pînă-n picioare şi-a schiţat un surîs aspru :

— După cîte văd eu, domnişoară, nu eşti bărbat!

Fata, furioasă, l-a scuipat înainte de-a fugi spre maşina din care o strigau prietenii ei. În sfîrşit, maşina s-a smucit şi s-a făcut nevăzută pe drumul plin de praf.

Fără să scoată un cuvînt, Ghebosu se întorsese la treburile lui. Americanu a vorbit cu tristeţe:

— Am făcut rău, Santiago, m-am purtat urît... Orgoliul ăsta, orgoliul ăsta al meu... Sînt rău...

— Ar fi fost mai rău dacă ar fi venit ceilalţi, şefule, a răspuns Santiago. Dacă i-ar fi văzut cracii, i-ar fi cătat de joacă şi ei.

— Da, asta da... Dar eu nu sînt nimic. Cînd crezi că eşti aşa cum trebuie... vezi şi tu...

Puţin mai tîrziu, cînd Americanu cu oamenii lui se întorceau de-acum, un băiat care semăna cu Lucas, venind pe drumul dinspre Fuentidueña, s-a apropiat de plutaşii care munceau ceva mai în amonte. Fleancă a avut impresia că-l recunoaşte şi într-adevăr băiatul a explicat că vine din Sotondo.

— Aa! şi-a reamintit Quintín. Tu ai fost acela care ai răspuns lui Negru, cînd cu mitingul, nu? Stăteai lîngă bătrînul ăla!

— Da, a răspuns băiatul ridicînd capul. Mă cheamă Pascual. Şi de aia am venit.

— Ce se-ntîmplă? a întrebat Sfrijitu.

— Ce să se-ntîmple? Caut de lucru. Şi vreau să fiu cu plutaşul ăla.

— Cu Negru?

— Nu ştiu. Ăl de-a vorbit acolo, de-a spus toate alea...

— A plecat. Nu ştim unde. Prin munţi.

Băiatul a căzut pe gînduri. Americanu l-a privit cu atenţie, dar el n-a făcut decît să-şi plece capul. N-a lăsat să se vadă dacă era dezamăgit sau emoţionat. Era tare băiatul ăsta! Ar face orice, ar îndura orice, s-ar apuca de orice. De ce nu caută nimeni doar pacea? Dar, în fine, stătea acolo plin de răzvrătire.

— Dar de lucru o să găsesc? a spus într-un sfîrşit.

Şeful a lăsat să treacă puţin timp înainte de a-i răspunde.

— De ce-ai venit aici?

Băiatul a ridicat din umeri.

— Dacă nu aveţi nimic, mă duc.

Americanu i-a văzut opincile roase, hainele rupte, desagii goi.

— Aşteaptă, băiete, nu vrei să-mi spui de ce?

— Nu-i nici-o ruşine — şi-a ridicat capul — acolo mi s-au închis toate uşile. Nimeni nu-mi mai dă de lucru, şi acasă nici atît n-am ce. Benigno mi-a spus că sînt un netrebnic şi că oameni ca mine sînt de prisos în sat. Am crezut să aici o să mă ajutaţi.

— Sigur că te vom ajuta. Pînă una alta, rămîi la cină.

— Nu-mi trebuie nimic, tot ce vreau e să muncesc.

— Foarte bine, o să munceşti. Am rămas fără Negru şi fără Irlandezu. Pici la ţanc.

— Mulţumesc, a spus, scoţîndu-şi în sfîrşit păturica pe care o purta pe umăr peste desagii jerpeliţi. Pot să las asta aici?

— Sigur. Acum eşti de-al nostru.

Ochii îi scăpărară.

— O să vedeți, o să învăț imediat, mă trage inima mai mult spre țapină.

Cînd, la prînz, s-a apropiat împreună cu ceilalți de tabără și-a văzut-o pe Paula, a exclamat fericit :

— Nici nu știi cît mă bucur că te văd ! Nici nu îndrăzneam să întreb dacă te-au ridicat.

— Cine ?

— Jandarmii.

— De ce să mă fi ridicat ? s-a interesat Paula, presimțind alt pericol.

— Benigno a spus că dumneata i-ai furat nu știu ce, de aur, în timp ce mîncai acasă la el și c-o să te denunțe și c-o să te întorci adusă de doi jandarmi. Zicea că toată lumea avea să vadă atunci cine e el ; și cum, după aceea, a plecat la Sacedón... Apoi s-a auzit în sat c-ar fi spus c-o să te ierte dacă o să-i slujești în casă, să-i plătești muncind.

— Canalia !

— Știam că nu poate fi adevărat : că dumneata nu furi și că aici sînt bărbați care să nu permită așa ceva, a spus băiatul, considerînd toată povestea numai bîrfă.

Dar Paula a început să înțeleagă manevra cu care Benigno voise s-o amenințe în Zorita. Mai mult, știind că se lăudase în public, acum era sigură c-o s-o caute din nou, fără îndoială în Aranjuez. A hotărît să meargă singură să-l înfrunte și să rezolve această afacere fără a-l mai amesteca pe Antonio. Pe de altă parte, Găsitu auzise ce povestise băiatul și, îndată ce s-a ivit prilejul în după-amiaza aceea, i-a spus Paulei c-o

va aștepta după cină la Casa de la Jabonería, în împrejurimile Villamanriquei, mai la vale.

S-a lăsat noaptea, dar focul din timpul zilei a continuat să ardă. Apoi s-au întîmplat numai lucruri stranii. După cină, de exemplu, Americanu s-a apucat, după cum îi era obiceiul, să-și ascută țapina c-o piatră de rîu. Dar dacă cineva s-ar fi uitat cu atenție, ar fi văzut că-n loc s-o ascută, lovea vîrful cu piatra ca să-l bontească.

Dar nimeni nu lua aminte la ce făcea cel de alături. Erau năuciți de căldură. Nu-i prindea somnul, zăceau risipiți pe unde apucaseră să-și pregătească culcușul, foindu-se. În fine, oboseala i-a învins. Numai Americanu, preocupat de comportarea lui violentă din dimineața aceea, care i se părea o cădere interioară — „Oare n-o să-mi îmblînzesc firea niciodată ?" se întreba — a observat că Antonio și Paula se strecurau, ea înainte, încercînd să treacă neobservați. A hotărît să-i urmărească de-aproape. Știa că dacă oamenii ar fi prins de veste n-ar mai fi putut să-i stăpînească.

Luna era mică de tot, aproape nouă, așa că nu era greu să mergi pe cîmp fără să fii văzut. Fosforescența înverșunată a cerului, după căldura de peste zi, nu ajungea ca să vezi bine, iar nenumăratele zgomote ale pămîntului — broaștele, greierii, apa, miile de fîșîituri și scrîșnete inexplicabile — acopereau zgomotul pașilor. Așa l-a urmat pe Antonio spre niște ruine, nu departe de rîu. Erau foarte întinse și complicate : o veche manufactură de săpun și uleiuri care dominase piața pe multe leghe împrejur cu un mare trafic de corăbii și căruțe care veneau și plecau pînă

cînd mijloacele moderne le-au înlocuit pe cele tradiţionale, iar proprietarii n-au ştiut să ţină pasul cu vremea. Dar marile hambare, bîrnele colosale ale preselor tăiate în formă de şurub, enormele pietre de moară, pîrghiile neobişnuite pentru sporirea forţei greutăţilor ce apăsau pe coşuri, vastele grajduri şi hangare pentru căruţe stăteau încă mărturie a importanţei pe care trebuie s-o fi avut întreprinderea.

Antonio a intrat printr-un portic cu două coloane dorice din piatră albă de Colmenar şi-a traversat o curte interioară, şi încă alta în unghi. Paula îl aştepta la intrarea într-o stranie încăpere a cărei podea, prăbuşită parţial, lăsa să se vadă enorme ulcioare de pămînt care, mai înalte de-un stat de om, umpleau pivniţa, iar gurile lor ajungeau pînă la înălţimea duşumelii, pentru a fi umplute şi golite de ulei mai uşor.

Paula n-a avut timp să-i explice nimic, abia au apucat să schimbe cîteva vorbe, că s-au auzit paşi.

— Cine-i, a întrebat Antonio, aşezîndu-se în faţa Paulei.

— Nu trage, cumetre, a spus o voce batjocoritoare şi melancolică în acelaşi timp ; era vocea şefului de echipă. Şi, apropiindu-se, a adăugat : Ce-nseamnă asta ?

Paula a lăsat capul în jos. Antonio l-a ridicat.

— Asta-i treaba noastră, a răspuns.

— Nu, cumetre, a spus Americanu. Asta-i treaba noastră — a accentuat — a tuturor. Şi dacă n-aş ţine seama de ce-am învăţat în dimineaţa asta, de faptul că în fiecare zi vreau să fiu altul, ţi-aş spune că-i treaba noastră, a mea şi a ta... Aşa se ţin bărbaţii de cuvînt ?

— Francisco ! a implorat Paula.

— Şi cam de cînd ne înşelaţi ?

Paula s-a apropiat repede de el.

— Nu s-a-ntîmplat nimic, Francisco, a spus cu hotărîre. Citeşte-o în ochii mei. Chipul palid care-l privea în noapte l-a înduioşat.

— Ai ochi atît de negri, că nici nu ţi se văd, fetiţo. Dar îţi aud vocea, şi, uite, în ciuda celor ce văd, te cred totuşi, încă mai cred că nu poţi fi mincinoasă. Dar, fetiţo, — şi vocea i s-a înăsprit — mie, care mă uitam la tine ca un tată, să nu-mi spui nimic ? De ce ? Nu meritam să aflu de la tine ?

Fetei îi scăpă un suspin.

— M-am gîndit, Francisco, m-am gîndit la asta... Dar nu puteam să mă hotărăsc. Ştiu că mă iubeşti. Dar eşti bărbat şi... ţi-am ascuns.

Americanu a tăcut. Fata aceea îl ghicise mai bine decît a făcut-o el însuşi. Chiar şi acum, dacă n-ar fi fost întîmplarea de dimineaţă care i-a dovedit cît de neîncrezător trebuia să fie cu propriile pasiuni, cum ar fi reacţionat ? Tăcerea lui a fost lungă.

— De ce trebuie să fac rău ? De ce ? gemea Paula.

— Hai, hai... a încercat s-o liniştească. Ce faceţi voi e periculos, e o nebunie. Dacă echipa ar afla, Dumnezeu ştie... Dacă n-am fi atît de aproape de capăt, ţi-aş spune să pleci, fetiţo. Dar acum, dacă rămîi, s-a terminat cu văzutul, cu vorbitul, aţi înţeles ? Atît cît să nu bată la ochi... Priceput, băiete ? De data asta o să te ţii de cu-

vînt ca un bărbat ? Şi, ia aminte, acum nu promiţi tuturora pe muteşte, ci mie şi cu glas tare !

— Da, şefule ! Jur. Şi... iartă-mă.

Americanu a dat din umeri, înţelegînd. A hotărît ca el şi Antonio să plece pentru a ajunge odată în tabără, spulberînd astfel orice bănuială, în timp ce Paula avea să mai rămînă puţin timp la ruine, înainte de-a se întoarce.

Aşa au şi făcut. Dar în timp ce Paula se îndrepta spre ieşire, a auzit rostogolindu-se o pietricică. A ridicat capul şi s-a îngrozit. Pe cer, deasupra unui zid ce dădea spre vechiul hambar, peste fostele grajduri, se contura silueta de maimuţă a lui Dámaso.

— Nu te speria, porumbiţo, a spus cu vocea lui metalică. Sînt eu. He ! Cel mai frumos !

Şi înainte ca Paula să se poată gîndi să fugă, s-a aruncat în calea ei şi i-a barat singura ieşire.

— Am aflat de întîlnirea voastră, a continuat, şi m-am gîndit că aş fi putut schimba cîteva vorbuliţe cu hăndrălăul tău... Dar mi-a luat-o înainte Americanu şi cum e cumsecade — a subliniat cu dispreţ — a rămas că aici nu s-a-ntîmplat nimic şi că porumbeii se pupă în bot iar plutaşii rămîn cu coarnele.

Paula căuta disperată o ieşire, un ajutor.

— Dar dacă e să se-ntîmple ceva, o să fie pe gustul lui Dámaso şi nimic altceva. Ceilalţi să-şi caute singuri porumbiţele. Hai, grăsuţo, nu te lăsa rugată !

— În numele mamei tale, Dámaso ! s-a rugat Paula, din ce în ce mai încolţită de înaintarea bărbatului.

— N-am cunoscut-o, aşa că... M-au lepădat în uşa bisericii, nu ştiai ? M-a luat o vecină şi-am supt la o capră ! Aşa am crescut ! Uneori mă adăposteam într-o casă, alteori mă primeau în alta, şi, de-ndată, ce-am putut să mă ţin pe picioare, singur !... Ce mai viaţă am avut ! He ! Băgîndu-i pe toţi în sperieţi ca să nu-mi mai fie mie frică... Dar tu nu te teme, că ce-o să-ţi fac eu nu-i rău deloc...

Paula a atins peretele cu spatele. A dus mîna la piept şi-a scos briceagul, strigînd :

— Va trebui să mă omori !

Dar Dámaso, iute, a prins-o de încheietura mîinii înainte de-a deschide briceagul şi a răsucit-o pînă cînd, cu toată împotrivirea ei, Paula i-a dat drumul jos. Atunci a strîns-o în braţe. Ea a simţit că înlemneşte în faţa acelei figuri de faun, ridicată spre ea, înţepînd-o cu barba la încheietura gîtului :

— O să te omor, dar numai un pic ! He ! După aia învii !

Şi brusc, dintr-o dată, iritat de rezistenţa ei, a şuierat printre gîfîieli :

— Nu fi cutră, ce-ţi mai pasă ? N-ai deja un copil ?

Paula a rămas înmărmurită : nu s-ar fi aşteptat la asta niciodată. Demonul ăsta ştia tot. La ce să mai încerce să-l înşele ?

— Mi-a spus orbul, a continuat bărbatul. Şi-a dat seama după şal... O ştiai, nu-i aşa ?... Aşa-mi placi, blîndă... O să vezi că nu-s chiar aşa de rău... La dracu !

Paula îi scăpase. A reacţionat îndată ce-a aflat explicaţia şi cum nemişcarea ei îl înşelase pe

Dámaso, s-a smuncit şi-a scăpat. Însă ieşirea îi era barată şi-a trebuit să se retragă spre vechiul depozit, ferindu-se de găurile de pe jos. A văzut o fereastră joasă care dădea în cealaltă cameră şi-a încercat să ajungă la ea pentru a căuta altă ieşire. Dar înainte să ajungă, Dámaso, se urcase pe pervaz cu agilitate, şi, scoţînd un strigăt victorios, s-a azvîrlit ca să cadă în faţa Paulei.

În acelaşi moment a dispărut, ca şi cum, printr-un miracol ceresc, l-ar fi înghiţit pămîntul. Paula l-a văzut evaporîndu-se brusc dinaintea ei cu un zgomot cumplit şi într-o trîmbă magică de fum. A îngenunchiat şi-a mulţumit plîngînd Sfintei Fecioare.

Cînd a sărit, Dámaso a căzut pe capacul putrezit al unui ulcior şi cu greutatea lui l-a spart, prăbuşindu-se în fundul enormului recipient.

O clipă s-a auzit numai plînsul Paulei, dar imediat în interior au început să răsune cu mare forţă loviturile de picior şi de pumn ale plutaşului care încerca să spargă lutul gros pe care trecerea anilor îl făcuse ca de piatră. Apoi, imediat, mai înspăimîntătoare ca oricînd, se auziră hohotele de rîs nesăbuite ale lui Dámaso, multiplicate de rezonanţa vasului.

— Paula, mă auzi ? Paula s-a apropiat cu prudenţă, atît cît să-şi dea seama dacă omul ajungea pînă la gura vasului şi putea să scape. Ah ! Eşti aici ! Asta într-adevăr baftă ! Să mori într-un ulcior, şi măcar de-ar fi fost de vin. Dar nu-i, e de ulei, şi încă gol ! Cum putea să i se întîmple altfel lui Dámaso !

— Eşti rănit, Jeto ? a întrebat ea cu milă, deşi vocea îi tremura încă de frică.

— Eu, rănit ? Hm ! Numai că de-aici nu mai ies, pe-aici nu trece nimeni şi cu atîta căldură şi sete, o să mă usuc pînă-oi da ortu popii.

Şi continua să rîdă. Paula s-a aplecat şi mai mult. Întunericul nopţii o împiedica să vadă în hăul acela, astfel că vocea răsuna magic.

— Aşteaptă, o să te-ajut !

— Fetiţo, a strigat el. Dacă-mi întinzi o mînă te trag în jos. N-o să mai scapi, nu !

— Nu fi aşa, omule, nu fi aşa !

— Dar cum să fiu ? Nu ţi-am spus ce viaţă am dus ? Pentru alţii-i uşor !

— Te scot dacă juri că n-o să spui nimic celorlalţi. Vezi şi tu cîtă încredere... a adăugat cu amărăciune. Şi-a încheiat : Poate că-s nebună, dar n-o să te las aici !

— Ies sau nu, n-o să spun nimic. La ce bun ? Ca ceilalţi să pornească scandalul şi-apoi să se distreze ? Eu muncesc pentru mine.

— Aşteaptă !

— Ba nu ! Fiindcă atunci o să-ţi fac felul. Că dacă pun laba pe tine nu-ţi mai dau drumul, a continuat să strige văzînd cum capul Paulei dispărea de la gura vasului.

Fata şovăia. Îl credea în stare. Se gîndea chiar să se ducă în tabără să ceară ajutor, cînd a zărit ţapina lui Dámaso sprijinită de perete şi i-a venit o idee. A luat-o şi s-a apropiat de ulcior.

— Uite aici ţapina. Dacă o agăţi de gură, poţi să te caţări. Apoi, dacă vrei să mă răsplăteşti cu rău, n-ai decît. Dă-te la o parte, c-o arunc !

A auzit izbitura lemnului de peretele opac şi cuvintele neaşteptate ale lui Dámaso care i-au strîns inima de milă.

— Ah, fetițo, de ce nu m-a iubit și pe mine una ca tine !

Dar ea a fugit, a fugit cu sufletul la gură peste cîmp. S-a rănit în pietre și în mărăcini, fuga îi tăia respirația, dar mai ales frica de ce-ar putea face Dámaso a doua zi. N-a reușit să închidă ochii nici după ce l-a auzit venind și culcîndu-se ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Dar Dámaso n-a spus nimănui nimic.

17. IAZUL

— NU MAI ȘTIU nici ce zi a săptămînii e azi, spune agale Shannon.

— Cum nu știi ? răspunde fără șovăire don Pedro. Azi e vară.

Cecilia își întrerupe pentru un moment lucrul și rîde.

— Mania bunicului... Fără ceas, fără calendar...

— Bineînțeles. Nu vreau s-aud de timpul oficial ; nimic. Timpul vital, timpul vital. N-am chef să mă-mbrac gros cînd spune ziarul că-i iarnă, ci cînd mi-e frig.

Da, Shannon știe deja. N-a avut încotro și-a trebuit să constate. În toată casa nu exista decît un ceas mare : cel cu picior, într-o veche cutie vopsită, așezat pe palierul scării. Dar a stat. Cum spune Sebastiana, arată „nouă și totdeauna". Ea este singura care urmează un pic ceea ce don Pedro numește ceasul din Madrid. Pentru a spune că e amiază așteaptă să audă clopotele bisericii

bătînd ca atunci cînd prevestesc furtuna. Și chiar așa — însă Sebastiana nu știe — nici asta nu-i ora Madridului, pentru că în sat nu s-a avansat cu un ceas, după ora oficială. Era prea complicat pentru la țară : atelajele nu se opreau la douăsprezece pentru că era unsprezece. De aceea don Pedro rîde de ceasul Sebastianei.

Așa se face că timpul se măsoară ca înainte de inventarea mașinilor : după schimbarea lucrurilor. Se măsoară, de exemplu, diversitatea zgomotelor cotidiene, începînd cu cele matinale, ce te trezesc din somn : cocoși, păsări, porumbei, scoaterea cirezilor, spartul lemnelor, vărsatul apei, cîntece, măturatul prin curte. Și, de asemenea, după lenta evoluție a culorii zidurilor, cerului, luminii. Și mai ales după insesizabilul — dar implacabilul — mers al umbrei.

Dar locul unde se prețuiește cel mai mult acest ceas al umbrei este cel unde stau ei acum : locul preferat al lui don Pedro, vechea incintă a salinelor, aparținînd odinioară mînăstirii Pastrana. Această curte interioară închisă — numai pe două laturi se mai păstrează arcurile și coloanele — este ca un izvor al timpului. Zilele se scurg și fiecare își lasă dunga ei de umbră, ca o trăsătură de penel. Soarele etern trece și iar trece : de fiecare dată lasă un strat de timp pe pereți, pe pardoseala de pietriș, printre plante. Straturi și iar straturi de timp, la nesfîrșit, comentează don Pedro : adică eternitatea.

Vîrtejul accidentului l-a smuls pe Shannon din drumul său pe rîu în jos într-o implacabilă dinamică temporală, din iarnă spre vară, de la munte la cîmpie. Și, după cîteva ore incerte între durere

şi vis, l-a lăsat pe această mare de zile identic repetate, într-un cadru la fel de neclintit ca şi peretele unei fîntîni cu penumbra lui. Shannon ştie că trăieşte pentru că îşi simte pulsul, nu pentru că se mişcă timpul. Respiră într-un prezent imperturbabil. Nu are nici o importanţă că fiecare clipă aduce o schimbare, lumina, culoarea, zgomotul şi mirosul ei caracteristic: ciclica repetiţie a acestor nuanţe alterează intensitatea prezentului tot atît cît agitaţia valurilor tulbură adîncurile de neclintit ale oceanului.

— Dealtfel, continuă să explice Shannon prietenilor lui, pentru mine contrastul e şi mai mare. Pentru că eu mergeam pe-un drum ce ducea mereu înainte, cum e rîul. Acum sînt azvîrlit la o parte, ca în iazul unei mori ce nu mai funcţionează. Nemişcat, oglindind copacii şi norii, ca şi cum nici apa, nici aerul, nici crengile nu s-ar mai mişca. E o senzaţie extraordinară... Dumneavoastră n-o puteţi realiza.

— Cred şi eu! spune don Pedro mîngîindu-şi mustaţa şi pufăind. De fiecare dată cînd mergem în Guadalajara, ca să nu mai vorbesc de Madrid, ce ameţeală! Pe mine mă dărîmă, mă dărîmă.

— Eu nu mă regăsesc, completează Cecilia fără să-şi ridice ochii de la lucru.

— De aceea apreciez liniştea de-aici, vorbeşte cu convingere nobilul scăpătat zgîriind pămîntul cu bastonul-spadă. Şi dumneata aveai nevoie; da, domnule. Aşa poţi cugeta, poţi discerne deşertăciunea, superficialitatea, poţi să te concentrezi asupra lucrurilor esenţiale, importante.

— Desigur. Dar ce-o să se aleagă de mine cînd se va deschide zăgazul morii şi viaţa mă va azvîrli din nou în vîrtejurile acestor ape care ne poartă? Într-o bună zi se va întîmpla: nu pot să rămîn pentru totdeauna aşa.

Nimeni nu scoate o vorbă. Mai ales don Pedro păstrează o tăcere care fără îndoială are tîlcul ei, pentru că schimbă subiectul conversaţiei.

— Sebastiana, adu-mi ziarul!

— Mă duc eu, bunicule. Vrei unul vechi sau nou?

— Cel de azi, dragă, de azi. Trebuie să fiu la curent cu ce se-ntîmplă.

Don Pedro rîde şi se uită intenţionat la Shannon. E o glumă cunoscută, căci ceea ce don Pedro numeşte „la curent" înseamnă vechi de cel puţin o lună. Cînd i se aduce ziarul de la poştă — cel local pentru că cele din Madrid sînt ceva mai oficiale, lipsite de anecdotica măruntei vieţi provinciale — Sebastiana îl pune sub teancul din vîrful căruia sînt luate apoi la citit.

— Aşa sînt la adăpost de toate zvonurile de război şi catastrofe. După o lună nimeni nu-şi mai aminteşte de discursul apocaliptic al nu ştiu cărui preşedinte sau generalisim.

— Într-o zi o să înceapă războiul şi-o să vă ia prin surprindere, glumeşte Shannon.

— Următorul n-o să ne lase timp să mai aflăm ceva. Şi, dealtfel, pe mine nu mă mai surprinde nimic. Omul e un animal atît de ciudat...

— Poftim, spune Cecilia întorcîndu-se. Dumneavoastră v-am adus unul vechi; tot spuneţi că vă place atîta...

Într-adevăr, pe Shannon îl interesează ziarele de-acum zece, douăzeci, cincizeci de ani... Don Pedro are multe ; le cumpără disparate, din anticariatele madrilene, fără grija de a-şi face o colecţie. Astfel, după ce urmărise în şapte numere din *La Ilustración* scrisorile şi desenele lui Pellicer de pe front, Shannon a rămas fără să ştie dacă viteazul Osman Paşa, asediat de ruşi la Plevna, s-a predat sau nu în 1877.

— Ce v-am adus azi ? întreabă Cecilia. E bun ?

— Păi... zborul lui *Plus Ultra*. A fost Lindbergh-ul dumneavoastră, nu-i aşa ? La naiba, a zburat cu aproape două sute de kilometri pe oră.

— Dumnezeule ! se minunează Cecilia. Dar imediat reflectează : De fapt, acum or fi zburînd şi mai repede.

Da, cu aceste lecturi perspectiva temporală a lucrurilor se umflă şi se dezumflă ca o armonică. Ieri, moartea lui *Canalejas ;* alaltăieri, proclamarea Republicii... Şi totul se suprapune, şi totul e la fel, creînd acea senzaţie adormitoare şi neliniştitoare în acelaşi timp a unui prezent infinit.

— Da, acum zboară mai repede, iar avioanele alea ni se par nişte jucării. Dar o să vezi dumneata, Cecilia, cum or să pară astea de-acum peste douăzeci de ani...

— Şi dumneata, intervine don Pedro fără să-şi ridice privirea din ziar şi fără să-şi scoată pince-nez-ul, oare cînd o s-o tutuieşti pe fata asta ? Nu-i decît o copilă.

— Cînd o să-mi dea voie, don Pedro. Pentru că nu mai e copilă, e femeie. O femeie adorabilă.

Cecilia roşeşte violent şi nu răspunde. Shannon îi urmăreşte capul lăsat în jos şi vede căzînd, grea, densă, o lacrimă. Răsună pe pînza gherghefului ca pe o tobă îndepărtată. Shannon se nelinişteşte.

— Te rog, Cecilia ! Te-am jignit ? Iartă-mă ! Nu-i corect în castellană ?

Cecilia spune că da. Apoi îşi ridică faţa cu ochii umezi şi surîde. Explică cum poate, încercînd să-şi controleze vocea, că da, e foarte bine, şi să o tutuiască cînd o vrea ; dar, of !, e atît de proastă ! Nu poate să se stăpînească, i se întîmplă aşa, nici nu ştie cum o pot suporta ceilalţi... Şi Shannon o consolează, şi-i spune că se vor tutui amîndoi, pentru a avea mai multă încredere. „Ah, nu ! Pe dumneavoastră niciodată ! Nu pot !" se grăbeşte să precizeze Cecilia.

Don Pedro n-a spus nimic, cufundat se pare în actualitatea provincială de-acum o lună. Umbra, mereu imobilă, s-a deplasat de la tufa de trandafiri la picioarele unei coloane. „Aşa trec orele, zilele — se gîndeşte Shannon. Şi vor trece luni, ani, secole, fără să se-ntîmple nimic. Totul va fi la fel : munţii, cerul. Da, fără îndoială, vor trece oamenii ; dar în felul ăsta ajungi să te gîndeşti împăcat la toate acestea."

Nu se întîmplă nimic, doar mici incidente, ca ieşirea Ceciliei. Şi totuşi, fraza lui Shannon nu fusese o galanterie banală. „Fata nu-i frumoasă deloc ; nu frapează ; nu atrage atenţia la prima vedere. Dar lîngă ea ajungi să întrezăreşti ceva ca parfumul discret, aproape ascuns şi atît de credincios al unei flori fără nume, necunoscute. Ochii ei cenuşii, obişnuiţi, nu sînt nici strălucitori, nici expresivi, cu toate că uneori sînt senini iar

alteori şi-i îndreaptă încetişor spre cer ca să-şi amintească ceva. Cum îi sînt buzele ? Nu se ştie ; îţi poţi aminti doar vreun surîs modest sau un freamăt cînd se emoţionează. După ce-ai convieţuit cu ea un an, dacă ai închide ochii, ţi-ar fi imposibil să-ţi aminteşti cum arată. Dar ţi-ar fi dor de ea. Totuşi nu mereu, se corectează Shannon. Doar la ora plimbării, în amurg, în momentele liniştite dinaintea culcării. Dar apoi, cînd noaptea pune stăpînire peste dormitoare ?" Shannon se îndoieşte. O dată, fără să vrea, cînd Cecilia se cocoţa să omoare o insectă — are obsesia curăţeniei şi oroare de „gîngănii" —, Shannon i-a văzut din întîmplare coapsa şi n-a simţit decît o castă duioşie. Totuşi, chiar acum, în curte, o muscă i se aşază pe pulpă şi se caţără cu repeziciune, mai iute decît gestul cu care a vrut ea s-o alunge ; atunci Shannon s-a simţit tentat s-o mîngîie... De aceea, cine ştie ? În orice caz, cu toate că femeia din ea nu poate fi amantă — dar, cum fructul nu s-a copt încă — fraza lui Shannon a fost un sincer tribut adus farmecului fetei. N-are importanţă că nu-i decît farmecul unui vechi portret în locul căruia se preferă o femeie mai puţin fermecătoare, însă vie.

Vine şi momentul, fără să se ştie cum, căci timpul nu trece, cînd Shannon se întremează într-atît încît îndrăzneşte să facă cîţiva paşi, ajutat de-un baston, căci îngrijirile lui Quico sînt mai eficace decît ghipsul, scurtîndu-i perioada de imobilizare şi deci grăbindu-i anevoioasa însănătoşire. La numai cîteva zile, Quico a început să-i facă masaje prudente şi să-i schimbe ierburile. Shannon se mişcă prin bucătărie : se aşază pe-o

bancă de piatră lipită chiar de peretele văruit, acoperită cu o rogojină, şi se amuză ascultînd-o pe Sebastiana, toată numai convingeri de nezdruncinat şi limbă ascuţită.

— Cică se cheamă rumbă ! Că acum la orice-i zic dans — comentează ce-a văzut pe fereastră în timpul unui bal în sat într-o după-amiază de duminică. M-am uitat şi-am văzut-o pe Carola lui Fausto, aia de care se spune că dansează nemaipomenit. O fi dansînd bine pentru bărbaţi ! Cum se mai mişcă ! Face de toate, ce mai !

Îi place să vorbească cu Shannon ; urechi noi pentru poveştile ei vechi. Şi îi povesteşte o întîmplare cu don Pedro :

— Nu e chiar bunicul fetei, ci fratele bunică-si, dar îi spune aşa. Nu, el n-a fost însurat niciodată. A fost ceva... înainte de celălalt război ; dar înainte de celălalt, cu străinii, era cît pe ce să se însoare cu una din Almoguera. Din familia Villegas, oameni foarte bine. Dar, cu studiile lui, s-a dus o lună la Paris, însă a plecat într-un ceas rău. Nici tu nuntă, nici nimic, s-a întors alt om. Eu cred că l-au zăpăcit francezii, are dreptate domnul preot cînd spune că toţi sînt nişte... nu-mi aduc aminte cum.

— Frivoli ? sugerează Shannon, surîzînd.

— Nu, nu aşa... Ah, da : libertini ! Fapt e că se ducea la Paris în fiecare an şi tot citea cărţulii şi scria scrisori, pînă cînd a început războiul acela. Şi doar ce-a început, c-a şi plecat la Paris ca nebunu, îmi amintesc cum îi spuneau toţi, şi doctorul şi domnul preot, atunci slujea aici unul pe care îl chema don Epifanio şi care era puţin şchiop, dar foarte puţin, că s-au şi gîndit dacă

puteau sau nu să-l hirotonisească, așa deci, îi spuneau că era foarte periculos, dar el s-a dus, a stat și pe urmă s-a întors... Și s-a terminat. Niciodată n-a mai plecat și s-a închis aici. Și-apoi la Cuenca, la Institut, pe urmă pensionat și-ntors definitiv aici...

Piciorul rezistă de-acum la zguduieli și ieri — sau cînd a fost ?... și, la urma urmei, ce înseamnă aici cuvîntul ieri ?... —don Pedro i-a dus în sat cu mașina. Bătrînul conduce c-o mînă fermă și mîngîietoare în același timp, la mijloc merge Cecilia, apărîndu-l pe Shannon de soare c-o umbreluță albă, ce formează un clopot transparent de umbră. Clopoțeii sună, înveselind amurgul. Străzile tîrgului sînt toate galbene și strălucitoare, acoperite cu covor de paie, pentru că e timpul treieratului. Peste șase săptămîni toate vor fi violet, și chiar și pereții vor fi stropiți cu mustul strugurilor abia culeși. Vizitară un bun prieten al lui don Pedro, generalul García Pioz, care trăiește retras aici, într-o casă mare de piatră, a cărei fațadă netedă abia dacă are cîteva găuri în afară de portal și ferestruicile de sub streașină, și bineînțeles, un balcon mare cu scutul deasupra. Desigur, nu mai este general. Comanda în Bilbao în luna iulie a anului '36 și credea că datoria lui era să dea ascultare și să respecte disciplina. L-a salvat faptul că n-a făcut nimic și că pînă la Republică fusese gentilom al regelui. Generalul — pentru ei și pentru tot satul domnul García Pioz continua să fie generalul — îi invită politicos ; vorbește într-o englezească corectă cu Shannon, le-o prezintă pe sora lui, o doamnă extrem

de fină, și pînă la urmă întîlnirea devine foarte plăcută. Dar, la întoarcere, pe drumul dintre măslini, cînd soarele a dispărut deja și cerul se-nvinețește la apus, Shannon este cuprins de-o melancolie ce nu-l slăbește pînă cînd adoarme.

Melancolia aceasta continuă și a doua zi, cînd, brusc, aude din holul camerei sale o muzică veche, cîntată la un pian vechi ; un vals lent și romantic, foarte *fin de siècle*. Coboară pe scară, destul de încet din cauza piciorului. Pînă să ajungă, muzica s-a terminat. Pianul se află în dormitorul Ceciliei, care a fost și-al mamei sale. Ușa se deschide și fata iese, foarte serioasă, foarte serioasă. Văzîndu-l pe Shannon își duce degetul la buze. E atît de emoționată, încît nu îndrăznește să-l ia de braț și să-l ducă în curte :

— I se întîmplă uneori, explică, cînd se duce să-l vadă pe general. Apoi mă roagă să-i cînt acest vals : *Fascination* de Marchetti. Se așază pe taburetul meu și-și sprijină capul în mîini. Nu spune nimic. Cînd isprăvesc, închid puțin fereastra și-l las... Generalul cunoaște povestea ; era atașat militar la Paris. Asta în 1910... V-am întristat ? Nu-i așa că-i trist ? Dar trebuie c-a fost ceva frumos...

Roșește brusc, mirată de nemaipomenita ei îndrăzneală și adaugă :

— Vreau să spun... Ce știu eu, biata de mine ! Dar toată viața, toată viața...

Ca să mai schimbe decorul, îl duce pe Shannon să vadă depozitul salinei. Cu toate că-i foarte aproape, n-a ajuns niciodată acolo. Merita să vadă hala înaltă, cu pereții ei interiori căptușiți cu lemn, cu porți mari fără clanțe — pentru că

sarea roade fierul, și numai lemnul o învinge —, balamale tot de lemn și munții de zăpadă solidă, sărată și mirosind puternic... Umbra e deasă și Shannon merge sprijinindu-se în baston... Străbat hala și din ușa cealaltă văd salinele strălucind sub soare. Suprafața netedă e presărată cu vase mari și mici iazuri pătrate unde apa din izvorul sărat care țîșnește din prăpastie se evaporă. Formează un mozaic de mici oglinzi : unele cu pînza apei relativ opacă ; altele deja albe de sare, iar altele de-o albeață orbitoare. Zăpada aceasta e atît de ciudată sub potopul soarelui ! La întoarcere, Cecilia trebuie să-i ofere brațul lui Shannon de frică să nu alunece. Pentru bărbat, peste mirosul sării și-al umbrei din depozit se suprapune, cu intensitate, dulcea apropiere a fetei. Se întorc fără să spună un cuvînt și dau de don Pedro vesel, vioi, aproape tînăr. Își savurează de unul singur ideea unei glume nemaipomenite care i-a trecut prin minte s-o facă generalului. Și o explică :

— Ei ? Ce ziceți ? a încheiat. Ce-o să mai rîdă Ramón ! Rîde pînă începe să tușească. Bucuria lui jucată e patetică.

„Da, gîndește Shannon, dar ar fi și mai patetică dincolo de acest loc, unde totul își pierde ascuțimea în indiferența timpului suspendat." Chiar el, oare cum și-o amintește pe Paula atît de senin, cu toate că uneori numele îl îndurerează ? Cum poate împăca maturizarea lui interioară datorată celor învățate printre plutași cu dezinteresul surprinzător cu care își amintește de ei ? Proporțiile și măsura lucrurilor se șterg, toate sînt fără contur pe fundalul unui prezent veșnic.

După fiecare noapte, urmează din nou aceeași zi. Deodată, percepe un miros diferit. În căldura sa monotonă, aerul amestecă un parfum viu. Ce se întîmplă ? Au deschis depozitul de levănțică. Au început să distileze în spatele casei. Soarele strălucește pe uriașa sferă arămie a alambicului, îmbucată cu pămînt, și aerul miroase a munte concentrat. Shannon își amintește acele ultime zile petrecute în sierra, în preajma primăverii, cînd puțin soare învia rosmarinul, cimbrul, levănțica. Și amintirea muntelui i se împrospătează în timp ce stă la taifas cu Quico, care știe să ghicească vremea după *cabañuelas* [1].

— Peste puțină vreme va trebui să iau aminte, spune bătrînul. Așa cum o să fie prima zi a lui august așa va începe și ianuarie care vine ; și așa fiecare întîi de lună.

— Atunci e ușor !

— Ei ! Dar peste o lună cum știi ? Trebuie să măsori vîntul și starea fiecărui ceas, și dacă norii sînt de parte bărbătească sau femeiască, dacă se caută ori se gonesc... și cîte altele !... Nu-i ușor deloc, don Pedro. Trebuie să duci mulți ani în cîrcă, ca mine... Anii sînt totul, domnule, nu știu dacă mă-nțelegeți... Eu, de știut carte, nu știu ; dar de-ale vieții... Desigur, fiecare om cu demnitatea lui.

Continuă să vorbească. Ciobanul nu știe să scrie, dar cu un cuțit își înseamnă prin semne, pe un lemn, vremea pentru anul următor și, după

---

[1] Pronosticul asupra vremii, de-a lungul întregului an, pe care oamenii de la țară îl fac judecînd după primele zile ale lunilor ianuarie și august.

cîte spune don Pedro, o nimerește destul de bine. În sfîrșit, Quico se retrage și Shannon revine la această frază pe care a auzit-o la Fleancă : „Fiecare om cu demnitatea lui".

— Se vede cît de mult înseamnă pentru acești oameni demnitatea asta pe care n-o pot defini. O pot avea sau nu, atît regele cît și cerșetorul. Așa se-ntîmplă pe-aici, tot așa și-n literatura spaniolă. Cînd o ai ? De ce ți-o pierzi ? Nu-i vorba de aparență și nici măcar de reușită. Poți să eșuezi și să nu fi un „nenorocit", cum se spune pe-aici, aproape ca o insultă : chiar și așa poți să-ți păstrezi haina demnității umane, acest secret semn că încă sîntem oameni.

— Aici reușita nu contează prea mult. În fond, e aproape suspect. Seneca spunea asta foarte bine, și el e tipul de înțelept care se potrivește cel mai bine oamenilor din satul meu. Îmi amintesc, și te rog să-l ierți pe bătrînul profesor, ce scrie într-o epistolă către Lucilius : „Să facem în așa fel încît viața noastră, asemeni lucrurilor cu adevărat de valoare, nu să strălucească, ci să cîntărească mult".

— Există multă poezie modernă pe această temă, își amintește Shannon. De exemplu : „Cu fiecare nou-născut ni se promite reînvierea mîntuitorului", a lui Werfel. Sau ca versul lui Rilke, care mi-a influențat atît de mult adolescența : „Ele vor să înflorească, și-a înflori înseamnă să-și descopere propria frumusețe ; noi vrem să devenim bărbați, și-aceasta înseamnă ceva neguros, o strădanie fără răgaz". Da, viața trebuie să atîrne mult, să te străduiești încontinuu, să te dedici unei idei pe care s-o consideri normă universală. Dar

care anume ? Decalogul obișnuit nu mă ajută : un asasin poate avea sau nu, și el, demnitate :

— Pentru mine lucrurile sînt foarte clare, surîse don Pedro : trăiești demn, cînd trăiești cu-adevărat. Să fii credincios esenței ascunse. De aceea, decalogul e altceva, pentru că-i îndreaptă pe toți spre aceeași țintă, în timp ce autenticul cere fiecăruia să fie ceea ce este. În fața unui om autentic ne simțim ca în fața unui monolit, a unei opere desăvîrșite ; spunem despre el „că știe care-i este locul". De aceea, la omul de la țară se poate simți această profundă înrădăcinare, în contrast cu nestatornicia orășeanului.

Shannon ar fi vrut să aprofundeze și mai mult, pentru că acum atacau cu vorbe ceea ce el dobîndise treptat printre plutași. De aceea a insistat :

— Nu vi se pare cam oriental, don Pedro ? Oare arabii n-or fi rămas prea mult timp prin aceste locuri ? Ideea aceasta a dumneavoastră despre demnitate nu este oare fatalism ?

— Cumplită greșeală, dragă prietene, cumplită greșeală ! se împotrivește don Pedro. Din contra, demnitatea izvorăște din voluntara slujire a destinului, nu din inevitabila lui împlinire. Pentru un fatalist nimic nu va fi nedemn, căci totul e iremediabil. Fatalistul se resemnează, spunînd „Era scris" ; autenticul se ridică și spune „Eu mi-am făcut-o"... Indiferent de ce sau de cine e vorba : asasin sau sinucigaș, destrăbălat sau sfînt. Toți pot fi demni căci Creatorul nu ne cere să fim sfinți. În definitiv, otrava și microbul au fost create de aceeași Providență... Așa totul capătă un înțeles.

„Da, așa trebuia să fie", s-a gîndit Shannon. Numai așa putea accepta scenele din Italia. Numai așa își explica faptul că asistînd la o farsă îngrozitoare ajunsese să i se pară umană. I-a povestit-o lui don Pedro în timp ce se întorceau acasă, pe drumul presărat cu crîșme și uși mici ce răspîndeau prin crăpăturile scîndurilor un puternic miros de pămînt reavăn, de var și de butoaie cu vin.

— Parcă văd : tîrau pe străzi un om vinovat de-a fi băgat în închisoare vreo doi-trei oameni. Bineînțeles că nu acestea erau delictele de care era acuzat : de neiertat era faptul că făcuse aceste lucruri îmbrăcat într-o cămașă de-o anumită culoare. Pentru aceasta îl tîrau, în numele justiției și-a altor vorbe mari ; dealtfel, aceleași pe care le invocase în discursurile lui cel acum judecat... În fine, l-au dus așa pînă acasă și l-au spînzurat de-un felinar înfipt în zidul propriei sale case și-apoi au hotărît să smulgă de-acolo placa dedicată mortului, încă din viață, de către sătenii recunoscători. În casă rămăsese numai o servitoare, și mama sa, bătrînă și oarbă. Cineva a sprijinit scara și cu un ciocan a început să desprindă placa comemorativă. Auzindu-i, bătrîna a ieșit pe balcon și aproape gata să cadă de pe balustradă a încercat să-l ajungă pe agresor. Mulțimea țipa, bătrîna de asemenea, înspăimîntată. Nu putea să vadă cadavrul fiului ei care atîrna de felinar. Omul a continuat și în sfîrșit placa a cedat, în timp ce cineva striga : „O să se omoare bătrîna !" Era gata să cadă și emoția a impus liniște. Omul de pe scară, deja cu placa în mîini, i-a strigat

bătrînei : „Lasă, bunico, că n-o mai scoatem", și-a început să coboare rîzînd. Mulțimea a izbucnit și ea în rîs și-apoi au plecat unul cîte unul. Servitoarea a reușit s-o bage pe bătrînă în casă și să închidă balconul. Pe perete a rămas căscat locul unde fusese placa, și atîrnînd de felinar — spectacol grotesc pentru un grup de curioși care nu se dădeau duși — cadavrul celui cu cămașa aceea... Era sălbatic, era comic... dar ciudat de uman, a conchis Shannon.

— Uman, a vorbit don Pedro, cînd străinul a terminat, nu înseamnă numai bun, supus, credincios... Înseamnă și rău și toate celelalte. Astfel autenticul își poate trage demnitatea din orice rădăcină otrăvitoare sau rodnică.

Cînd au ajuns în fața casei, don Pedro a salutat-o pe vînzătoarea de oale care umbla cu căruciorul să vîndă vase sau să le schimbe pe zdrențe ori fiare vechi. Sebastiana tocmai îi cumpăra o carafă cu cioc.

— Aici nu are gaură ? spune examinînd marfa, ca s-o scoată mai ieftină.

— Sebastiana, nu mai căuta nod în papură !

În sfîrșit se înțeleg și olăreasa sparge un pic ciocul carafei cu două monezi, ca să-l lărgească după gustul Sebastianei.

În aceeași după-amiază toți trei stau în balcon. Prin aerul liniștit, dinspre arii se aude bătaia ritmică a vînturătoarelor. Trece un convoi cu coșuri încărcate de meiul auriu. Rîul strălucește printre ulmi și plopi pînă ce dispare după deal. Soarele apune în spatele unui nor de sidef transparent, pînă cînd cerul se colorează în galben, purpuriu, violet și-apoi devine palid. Doi scaieți înfloriți

se-nalţă în aer, îmbrăţişaţi spre înalt. Cîteva oi albe şi negre merg leneş pe mirişte.

Îşi reiau discuţia despre acelaşi lucru ; pentru Shannon este ceva esenţial, iar don Pedro, mereu singur, se bucură acum de-un interlocutor de talia lui. Pornesc din nou de la uman, pentru don Pedro axul central.

— Cred şi eu ! repetă. Omul e măsura tuturor lucrurilor, cum spunea filosoful clasic. Dar acum au dat în mania de-a uita de el, de a-l îngropa sub o avalanşă de lucruri. Trebuie să călătorească cu Kodak-ul după el, căci numai camera poate să vadă ; se îmbolnăveşte de ciudă dacă nu are bani în bancă sau o maşină impresionantă, îşi iroseşte viaţa acumulînd titluri, bani, bulendre, fleacuri, menţionări prin ziare... Ca şi cum esenţialul nu ar fi exact contrariul : omul să înconjoare lucrurile.

— Da, ne prisosesc multe lucruri, fu de acord Shannon. De aceea plutaşii mei sînt atît de autentici, poate pentru că sînt atît de elementari. De aceea săracii sînt mai adevăraţi decît cei bogaţi.

Don Pedro este gata să consimtă, dar deodată şovăie şi vocea îi tremură puternic. O, dar foarte uşor ! Într-o atmosferă mai animată nici nu s-ar fi observat.

— În general, da, deşi uneori... Îmi aduc aminte de o mare doamnă... Extrem de fină, dar care avea întotdeauna nevoie de-o mie de nimicuri, mănuşi, şalul, umbreluţe, gesturi... Oh, era admirabilă !

Încercară amîndoi să clarifice ideea. Shannon sugerează respectuos — îşi dă seama pe ce teren delicat calcă — că poate acea persoană era mai degrabă admirabilă ca operă de artă, a cărei autenticitate constă în execuţie, ca artist al propriei vieţi.

— Desigur, se poate..., acceptă don Pedro, mai degrabă dornic de a închide subiectul. Recunosc că, în general, cel bogat, mai ales dacă a moştenit averea, e întotdeauna mai fals, mai departe de adevărul elementar, cel al pîinii şi-al mîinii, al casei şi-al prieteniei. E greu de explicat, pentru că acest lucru ţine de felul de-a trăi, şi-a trăi nu e o tehnică ce se poate explica, nu e ceva raţional. Fiecare îşi inventează viaţa, chiar dacă învaţă şi imită ; fiecare trebuie să-şi descopere America lui. Şi, desigur — ochii i se luminează —, cu aceasta atingem rădăcina problemei, originea însăşi a autenticităţii.

Vocea i s-a înviorat, şi-n timp ce face o pauză provocatoare şi puţin oratorică, Cecilia îşi ridică ochii pe furiş şi-i surîde lui Shannon. Îl recunoaşte pe bunic, cînd începe să vorbească aşa cu generalul.

— Da, declamă puţin don Pedro, rădăcina problemei : libertatea. Pentru că nu poţi fi credincios statuii interioare dacă nu-ţi poţi hotărî propria comportare ; adică, dacă nu există libertate. Libertate ! Iată singura posibilitate de-a fi autentic, de-a te împlini, de-a te realiza. Şi iată deci unicul izvor posibil al demnităţii.

Shannon este de acord, dar nu-şi poate stăpîni un surîs. Don Pedro îşi dă seama şi zîmbeşte şi el. Rîde deschis ; îşi răsuceşte mustaţa şi ochii îi strălucesc de amintiri.

— Iartă-mă, mă credeam în clasă. În Cuenca, la Institut, era celebră ultima mea lecţie din fiecare an. Sala se umplea, nu numai de copii, ci de lume din oraş care venea să vadă ceea ce ei numeau „ţicneala mea". Pentru că, la sfîrşit, după ce-mi rezumam toate învăţămintele, intonam un paragraf liric, culminînd cu invocarea sacrosantului cuvînt „libertate", şi în momentul cînd îl pronunţam la reverul hainei se aprindea un beculeţ verde, conectat la o baterie pe care mi-o puneam în buzunar... Da, rîdeau de mine, mă numeau „teribilul liberal". Şi eu rîdeam de ei, pentru că an de an vîram cuvîntul acesta în capetele oamenilor într-un mod atît de ciudat, încît nu puteau să-l mai uite, oricît de mult ar fi trăit. Era calea de-a le administra pilula ; fără această „ţicneală" mi-ar fi interzis-o, de exemplu, în timpul Dictaturii. Dar cum sînt „un ţicnit", pot să continui să strig sacrosantul cuvînt *libertate !* Încheie în picioare, c-o faţă comică care îi ascundea emoţia.

— De data asta v-a lipsit luminotehnia, don Pedro, glumeşte Shannon.

— Cu dumneata n-am nevoie. Eşti de partea mea.

— Hm... Nu cred să fiu un atît de teribil liberal.

— Cum nu ? Mii de draci, e de netolerat ! Convinge-l tu, Cecilia !

— O, eu ! exclamă fata cu un gest ca şi cum ar fi vrut să spună „Oamenii ăştia nu-s cu picioarele pe pămînt". Mai degrabă o să mă duc să văd cum merge cu pregătitul cinei.

— N-o pregăteşte Sebastiana ?

— Face totul, bunicule, ştii doar, dar se supără pe mine dacă din cînd în cînd nu mă duc să văd ce face şi dacă nu mă prefac că dau cîteva dispoziţii, adaugă încetişor.

Se lasă un moment de tăcere, în timp ce don Pedro îşi urmăreşte nepoata c-o privire înduioşată. Amurgul îşi topeşte în aerul nopţii ultimele crîmpeie de lumină. Casele satului de pe deal şi-au aprins nişte biete luminiţe galbene.

— Nu, eu n-am spus c-ai fi liberal ! Am spus că eşti de partea mea. Înţeleg că un om ca dumneata nu poate fi decît ce sînt eu.

Tace, în timp ce prin aer parcă revede scene din viaţa lui.

— A fost o vreme cînd am crezut c-ar trebui să găsesc neapărat un nou nume ideii, o etichetă care să nu-i facă pe tineri să dea înapoi, care să nu fie prea mult asociată lavalierei, jobenului şi... în sfîrşit, beculeţelor verzi. Dar asta nu ajunge : criza e prea profundă. Instituţiile se duc de rîpă cu toatele. Se vede foarte clar îndată ce ridici ochii de pe ziar că ne pun ochelari de cal, şi comparîndu-le de-a lungul unui secol... Eu nu mai pot fi altul : sînt ancorat în vremea mea. Dar de aici văd foamea, ignoranţa, suferinţa şi nu accept scuza laşă că vor exista întotdeauna ; asta nu mă linişteşte, mi se pare prea suspect de comodă pentru noi, cei care nu îndurăm mizeria. Dealtfel, văd că multe au fost îndreptate, sau, cel puţin, că rănile de ieri au dispărut, deci trebuie să ne ocupăm de cele de azi pînă ce le vom extirpa. Nu, nu ajunge să spun că mîine se vor ivi altele şi că omul întotdeauna va fi nefericit : asta nu mă dezvinovăţeşte, nu mă uşurează de

senzația de complicitate. Așadar, dacă mecanismul nu mai e bun, jos cu mecanismul... ! Îți spun asta — adaugă după o pauză — ca să nu mă crezi un bătrîn anchilozat. Eu nu mai pot să mă schimb, dar sînt dispus să mă prăbușesc odată cu toate. Crede-mă, e suficient, nu mă disprețui.

— Don Pedro, vă rog ! Dar chiar vă admir ! exclamă Shannon cu atîta sinceritate, încît curmă orice gest de protest. Ba mai mult, mai mult... În ciuda tinereții mele, nu am atîta îndrăzneală ca dumneavoastră ; mă refer la ultimele fraze... Credeți că trebuie să ne pornim să distrugem fără să fi plănuit nimic dinainte ?

— Păi cum să plănuiești ceva prin optica de azi care constituie ea însăși primul obstacol în calea viitorului ? Numai arhitecții fac planuri înainte, viața niciodată. Columb s-a pregătit pentru Asia și istoria i-a oferit America. Revoluția franceză plănuia republica lui Cato și s-a ivit Napoleon ; iar Napoleon, care plănuia Imperiul, a semănat peste tot liberalismul... Oare barbarii au proiectat lumea nouă ? Aiurea ! Roma era inutilă și gata ! Au distrus-o și din ruinele ei au început să ridice Europa. Oare ar fi trebuit luați în seamă senatorii romani care recomandau răbdare pînă ce totul va intra pe făgașul normal ?

— Ideea dumneavoastră îmi amintește de niște țărani italieni care în loc de obișnuitele *Abasso Mussolini* și *Abasso il Fascio*[1], pe care le întîlneam în înaintarea noastră, scriseseră pe ziduri cu niște litere enorme *Abasso tutto !*[2]

---

[1] Jos cu Mussolini ; Jos cu fascismul (it.).
[2] Jos cu toate (it.).

— Perfect, perfect... Iată o lozincă celtiberică foarte bună : *Abasso tutto !*

— Bine, dar atunci, don Pedro, nu se zărește nici un far ? Nu putem acționa necrezînd în nimic !

— În om ! În om ! În demnitatea lui, izvorîtă din autenticitatea lui, afirmată prin libertatea lui. Sînt eronate aceste sisteme ? Atunci să ne întoarcem la sursă, la om ca materie primă, cărămidă a istoriei ! Fără a-l înlănțui în ceva care pare valabil numai pentru că a existat înainte ; fără prejudecăți suprapuse ! Omul să meargă înainte după cum îi dictează natura sa ! Și va ajunge !

— Unde ?

— Dumnezeu știe ! Dumneata pretinzi că știi ?... Omul ! Omul ! El e speranța mea !

S-a făcut noapte. În jurul becului aprins roiesc insectele. Departe latră un cîine. Shannon tace. Ce-ar putea să spună ?

— Da, așa-i, recunoaște. În fond, aceasta era și speranța mea, chiar înainte de-a descoperi că se numește omul autentic... Știți de ce-am debarcat în Spania ? adaugă înviorat. Vaporul care îi transporta pe cei demobilizați s-a oprit într-o după-amiază la Alicante. Eu eram singur, cufundat în disperarea mea de-atunci... Deodată mi-am dat seama că mă uitam de cîtăva vreme la un pescar bătrîn care stătea liniștit pe chei. Felul în care-și tăia tacticos pîinea îi trăda siguranța interioară. „Ei, îți iei gustarea ?“, i-am spus fără să mă pot stăpîni. „Pîinea și cuțitul“, mi-a spus aproape cu plăcere, mîncîndu-și pîinea goală a sărăciei sale... Nu, goală nu, ci cu sarea oțelului. Cei doi tovarăși, pîinea și cuțitul, hrana și moar-

tea, dau împreună gustul vieții celtiberice. Cîtă diferență față de idealul roman al pîinii și-al circului... ! M-a încercat o dorință fierbinte de-a fi ca omul acela, de-a mă reduce și eu la adevărurile ultime ale pîinii și cuțitului, de-a învăța secretul de-a trăi... ! De-asta am rămas în Spania. Dar pînă acum nu înțelesesem complet... Mulțumesc, don Pedro !

Într-adevăr, acum înțelege : chiar dacă iubirea sau dorința lui se numește Paula, speranța lui poartă un nume mai înalt — omul și rădăcinile lui, forța și nesupunerea lui, spiritul și libertatea lui.

De jos, Cecilia îi cheamă la cină. Cei doi bărbați își strîng mîinile și coboară din înălțimea nopții la lampa liniștită din sufragerie, la monotonia vieții cotidiene, la siguranța, ruptă de lume, a Ceciliei.

Apoi, noaptea, Shannon se întreabă dacă Paula înseamnă pentru el iubire sau dorință. Sau dacă nu este stimulul de-a fi și el violent, elementar, accesibil, lemn zdravăn pentru rugul vieții. Nu reușește să se lămurească ; Paula este totul, ca pămîntul. Este femeia din carne și oase și spiritul însuși al acelei lumi a lemnului ; acel prim sol al zeilor la intrarea în munte.

Făcînd aluzie mai tîrziu — peste o zi, peste o săptămînă — la acea lungă convorbire, Cecilia îl întreabă :

— Nu vă obosește bunicul ?

Fac o scurtă plimbare spre izvor. Shannon merge mai mult — s-a scurs atîta vreme ! — deși cu destulă prudență. Poteca șerpuiește de-a lungul conductei de lemn pentru apă sărată, printre

două dealuri pleșuve și cenușii, în timp ce cristalele de sare răsfrîng strălucirea soarelui ca niște oglinzi aranjate ca să momească ciocîrliile.

— De ce ? Dimpotrivă ! E un om extraordinar !

Brusc, o platformă fără ieșire, netedă și albă ca marmura șlefuită dintr-o cameră. Este „compactul", explică Cecilia, sulfatul de sodiu solidificat de frigul iernii, îndată ce apa țîșnește din izvor, în timp ce clorura coboară lichidă și se extrage prin evaporare.

— Pare zăpadă în mijlocul dealurilor, nu-i așa ? întreabă Cecilia. Îmi place mult să vin aici.

Lui Shannon i se face brusc milă.

— Dar poate ți-or fi plăcînd alte distracții... Aici, singură, cu doi bătrîni toată vremea... Pentru o fată de vîrsta dumitale...

— Să mă distrez ? îl privește holbîndu-se a neînțelegere. Ah, da, picnicuri, filme, dans... Nu merită osteneala. Mă simt foarte bine cu bunicul. E atît de bun ! Și cu toate că uneori vorbește despre lucruri pe care nu le înțeleg, îmi place să-l ascult.

Coboară pe celălalt povîrniș, albia seacă a unui torent. O pasăre ciripește într-un ulm solitar, singurul punct verde pe deal, sub soare. Dacă privești, în sus vezi doar verdele ramurilor și albastrul cerului. Frunzele, închise la culoare, dar cu nervuri gălbui, freamătă. La asta se uită Cecilia înainte de-a continua : în apropiere — verde, freamăt, efemer, în depărtare — albastru, neclintire, eternitate.

— Știți ?... Cînd bunicul n-o să mai fie, o să mă călugăresc...

Shannon simte cum parfumul fetei crește în aerul după-amiezii, în timp ce adaugă foarte grăbită roșind :

— Pentru Dumnezeu, să nu-i spuneți, să nu-i spuneți ! S-ar întrista atît de mult !

— N-o să-i spun, răspunde grav Shannon. Așa vom avea un secret al nostru, conchide.

Și fata roșește și mai mult și-și apleacă capul peste freamătul pieptului ei de adolescentă.

Cugetînd mai tîrziu la aceasta, Shannon găsește totuși de cuviință că trebuie să-l informeze pe don Pedro.

— Nu mă surprinde, spune bătrînul cu amărăciune. Bănuiam, sau, mai degrabă, mă așteptam la asta. Ce poate să facă o fată ca ea, blîndă și educată într-un colegiu de călugărițe ? Mi-ar fi plăcut s-o dau la altul, dar trebuia să meargă la internat, aici nu sînt decît călugărițele... Eu, adăugă repede, privindu-l în față pe Shannon, mi-am făcut speranțe cînd ai venit. Mai ales că ea s-a îndrăgostit imediat !

— Don Pedro, mi-ar părea rău..., începe să explice Shannon tulburat.

— Știu, știu. N-ai nici-o vină... Dar nu ți-ai dat seama ? Cred că da, cu toate că ești cu gîndul la alta ! Da, și de asta mi-am dat seama... ! În sfîrșit, mi-am făcut iluzii. Era atît de plăcut să mă gîndesc c-o să mor aici, între voi doi... Am renunțat repede, desigur. Dumneata n-aveai să te îndrăgostești. Ramolismente de bătrîn !

— Nu, nu m-am îndrăgostit de Cecilia, și-mi pare rău, spune Shannon. Și la un gest al lui don Pedro adaugă : N-o spun din politețe, e chiar adevărat. Cred c-aș fi fost fericit cu Cecilia. O

prețuiești tot mai mult pe măsură ce trece timpul, și totul e așa de simplu lîngă ea !

— Da, suspină don Pedro, dar asta-i altceva, și dumneata știi asta.

Shannon încuviințează în liniște. Bătrînul continuă avîntat :

— Iubirea e altceva. Hai ! Nu vreau să pleci așa ; trebuie să-ți spun și acum e momentul.

Îl duce în camera lui. Ca într-o chilie, varul alb al pereților goi este atotstăpînitor. O etajeră cu cărți, un pat de fier, un fotoliu vechi, un birou vechi din mahon și lămîi, unicul lux. Scoate o cheie și deschide un sertar. Nu conține nimic, decît un mic tablou în ulei, într-o ramă de abanos. I-l arată lui Shannon ca pe o relicvă.

Din mica pînză, cu figura profilîndu-se pe-o coastă cu iarbă și maci, în stilul lui Monet, surîde o femeie cu talie de viespe, într-o rochie verde cu broderie neagră și-o umbreluță tot verde. E drăguță, aristocratică, cu figura de-o grație ușor ștrengărească. Pe dos se poate citi : *A pericó, mon âme pour toujours*[1]. *Solange.*"

— Pericó, pronunța ea, spune bătrînul domn, cu vocea tulburată, Pericó... De ce ți-oi fi vorbind de asta ? De fapt, pentru că știu că vei pleca și nu te vei mai întoarce... Pare ridicol, nu-i așa, o viață pentru un portret ! Dacă m-aș fi înrolat în Legiunea Străină și-aș fi murit în '14... Ah, supraviețuirea, ce tragedie ! Familiile se năruie, și, ca la castele, rămîne în picioare un turn crăpat, nu se știe de ce... Eu ar fi trebuit să dispar. Da, cînd au dispărut lavaliera și jobenul...

---

[1] Lui Perico, dragostea mea pe vecie (fr.).

În timp ce-i dă înapoi portretul, pe care bătrînul îl priveşte cu religiozitate, Shannon vorbeşte cu respect :

— Şi ce s-ar fi ales de Cecilia ?

— Da, mă are numai pe mine. Dar uneori mă întreb dacă nu i-am făcut mai mult rău decît bine. Oare eram eu cel mai potrivit s-o educ ? Faptul ăsta, de-a nu aparţine vremii tale...

— Nu, don Pedro, l-a întrerupt Shannon foarte convins. Dumneavoastră aparţineţi tuturor timpurilor. Altfel niciodată nu mi-aţi fi spus ceea ce mi-aţi spus. Dumneavoastră sînteţi autentic. Cu lavaliera dumneavoastră, cum spuneţi, m-aţi făcut să văd mai departe decît vedeam, mi-aţi luat-o înainte. Uitaţi, într-una din zile mă gîndeam la dumneavoastră şi-mi aminteam un caz pe care îl citam întotdeauna ca exemplu de rezistenţă la nou sub pretextul conservării tradiţiei. Iată-l pe Goya. Nu există un spaniol mai neaoş decît el, şi nici un tradiţionalist care se bate cu pumnii în piept nu este mai celtiberic decît el. Şi totuşi, uite : înţelege noul suflu european adus de francezi şi moare emigrant.

— Ce elogiu, ce elogiu ! se grozăveşte bătrînul pentru a-şi ascunde în schimb o lacrimă reţinută, în faţa nostalgiei portretului. Hai ! Desigur, după ce-a văzut familia regală aşa cum a pictat-o, cum era să nu se gîndească ţăranul acela aragonez că Spania nu ajungea nicăieri cu descendenţa ?... Ce mai portret !... Nu, nu merit acest elogiu.

Ies din cămăruţă. Dar Shannon se gîndeşte că pînă şi în acest puţ, în acest iaz de moară se infiltrează coroziunea timpului. Noaptea, în curte, o simte din plin. Căci dacă zilele sînt la fel, potopitoare, nopţile nu mai sînt. Chiar acum se înalţă o lună rotundă, puternică, înecînd cîmpia şi casa în magicul ei eleşteu de lumină, ca luna din Zorita. Shannon comentează, melancolic :

— Orele zilei se deosebesc după zgomote, după umbră ; zilele, după lună... Dar anii, oare nu sînt aici identici repetînd acelaşi ciclu ? Se reflectă în ceva trecerea lor ?

— În oase, suspină don Pedro. În oasele mele din ce în ce mai ţepene ; în sîngele meu din ce în ce mai rece, mai lent. Pentru mine ştiu ce înseamnă să sfîrşesc în acest iaz, cum spui dumneata ; pur şi simplu moartea.

„Şi pentru mine ? cade pe gînduri Shannon. Ce va însemna întoarcerea în curentul acestor ape care ne poartă ? Cînd se va ridica oare ecluza şi-mi va tîrî corpul pentru a continua să-l macine între pietrele de moară ale vieţii ?"

Întrebarea lui n-a rămas multe zile fără răspuns. De data aceasta mesagerul zeilor a fost un simplu ţăran în pantaloni de pluş, vestă, şi cu mînecile suflecate. Da, dar pentru această ocazie solemnă îşi pusese şapca îngalonată. Şi în mînă flutura un imprimat, cu ştampila Judecătoriei Primei Instanţe şi Instrucţii din Chinchón (Madrid), ce-l cita la o anumită dată pe numitul Royo Shannon pentru a depune o declaraţie ca martor la incidentele din Sotondo. Dacă exista vreun impediment care ar fi făcut imposibilă prezentarea lui în ziua respectivă din cauze etc. trebuia să aducă la cunoştinţa etc. etc.

Shannon a recitit de multe ori înştiinţarea. Prin acel mesager irumpea în iaz timpul oficial. Ter-

menele, calendarele, hîrtia ștampilată, mecanismul, organizarea.

Și astfel, mîna uscată a portărelului din Mazuecos a deschis ecluza iazului morii.

Apele rîului s-au năpustit, ducîndu-l pe Shannon, în vîrtejul lor, spre curentul impetuos ce se oprise doar un moment ca să-și recapete suflul, înainte de-a se avînta mai departe cu și mai mare violență.

18. REAL SITIO

OAMENII ÎȘI CONTEMPLAU satisfăcuți opera finală. Ultimul gărduș făcut în ultimul stăvilar : cel al morii din Aranjuez, chiar lîngă grădina regală a insulei. Un gărduș foarte simplu pentru a îndrepta plutele spre micul canal de deversare, aproape în mijlocul vechii iezături, al cărei plan înclinat acoperit de lintiță se scaldă într-o transparență strălucitoare, în apa care dă pe de lături. De-o parte, moara ; de cealaltă, treptele și colțul alb și roz al palatului regal, cu grațioasa lui cupolă plumbuită.

— Prieteni, asta-i o sărbătoare, rîdea Fleancă în timp ce așteptau, așezați pe malul iazului, sosirea dragomanului.

— E știut, spunea Chioru. De cum se vede castelul de la Oreja și intri în luncă, începe raiul. Ce pămînturi, ce pămînturi ! Dau tot ce li se cere și încă pe deasupra.

Da, din momentul acela condusul plutelor devenea o plăcută plimbare pe malul rîului, la umbra deasă a copacilor, plecați peste apă ca și cum ar fi vrut să privească defilarea fraților lor morți. Treci podul de pe strada Reginei și pe stînga încep serele și grădinile Principelui. Apoi treci prin fața debarcaderului de la Casita del Labrador și după aceea prin fața celui de la Casa de Marinos, unde se păstrează felucele regale cu care s-au plimbat regi și regine. Apoi Castelul, acoperit tot cu iederă verde, și Parterre, cu abrazura și gheretele lui din piatră de Colmenar, un fel de fortăreață plăcută care adăpostea jocurile amoroase și intrigile de la curte... Aici parcă mai plutesc însă spiritele galante și plăcerile de la Sitio Real. Aerul pare mai dens și mai viu în același timp, plin de pasiune și de frivolitate, pe care plutașii îl adulmecă, dar fără să-i cunoască originea. E atît de diferit de suflarea caldă și de mirosul de mei al ogoarelor dinainte !

De fapt, aproape de capătul drumului, încep să se încrucișeze cu luntrile ușoare, cu feluci, și la Casa del Labrador rîul răsună de zgomotul motoarelor și strigătele excursioniștilor, aproape ca la bîlci. Așa cum spunea Sfrijitu, în mijlocul celor care așteptau :

— Îndată ce văd asta, la dracu, cocoșelul meu nu mai poate de bucurie cu atîtea rochii colorate și atîtea brațe goale și fețe vopsite... Vi le amintiți pe alea două care spuneau ieri adio, adio ?... Dracu să le ia, ce babe ! Ce mai măgărițe, să se mai sclifosească așa !

În plus, plutașii se simțeau în centrul atenției. Pe podul suspendat se opreau mereu curioși ca să le admire munca. Și asta, cum spunea Fleancă, te ridică în rang.

— O să vedeţi, o să vedeţi, insista Sfrijitu, dimineaţa, cînd e mai cald şi vin chiar aici să se scalde în canalul morii domnişorii... O să vedeţi, o să vedeţi ce mai fete! Ce pulpe şi ce ţîţe, la dracu, carne bine îngrijită, albă şi spălată cu săpun parfumat, aşa cum mi-a plăcut întotdeauna!

Astfel încercau să-şi verse nerăbdarea cînd a sosit dragomanul cu toţi şefii de echipă să execute ultima şi tradiţionala ceremonie a călătoriei. Oamenii s-au ridicat cu entuziasm, şi toţi s-au salutat cu gravitate, printre glume.

— Să vedem, domnule Julián, dacă o să te scalzi oleacă! a spus Fleancă, permiţîndu-şi gluma pentru că era un vechi plutaş. Că pentru dumneata rîul nu are apă...

— Ba a avut în tinereţile mele, Quintín; mulţi ani m-am scăldat. În sfîrşit, a spus, începînd să-şi scoată cizmele, acum o să vedem dacă mai ştiu ceva din meserie.

— Cel care-a învăţat şi-a ştiut, ştie şi la bătrîneţe.

— Că doar mai ai şi-atunci nevoie, a spus dragomanul, ridicîndu-se în picioare după ce şi-a pus espadrilele. Hai, daţi-mi o ţapină bună!

Apoi a încercat diferite ţapine, cîntărindu-le, apucîndu-le în mînă cu atenţie, înţepînd apoi cu ele buştenii de lîngă mal. În sfîrşit, a ales una şi şi-a plimbat privirea pe podeaua de plute ce căptuşea apa. Era un moment însemnat. Tradiţia cerea ca prin ultimul stăvilar, de la Aranjuez, primul buştean să fie trecut chiar de dragoman, care trebuia să traverseze canalul menţinîndu-se în echilibru.

Într-un fel era un omagiu adus autorităţii şefului, dar în acelaşi timp un nou prilej de-a demonstra aptitudinile lui vitale de-a fi şef, iar din partea lui, o ocazie de-a se lăuda în faţa celorlalţi. Dacă se răsturna în apă, cum uneori se mai întîmpla, se agăţa de stăvilar şi cobora pe altă plută, pînă ce ajungea cu bine.

—Acela, s-a hotărît brusc.

Şi-a scos haina, şi-a strîns brîul, şi-a suflecat pantalonii şi-a înaintat pe buştenii plutitori pînă la trunchiul gros pe care şi-l alesese.

— Nu-ţi laşi lănţişorul şi ceasul? i-a strigat Quintín, în mijlocul bucuriei tuturor. Vezi că dacă se udă nu mai merge!

— N-o să fie cazul, l-a asigurat dragomanul.

Încălecase pe trunchiul mare, drept, lung, ici şi colo acoperit cu o scoarţă înnegrită. L-a răsucit puţin sub picioare ca să-l aşeze în poziţia cea mai sigură. Apoi l-a împins printre plute, spre ecluza canalului, două plăci îmbucate în crăpăturile pietrei. Brăcinaru şi Blondu erau acolo, de-o parte şi de alta, ca să dea drumul la timp.

Buşteanul a ajuns în faţa ecluzei, cu dragomanul bine înfipt deasupra.

— Daţi drumu la apă! a poruncit.

Au ridicat mai întîi o placă şi rîul s-o rostogolit pe canal în jos. Apoi pe cealaltă, şi şuvoiul a umplut impetuos albia de piatră. Cei doi bărbaţi opreau cu ţapinele plutele din apropiere să n-o ia înaintea celei cîrmite de dragoman. Acesta, între timp, aştepta ca după prima furie apa să se potolească. În sfîrşit, şi-a îndreptat pălăria şi a simţit ochii tuturora aţintiţi asupra lui.

— Pornesc! a strigat.

Şi a împins, ca un gondolier, trunchiul pe care plutea. Vîrful buşteanului a pătruns în canal şi, pentru un moment, în timp ce înainta, a rămas deasupra apei ; apoi s-a clătinat, a alunecat la vale şi apa l-a tîrît cu toată viteza. Dragomanul, lăsat pe spate ca să cumpănească echilibrul, ţinîndu-se bine de trunchi cu ajutorul asperităţii espadrilelor, a rămas neînfricat de-a lungul întregii coborîri.

A reuşit să treacă cu bine şi momentul cel mai greu, cînd echilibrul dobîndit se strică prin contactul trunchiului cu spuma. În sfîrşit, a plutit liniştit pînă la piciorul stăvilarului. Singur, pe ape, îmblînzitor al Tajo-ului, învingător al rîului. Plutaşii şi-au manifestat bucuria prin strigăte puternice. Dragomanul a făcut un gest cu mîna, a priponit trunchiul de piciorul stăvilarului şi s-a urcat pe mal.

— Acum puteţi începe, a strigat. Şi după ce-a primit felicitările tuturor, a rămas să privească cum cei doi plutaşi de la ecluză împingeau buştenii pe canal, în timp ce alţii coborau pentru a-i păstori pe ultimul parcurs, vreo cinci sute de metri de-a lungul Grădinii Insulei, pînă la nisipăria lui Correcher, unde boii şi cei care trebuiau să-i scoată îi aşteptau gata de lucru.

— Bună-ziua, ei, cum este ! s-a adresat Americanu celorlalţi şefi de echipă.

— Cum să fie, nici urmă de vară. Parcă am fi în Jauja [1].

[1] Oraş din Peru cu o climă plăcută şi vegetaţie foarte bogată.

Şi era adevărat. Focul soarelui care pîrjolea şi trosnea fără răgaz era doar o amintire a acelor pămînturi uscate unde miriştile ard, unde miroase a paie, unde lumea se istoveşte zbîrcită şi arsă, unde satele sînt cenuşii. Aici mirosea a proaspăt, oamenii erau albi, pămîntul nici nu se zărea de verdele grădinilor şi-al roadelor, în locul fîşîitului uscat al aerului se auzea pretutindeni susurul apei, arşiţa se transformase într-un fel de somnolenţă, într-o umedă lenevеală ce îndeamnă la somn, la nepăsare, la uitare. Şi toţi îi ascultau îndemnul. Pînă şi Americanu se gîndea că preocupările şi răspunderile sale luaseră sfîrşit, şi nimic nu-i mai îndreptăţea temerile.

Nimeni nu-şi mai amintea că în rai se ascunde şarpele, că încrederea atrage pericolul. Pe deasupra verdeţii continua să dăinuie furia focului, gheara verii : sub pietre, scorpionul îşi ascuţea cleştii. Dar nimeni nu se gîndea că umbra şi umezeala acopereau o cursă — că serveau pentru a înşela exasperarea şi veghea. Cînd şi-au dat seama, căzuseră de-acum pradă focului distrugător.

Se pare că primul care a intrat la bănuieli a fost bietul cocoşat, legat în mod legendar prin infirmitatea lui de puterile subpămîntene. Tocmai pregătea focul pentru ultima tabără, chiar aici, pe malul rîului, cînd, deodată, ca şi cum ar fi adulmecat ceva, a întrebat :

— Dar Paula ?

Toţi şi-au dat seama că lipsea mai de mult.

Coborîrea dragomanului îi captivase ; nici măcar Santiago nu-i remarcase lipsa. Dar acum Paula lipsea. Paula lipsea şi încă fără nici un motiv.

Americanu l-a căutat pe Antonio, dar acesta era aici, cu neliniştea întipărită pe faţă. Se întreba ce i s-ar fi putut întîmpla, cînd Dámaso l-a arătat cu degetul pe Patrudegete, a cărui atitudine trăda o neîndoielnică tulburare.

— Hei ! Întreabă-l pe el ! spuse vocea metalică.

Patrudegete şi-a plimbat peste toţi privirea şovăitoare şi apoasă.

— N-am făcut nimic, n-am făcut nimic ! a strigat. Eu nu sînt decît o unealtă în mîna Domnului. Dumnezeu mi-e martor...

Antonio se repezi la el cu pumnul ridicat, dar Americanu s-a vîrît între ei.

— Ce-ai făcut ? Vorbeşte !

— Nimic, nimic, gemea Patrudegete. I-am dat mesajul şi am sfătuit-o... Îngîmfarea nu e bună... Trebuie să accepţi pedeapsa purificatoare.

Vocea îi era din ce în ce mai ascuţită, membrele îi tremurau şi privirea i se rătăcea.

— Ce mesaj, ce mesaj ? a insistat Americanu, încercînd să afle ceva.

Dar era inutil de-acum. Patrudegete nu-l mai auzea. Tremurînd din ce în ce mai mult, cu ochii peste cap şi făcînd spume la gură, căzu, cuprins de convulsii, în timp ce vocifera, pînă cînd n-a mai putut să vorbească.

— Era păcatul, de cînd a venit ; era păcatul... Trebuia să plece, i-am spus-o... Mîna lui Dumnezeu, mîna... eu...

Fleancă şi ceilalţi s-au repezit să-l sprijine. Quintín spuse în timp ce-i băga lingura de lemn între dinţi ca să nu-şi muşte limba :

— Sărmanul ! Îl apucă crize de-astea, în sat...

— Sărmanul ? a mugit Antonio disperat, insultîndu-l pe Patrudegete şi vrînd să-l lovească cu piciorul. Dar Americanu l-a oprit, încercînd să interpreteze vagile indicaţii ale bolnavului.

În momentul acela Ocnă cel Tînăr l-a tras de haină pe plutaş, ridicînd spre el ochii luminoşi, fruntea lui melancolică :

— În dimineaţa asta Patrudegete a vorbit cu cineva de la fabrică.

Americanu i-a lăsat pe ceilalţi să se ocupe de Patrudegete şi-i chemă pe Antonio şi pe Dámaso. Li s-a alăturat şi Ocnă cel Tînăr şi împreună au luat-o la fugă de-a lungul canalului morii, croindu-şi drum printre cei dintîi tineri care veniseră să se scalde, şi care asistau miraţi la toate acestea. Mai încolo, printre maşini, băiatul le-a arătat un bărbat, şi acesta le-a explicat că în ajun cineva îl însărcinase să transmită un mesaj unei fete care era cu plutaşii. Cum nu a văzut-o, i l-a încredinţat unui plutaş, şi în rest nu mai ştia nimic.

— Un om uscat şi mărunt, cu un lanţ de aur şi care vorbea cu îngîmfare ? a întrebat Antonio.

— Exact. Mi-a spus că era unchiul ei.

— Benigno ! a murmurat Americanu. Repede, ce mesaj ?

Omul l-a repetat şi cei trei au plecat alergînd, urmaţi de copil. Americanu îşi simţea capul ca o cataractă a cărei şuvoaie se năpustesc deodată.

Da, Paula primise mesajul împreună cu instigările şi recomandările lui Patrudegete. Fusese rezervată pentru că se hotărîse să-l înfrunte singură pe Benigno şi să-l scape pe Antonio, chiar cu pre-

ţul sacrificiului. De aceea i-a părăsit pe nesimţite, a apucat-o pe la moară şi-apoi a traversat rîul Tajo, spre sat. Pe podul suspendat s-a oprit un moment pentru a-i privi de departe pe oamenii cu care îşi petrecuse ultimele luni. Oare o să-i mai revadă ? Şi în ce împrejurări ? Ah, acolo era omul ei, privind la pregătirile dragomanului.

A trecut prin faţa Grădinii Insulei. Prin gard se zărea albul fîntînii, pe care un om se luptă cu altul şi-l sufocă strîngîndu-l în braţe. Imediat a intrat în marea piaţă San Antonio, cu arcadele ei din piatră şi cărămidă, cu biserica neoclasică şi cu fîntîna Mariblanca. Îi spuseseră că la dreapta, pe sub arcade, se intra într-o mare curte interioară, una din cele ce-au fost locuite de oamenii de la curtea regelui, şi aici se afla Benigno.

Da, era aici. Vrînd să facă pe grozavul, dar pe dinăuntru cîrpă. Paulei i se aprinse sîngele şi atacă. Plecase să-şi salveze bărbatul.

— Iată-mă, a spus înfigîndu-se în faţa lui. Spune repede ce ai de spus, libidinosule !

Erau singuri în curtea tăcută şi vastă. Benigno a schiţat un gest.

— Dacă începi să insulţi, fetiţo, n-o să ne-nţelegem. Eu vin cu gînduri de pace.

— N-am ce să mă-nţeleg cu tine, ştii bine.

— Atunci o să trebuiască să te-nţelegi cu jandarmii.

Benigno ataca. Dar nesiguranţa interioară nu-i îngăduia să folosească energia necesară pentru a o impresiona.

— Eu ? Denunţă, şi-om vedea ! Ştiu c-ai spus c-am furat. E o minciună. Hai să mergem la Judecătorie, să vedem cum o s-o dovedeşti, pungaşule.

— Dovezile n-or să lipsească, a spus încercînd să nu piardă teren. Şi-a adăugat, amintindu-şi de sfatul orbului : Şi-or să se mai lămurească şi alte lucruri. Prietenul tău n-o să iasă chiar basma curată. Nici prin gînd să nu-ţi treacă.

Paula a pălit şi şi-a pierdut tot curajul, întreaga ei capacitate de-a distinge ameninţările de pericolele reale. Benigno şi-a dat seama şi-a prins curaj : o avea la mînă.

Atunci îşi dădu drumul la gură. De fapt, nu voia să-i facă rău, dar nu putea să scadă în ochii satului. Trebuiau s-o vadă acolo, chiar dacă între ei doi nu se va întîmpla nimic ; jura pe toţi morţii c-o va respecta ; la o tresărire a Paulei, s-a corectat ; desigur, ştia că era în stare să se apere, ştia prea bine. Dar nu despre asta era vorba, el nu voia să forţeze pe nimeni. Dacă nu se învoia, gata, nimic. Singurul lucru pe care nu putea să-l accepte era să se întoarcă fără ea ; nu putea să se întoarcă singur în sat. Dacă dorea, putea să-şi aducă o soră sau pe cineva din familie ; ar veni împreună, ea ar sta cîteva zile în casa lui şi după aceea ar pleca toţi trei, sub ochii tuturor... Nu era mult ceea ce îi cerea faţă de răul pe care i-l făcuse.

Paula auzea, fără să înţeleagă însă prea bine ; căutînd o soluţie, se simţea tot mai mult cuprinsă de deznădejde. Dar vag începea să priceapă că ceea ce-i cerea nu însemna prea mult, că era mult mai puţin decît se temuse ea şi de cît ar fi fost dispusă să facă pentru a îndepărta de Antonio orice fel de pericol. Oferta putea fi periculoasă,

dar era neașteptat de blîndă. Benigno continua să vorbească, avînd grijă ca Paula să nu-și dea seama de totala lui ignoranță în ceea ce privește trecutul lui Antonio, de faptul că pur și simplu exploata întîmplarea cu orbul. Paula începea să înțeleagă, și totul părea să semene din ce în ce mai mult cu o tocmeală ca între țărani, gata să se termine printr-o învoială, cînd cei trei plutași au năvălit în curte.

Dacă Benigno ar fi rămas liniștit, ar fi fost altceva. Dar n-o uitase pe apriga lui soră Jesusa strigîndu-i, cînd se pornise de-acasă: „Să nu te-n-torci fără ea! Dacă n-o aduci, nu ești bărbat!" Și-acum, cînd era aproape gata, totul se năruia. Îl cuprinse avîntul celui slab, mai ales zărind fața asasină a lui Antonio printre cei care alergau spre el.

Totul s-a petrecut extrem de repede. Benigno i-a dat un brînci Paulei și-a scos pistolul. A avut timp să tragă doar de două ori; țapina aruncată de Dámaso l-a lovit în tîmplă și l-a doborît fără simțire.

Ceilalți s-au privit. Nimic. Ba da... Americanu se opri din fugă ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva. Întoarse puțin capul de parcă cineva l-ar fi strigat din spate. Paula i-a văzut fața stranie: fața cuiva care își încrunta fruntea făcînd un efort ca să-și amintească — vocea asta, vocea asta! L-a văzut surîzînd ca și cum și-ar fi reamintit, și, cutremurată, a zărit dintele de aur...

Dar nu-l strigase nimeni. În curte nu răsunau decît ecourile detunăturilor și zgomotul unei ferestre scîrțîind înspăimîntată în timp ce se deschidea.

Nimeni nu-l striga: nimeni altcineva decît pămîntul. A căzut ca un plumb, cu o greutate mai mare decît cea a propriului corp, ca și cum pămîntul ar fi tras brusc de el. Nu căzu la pămînt, ci pe el, ca în brațele cuiva. Pe glia eternă, mama și mormîntul oamenilor.

Paula și Antonio au îngenunchiat lîngă el. Dámaso s-a apropiat de Benigno și, văzîndu-l că clipește, un surîs de nedescris, înspăimîntător, i-a dilatat gura. A apucat repede țapina și, așezînd-o vertical, i-a sprijinit vîrful de pieptul celui căzut. Acesta, puțin cîte puțin, își revenea din năuceală și ca prin ceață a văzut repezindu-se asupra lui un par, un fier ascuțit, o față sinistră, cea a taurului înjunghiat! Dámaso, care aștepta cu o pasiune rece ca victima să-și recapete cunoștința — Paula și Antonio se ocupau numai de Francisco —, a văzut cum lui Benigno îi ieșeau ochii din orbite, în timp ce pe frunte îi curgeau șiroaie de sudoare.

Atunci s-a lăsat cu toată greutatea pe țapină, fără a înceta să privească în jos. Un țipăt agonic a cutremurat curtea. Dámaso a simțit în mîinile sale, prin fier și de-a lungul mînerului, scrîșnetul coastelor rupte, moliciunea flască a plămînilor, și-a perceput o anumită rezistență. Aici se opri să adune ultimele zvîcniri ale inimii în jurul fierului de care părea să se agațe ca un animal ciudat. Și cînd au încetat — Benigno deja mut, Paula, Antonio și copilul împietriți de groază — a mai împins o dată parul și a rupt din nou cutia toracică, pe la spate, pînă ce-a simțit că vîrful țapinei se-nfipsese în pămînt.

— Ține, pui de tîrfă, pentru Americanu ! a gîfîit și-a dat drumul țapinei care a rămas dreaptă, țintuindu-l de pămînt pe Benigno. Ce păcat că tocmai pe tine a trebuit să te omor ca să fac dreptate !

Încet, s-a apropiat de Americanu. Mirarea înspăimîntată a Paulei și chiar și cea a lui Antonio i s-au părut un omagiu și se adresă ochilor uluiți ai lui Ocnă cel Tînăr :

— Hei ! Ce țapină bine înfiptă ! Dacă aș nimeri-o așa cu toate plutele !

K'AN

este apa, roata
luna, melancolia.
Dar și sîngele,
arcul întins, posibilitățile.

Este vestul,
este Toamna.

(*Comentarii* la I-KING,
Cartea Mutațiilor)

RÎUL OAMENILOR

LA CHINCHÓN l-am întîlnit pe Dámaso. S-a grăbit să-mi spună că Benigno o omorîse pe Paula, şi s-a îndepărtat cu rîsul lui tăios. Îmi amintesc de clipa aceea ca fiind cea mai grea din viaţa mea, cînd am crezut că durerea o să mă doboare.

Da, durerea mea, a mea. Încă nu s-a înţeles că eu sînt Shannon, la adăpostul pseudonimului cu care semnez această povestire ? Oare nu sînt singurul personaj de la oraş şi cu carte care s-a plimbat de-a lungul acestor pagini ? Oare există un altul care să fie un spectator al vieţii atît de asiduu încît să poată scrie propria lui istorie ? Cine ? Plutaşii ? Lor nu le ajunge timpul nici măcar s-o trăiască.

Acum îmi scot masca, sînt eu, cel adevărat. Eu eram cel care fugea de lume cînd s-a deschis intrarea în munte ; eu am fost cel care a iubit-o pe Paula, cel care a găsit-o şi a pierdut-o. De aceea, în clipa în care am aflat de moartea ei, în mine a reînviat deodată tot ceea ce însemnase ea pentru mine. M-am rezemat sfîrşit de-o coloană, strîngînd cu violenţă pleoapele deasupra ochilor, cu dorinţa de a-i cufunda pentru totdeauna în orbite. Acolo, în acea piaţă somnolentă, dominată de castel. „Paula era un rug prea mare ca să ardă mult timp — mi-amintesc că m-am gîndit — lîngă ea toţi păream nişte copii. Pentru că bărbaţii ajung să semene uneori cu pămîntul, dar numai femeia reuşeşte să fie atît de plină, de profundă şi de fecundă ca pămîntul însuşi. Aşa era Paula ; rocă semeaţă, aer senin, apă tremurătoare, foc aprig. Puternică şi fragedă, scînteietoare şi întunecată : ca însuşi pămîntul."

Cîteva momente m-am gîndit să nu intru la Judecătorie şi să plec cît mai departe, să dispar. Dacă aş fi făcut-o, tot restul vieţii aş fi crezut că Paula murise, aşa cum îmi spusese Dámaso. Dar nu ştiu de ce — poate datorită neputinţei de-a mai merge, poate pentru că nu-mi mai păsa de nimic —, m-am prezentat la Judecătorie şi aici am aflat totul. Am aflat şi că instrucţia, deschisă ca legitimă apărare a lui Dámaso, mergea bine pentru toţi. Nici măcar împotriva lui Antonio nu exista nimic, căci rana cumnatului său nu fusese gravă aşa că nu-l denunţase.

Americanu nu murise. Cînd am fost să-l văd, în micul spital local, nu avea încă voie să vorbească, dar ne-am înţeles fără cuvinte. Ştiam încă din noaptea aceea de la Zorita, în înaltul castelului, că viaţa lui era închisă ca un cerc ; şi că în curînd va fi un alt Americanu în vechiul turn al telegrafului, dînd pîine păsărilor şi aşteptînd în pace.

I-am iertat lui Dámaso ultima lovitură. Cu toate că a făcut inutilă, aproape ridicolă, o durere atît de adevărată ca durerea mea. Cu toate că mi-a dezvăluit că întreaga-mi justificare lirică a morții Paulei voia doar să ascundă dorința mea ca ea să nu fie a altuia. Ce să-i faci ! Așa eram pe-atunci !

Astăzi mi se pare că e mai bine ca Viața să se folosească de cineva ca Paula, chiar dacă ar fi pentru ca ea să-și pună gura pe cea a lui Antonio și pentru ca apoi s-o consume repede în oboseala zilnică, cu lipsa de dragoste a bărbatului și corvoada copiilor. Acei copii, vai, care n-au fost ai mei... Nu știu dacă Paula va fi suspinat vreodată la amintirea acelui Royo ; nu știu. În orice caz, nu scriu pentru a-mi sublima nostalgia. Nu. Oricît de intensă și de nobilă ar fi melancolia ; chiar dacă ar purifica orgoliul și ar îmbogăți în rezonanțe umilința ; chiar dacă m-ar umple de înțelepciune la acest ceas de toamnă al vieții mele, nu scriu pentru asta.

Scriu pentru a povesti istoria Speranței mele, despre felul cum am descoperit-o printre oamenii apelor și cum mi-am făcut din ea piatră de temelie a întregii vieți. Vreau să o dedic celor asfixiați de atîta aer prefabricat, celor care aud înaintarea termitelor distrugătoare, în timp ce administratorii clădirii aplică ridicole petice de ghips ; celor care nu se lasă cumpărați de automobil sau de cele mai înalte distincții ecleziastice, nici nu se-arată satisfăcuți de spectacolele pentru adulții care continuă să fie minori, ori de articolele de fond ale presei de calitate. Dedic Speranța mea celor care cred că pîinea este mai adevărată

decît un *cocktail-party*, cuțitul mai viu decît hîrtiile, celor care refuză să fie complici și se încăpățînează să nu fie nici măcar martori ; în sfîrșit, celor care nu confundă seva palidă a putredelor sere cu sîngele roșu și cald al vieții.

Am dorit să istorisesc speranța lui don Pedro, înfiptă în inima mea, după ce-am văzut-o palpitînd în lumea asta largă de-a lungul a cincisprezece ani. Cu toate că la început am acceptat un post la Institutul Britanic din Lima (pentru a auzi în continuare limba Paulei și-a lumii ei), curînd am început să trimit cronici la Londra pînă ce-am devenit corespondent de presă. Astfel am reușit să văd neobositul furnicar al oamenilor ce construiau, grămadă, digurile gigantice ale Rîului Galben ; am văzut cum începeau să reconstruiască, înainte de a-și fi numărat morții, niște insule grecești năruite de cincisprezece secunde de cutremur, i-am văzut arînd întinderile Siberiei ; i-am văzut omorîndu-se în Coreea, plini de zel în Brazilia, înecîndu-se, asasinîndu-se la aniversarea a șase independențe naționale... Și, peste tot, iubindu-se, urîndu-se, ajutîndu-se, atacîndu-se, compătimindu-se și poticnindu-se. Poticnindu-se, poticnindu-se, poticnindu-se... dar mergînd înainte. Rîul uman cu nenumăratele lui unde își urmează cursul înainte, pe făgașul timpului, către cine știe ce ocean final, de acord sau nu cu discursurile, cu pancartele revoluționare sau cu steagurile de muzeu. Și celor care spun că ei sau străbunicii lor au inventat o dată pentru totdeauna tiparele definitive ale vieții, să li se strige în față : Creațiunea nu și-a terminat încă opera. Că multe sisteme se vor nărui și că se vor naște altele din

om şi din secretele sale. Din această materie primă şiroind de sudoare şi care gîndeşte, din acest lut creator şi primordial tot atît de activ astăzi ca şi primul mîl care cu milioane de secole în urmă s-a agitat şi frămîntat pînă a dat naştere primei celule vii.

De aceea acum, la ceasul întoarcerii timpului şi geografiei, am vrut să merg în pelerinaj pînă la schitul Speranţei mele, şi nu m-a durut cînd am aflat că era imposibil. Urcînd spre Sacedón dinspre La Pangía, traversezi rîul Tajo pe podeţul aproape milenar, şi chiar de-aici descoperi că marea rană geologică de la Entrepeñas s-a cicatrizat într-un gigantic perete alb, neted, nou. De pe coronament se vede lacul ale cărui ape înghit patruzeci de kilometri de rîu, din care se iveşte ca o insulă doar Monte Abajo. În acest lac a dispărut schitul unde i-am cerut Paulei o Speranţă şi unde ea mi-a dat-o fără să ştie şi poate chiar fără să vrea. Acum o fi servind drept loc de refugiu şi adăpost peştilor, vieţii lor neînfricate şi prolificei lor fecundităţi.

Vasta oglindă a apei liniştite era frumoasă, rotundă, strălucind sub soarele după-amiezii. Soţia şi fiica mea o contemplau împreună cu mine, impresionate de forţa peisajului, pămînt gol, cer şi apă.

— Şi pe aici în jos ai fost tu ? m-a întrebat fata.

Atunci eu încep să-i vorbesc de plute. Un bătrîn care îngrijeşte florile de lîngă tunelele noii şosele, auzindu-mă, se apropie.

— Plute ? spune. Nu mai trec. Ultimele au coborît acum cincisprezece ani, cînd barajul era pe jumătate gata. Oho, ce de treburi a mai schimbat lucrarea asta ! Băieţii pleacă, domnule ! Nu se mai mulţumesc să mîne boii sau oile, ca noi. Şi fetele, aproape că nu mai găseşti o fată în casă... Uitaţi-vă, toţi ăştia sînt din sat, iar înainte nu ne scăldam decît în Mantiel, dacă aveam reumatism. Înainte, să te fi scăldat ! Ce ruşine !... Şi-acum, ia uitaţi-vă la ei, uitaţi-vă ! Azi lumea e a celor tineri, nu ştiu dacă mă-nţelegeţi...

Aplecîndu-ne în direcţia în care ne arătase, am văzut cîţiva băieţi şi fete în costume de baie. Se vedea că o fată se lăsase de curînd cucerită de viaţa nouă, pentru că antebraţul ars de soare şi bătătorit de treburile casnice pornea din braţul păstrat palid de ceea ce se numeşte morală. Eu mă gîndeam că agitaţia undelor se va propaga acolo, la fund, pînă la bietele băi ale bătrînilor reumatici şi pînă la banca unde am privit-o pe Paula în acea după-amiază...

Înainte de-a pleca, m-am uitat lung de-o parte şi de alta a barajului. În sus, rîul era umflat şi întins, îmblînzit de forţa maşinilor, spre bucuria înotătorilor. În jos, întunecatul abis al stîncilor, şi-n adîncuri, curentul îngust şi sinuos, lumea dură a oamenilor apelor, ruinele apusei de-acum „Electrica de Guadalajara". Barajul ridica totul pînă la orizonturile dilatate ale rîurilor oamenilor.

Da, schitul gîndurilor mele a dispărut. Dar n-o să plîng acum pentru asta. Speranţa mea a devenit astfel marele secret al lacului, a apelor dătătoare de viaţă şi energie. Este un sfîrşit bun. Este un şi mai bun început.

CUPRINS

Lector: MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor: ELENA BABY

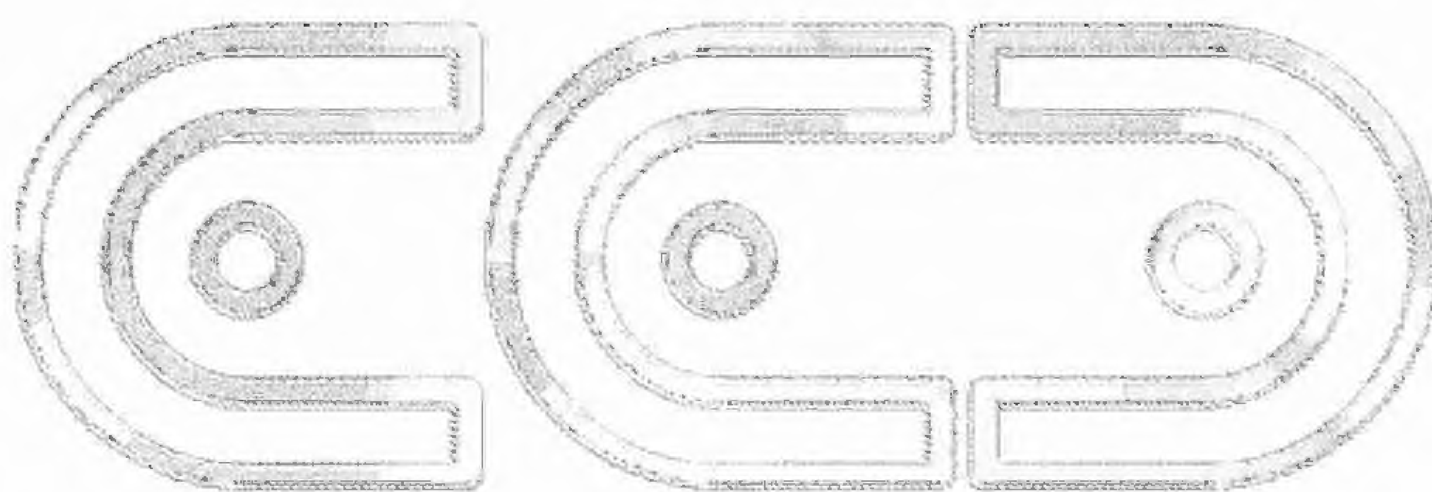
---

*Tiraj 23 130 ex. broșate. Bun de tipar: 24.05.1977.
Coli tipar 14,50.*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1014 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

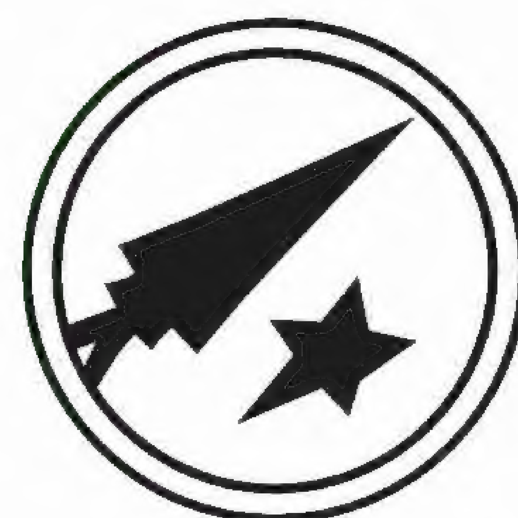

de

Anonim

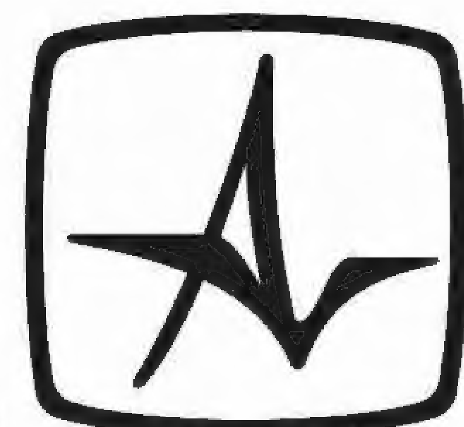

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

